

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4+2

[3601]-201

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

COMPULSORY ENGLISH

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 60

Text Prescribed :— *English for Practical Purposes*

Ed. Z. N. Patil, Ashok Thorat, B.S. Valke and Zeenat Merchant.

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Read the following passage carefully and answer the questions given at the end (any five) : [10]

We know that other planets also have days and nights and seasons. One of the questions that has always proved fascinating to almost everybody is whether there are creatures on any of these worlds to see these changes. The 'Man from Mars' has become one of the most popular subjects for jokes. Why Mars ? We naturally expect that if life exists on other planets it would be on those most like the earth. There are Mars and Venus, the two planets nearest to us. Venus is towards the sun and Mars is in the other direction.

Of the two, the nearest planet Venus is more like the earth in size and distance from the sun, but Mars has excited more interest

P.T.O.

because we can see its surface. Venus is covered with clouds that we cannot penetrate, even with rays that enable us to take pictures through earth clouds.

Mars was named after the god of war because of its red colour which is plain even to our unaided eyes. When Mars is closest to the earth and sunlight is reflected directly from it, a very modest telescope will enlarge it to the apparent size of the moon. Although we can see its features as clearly as the moon's, we have been able to learn more about its surface than about any other object in the sky except the moon.

Questions :

- (i) What is the fascinating question to everybody regarding other planets ?
- (ii) Which are the *two* nearest planets ?
- (iii) Why has Mars excited the interest of human beings ?
- (iv) In what sense is Venus different from Mars ?
- (v) How is Mars seen when it is closest to the earth ?
- (vi) Give a suitable title to the passage.
- (vii) Make Nouns from :
 - (a) to exist;
 - (b) to reflect.

2. (A) Give short responses to the following utterances (any *five*) : [5]

- (i) Where does Mr. Joshi live ?

(Respond by giving information)

(ii) Can I use your camera for a day ?

(Give permission)

(iii) What a beautiful sweater !

(Respond to the compliment)

(iv) Pune is a lovely city !

(Respond by agreeing partly)

(v) Sujit, meet my friend Ramesh.

(Respond to the introduction)

(vi) May I know your name, please ?

(Respond by an introduction)

(vii) Tomorrow is my birthday. Please come and have lunch with me.

(Decline the invitation)

(B) You are attending a wedding ceremony. Some guests are talking about the terrorist attack on Mumbai. You do not have a conversational partner. You join their conversation. Write this in a dialogue form. [5]

3. (A) Your friend has recently lost his/her father who had been ill for quite a long time. Write a letter consoling him/her. [5]

(B) A multi-national company in Mumbai needs a Public Relation Officer. The candidate should be an M.A. (Economics) having good communication skills in English. Write an application to the CEO, Skylark, India. [5]

(C) Read the following passage carefully and make notes on it : [10]

"The effect of books is two-fold : they preserve knowledge in time and spread it in space. Suppose for example that you think of an important idea or a beautiful poem. Unless you can write it down, your idea or poem will die when you die. Even if you do write it down it perishes as soon as the mice eat the paper, which they often do and do quickly. But once printing had been discovered, it did not matter how soon you died or how many copies of what you had written were eaten by mice, for, so long as one copy remained the idea or the poem could be made to last for just as long as people chose to go on printing it. And so it could live long after you died. Not only could it live in time, it could spread through space, for by making enough copies of it you could bring it to the notice of hundreds and thousands of people until today you can send it all over the world.

Books are the chief carriers of civilisation; because of them ideas live and spread. How important books are you can judge from the fact that very hot countries, as is well known, are slow in becoming civilized in the modern sense. There are many reasons for this, but one of the most important is that the white ants, which live in the tropics, eat up all the books.

For example, in tropical South America there are practically no books more than forty or fifty years old. Where there are no books there are no records and no literature; the ideas and knowledge of one generation can only be handed down by word of mouth, and it is much more difficult for the race to progress and become civilized. But it is no use having books unless people can read them and learning to read is part of what is called education.

It may seem strange to speak of education as a piece of machinery, but looked at properly that is just what it is, machinery for passing on knowledge and ideas. By its means each fresh generation of people can be made acquainted with all that the preceding generations have found out, so that instead of beginning all over again, as it were, they can start where those who went before them left off. Thus knowledge is like a torch which is passed on from generation to generation by the hand of education”

4. (A) Imagine you are the secretary of Lions Club, Pune. Draft an agenda for the next meeting to be convened to appoint an assistant secretary, purchase of stationery and some sports equipment.

[10]

(B) (I) You have been recently selected for the post of Probationary Officer in Bank of Baroda, Mumbai. Draft a telegram to the Regional Manager confirming your acceptance. [4]

(II) Your uncle works in Pune. Send him an email giving him the good news that he has been transferred to Hyderabad, the city he loves most. [6]

Or

(C) A heavy rainfall has resulted in a flood situation in your village/town. Heavy losses are caused to lives and property. You are the Village/Town Development Officer. Write a report to the Collector of your district. [10]

Or

(D) Write a paragraph for or against using the topic sentence given below : [10]

‘Excessive use of cell phones is harmful to health.’

[3601]-202

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

MARATHI (मराठी)

G-2 : सामान्यस्तर अभ्यासपत्रिका क्र. 2

(आधुनिक मराठी साहित्य)

(2004 PATTERN)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

पाठ्य-पुस्तके :—(1) संगीत शारदा—गो. ब. देवल

(2) वावटळ—व्यंकटेश माडगूळकर

(3) बिनपटाची चौकट—इंदुमती जोधळे

(4) विचारशिल्प तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी.

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

1. पुढीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी वीस शब्दात लिहा : [20]

(1) 'संगीत शारदा' हे नाटक रंगभूमीवर कोणत्या वर्षी आले ?

(2) शारदेच्या आईचे नाव लिहा.

(3) 'संगीत शारदा' नाटकाचे किती अंक आहेत ?

(4) 'वावटळ' मधील शंकरचा व्यवसाय काय आहे ?

(5) 'वावटळ' कादंबरीतील प्रकरणांची नावे लिहा.

P.T.O.

- (6) 'वावटळ' कादंबरीचे कथानक कोणत्या कालखंडात घडते ?
- (7) इंदुमती जोंधळेंचे माध्यमिक शिक्षण कोणत्या गावात झाले ?
- (8) 'बिनपटाची चौकट' हे आत्मचरित्र आहे की आत्मकथन ?
- (9) 'विचारशिल्प' या ग्रंथाचे संपादन कोणी केले आहे ?
- (10) 'विचारशिल्प' मध्ये तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी यांचे एकूण किती लेख आहेत ?
- (11) तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री यांच्या दोन ग्रंथांची नावे लिहा.
- (12) तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी यांना कोणत्या दोन असामान्य महापुरुषांचा सहवास लाभला ?
- (13) इंदुमती जोंधळेंच्या वडिलांचे नाव लिहा.

2. पुढील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **पन्नास** शब्दात लिहा :

[10]

- (अ) 'संगीत शारदा' भाटकाच्या पहिल्या अंकात कोणकोणत्या घटना घडतात ?

किंवा

'वावटळ' मधील 'रंगभट' व 'महादू न्हावी' यांचे व्यक्तिचित्र रेखाट.

- (ब) 'पट नसलेलं घर' या लेखातून इंदुमती जोंधळेंनी कोणत्या अनुभवाचे प्रकटीकरण केले आहे ?

किंवा

'धर्माचे इतिहासातील स्थान' तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी यांनी कसे विशद केले आहे ?

3. पुढील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दात लिहा :

[20]

(अ) 'संगीत शारदा' नाटकातील पदरचनेचे महत्त्व स्पष्ट करा.

किंवा

'चोपडी' गावात गांधीहत्येनंतर काय घडते ?

(ब) 'गोपुरीचे दिवस विसरणे शक्य नाही' असे इंदुमती जोंधळे का म्हणतात ?

किंवा

तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी यांची वैचारिक घडण कशी झाली ते 'माझी घडण' च्या आधारे स्पष्ट करा.

4. पुढील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा :

[30]

(अ) 'संगीत शारदा' नाटकाचे यश कशात आहे ?

किंवा

'घटनानिष्ठ' ग्रामीण कादंबरी म्हणून वावटळचे परीक्षण करा.

(ब) 'प्रभावी स्त्री आत्मकथन' म्हणून 'बिनपटाची चौकट' चे मूल्यमापन करा.

किंवा

'विचारशिल्प' मध्ये तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी यांचे कोणकोणत्या विषयावरील चिंतन प्रकटते ?

(G-2) : (व्यावहारिक व उपयोजित मराठी)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **वीस** शब्दांत लिहा : [20]

- (1) कार्यालयातील महत्वाचे लेखन प्रकार कोणते ?
- (2) स्मरणिका प्रकाशनाचे **दोन** प्रसंग लिहा.
- (3) अर्जाच्या सुरवातीला डावीकडे कोपऱ्यात काय लिहावयाचे असते ?
- (4) इतिवृत्ताची व्याख्या लिहा.
- (5) पन्नास वर्षे पूर्ण झाल्यानंतरच्या वाटचालीच्या टप्प्याला काय म्हणतात ?
- (6) जाहीर निवेदनाची **दोन** माध्यमे लिहा.
- (7) कार्यालयीन भाषेची कोणतीही **दोन** तंत्रे लिहा.
- (8) शासकीय निवेदनाचा फायदा कोणाला होतो ?
- (9) व्यक्तिगत पत्राचे **दोन** प्रकार लिहा.
- (10) अभिनंदनाचे पत्र पाठविण्याचे कोणतेही **दोन** प्रसंग लिहा.
- (11) शुभेच्छा पत्रात कोणत्या भावनांचे प्रकटन असते ?

(12) एखाद्या व्यक्तीच्या सन्मानासाठी काय प्रकाशित केले जाते ?

(13) कार्यालयीन टिप्पणीमध्ये दुसऱ्या टप्प्यात काय अपेक्षित असते ?

2. पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे पन्नास शब्दांत लिहा : [10]

(1) जाहीर निवेदनाचे उद्देश स्पष्ट करा.

(2) स्मरणिकेचे प्रकार स्पष्ट करा.

(3) कार्यालयीन पत्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.

(4) माहितीपत्रक म्हणजे काय ?

3. पुढीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर सुमारे 150 शब्दांत लिहा :

(अ) पुढील विषयावर इतिवृत्त तयार करा : [10]

इंदिरा गांधी विद्यापीठाच्या पदव्युत्तर विभागातील शिक्षकांची सहकारी पतसंस्था मर्या. नवी दिल्ली या संस्थेची सन 2008-09 ची वार्षिक सर्वसाधारण सभा आयोजित करण्यात आली.

किंवा

पुणे महानगरपालिकेच्या परिवहन प्रमुखांना नवीन मार्गावर बस सुरू करण्यासाठीचे सामूहिक विनंती पत्र लिहा.

(ब) जाहीर निविदा लेखन करा. विषय—भारतीय बँक, शाखा संगमनेरच्या शाखेचे स्थलान्तर नवीन प्रशस्त जागेत करावयाचे आहे. [10]

किंवा

घोषणा-पत्रक तयार करा. विषय—तुमच्या महाविद्यालयातर्फे पूरग्रस्तासाठी आर्थिक मदत द्यावयाची आहे.

4. पुढीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा :

(अ) निमंत्रण पत्र तयार करा. विषय—पद्मश्री विखे फाऊंडेशनच्या वतीने दिल्या जाणाऱ्या साहित्य पुरस्काराचे वितरण. [15]

किंवा

डॉ. गणपत पाटील यांनी नव्या हॉस्पिटलच्या उभारणीसाठी बँक ऑफ महाराष्ट्र कडे रुपये 1 कोटीचे कर्ज मागितले आहे. या कर्जाच्या अर्जावरील बँक अधिकाऱ्याची टिप्पणी व त्यासंबंधीची मंजूरी पत्र डॉ. पाटील यांना स्वतः होईपर्यंत बँकेची टिप्पणी तयार करा.

(ब) विश्वेश्वर सहकारी बँकेच्या वार्षिक अहवालाची रूपरेषा तयार करा. [15]

किंवा

स्मरणिकेच्या संपादनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

MARATHI (मराठी)

विशेषस्तर-अभ्यासपत्रिका-1

मराठी साहित्यातील विविध प्रवाह (1885-1985)

(2004 PATTERN)

- पाठ्यपुस्तके :— (1) रामनगरी—राम नगरकर
(2) ऋतुचक्र—दुर्गा भागवत
(3) वाटचाल—रा. भि. जोशी
(4) धूपद—विंदा करंदीकर

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. पुढीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी वीस शब्दांत लिहा : [20]
- (1) राष्ट्रसेवा दळ्यामुळे राम नगरकरांना कोणकोणते मित्र मिळाले ?
 - (2) 'विच्छा माझी पुरी करा' या वगनाट्यात राम नगरकरांनी कोणकोणत्या भूमिका केल्या ?
 - (3) राम नगरकरांच्या आईच्या वडिलांना कोणत्या कलेची आवड होती ?
 - (4) 'रामनगरी' मधील दोन व्यक्तिरेखांची नावे लिहा.
 - (5) 'रूपधर' हे विशेषण दुर्गा भागवतांनी कोणत्या महिन्याला लावले आहे ?

- (6) 'मधुमास' ही उपमा दुर्गा भागवतांनी कोणत्या महिन्यासाठी वापरली आहे ?
- (7) 'हिरव्या रंगाचे मुक्त प्रदर्शन' दुर्गा भागवतांना कोणत्या महिन्यात घडते ?
- (8) 'वाटचाल' मधील कोणत्याही दोन लेखांची नावे लिहा.
- (9) रा. भि. जोशींनी भेट दिलेल्या कोणत्याही दोन शहरांची नावे लिहा.
- (10) फुलाच्या शोधासाठी रा. भि. जोशींनी कोणत्या शहरात भटकती केली ?
- (11) 'धृपद' मधील 'जातक' या विभागात एकूण किती कविता आहेत ?
- (12) 'धृपद' मधील 'झपताल' ही कविता कोणत्या प्रकारातील आहे ?
- (13) 'धृपद' मधील दोन व्यक्तिचित्रणात्मक कवितांची नावे लिहा.

2. पुढील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांमध्ये लिहा :

- (अ) राम नगरकरांनी भजनी मंडळातील अनुभवाचे शब्दांकन कसे केले आहे ? [5]

किंवा

वैशाखातील चांदण्याचे सौंदर्य दुर्गा भागवतांना कसे जाणवले ?

- (ब) रा. भि. जोशी यांनी दिल्ली शहरातील चांदणी चौकाचे वर्णन कसे केले आहे ? [5]

किंवा

'धृपद' मधील 'घेता' या कवितेतून निसर्गाकडून काय घेण्याचे आवाहन केले आहे ?

3. पुढील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा :

- (अ) राम नगरकरांना कलापथकात कोणकोणत्या प्रकारचे अनुभव आले ? [10]

किंवा

‘मेघश्याम आषाढ’ या लेखातून दुर्गा भागवतांनी निसर्गाची कोणती रूपे चित्रित केली आहेत ?

- (ब) ‘वाटचाल’ मधून गंगेच्या किनाऱ्यावरील कोणत्या स्थळाचे दर्शन रा. भि. जोशींनी घडविले आहे ? [10]

किंवा

‘धृपद’ मधील स्त्रीविषयक जाणिवांच्या कवितांचे स्वरूप स्पष्ट करा.

4. पुढील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा :

- (अ) ‘रामनगरी’ मध्ये राम नगरकरांच्या कलाक्षेत्रातील वाटचालीचे चित्रण कसे येते ? [15]

किंवा

निसर्गाच्या विविध रूपाचे चित्रण ‘ऋतुचक्र’ मधून दुर्गा भागवतांनी कसे केले आहे ?

- (ब) रा. भि. जोशी यांच्या ‘वाटचाल’ या प्रवासवर्णनाचे परीक्षण करा. [15]

किंवा

‘धृपद’ मधील विंदा करंदीकरांच्या कवितांचे वेगळेपण स्पष्ट करा.

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

MARATHI (मराठी)

विशेषस्तर प्रश्नपत्रिका क्रमांक 2

(मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास : प्रारंभ ते 1818)

(2004 PATTERN)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. पुढीलपैकी दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा :

[20]

- (1) मराठीतील आद्य ग्रंथकाराचे नाव लिहा.
- (2) 'ज्ञानेश्वरी' हा ग्रंथ कोणत्या वर्षी लिहिला गेला ?
- (3) महानुभाव पंथातील गद्यचरित्र-ग्रंथाची नावे लिहा.
- (4) संत नामदेवांच्या ज्ञानेश्वर चरित्रातील प्रकरणांची नावे लिहा.
- (5) 'उखाहरण' हे कथाकाव्य कोणी लिहिले ?
- (6) समर्थ रामदास स्वामींच्या ग्रंथाची नावे लिहा.
- (7) संत मेळ्यातील दोन संत कवयित्रींची नावे लिहा.
- (8) 'ख्रिस्तपुराणा'ची रचना कोणी केली ?
- (9) 'श्लोक केकावली' हे सुप्रसिद्ध काव्य कोणी रचले आहे ?
- (10) शिवकाळातील पहिली बखर कोणती ?

P.T.O.

- (11) कवी श्रीधराने लिहिलेल्या कोणत्याही दोन ग्रंथाची नावे लिहा.
- (12) 'दासबोध' हा ग्रंथ कोणी लिहिला ?
- (13) 'कांदा मुळ भाजी । अवघी विठाबाई माझी ॥' हा अभंग कोणत्या संतकवीने लिहिला ?

2. पुढील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा :

- (अ) 'स्मृतिस्थळ' या ग्रंथाचे महानुभाव पंथातील महत्त्व विशद करा. [5]

किंवा

'मनाचे श्लोक' मधून समर्थ रामदासांनी कोणता बोध घडविला आहे ?

- (ब) फादर स्टीफन्सच्या 'ख्रिस्तपुराण' या ग्रंथाची माहिती लिहा. [5]

किंवा

रघुनाथ पंडिताच्या 'नल्दमयंती स्वयंवरा' वर टीप लिहा.

3. पुढील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा :

- (अ) संत जनाबाईंच्या अभंग-वाङ्मयाचे स्वरूप स्पष्ट करा. [10]

किंवा

संत एकनाथांच्या 'भारुडा' मधून लोकजीवनाचे दर्शन कसे घडते ?

- (ब) वामन पंडितांच्या वाङ्मयीन कार्याचा थोडक्यात आढावा घ्या. [10]

किंवा

'बखर' म्हणजे काय ? ते सांगून बखर वाङ्मयाची वैशिष्ट्ये लिहा.

4. पुढील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा :

(अ) तुकारामांच्या अभंगातून परखड समाजसुधारकाचे कसे दर्शन घडते ? [15]

किंवा

‘संत नामदेवाची अभंगवाणी म्हणजे त्यांच्या भाववेड्या, उदात्त व निष्पाप व्यक्तिमत्त्वाचा आविष्कार आहे.’ या विधानाचा परामर्श घ्या.

(ब) महानुभावीय साती ग्रंथाचे स्वरूप व गुण-वैशिष्ट्ये सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

‘शाहिरी कवितेला मराठी काव्याची प्रभात’ असे का म्हटले जाते ?

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4
[3601]-205

**S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009
FRENCH (GENERAL)
(2004 PATTERN)**

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Q.1.A. Traduisez en anglais

(8)

La Journée internationale de la femme est célébrée chaque 8 mars pour rappeler que les femmes n'ont pas toujours eu les mêmes droits que les hommes mais aussi pour réfléchir sur leurs conditions de vie souvent encore inacceptables.

Cette Journée internationale a été officialisée par les Nations Unies en 1977. Mais l'idée a été proposée dès 1910 par l'Allemande Clara Zetkin afin de faire connaître les luttes que les femmes menaient partout dans le monde pour obtenir les mêmes droits que les hommes.

Mais il reste encore beaucoup d'inégalités dans la vie de tous les jours, même dans des pays comme la France. Ainsi, lors d'une manifestation organisée à l'occasion de la journée internationale de la femme, les manifestantes ont rappelé que les femmes et les hommes n'ont pas accès aux mêmes métiers et n'ont pas de salaire équivalent à ceux des hommes alors qu'elles ont les mêmes responsabilités.

Q.1.B. Traduisez en français.

(6)

The last weekend in November is generally the weekend when Europeans and Americans spend a lot of money. As the Christmas festival approaches, they buy lots of presents and food. That is why this weekend has been chosen as the International Day 'without purchases'. The objective is to show consumers that one can buy less and yet live well. The associations which thought of this initiative want to sensitize consumers about the consequences of their purchases: for example, think about the pollution caused by the manufacture and transportation of the things we buy. A minority of persons consume most of the natural resources of the planet.

Q.2. Compréhension.

(8)

Dans certaines familles chrétiennes et en Pologne par exemple, le repas de fête de Noël n'a pas lieu le 24 au soir. Au retour de la messe de minuit, en France, certains se contentent de brioche et de chocolat chaud. En Pologne, on privilégie le poisson et on prépare 12 petits plats évoquant les 12 apôtres.

Mais dans la plupart des familles, le 'réveillon' (nom du repas traditionnel de Noël) du 24 décembre est l'occasion d'un repas de fête avec dinde, foie gras, fruits de mer et bûche. La bûche est un dessert récent, imaginé par un pâtissier parisien à la fin du 19e siècle. Mais elle rappelle la bûche de bois que l'on brûlait lentement au cours de la soirée du 24 décembre.

P.T.O.

En Allemagne et en Alsace, le gâteau de Noël est le 'stollen', poudré de sucre glace, mais une multitude de petits biscuits secs aux amandes et aux épices sont aussi traditionnellement confectionnés dans de nombreuses familles. Dans les pays anglophones, on trouve aussi souvent sur la table de fête du jambon et un pudding arrosé d'alcool.

Questions.

i) Quelles sont les traditions associées avec le réveillon ?

(4)

ii) Est-ce que les traditions de Noël sont les mêmes dans tous les pays ? Justifiez votre réponse.

Dites 'vrai' ou 'faux'.

(2)

iii) La bûche de Noël est un objet en bois.

iv) La messe de minuit a lieu la veille de Noël.

Donnez un mot pour :

(2)

v) Un pays où l'on parle anglais.

vi) Quelqu'un qui fait des gâteaux.

Q.3. Répondez en 10 lignes environ. (3 au choix)

(12)

i) 'La place de la femme est au foyer.' Êtes-vous d'accord avec cette constatation ? Pourquoi ?

ii) Que feriez-vous si vous gagniez une loterie ?

iii) L'avance technologique seule peut-elle apporter le bonheur ? Illustrez avec des exemples.

iv) Décrivez quelques grandes inventions technologiques et dites comment elles ont influencé notre vie.

v) Que faut-il faire pour chasser les superstitions ?

Q.4. Traitez UN des sujets suivants.

(6)

a) Un robot dans le service secret se trouve dans le laboratoire avec un autre robot. Ils échangent de l'information sur leurs capacités individuelles. Rédigez leur conversation en utilisant les expressions comme 'être fait pour', 'être capable de', 'n'est pas de ma compétence', 'mettre en marche', 'appuyer sur un bouton'.

OU

b) Ecrivez une lettre à votre correspondant(e) français dans laquelle vous décrivez quelques fêtes indiennes. Expliquez comment ces fêtes ont changé dans le temps moderne.

5. A. Mettez les verbes au temps ou au mode qui convient.

(4)

i) Dès que nous (rentrer) à la maison, nous avons commencé les préparatifs pour la fête.

ii) Si tu achètes cette voiture tu ne le (regretter) jamais.

iii) Pendant que les enfants faisaient leurs devoirs, leur mère (préparer) le repas.

iv) S'il ne pleuvait pas, nous (aller) à la campagne.

5.B. Mettez à la forme passive.

(4)

- i) La direction va bientôt rouvrir l'Hôtel Taj Mahal.
- ii) Avant son départ, Pierre avait envoyé le fax.
- iii) Mon ami achètera cette belle maison.
- iv) On attend le ministre depuis trois heures.

5.C. Mettez les verbes au subjonctif ou à l'indicatif.

(4)

- i) Mon père veut que je (devenir) ingénieur, mais ma mère espère que je (faire) les études de médecine.
- ii) Je suis content que tu (pouvoir) assister à la fête ; il faut que tu (partir) de bonne heure pour éviter les embouteillages.

5.D. Trouvez des mots de remplacement pour décrire les personnes ou les objets. (4)

- i) un homme de science.
- ii) un événement désastreux.
- iii) la terreur.
- iv) le troisième âge.

5.E. Formez des verbes à partir des adjectifs.

(4)

- i) devenir pâle.
- ii) être en retard.
- iii) devenir vieux.
- iv) devenir froid.

5.F. Dites si les phrases suivantes expriment la supposition, une affirmation non-vérifiée, une demande polie, une hypothèse ou un conseil. (4)

- i) Si tu m'avais donné de l'argent, j'aurais pu compléter le projet à temps.
- ii) Pourriez-vous m'aider à monter cette valise, s'il vous plaît ?
- iii) Sans l'aide extérieure, les terroristes n'auraient pas pu entrer dans l'hôtel.
- iv) Si je serais toi, je refuserais de faire ce travail.

5.G. Complétez avec des pronoms relatifs composés (lequel, duquel etc.) (4)

- i) L'instrument avec _____ le meurtre a été commis n'a pas été trouvé.
- ii) Ce sont des régions arides dans _____ il est difficile de survivre.
- iii) La solution _____ tu penses ne sera pas acceptable aux autres membres de l'association.
- iv) Voici le couloir par _____ les voleurs ont échappé.

5.H. Choisissez la bonne définition. (4)

- i) Passer une nuit blanche : passer une nuit dans la neige / passer une nuit sans dormir / passer une nuit à danser.
- ii) faire tourner la tête : se faire mal à la tête / séduire / avoir mal à la tête.
- iii) être sous le charme de : être amoureux de / être sous l'autorité de / être sous l'influence de.
- iv) diviser : fragmenter / relier / renfermer.

5.I. Répondez en remplaçant les noms avec des pronoms qui conviennent. (4)

- i) Vous me donnez le journal ? Oui, _____.
- ii) Tu pourrais me prêter la voiture ? Non, _____.
- iii) Paul t'a raconté son aventure ? Oui, _____.
- iv) Elle vous a donné de l'argent ? Non, _____.

5.J. Formez des noms à partir des verbes. (4)

- i) séduire ii) fermer iii) chercher iv) exagérer.

Total No. of Questions—3]

[Total No. of Printed Pages—2

[3601]-206

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

FRENCH (SPECIAL-I)

(Histoire de la France + Histoire de la Littérature)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Q1) A. Donnez les dates : (5 au choix)

[5]

1. Clovis devient le Roi en _____
2. Gutenberg a découvert l'imprimerie en _____
3. Le massacre de St Barthélemy en _____
4. Richelieu fonde L'Académie Française en _____
5. La Chanson de Roland, écrit en _____
6. L'Algérie a été conquise en _____

B) Dites vrai ou faux

[5]

1. En 1498 Vasco da Gama a découvert la Chine.
2. Les événements industriels transforment la littérature au XIX siècle.
3. On discute les problèmes de beauté et de santé dans les salons.
4. Les philosophes discutent le thème de l'amour dans la littérature.
5. Louis XIV mettait l'accent sur la religion chrétienne.

C) Complétez

[5]

1. Jeanne d'Arc est brûlée vive à _____
2. « Je pense, donc je suis. » est la célèbre phrase de _____
3. Deux idées du seizième siècle sont _____ et _____
4. Les trois amours de Ronsard sont _____, _____, _____
5. _____ meurt de la variole en 1774.

D) Reliez les colonnes

[5]

1. Phèdre	a) Pierre de Ronsard
2. Les Amours	b) Lamartine
3. Madame Bovary	c) Corneille
4. Les Méditations	d) Racine
5. Le Cid	e) G. Flaubert

P.T.O.

E) Nommez les événements

[5]

1. 1412-1431 : _____
2. 1852-1870 : _____
3. 1598 : _____
4. 1850-1880 : _____
5. 1850-1900 : _____ et _____ (romanciers français)

Q2) Traitez en bref (5 au choix)

[25]

1. Le génie de Voltaire.
2. Louis XIV.
3. Qu'est-ce -qu'un philosophe ?
4. La Fontaine et ses fables.
5. La querelle des Anciens et les Modernes.
6. La Renaissance.
7. Charlemagne

Q3) Répondez aux questions (2 au choix)

[30]

1. La poésie romantique au XIX ième siècle.
2. L'idéal classique selon Boileau.
3. Voltaire et sa philosophie.
4. La Première Guerre Mondiale.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—1

[3601]-207

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009
FRENCH (SPECIAL 2)
(17th + 19th CENTURY POESIE)
(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All questions carry equal marks.*

(ii) *Attempt all the four questions.*

Question I : Dégagez les éléments humoristiques dans le “Jeune Veuve” et quelle est la vérité universelle que La Fontaine nous montre ?

Question II: Les joies de l’amour, la liberté, le travail, la justice et le misère sont les thèmes dans la poésie d’Eluard. Dégagez le sens avec des exemples.

Ou

Traitez les thèmes de la nature, la guerre et la futilité selon Rimbaud.

Question III: Situez et expliquez : 2 au choix.

1. Puisqu’il est des vivants, ne songez plus aux morts.
2. Nature, berce-le chaudement.
3. Ce deuil est sans raison.

Question IV : Analysez les poèmes de Paul Verlaine.(2 au choix)

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-208

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

GERMAN

General Paper II

(A Course in German Language)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Use of a dictionary is allowed.

I Übersetzen Sie den Text ins Englische oder Marathi!

(12)

Der Deutsche ißt nicht; er ernährt sich. Bei Tisch ist, wie in der Fabrik oder im Geschäft, Zweckmäßigkeit oberstes Gebot. Es geht in erster Linie darum, 'arbeitsfähig' zu sein. Deshalb ist das deutsche Frühstück sehr reichhaltig. Mittags ißt man dann in der Werkskantine oder in der Schule irgendetwas, das nur sättigend zu sein hat. Meistens ist es ein Stück Schweinefleisch mit Gemüse und den unvermeidlichen Kartoffeln. Eine andere sehr verbreitete Speise: Erbsen-, Bohnen- oder Linsensuppe mit Würstchen. Am Abend ist die Speisefolge ebenfalls nicht sehr originell: das ewige Butterbrot. Da werden ein halbes Dutzend Butterbrote mit Wurst, Käse, Marmelade, harten Eiern und Dosenfisch – vornehmlich vor dem Bildschirm – verschlungen und mit Kaffee, Tee oder Bier hinuntergespült. Ein solches Essen genügt dem Deutschen.

II Antworten Sie (etwa 100 Wörter) auf fünf der Fragen!

(20)

1. Was kann man von der Erzählung von Hebbel lernen?
2. Warum hat unsere Ökologie Schaden genommen?
3. Wie verstehen Sie das deutsche Wirtschaftswunder?
4. Welches Rätsel hängt mit Aretusa zusammen?
5. Wie ist das Bild des hinter der Mutter Natur hinkenden Arztes zu deuten?
6. Warum fehlt das Pferd nie?
7. Wie kam der Kaffee nach Europa? Wurde er sehr beliebt?
8. Wie wurde der Dorflehrer Fuhlrott behandelt?

III Lesen Sie den Text und lösen Sie die Aufgaben darauf!

(12)

P.T.O.

Jürgen ist gewohnt, eine Arbeit von Anfang bis Ende selbst vorzubereiten und durchzuführen. Bei seiner früheren Firma Adolf rechnete jeder Arbeiter aus, was für Material und Werkzeug er brauchte, und besprach die Arbeit mit dem Meister. Zum Schluß sah der Arbeiter, was er geleistet hatte,

Bei der neuen Firma Fahlbusch und Siebert sieht Jürgen nicht, wo das Blech herkommt und wo die von ihm geschnittenen Streifen hingehen. Nie bekommt er das fertige Produkt zu sehen. Zu dieser Sinnlosigkeit seiner Arbeit kommt die Eintönigkeit. Alle 55 Sekunden wiederholt sich derselbe Arbeitsvorgang. Pro Blechtafel entstehen elf Streifen. Die Norm ist acht Minuten für 100 Streifen. Aber es handelt sich nicht um den Zeitbedarf, den Jürgen hat, sondern den, den die Betriebsleitung vorschreibt. So werden Sinnlosigkeit und Eintönigkeit vom Streß überdeckt, um nach Feierabend mit um so größerer Wut hervorzubrechen. Die Arbeitszeit erscheint als ein unerhörtes, riesiges Loch im Leben.

In der Fabrik hat Jürgen das Gefühl, gefangen zu sein; total unterworfen; ohne eine Möglichkeit der Befreiung. Es macht ihn wütend, dass jemand ihn einfach in seiner Bewegungsfreiheit einschränken kann, ihm vorschreibt, wie schnell er zu arbeiten hat, wann er Pausen machen darf.

Zugleich spürt er Ausweglosigkeit. Jede andere Tätigkeit, die man ihm bei Fahlbusch und Siebert zuweisen würde, wäre genauso stupide und anstrengend. Er kann sich nicht vorstellen, dass es in der Firma irgendeine befriedigende Tätigkeit gibt.

1. Wie arbeitete Jürgen bei Adolf?
2. Wie unterscheidet sich seine Arbeit bei Fahlbusch und Siebert?
3. Welche Arbeit verrichtet er bei der neuen Firma?
4. In was für Stimmung steckt er nach dem Feierabend?
5. Warum last er sich nicht an einen anderen Arbeitsplatz versetzen?
6. Schreiben Sie die Sätze um!

Pro Blechtafel entstehen elf Streifen.

Die Arbeitszeit erscheint als ein riesiges Loch im Leben.

IV Grammatik

26

A Bilden Sie das Perfekt!

(2)

1. Ihm schmeckt die Suppe zu sauer.
2. Tiefe Töne verursachen Magenbeschwerden.
3. Nach Pestalozzi dürfen die Kinder im Unterricht auch ein bisschen Chaos machen.

(6)

B Bilden Sie das Passiv!

1. Die Fachidioten haben die menschlichen Fragen nicht beachtet.
2. Die Zollbeamten konnten das Aretusa Rätsel nicht lösen.
3. Man klatschte lange nach dem Vortrag des Ehrengasts.
4. Man muß da vieles bedenken.

C Ergänzen Sie die Relativpronomen!

(3)

1. ----- zu früh spezialisiert, hat bald den engen Horizont.
2. Der Angeklagte, ----- Schuld bewiesen worden war, wurde zu drei Jahre Gefängnis verurteilt.
3. Ich suche ein Kopiergerät, ----- man sowohl mit bBatterie als auch mit Netzstrom betreiben kann.
4. Durch die Gentechnologie ist die Menschheit an einen Punkt gelangt, für ----- es in der Geschichte kaum Beispiele gibt.

(4)

D Ergänzen Sie die Präpositionen!

1. Er muss sich ----- von drei Monaten umschulen, sonst bleibt er arbeitslos.
2. Den allgemeinen Erwartungen ----- hat der neue Shahrukh Film grosse Geschäfte im Ausland gemacht.
3. ----- des täglichen Diskobesuchs hättest du den Garten pflegen können.
4. ----- der Biotechnik können heute neuartige Lebensmittel ohne den Boden produziert werden.
5. ----- einem armseligen Hund war auf dem Gelände nichts Lebendiges zu sehen.

E Verbinden Sie die Sätze mit den neuen, in diesem Jahr erlernten Konjunktionen! (4)

1. Wir hatten uns eine Stunde lang ausgeruht. Erst dann konnten wir wieder hoch auf den Berg steigen.

2. Es hatte zu regnen begonnen. Gleich kamen die Regenwürmer heraus.
3. Das mittelalterliche Bild von Rothenburg ob der Tauber hat man erfolgreich erhalten. Dafür wurden modern Bauwerke streng verboten.
4. Die neue Methode ist umständlich. Sie wird aber dennoch angewandt.
5. Ich habe am Sonntag alle die Anzeigen in den Zeitungen gelesen. Ich wollte schnell eine geeignete Wohnung finden.

F Bilden Sie das Konjunktiv II !

(4)

1. Die Lehrerin bewundert jede Arbeit jedes Studenten. (Aussage)
2. Seine Kinder sind sehr verwöhnt. (Wunsch)
3. Sie sorgt sich um ihr Mobilfon wie Diamant. (Vergleich)
4. Er weigert sich seine Arbeit überprüfen zu lassen. Er macht kaum Fortschritte. (Bedingung)
5. Ich habe nicht richtig zugehört. Wiederholen Sie Ihr Argument. (Höfliche Frage)

G Indirekte Rede!

(3)

Steve Jones, der Genforscher an der Londoner Universität, äußert sich über die Forschung in seinem Land:

“Großbritannien ist das am wenigsten religiöse Land der Erde. Das heißt aber nicht, dass die Forscher alle Freiheiten haben und sich der öffentlichen Kontrolle entziehen. Jedoch, verglichen mit Deutschen Forschern genießen sie denkbar liberale Gesetze.”

V Übersetzen Sie ins Deutsche!

(10)

Four hundred years ago a man peered at the distant heavenly objects. For that he used the world's first telescope and saw for the first time in the human history the sun, moon and stars in all their glory. His observations shattered myths and beliefs and reshaped the science. The year 2009 is being celebrated worldwide as the year of astronomy in his honour. The man was Galileo Galilei, whom many call the father of the modern observational astronomy.

ODER

Schreiben Sie an Ihren Freund, was Sie über die Kinder-Künstler in den verschiedenen TV-Shows denken!

Total No. of Questions—6]

[Total No. of Printed Pages—2

[3601]-209

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

GERMAN

Special Paper I

(Study of German Literature)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Frage 1. A) Beantworten Sie eine der folgenden Fragen!

10

1. Erklären Sie, wie das Leben der einfachen Menschen im Rahmen des Romans von den Soziopolitischen Umständen beeinflusst wird?
2. Charakterisieren Sie Dr. Nagel!

B) Beantworten Sie zwei der folgenden Fragen mit etwa 80 -100 Wörtern!

10

1. Wie nimmt Peter die Ereignisse am 9. Nov 1938 wahr?
2. Was beabsichtigt der Großvater mit dem Briefwechsel ?
3. Welche Rolle spielt das Hausmädchen Thea in der ganzen Handlung des Romans?

Frage 2. Übersetzen Sie den folgenden Text ins Englische oder Marathi!

10

Der Junge sah bald ein, dass es wenig Sinn hatte, einen Käfer hässlich zu nennen. Selbst 'schnell' war noch nicht genug. Man musste angeben, wie schnell er sich bewegte, im Vergleich mit anderen Geschöpfen seiner Größe, und was ihm das ermöglichte. Man musste ihn auf eine abschüssige Fläche stezen und auf eine glatte, und Geräusche verursachen, damit er weglief, oder kleine Beutestücke für ihn aufstellen, auf die er sich zubewegen konnte. Hatte man sich lang genug mit ihm beschäftigt, verlor er 'schnell' seine Hässlichkeit.

Einmal musste der Junge ein Stück Brot beschreiben, das er in der Hand hielt, als der Philosoph ihn traf. "Hier kannst du das Wort 'gut ' ruhig verwenden", sagte der alte Mann" denn das Brot ist zum Essen von Menschen gemacht und kann für ihn gut oder schlecht sein."

Frage 3. Erzählen Sie eine der Geschichten nach!(in etwa 100-120Wörtern)

07

1. Die wilde Jagd
2. Der Wolf und die sieben jungen Geißlein

P.T.O.

Frage 4. Erläutern Sie die folgenden Zellen! (nur 3)

15

1. nicht nur auf den autobahnen
sterben nicht nur nachts

nicht nur frösche igel und hasen
2. Und was die innere Stimme spricht,
Das täuscht die hoffende Seele nicht
3. Wir können halt niemals vergessen
All das, was hier niemals geschah
4. "Ich dich ehren? Wofür? "
5. Es kommt uns seltsam vor,
dass wir uns dabei dozen

Frage 5. Beantworten Sie vier der folgenden Fragen!

16

1. Warum begeht die Tante des Ich Erzählers in der Erzählung "Der Tod meiner Tante" Selbstmord?
2. Erklären Sie den Titel "San Salvador"!
3. Wie behandelt der Arbeiter am Schwimmbad den jüdischen Freund des Ich Erzählers in der Kurzgeschichte "Im Schwimmbad"?
4. Charakterisieren Sie den Stalljungen in "Das Experiment"!
5. Warum freute sich plötzlich eines Tages der Sohn von Herrn Schwamm?
6. Wie helfen sich Anni und Else aus ihrer Langeweile? Wie kamen sie auf diese Idee?
7. Wie ist die Beziehung des Akkordarbeiters mit seiner Arbeit in "Neapel sehen"?

Frage 6. Schreiben Sie kurz über drei der folgenden Begriffe mit etwa 60-80 Wörtern! Geben Sie passende Beispiele!

12

1. Epik
2. Dramatik
3. Fabel
4. Sage
5. Märchen

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—2

[3601]-210

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

GERMAN

Special Paper II

(Landeskunde)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

I Antworten Sie ausführlich (150 – 200 Wörter) auf **eine** der Fragen! (10)

1. Wie war die Sozio-politische Lage in der Weimarer Republik? Wozu führte sie?
2. Erklären Sie die Politik von Willy Brandt! Wie erfolgreich war er dabei?
3. Warum war Deutschland geteilt? Wie kam es zu der Wiedervereinigung?

II Antworten Sie auf **acht** Fragen mit nur einem Satz! (16)

1. Nennen Sie die westgermanischen Stämme!
2. Welche Religion hatten die frühen Germanen?
3. Was tat Bischof Wulfila?
4. Was geschah im Jahr 800?
5. Wer war ein Kurfürst?
6. Erklären Sie die Grundstimmung von Renaissance!
7. Was tat die Inquisition?
8. Was ist Barock?
9. Ist Napoleon für die deutsche Geschichte auch relevant? Warum?
10. Welchen Verdienst hat Friedrich der Grosse?
11. Wie regierte Bismarck?
12. Wer war Erich Honecker?

III Schreiben Sie kurze Notizen über **zwei** der Themen ! (08)

Die Hafenstädte Deutschlands

Die Oder-Neiße Linie

Das Klima von Deutschland

Die Alpen und das Alpenvorland

P.T.O.

IV Beantworten Sie jeweils **drei** der Fragen von A, B und C!

(9 x 4 = 36)

A

1. Sind die Österreicher ein reiches Volk?
2. Wie ist das Rollenverhalten (Mann und Frau) der Österreicher?
3. Welche Mindereheiten hat Österreich? Wie leben sie?
4. Erklären Sie das politische System Österreichs!

B

1. Erläutern Sie den Stellenwert der Mundarten in der Schweiz!
2. Welche Stellung nahm die Schweiz gegenüber Hitler?
3. Welchen Platz nimmt die Armee in der Schweiz ein?
4. Beschreiben Sie die Merkmale der Schweizer Demokratie!

C

1. Was sagt der Soziologe Schelsky über die deutsche Gesellschaft?
2. Erklären Sie das Staatsangehörigkeitsgesetz von Deutschland!
3. Wie leben die Juden heute in Deutschland?
4. Gibt es in Deutschland die religiöse Freiheit?

V a) Ergänzen Sie **fünf** der Lücken!

5

1. Die österreichische Hauptstadt Wien ist zugleich Bundesland und -----.
2. Das Schweizer Parlament funktioniert als -----.
3. Die Armee der kleinen ----- ist eine der grössten in Europa.
4. ----- ist die zweit Amtssprache in Kärnten, dem südlichsten Bundesland von Österreich.
5. Die privaten Rundfunk- und Fernsehsender in Deutschland müssen sich allein aus den Werbeeinnahmen finanzieren, unterliegen aber auch -----.
6. Die ----- und ----- sind die rechtsgerichteten Parteien in Deutschland.

b) Bringen Sie die richtigen Teile der zwei Spalten zusammen! (nur fünf)

5

Krone	Schweiz
Tessin	Erste Kammer des österreichischen Parlaments
CH	österreichische Zeitung mit höchster Auflage
Nationalrat	Banken der Schweiz
Karenzurlaub	italiensprachiger Kanton
Fluchtgelder	Auch für den Vater

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

SINDHI

(Arabic & Devanagari Scripts)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

(Arabic Script)

1. شاعر هري دلگير جي 'موج ڪئي مهراڻ' ۾ 'سڪ درسي درشنيءَ' جون
[20] ڪهڙيون جهلڪون ٿيون نظر اچن.

يا

شاعر هري دلگير 'موج ڪئي مهراڻ' جي 'پنجڪڙن' ۾ ڪهڙا مختلف ويچار
پيش ڪيا آهن ؟

2. شاه صاحب 'چنڊ ۽ دلبنڊ' جي ڀيٽ ڪيئن ڪئي آهي ؟
[20]

يا

هيٺين مان ڪنهن به هڪ جو تاتيرج لکو :

(i) 'ڏونگر تون ڏاڍو'

(ii) 'سوڍا ! صبر تنهنجو'

3. دادا جشن واسواڻيءَ جي 'روح رهاڻ' ۾ ڪهڙو روحاني راز سمايل آهي.
[20]

يا

هيٺين مان ڪنهن به هڪ وڌيڪ ڪي تفصيلوار سمجهايو :

(i) 'پرڻيءَ جو پيغام سڻو'

(ii) 'رحم جو راز'

P.T.O.

4. شري قتن پرسواڻيءَ جي ڪهاڻين جي مجموعي 'جيڪي ڏنوسون' مان
توهان کي ڪهڙي ڪهاڻي ٿي وڻي ۽ ڇو؟
[20]

يا

'او منهنجي مٺي.....!' ڪهاڻيءَ جي ادبي پرک ڪريو.

5. هيٺين مان ڪن به ٻن بيتن ۾ سمايل ويچار کولي سمجهايو :
[20]

- (1) آئون نه گڏي پري ڪي، پويون ٿيو پساھُ
سڪان ٿي سڪرات ۾، رويو پڇان راھُ
شال مَ وڃيم ساھُ، ڌاراپسڻ پري جي !
- (2) ڏنگر ! مون نه ڏڪوءَ، آن اڳ ڏڪوئي آهيان،
ساريان ڪون سُڪوءَ، سُور گهڻين سنڀران
- (3) سڄڻ سان ساعت پي سبھان
پين سان سال به ٿيا جنجال
ڪري ويچار ڏنم سو سال
حياتي هوت بنا حيران
سڄڻ سان ساعت پي سبھان
- (4) عجب جوت سندي اوت، هلي هوت ڏناسين
اڪين هار، هنئين نار جا ديدار پسياسين

(Devanagari Script)

1. शाइर हरी दिलगीर जे 'मौज कई महिराण' में सुख दरसी द्दतीय जूं कहिड़यूं झलकूं थियूं नजर अचनि ? [20]

या

शाइर हरी दिलगीर 'मौज कई महिराण' जे 'पंजकिड़नि' में कहिड़ा मुखतिलफ वीचार पेश कया आहिनि ?

2. शाह साहिब 'चंड ऐं दिलबंद' जी भेट कीअं कई आहे ? [20]

या

हेठियनि मां कंहिं बि हिक जो तात्पुर्जु लिखो :

- (i) डूंगर तूं दाढो'
(ii) 'सोढा ! सबुर तुंहिंजो

3. दादा ज़शन वास्वाणीअ जे 'रूह रिहाण' में कहिड़ो रूहानी राज़ समायल आहे ? [20]

या

हेठियनि मां कंहिं बि हिक विषय खे तफसीलवार समझायो :

- (i) 'पिरीअ जो पैग़ाम सुणो'
(ii) 'रहम जो राज़'

4. श्री फतन पुरस्वाणी जे कहाणियुनि जे मजमूए 'जेकी डिठो मूं' मां तव्हांखे कहिड़ी कहाणी थी वणे ऐं छो ? [20]

या

'ओ मुंहिंजी मिठी !' कहाणीअ जी अदबी परख करियो ।

5. हेठियनि मां किनि बि बिनि बैतनि में समायल वीचार खोले सम्झायो :

[20]

- (1) आऊं न गडी पिरीअ खे, पोयों थियो पसाहु,
सिकां थी सकरात में, रोयो पुछां राहु,
शाल म वजेमि साहु, धारा पसण पिरीअ जे, !
- (2) डंगर ! मूं न डखोइ, आं अग डखोई आहियां,
सारियां कवनि सुखोइ, सूर धणेई संभरां
- (3) सजण सां साइत भी सुबहां,
बियनि सां साल बि थिया जंजाल,
करे वीचार डिठमि सव साल,
हयाती होत बिना हैरान,
सजण सां साइत भी सुबहां
- (4) अजब जोति संदी ओति, हली होत डिठसीं,
अखियुनि हार, हीएं ठार जा दीदार पसियासीं

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

[3601]-212

S.Y.B.A. EXAMINATION, 2009

GUJARATI (General)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

1. નીચેનામાંથી કોઈપણ દસના વીસ શબ્દોમાં ઉત્તર લખો : [20]
- (૧) વિજયચંદ્રની ટાપટીપ કેવી હતી ?
 - (૨) નર્સલીના સુખલાલ સામે વારંવાર ઈડાની વાત શા માટે કરતી ?
 - (૩) ગુલાબચંદ ડોક્ટરનું ટૂંકમાં વર્ણન કરો.
 - (૪) સુખલાલના બાપાએ વેવાઈની લીફ્ટનો ઉપયોગ શા માટે ના કર્યો ?
 - (૫) ખુશાલને સુશીલા કેવી લાગી ?
 - (૬) મુંબઈમાં સુશીલાએ પુરુષોને ક્યાં કામો કરતાં જોયાં નહોતાં ?
 - (૭) ખુશાલે સુખલાલને કયો મોકો ઝડપી લેવા કહ્યું ? શા માટે ?
 - (૮) ભાભુએ સુખલાલને લેણદેણ બાબત શું જણાવ્યું ?
 - (૯) દેવો દમયંતી પર ક્યારે પ્રસન્ન થયા ?
 - (૧૦) નળને કળિએ કેવી રીતે જુગારમાં હરાવ્યો ?
 - (૧૧) દમયંતીના હાથમાંથી મચ્છ કેમ છટકી ગયા ?
 - (૧૨) વૈદર્ભીને વનમાં નળ રાજા શા માટે એકલી છોડે છે ?
 - (૧૩) પારધી દમયંતીની સાથે કેવું કપટ રચે છે ?
2. નીચેના પ્રશ્નોના ૧૫૦ શબ્દોમાં ઉત્તર લખો. 'અ' વિભાગમાંથી એક અને 'બ' વિભાગમાંથી એક લખો : [20]
- (અ) (૧) વિજયચંદ્રનો પરિચય આપો.
 - (૨) ગાડીમાં જોવા મળેલો ભાભુનો ટીખણી સ્વભાવ વર્ણવો.
 - (બ) (૧) હંસના પુનર્જન્મનું વૃત્તાંત આલેખો.
 - (૨) નળાખ્યાનનો કરુણરસ સમજાવો.

P.T.O.

૩. નીચેના પૂર્વાપર સંબંધ આપી સમજાવો. 'અ' વિભાગમાંથી એક અને 'બ' વિભાગમાંથી એક લખો : [10]

- (અ) (૧) તમારે મા કે બહેન આંહી નથી ? કોઈ નથી ?
(૨) કાગળો ફડાવજો—પણ કોક બીજુંનું કાળજું ફાડશો મા !
- (બ) (૧) કળિ તાણે વાટવન તણી, પ્રેમ તણે દમયંતી ભણી.
(૨) “દીકરી, દુઃખે દહાડા નિર્ગમ્યા રે, વત્યા થઈને દાસ.”

૪. નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર ૩૦૦ શબ્દોમાં લખો. 'અ' વિભાગમાંથી એક અને 'બ' વિભાગમાંથી એક લખો : [30]

- (અ) (૧) “વેવિશાળ વાર્તામાં સર્જનમાં આત્મીયભાવનો આવિર્ભાવ જોવા મળે છે.”
વર્ણવો.
(૨) “ઝવેરચંદ મેઘાણીના સર્જનમાં સમસ્ત લોકસમૂહનો આત્મીયભાવ જોવા મળે છે.” વેવિશાળની કથા દ્વારા સમજાવો.
- (બ) (૧) નળાખ્યાનમાં વર્ણવેલા નળના પાત્રનો પરિચય કરાવો.
(૨) વ્યાસ અને પ્રેમાનંદના નળાખ્યાનની સરખામણી કરો.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-213

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

URDU

General Paper II

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :—(1) Attempt All questions.

(2) Figures to the left indicate full marks.

[۲۰]

۱۔ ذیل میں سے کوئی دس سوالات کے جوابات تحریر کیجئے :

(۱) میر کے چند ہمعصر شعراء کے نام لکھئے۔

(۲) غزل کا ہر شعر معنوی اعتبار سے کیسا ہوتا ہے؟

(۳) شاعر مشرق کسے کہتے ہیں؟

(۴) کس کی شاعری کو دل اور دلی کا مرثیہ کہا جاتا ہے؟

(۵) اقبال کے فارسی مجموعہ کلام کے نام لکھئے۔

(۶) میر کے کتنے دیوان ہیں؟

(۷) مطلع کسے کہتے ہیں؟

(۸) اقبال کا سنہء وفات کیا ہے؟

(۹) میر نے کونسی سوانح لکھی؟

(۱۰) اقبال کی چند مشہور طویل نظموں کے نام لکھئے۔

(۱۱) غزل کے لغوی معنی بتائیے۔

(۱۲) اقبال نے کن ممالک کے سفر کئے؟

(۱۳) میر کی 'نکات الشعراء' کا موضوع کیا ہے؟

P.T.O.

[۱۰]

۲۔ ذیل میں سے کسی ایک نظم پر تبصرہ کیجئے :

(۱) مسلم

(۲) والدہ مرحومہ کی یاد میں

(۳) بلالؓ

[۱۰]

۳۔ (الف) ذیل میں سے کسی ایک کا جواب تحریر کیجئے :

(۱) اقبال کی شاعری کے بارے میں لکھئے۔

(۲) بانگ درا پر نقد و تبصرہ کیجئے۔

(۳) اقبال کے کلام کی ادبی خوبیاں بیان کیجئے۔

[۱۰]

(ب) ذیل میں سے کسی ایک پر اظہار خیال کیجئے :

(۱) میر کے فکر و فن پر روشنی ڈالئے۔

(۲) حیات میر پر اظہار خیال کیجئے۔

(۳) ہمعصر غزل گو شعراء میں میر کا ادبی مقام متعین کیجئے۔

[۱۵]

۴۔ (الف) ذیل میں سے کوئی پانچ اشعار کی تشریح کیجئے :

(۱) دل سے جو بات نکلتی ہے اثر رکھتی ہے

پر نہیں، طاقت پرواز مگر رکھتی ہے

(۲) کب ڈرا سکتا ہے غم کا عارضی منظر مجھے

ہے بھروسا اپنی ملت کے مقدر پر مجھے

(۳) نغمہ امید تیری بربطِ دل میں نہیں

ہم سمجھتے ہیں یہ لیلا تیرے محمل میں نہیں

(۴) فرقہ آرائی کی زنجیروں میں ہیں مسلم اسیر

اپنی آزادی بھی دیکھ، ان کی گرفتاری بھی دیکھ

(۵) طعنِ اغیار ہے، رسوائی ہے، ناداری ہے

کیا ترے نام پہ مرنے کا عوض خواری ہے؟

(۶) اقوام میں مخلوقِ خدا بنتی ہے اس سے

قومیت اسلام کی جڑ کٹتی ہے اس سے

(۷) وضع میں تم ہوں نصاریٰ، تو تمدن میں ہنود

یہ مسلمان ہیں! جنہیں دیکھ کے شرمانیں یہود!

(ب) ذیل میں سے کسی پانچ اشعار کی تشریح کیجئے: [۱۵]

(۱) کہنے لگا کہ دیکھ کے چل راہ بے خبر!

میں بھی کبھو کس کا سر پر غرور تھا

(۲) عہدِ جوانی رو رو کاٹا، پیری میں لیں آنکھیں موند

یعنی رات بہت تھے جاگے، صبح ہوئی آرام کیا

- (۳) جس سر کو غرور آج ہے یاں تاج وری کا
- کل اس پہ یہیں شور ہے پھر نوحہ گری کا
- (۴) ٹک میر جگر سوختہ کی جلد خبر لے
- کیا یار بھروسا ہے چراغ سحری کا
- (۵) شیخ جو ہے مسجد میں ننگا، رات کو تھا میخانے میں
- جبہ، خرقہ، کرتا، ٹوپی مستی میں انعام کیا
- (۶) کیا اعتبار یاں کا، پھر اس کو خوار دیکھا
- جس نے جہاں میں آکر کچھ اعتبار پایا
- (۷) تھا مستعار حسن سے اس کے جو نور تھا
- خورشید میں بھی اس ہی کا ذرہ ظہور تھا

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

URDU

Special Paper I

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) Attempt All questions.

(ii) Figures to the left indicate full marks.

[۲۰]

۱۔ ذیل میں سے کوئی دس سوالات کے جوابات تحریر کیجئے :

- (۱) غزل کا سر قلم کر دینا چاہئے۔ یہ نظریہ کس کا ہے؟
- (۲) شعری اصناف سخن کے نام لکھئے۔
- (۳) اکبر الہ آبادی کے استاد محترم کا نام لکھئے۔
- (۴) کس انگریز افسر نے اردو کو فروغ دینے میں اہم رول ادا کیا؟
- (۵) قطعہ سے کیا مراد ہے؟
- (۶) مولانا شبلی نعمانی کی تصانیف کے نام لکھئے۔
- (۷) کرشن چندر کے مشہور افسانوں کے نام تحریر کیجئے۔
- (۸) نیاز فتح پوری کے مشہور رسالے کا نام لکھئے۔
- (۹) ان فلموں کے نام لکھئے جس میں ساحر نے گیت لکھے۔
- (۱۰) ”پچھلے پہر“ یہ شعری مجموعہ کس کا ہے؟
- (۱۱) شبلی نے تحقیق و تلاش میں کن ممالک کا سفر کیا؟
- (۱۲) پیروڈی سے کیا مراد ہے؟
- (۱۳) کرشن چندر کی جائے پیدائش اور سن وفات تحریر کیجئے۔

- ۲۔ ذیل میں سے کسی دو کے جوابات لکھئے : [۱۰]
- (۱) رباعی کسے کہتے ہیں؟ رباعی گو شعراء کے نام لکھئے۔
- (۲) ساحر کے حالات زندگی کا مختصراً جائزہ لیجئے۔
- (۳) ”تعلیم نسواں“ کے بارے میں اکبر الہ آبادی کے خیالات کو تحریر کیجئے۔
- (۴) ”الفاروق“ کی خصوصیات بیان کیجئے۔

- ۳۔ (الف) ذیل میں سے کسی ایک پر اظہار خیال کیجئے : [۱۰]
- (۱) افسانہ نگاری کے فنی لوازم پر روشنی ڈالئے۔
- (۲) کرشن چندر کے حالات زندگی کو بیان کرتے ہوئے ان کی شخصیت پر روشنی ڈالئے۔

- (ب) درج ذیل میں سے کسی ایک کا تفصیلی جائزہ لیجئے : [۱۰]
- (۱) جاں نثار اختر کی غزلوں میں کرب پایا جاتا ہے؟ واضح کیجئے۔
- (۲) اکبر کی حیات اور شخصیت پر روشنی ڈالئے۔

- ۴۔ ذیل میں سے کسی دو پر مفصل جوابات لکھئے : [۳۰]
- (۱) اکبر کی شاعری کا فنی محاسبہ کیجئے۔
- (۲) علامہ نیاز فتح پوری کی افسانوی خدمات کا جائزہ لیجئے۔
- (۳) ساحر کی غزل گوئی پر بحث کیجئے۔
- (۴) شبلی کی علمی و ادبی خدمات کا جائزہ لیجئے۔

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

URDU

Special Paper II

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Text Books :— (۱) باغ و بہار (میرامن)، دیوان غالب (ردیفی)

(۲) تنقید کیا ہے؟ (آل احمد سرور)، آتش گل (جگر مراد آبادی)

N.B. :— (1) Attempt All questions.

(2) Figures to the left indicate full marks.

[۲۰]

۱۔ ذیل میں سے کوئی دس سوال کے جواب لکھئے :

(۱) آل احمد سرور کے چند تنقیدی تصانیف کے نام تحریر کیجئے۔

(۲) غالب نے 'بے رنگ من است' کسے کہا ہے؟

(۳) 'آتش گل' کو کس ایوارڈ سے نوازا گیا؟

(۴) میرامن کہاں کے رہنے والے تھے؟

(۵) آل احمد سرور کے آبا و اجداد کہاں کے رہنے والے تھے؟

(۶) داستان کی وہ خصوصیت بیان کیجئے جو اسے ناول سے جدا کرتی ہے؟

(۷) جگر کے ہمعصر شعراء کے نام تحریر کیجئے۔

(۸) فورٹ ولیم کالج کے پرنسپل کا نام تحریر کیجئے۔

(۹) 'سلسبیل' کا موضوع کیا ہے؟

(۱۰) مرزا نوشہ کس شاعر کا لقب ہے؟

P.T.O.

(۱۱) اردو کی چند مشہور منظوم داستانوں کے نام تحریر کیجئے۔

(۱۲) غالب کا سنہ وفات لکھئے۔

(۱۳) غالب کس بادشاہ کے استاد تھے۔

[۱۰]

۲۔ ذیل میں سے کسی دو کے جواب لکھئے :

(۱) جگر کا تصور حسن و عشق

(۲) غالب کے حالات زندگی

(۳) آل احمد سرور کا اسلوب

(۴) داستان 'باغ و بہار' میں معاشرتی جھلکیاں

[۲۰]

۳۔ ذیل میں سے کسی دو کے مفصل جواب لکھئے :

(۱) 'باغ و بہار' پر نقد و تبصرہ کیجئے۔

(۲) غالب کے فلسفہء غم پر اظہار خیال کیجئے۔

(۳) 'تنقید کیا ہے؟' کی روشنی میں آل احمد سرور کے تنقیدی نظریات کا جائزہ

لیجئے۔

(۴) جگر کی غزل گوئی پر تبصرہ کیجئے۔

[۱۵]

۴۔ (الف) ذیل میں سے کوئی پانچ اشعار کی تشریح کیجئے :

(۱) میری قسمت میں غم گرا تا تھا

دل بھی یارب! کئے دیئے ہوتے

(۲) دل ناداں تجھے ہوا کیا ہے؟

آخر اس درد کی دوا کیا ہے

(۳) گو ہاتھ میں جنبش نہیں آنکھوں میں تو دم ہے

رہنے دوا بھی ساغر و مینا مرے آگے

(۴) کون ہے جو نہیں ہے جاہتمند

کس کی حاجت روا کرے کوئی

(۵) ہزاروں خواہشیں ایسی کہ ہر خواہش پہ دم نکلے

بہت نکلے مرے ارمان لیکن پھر بھی کم نکلے

(۶) کیا فرض ہے کہ سب کو ملے ایک سا جواب

آؤ نہ ہم بھی سیر کریں کوہ طور کی

(۷) بہ قدر شوق نہیں ظرف تنکناے غزل

کچھ اور چاہئے وسعت مرے بیاں کیلئے

(ب) ذیل میں سے کوئی پانچ اشعار کی تشریح کیجئے: [۱۵]

(۱) آئینہ خانہء عالم میں کہیں کیا دیکھا

تیرے دھوکے میں خود اپنا ہی تماشا دیکھا

(۲) اپنا زمانہ آپ بناتے ہیں اہل دل

ہم وہ نہیں کہ جن کو زمانہ بنا گیا

(۳) جب کوئی ذکرِ گردشِ ایام آگیا

بے اختیار لب پہ ترانام آگیا

(۴) 'حُسن سے جو نہو سکا' کر گئی حُسن کی اک آہ

عشق نے توڑ دی کماں، عقل نے ڈال دی سپر

(۵) جسے سب لوگ حسن و عشق کی منزل سمجھتے ہیں

بلند اس سے بھی ہم اپنا مقام دل سمجھتے ہیں

(۶) پینے سے کام ہے ہمیں میکدہٴ حیات میں

ظرفِ جُدا جُدا سہی اصلِ جُدا جُدا نہیں

(۷) مطرب! وہ کہاں اب بزمِ طرب، تکلیف رہ پُر خار اُٹھا

ساقی یہ زمانِ عیش نہیں، شیشہ نہ اُٹھا، تلوار اُٹھا

[3601]-216

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

हिंदी : सामान्य-2

Hindi (G-2)

[कहानी, आधुनिक कविता, व्याकरण तथा लेखन]

(2004 PATTERN)

समय : तीन घण्टे

पूर्णांक : 80

पाठ्य-पुस्तकें—(i) कथा मंजरी—संपा. डॉ. पुष्पपाल सिंह ।

(ii) आधुनिक काव्य के सोपान—संपा. डॉ. विश्वम्भरनाथ उपाध्याय ।

सूचनाएँ—(i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

1. (अ) निम्नलिखित अंग्रेजी शब्दों में से किन्हीं चार के हिंदी-पारिभाषिक शब्द लिखिए : [4]

(1) Attestation

(2) Bona fide

(3) Grant

(4) Record

(5) Session

(6) Visa

(आ) निम्नलिखित वाक्यों में से किन्हीं चार को शुद्ध करके पुनः लिखिए : [4]

(1) मैंने पार्टी में आठ दस रसगुल्ला खाया ।

P.T.O.

(2) समेलन की व्यवस्था की जानकारी दो ।

(3) हम प्रातह घूमने चलेंगे ।

(4) आपही यह काम कर सकते हैं ।

(5) उसने अपना करम निभाया ।

(6) आज महाविद्यालय को छुटी है ।

(इ) निम्नलिखित में से किसी एक पत्र का प्रारूप तैयार कीजिए : [6]

सुरेश/सुरेखा देशमुख, बुधवार पेठ, सोलापुर से संपादक 'दै. लोकमत' सोलापुर के नाम पत्र लिखकर शहर में बढ़ते हुए प्रदूषण का वर्णन करता है/करती है ।

अथवा

सुनील/सुप्रिया पाटील, सुविधा ग्रंथ भंडार, औरंगाबाद से 'अजब प्रकाशन' कानपुर के नाम हिंदी की पुस्तकें मँगवाने के लिए पत्र लिखता/लिखती है ।

(ई) निम्नलिखित शब्द-युग्मों में से किन्हीं तीन के अर्थ बताकर वाक्य में प्रयोग कीजिए : [6]

(1) अन्न—अन्य

(2) शील—सील

(3) दिन—दीन

(4) प्रण—प्राण

(5) आदि—आदी ।

2. (अ) निम्नलिखित अवतरणों में से किसी एक की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए : [5]

(i) “बच्चों को इस तरह की कच्ची उम्र में मारने से उनके ऊपर बहुत खराब असर पड़ता है । अक्सर वे अपराधी बन जाते हैं ।”

(ii) “मेरा बाल-बच्चों वाला घर है । छः हजार से मेरा बनता क्या है ? मेरे बच्चे अच्छा खाने-पहनने के आदी हैं । उन पर छः-छः हजार एक महीने में खर्च होते थे ।

(आ) निम्नलिखित अवतरणों में से किसी एक की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए : [5]

(i) बाबूजी ! सच कहूँ—मेरी निगाह में
न कोई छोटा है
न कोई बड़ा है
मेरे लिए, हर आदमी एक जोड़ी जूता है
जो मेरे सामने
मरम्मत के लिए खड़ा है ।

(ii) किन्तु ऐ दोस्त !
इनको मैं क्या कहूँ—
जो मौत की खोज में
अपनी-अपनी बन्दूकें, मशीन-गनों लिये हुए
नदियों, पहाड़ों, बियाबानों, सुनसानों में
फटे-हाल, भूखे-प्यासे
टकराते फिरते हैं,

3. (अ) निम्नलिखित प्रश्नों में से किसी एक प्रश्न का उत्तर लिखिए : [10]

(1) 'विराम-चिह्न' कहानी में चित्रित समस्या विशद करते हुए उसके शीर्षक की सार्थकता स्पष्ट कीजिए ।

(2) 'मकान' कहानी में निम्न मध्यवर्गीय जिंदगी का सत्य प्रकट हुआ है—विस्तार से समझाइए ।

(आ) निम्नलिखित प्रश्नों में से किसी एक का उत्तर लिखिए : [10]

(1) कवि हरिऔध ने 'ब्रज की संध्या' का वर्णन किस प्रकार किया है ?

(2) पठित कविताओं के आधार पर धूमिल के काव्य की भावगत एवं शिल्पगत विशेषताओं को स्पष्ट कीजिए ।

4. (अ) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [15]

(1) वंशीधर के ससुरालवालों की अवस्था कैसे हुई ?

(2) मृतक भोज के बाद सुशीला और उसके बच्चों की क्या दुर्दशा हुई ?

(3) 'मुगलों ने सल्तनत बख्श दी' कहानी के व्यंग्य पर प्रकाश डालिए ।

(4) संदेश पहुँचाने हेतु बड़ी बहू के मायके पहुँचने पर संवदिया की क्या मनोदशा हुई ?

(5) 'खून का रिश्ता' कहानी में मंगलसेन की अपने परिवार में क्या हैसियत थी ?

(आ) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [15]

- (1) 'कर्मवीर' कविता में कर्मवीर की कौन-कौनसी विशेषताओं का वर्णन किया गया है ?
- (2) 'कामायनी (चिंता सर्ग)' में जयशंकर प्रसाद ने प्रलय का वर्णन किस प्रकार किया है ?
- (3) 'विदाई' कविता के भावार्थ को स्पष्ट कीजिए ।
- (4) 'नए साल पर' कविता में कवि किस-किसको शुभकामनाएँ देता है ?
- (5) 'मैंने कब कहा' कविता में नए कवि के कार्य का वर्णन कैसे किया गया है ?

सामान्य हिंदी (G-2)

[प्रयोजनमूलक हिंदी]

(वैकल्पिक पाठ्यक्रम)

समय : तीन घण्टे

पूर्णांक : 80

सूचनाएँ— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

1. (अ) निम्नलिखित अंग्रेजी पारिभाषिक शब्दों में से किन्हीं छः शब्दों के हिंदी पारिभाषिक शब्द लिखिए : [6]

(1) Acceptance

(2) Net Loss

(3) Bearer

(4) Surety

(5) Code

(6) Delay

(7) Refund

(8) Suit.

(आ) निम्नलिखित अंग्रेजी पारिभाषिक वाक्यांशों में से किन्हीं छः के हिंदी पारिभाषिक वाक्यांश लिखिए : [6]

(1) After Persual

- (2) Balance to be completed
 - (3) Case has been closed
 - (4) For immediate action please
 - (5) Funds are available
 - (6) May be cancelled
 - (7) Kindly consider
 - (8) Check and give remarks.
- (इ) निम्नलिखित अंग्रेजी वाक्यों में से किन्हीं चार का हिंदी में अनुवाद कीजिए : [8]

- (1) The receipt of the letter has been acknowledged.
- (2) Chief Controller has returned the papers.
- (3) Kamala has been applied for final withdrawal from her G.P.F.
- (4) Pay can be fixed under F.R. 22 (cn~/K).
- (5) The final bill is not on the prescribed form.
- (6) The banks have granted loans on cash terms to be flood stricken persons.
- (7) There is no cause to modify the order already passed.

2. (अ) निम्नलिखित शब्द-युग्मों में से किन्हीं तीन के अर्थ बताकर वाक्य में प्रयोग कीजिए : [6]

- (1) अवधि—अवधी
- (2) अश्व—अश्म
- (3) चिर—चीर
- (4) तरी—तर
- (5) बलि—बली ।

(आ) निम्नलिखित संधियुक्त शब्दों में से किन्हीं चार शब्दों का संधि-विग्रह करके लिखिए : [4]

- (1) परमेश्वर
- (2) मतैक्य
- (3) निराशा
- (4) परमार्थ
- (5) नायक
- (6) उच्चारण ।

3. (अ) निम्नलिखित विषयों में से किसी एक पर रिपोर्ट लेखन कीजिए : [6]

- (1) ऊर्जा बचत पर आयोजित राज्य स्तरीय संगोष्ठी की रिपोर्ट ।
- (2) अपने महाविद्यालय में संपन्न हिंदी दिवस समारोह की रिपोर्ट ।

(आ) निम्नलिखित विषयों में से किसी एक पर वार्ता लेखन कीजिए : [6]

- (1) वर्तमान में हुई विमान दुर्घटना की दूरदर्शन वार्ता ।
- (2) लोकसभा चुनाव की रेडियो वार्ता ।

(इ) निम्नलिखित में से किसी एक पर साक्षात्कार लेखन कीजिए :

[8]

(1) चुनाव में हारे हुए नेता से साक्षात्कार ।

(2) लोकप्रिय समाचार-पत्र के संपादक से साक्षात्कार ।

4. निम्नलिखित लघूत्तरी प्रश्नों में से किन्हीं छः के उत्तर लिखिए :

[30]

(1) संवाददाता (रिपोर्टर) के लिए आवश्यक गुणों की जानकारी दीजिए ।

(2) साक्षात्कार का स्वरूप लिखकर विशेषताएँ बताइए ।

(3) कम्प्यूटर का परिचय देते हुए इनपुट-आउटपुट की विस्तृत जानकारी दीजिए ।

(4) देवनागरी कम्प्यूटर का सामान्य परिचय लिखकर सॉफ्टवेयरों की जानकारी लिखिए ।

(5) अर्थ की दृष्टि से वाक्य के भेद बताइए ।

(6) प्रत्यय के भेदों को सोदाहरण समझाइए ।

(7) रिपोर्ट लेखन के प्रकार सविस्तार लिखिए ।

(8) भेंटवार्ता की आवश्यकता पर प्रकाश डालिए ।

(9) व्यावसायिक पत्रों की विशेषताओं की जानकारी दीजिए ।

(10) व्यावसायिक पत्रों के प्रकार समझाइए ।

[3601]-217

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

हिंदी : विशेष-1

काव्यशास्त्र (Hindi Special-I)

(2004 Pattern)

समय : तीन घण्टे

कुल अंक : 80

सूचनाएँ—(i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

1. निम्नलिखित में से किन्हीं दस प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए : [20]

- (1) काव्य के संदर्भ में हिंदी की एक परिभाषा लिखिए ।
- (2) भावपक्ष में काव्य के किन तत्वों का समावेश किया जाता है ?
- (3) व्यंजना की परिभाषा लिखिए ।
- (4) उपन्यास के बारे में प्रेमचंद के विचार क्या हैं ?
- (5) शब्दशक्ति के तीन भेद बताइए ।
- (6) आलोचक के चार गुण बताइए ।
- (7) काव्य के प्रमुख भेद बताइए ।
- (8) नाटक की पाँच संधियाँ बताइए ।
- (9) धीरोदात्त नायक के चार गुण लिखिए ।
- (10) रसनिष्पत्ति में सहयोगी तत्व कौनसे हैं ?

P.T.O.

- (11) रेखाचित्र को शब्दचित्र क्यों कहा जाता है ?
- (12) निबंध के चार प्रकार बताइए ।
- (13) एकांकी की परिभाषा लिखिए ।

2. निम्नलिखित छंदों में से किन्हीं दो के लक्षण उदाहरण सहित लिखिए : [10]

- (1) कुंडलिया
- (2) सोरठा
- (3) चौपाई
- (4) द्रुतविलंबित ।

3. निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [20]

- (1) खंडकाव्य का परिचय दीजिए ।
- (2) मुक्तक काव्य के प्रमुख लक्षण बताइए ।
- (3) भारतीय काव्यशास्त्र में प्रतिपादित किन्हीं दो प्रयोजनों को स्पष्ट कीजिए ।
- (4) काव्य में छंद के महत्व पर प्रकाश डालिए ।
- (5) श्रेष्ठ आलोचना की आवश्यकताएँ बताइए ।
- (6) नाटक में अभिनय का महत्व बताइए ।

4. निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए : [30]

- (1) पाश्चात्य काव्य प्रयोजनों को संक्षेप में समझाइए ।
- (2) शब्दशक्ति की व्याख्या करते हुए किन्हीं दो शब्दशक्तियों का परिचय दीजिए ।
- (3) कहानी की परिभाषा बताते हुए उसके तत्वों पर प्रकाश डालिए ।
- (4) रसनिष्पत्ति का सूत्र बताते हुए रसनिष्पत्ति में सहयोग देने वाले रस के अवयवों का परिचय दीजिए ।
- (5) आलोचना की परिभाषा देते हुए उसके स्वरूप पर प्रकाश डालिए ।

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-218

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

हिंदी : विशेष-2

Hindi : Special-II

(उपन्यास, नाटक तथा मध्ययुगीन हिंदी काव्य)

(2004 PATTERN)

समय : तीन घण्टे

पूर्णांक : 80

पाठ्यपुस्तकें :— (i) आकाश की छत—रामदरश मिश्र ।

(ii) एक और द्रोणाचार्य—डॉ. शंकर शेष ।

(iii) प्राचीन एवं मध्यकालीन हिंदी काव्य

—संपा-प्रो. पूरनचंद टण्डन

सूचनाएँ :—(i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

1. निम्नलिखित में से किन्हीं दस प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिये : [20]

- (1) 'आकाश की छत' उपन्यास के नायक यश के व्यक्तित्व की दो विशेषताएँ लिखिये ।**
- (2) 'आकाश की छत' उपन्यास किस पृष्ठभूमि पर रचित है ?**
- (3) यश को पढ़ाने के लिए बदरी भैया ने क्या किया ?**
- (4) कबीर के अनुसार ईश्वर का निवास कहाँ है ?**
- (5) कबीर सद्गुरु की कृपा क्यों आवश्यक मानते हैं ?**

P.T.O.

- (6) 'सूरसागर' किस काव्य-रूप का ग्रंथ है ?
- (7) सूरदास की प्रमुख रचनाओं के नाम बताइये ।
- (8) तुलसी का विवाह किसके साथ हुआ ?
- (9) बिहारी के प्रसिद्ध ग्रंथ का नाम लिखिये ।
- (10) अनुराधा का अंत कैसे हुआ ?
- (11) चंदू के चरित्र की दो विशेषताएँ बताइये ।
- (12) अरविंद को प्रिंसिपल का पद कैसे प्राप्त हुआ ?
- (13) अश्वत्थामा को कृपी ने क्या पिलाया था ? और क्यों ?

2. निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिये :

[10]

- (1) रूपमती के व्यक्तित्व का परिचय दीजिये ।
- (2) सूरदास ने कृष्ण की बाल-लीला का वर्णन किस प्रकार किया है ?
- (3) तुलसीदास की भक्ति-भावना का परिचय दीजिये ।
- (4) विमलेंदु आदर्शों को बेकार क्यों मानते हैं ?

3. (अ) निम्नलिखित अवतरणों में से किन्हीं दो की ससंदर्भ व्याख्या कीजिये : [14]

- (1) "बकवास ! उस द्रोणाचार्य ने भी दावे किये थे तुम्हारी तरह । उसे समझो—तुम्हारे प्रश्नों का उत्तर अपने आप मिल जायेगा । याद करो उसे.....याद करो उसे....."

- (2) “क्या आप इस अर्जुन से कभी उसका दाहिना हाथ माँग सकेंगे ? क्या आप भीम से उसकी भुजा माँग सकेंगे ? आप माँगेंगे भी तो नहीं मिलेगी । तब आपने मुझसे ही अँगूठा क्यों माँगा ?”
- (3) “अगर आप बदल गये तो मैं कहीं की नहीं रहूँगी । मेरा विरोध एक मज़ाक बनकर रह जायेगा । लोग समझेंगे, मैंने राजकुमार को फाँसने के लिए साज़िश की है ।”
- (4) “समझौते के फंदे पर अपने आपको पच्चीसों बार लटकाने वाला मैं…… दूसरों की नकाब उतारने की कोशिश में खुद नंगा हो जाने वाला मैं……मुझ पर थूको ।”

(आ) निम्नलिखित अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिये :

[6]

- (1) “सीस-मुकुट, कटि-काछनी कर मुरली, उर-माल ।
इहिं बानक मो मन सदा, बसौ, बिहारीलाल ॥”

अथवा

- (2) “यह विनती रघुवीर गुसाईं ।

और आस विस्वास भरोसो हरौ जीव जड़ताई ।

चहौं न सुगति, सुमति, संपति, कछु रिधि सिधि, विपुल बड़ाई ।

हेतुरहित अनुराग रामपद बढ़ौ अनुदिन अधिकाई ।”

4. निम्नलिखित में से किन्हीं **तीन** प्रश्नों के उत्तर विस्तारपूर्वक लिखिये :

[30]

- (1) ‘आकाश की छत’ उपन्यास के उद्देश्य को सोदाहरण समझाइये ।

- (2) पठित दोहों के आधार पर कबीर की भक्ति-भावना का परिचय दीजिये ।
- (3) सूरदास के भ्रमरगीत में गोपिका विरह की विशेषताएँ स्पष्ट कीजिये ।
- (4) बिहारी के नायिका सौंदर्य वर्णन पर प्रकाश डालिए ।
- (5) 'एक और द्रोणाचार्य' नाटक में चित्रित समस्याओं पर प्रकाश डालिए ।

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4+1

[3601]-219

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

PERSIAN

General Paper II

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :—(1) All questions are compulsory.

(2) Figures to the right indicate full marks.

- 1. Give answer any *ten* of the following within 20 words each : [20]**
- (1) Mention the famous book of Hafiz.**
 - (2) Define 'Ghazal'.**
 - (3) How Khaiyyam explains "بے ثباتی دنیا" ?**
 - (4) What do you mean by 'کوزمہ نامہ' ?**
 - (5) What is the philosophy of Khaiyyam ?**
 - (6) What do you mean by Maqta ?**
 - (7) What is the characteristics of Hafiz's ghazal ?**
 - (8) Give some name of Rubais' poets in Persian.**
 - (9) What is "یوم آدینہ" ? How Khaiyyam wants to spend 'یوم آدینہ' ?**
 - (10) Which things are repeated repeatedly in the Rubais of Khaiyyam ?**

P.T.O.

(11) Who is the first poet of Persian in Iran ?

(12) Write the forms of a poem.

(13) What do you mean by “رندی و سرمستی” ?

2. Reproduce in your own Persian any *two* of the following : [10]

(۱) مرگِ حیات

(۲) شیراز

(۳) تصوف

(۴) خرابات

3. (A) Write a short note on any *one* of the following : [10]

(1) What is Rubai ? Trace in brief the development of Persian Rubai.

(2) Discuss Khaiyyam as a poet and philosopher.

(B) Write a short note on any *one* of the following : [10]

(1) Write a note on Ghazal and point out its salient features.

(2) Discuss the characteristics of the poetry of Hafiz Shirazi.

4. (A) Explain in Persian or translate into English, Urdu or Marathi
(any five) : [20]

(۱) برچہ گل شبنم نوروز خوش است

در صحن چمن روئے دل افروز خوش است

از وی که گذشت هر چه گوئی خوش است

خوش باش وز دی مگو که افروز خوش است

(۲) سر دفتر عالم معانی عشق است

سربیت قصیدہ جوانی عشق است

اے آنکہ خبر نداری از عالم عشق

ایں نکتہ بدان کہ زندگانی عشق است

(۳) دل سر حیات اگر کماہی دانست

در مرگ ہم اسرار الہی دانست

امروز کہ با خودی ندانستی بچ

فردا کہ ز خود روی چه خواهی دانست

(۴) زان بادہ کہ عمر را حیات دگر است

پُر کن قدحے گر چه ترا درد سراست

بر نہ بکفم کہ کار عالم سحر است

بہتاب کہ عمرت اے پر در گذراست

(۵) بیگانہ اگر وفا کند خویش من است

ورخویش جفا کند بداندیش من است

گرز ہر موافقت کند تریاق است

درنوش مخالفت کند نیش من است

(۶) خیام کہ خیمہ ہائے حکمت می دوخت

در کوزہ غم قناد و ناگاہ بسوخت

مقراض اجل طناب عمرش برید

دلال قضا براگانش بفروخت

(B) Explain in Persian or translate into English, Urdu or Marathi

any five of the following :

[10]

(۱) اگر آن طائر قدسی ز درم باز آید

عمر بگذشتہ پیرانہ مرم باز آید

(۲) من آں فریب کہ در زکس تو می بینم

بس آبروئے کہ بر خاک رہ فردر یزد

(۳) نشان مہر و محبت ز جان عاشقی جوی

اگر چہ خانہء دل محبت تو غارت کرد

(۴) آرزو مند رخ شاہ چوماہم حافظ

ہمتی بہ سلامت زد درم باز آید

(۵) بر خاکِ راہ یار نہادیم روئے خویش

بر روئے مارواست اگر آشنا رود

(۶) جان، بیمار مرا نیست ز تو روئے سوال

اے خوش آں خستہ کہ از دوست جوابے دارد

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4+1

[3601]-220

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

SANSKRIT (G-II)

(रघुवंशम्—सर्ग V and VI, भगवद्गीता Chap. III to VI)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

1. Write answers of the following questions in **twenty** words each (any *ten*) : [20]

पुढील प्रश्नांची प्रत्येकी वीस शब्दात उत्तरे लिहा (कोणत्याही दहा) :

- (i) Why were कौत्स and रघु adorable for the residents of अयोध्या ?

अयोध्या निवासी लोकांना कौत्स आणि रघु दोघेही वंदनीय का ठरले ?

- (ii) Whose disciple was कौत्स ? What दक्षिणा was demanded from him by his preceptor ?

कौत्स कुणाचा शिष्य होता ? त्याच्याकडे गुरुंनी कोणत्याप्रकारची दक्षिणा मागितली ?

- (iii) In what way is the King 'पाण्ड्य' described by सुनन्दा ?

पाण्ड्य देशाच्या राजाचे वर्णन सुनन्दा कसे करते ?

- (iv) In what way does सुनन्दा describe रघु ?

रघूचे वर्णन सुनन्दा कसे करते ?

P.T.O.

- (v) Which kings for रघु dynasty are described in the Cantos V ? Give the names of Cantos V and VI.

पाचव्या सर्गामध्ये कोणत्या रघुवंशीय राजांचे वर्णन आहेत ? पाचव्या व सहाव्या सर्गाची नावे सांगा.

- (vi) Which similes are used by कालिदास when he describes through the medium of कौत्स the king who has donated all this wealth ?

सर्व संपत्ती दान केलेल्या राजाचे कौत्समुखाने वर्णन करताना कालिदासांनी कोणकोणत्या उपमा वापरल्या आहेत ?

- (vii) In what way is the king अवन्तिनाथ described by सुनंदा ?

राजा अवन्तिनाथाचे वर्णन सुनंदा कसे करते ?

- (viii) What fruit accrues to the people who do not follow the advice of Lord कृष्ण ?

भगवंताचे मत न ऐकणाऱ्या लोकांना कोणते फळ मिळते ?

- (ix) When does God Almighty take birth ?

सर्वशक्तीवंत परमेश्वर जन्म केव्हा घेतो ?

- (x) When will the person be his own friend ?

माणूस स्वतःच स्वतःचा मित्र केव्हा ठरेल ?

(xi) Which *two* means are stated by Lord कृष्ण to control the fickle mind ?

चंचल मनाला ताब्यात आणल्यासाठी भगवंताने कोणते दोन उपाय सांगितले आहेत ?

(xii) To what persons is the कर्मयोगिन् superior ?

कर्मयोगी हा कोणाकोणापेक्षा श्रेष्ठ आहे ?

(xiii) Who should be designated नित्य-संन्यासिन् ?

नित्य संन्यासी कोणास म्हणावे ?

2. Translate and explain into English or Marathi any *one* each from Section 'A' and 'B' of the following : [10]

पुढीलपैकी 'अ' आणि 'ब' विभागातून प्रत्येकी कोणत्याही एकाचे इंग्रजी किंवा मराठीत भाषांतर करून स्पष्टीकरण करा :

Section 'A'

(विभाग 'अ')

(i) शरीरमात्रेण नरेन्द्र तिष्ठन्नाभासि तीर्थप्रतिपादितर्द्धिः ।

आरण्यकोपात्तफलप्रसूतिः स्तम्बेन नीवार इवावशिष्टः ॥

(ii) संचारिणी दीपशिखेव रात्रौ यं यं व्यतीयाय पतिंवरा सा ।

नरेन्द्रमार्गाट्ट इव प्रपेदे विवर्णभावं स स भूमिपालः ॥

Section 'B'

(विभाग 'ब')

- (i) अजोऽपि सन्नव्यथात्मा भूतानामीश्वरोऽपि सन् ।
प्रकृतिं स्वामधिष्ठाय संभवाम्यात्ममायया ॥
- (ii) जितात्मनः प्रशान्तस्य परमात्मा समाहितः ।
शीतोष्णसुखदुःखेषु तथा मानापमानयोः ॥

3. Write a descriptive note on any *one* from Section 'A' and 'B' each in 150 words : [20]

'अ' आणि 'ब' विभागातून प्रत्येकी एकावर विवेचनात्मक टीप 150 शब्दात लिहा :

Section 'A'

(विभाग 'अ')

- (i) Character sketch of इंदुमती.
इंदुमतीचे स्वभावचित्र.
- (ii) King सुषेण.
राजा सुषेण.

Section 'B'

(विभाग 'ब')

- (i) Various sacrifices.
विविध यज्ञ.
- (ii) संन्यास and कर्म.
संन्यास आणि कर्म.

4. Write a long answer of any *one* of the following questions from Sections 'A' and 'B' each in 300 words : [30]

‘अ’ आणि ‘ब’ विभागातील प्रत्येकी एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर 300 शब्दात लिहा :

Section 'A'

(विभाग 'अ')

- (i) Critically appreciate of the Canto VI of the रघुवंश.
रघुवंशाच्या सहाव्या सर्गाचे विवेचक रसग्रहण करा.
- (ii) Explain the similes used in the Canto V of रघुवंश.
रघुवंशाच्या पाचव्या सर्गात वापरलेल्या उपमा स्पष्ट करा.

Section 'B'

(विभाग 'ब')

- (i) Explain the दिव्यजन्म and लोकसंग्रह of भगवद्गीता.
भगवद्गीतेत सांगितलेले दिव्यजन्म आणि लोकसंग्रह सविस्तर स्पष्ट करा.
- (ii) Explain the 'आत्मसंयम योग' of भगवद्गीता.
भगवद्गीतेतील आत्मसंयम योग स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-221

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

SANSKRIT (S-I)

(2004 PATTERN)

Titles : (i) Sāhityaśāstrakaustubhaḥ

साहित्यशास्त्रकौस्तुभः

(ii) Kauṭīliyam Arthaśāstram

कौटिलीयमर्थशास्त्रम्

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

1. Attempt any *ten* questions of the following (Answer should be given within **twenty** words each) : [20]

पुढीलपैकी कोणत्याही **दहा** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **वीस** शब्दात लिहा :

- (1) Whose definition of poetry was criticised by Viśwanātha ? What is that definition ?

विश्वनाथाने कोणाच्या कोणत्या काव्यलक्षणावर टीका केली आहे ?

- (2) What is Upādānalakṣaṇā ? Explain in brief.

उपादानलक्षणा म्हणजे काय ? थोडक्यात स्पष्ट करा.

- (3) Describe the body of poetry.

काव्यशरीराचे वर्णन करा.

P.T.O.

- (4) What is 'Vrddhavyavahāra' ?
वृद्धव्यवहार म्हणजे काय ?
- (5) Describe the types of Vākya.
वाक्याचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (6) What is the definition of Indravajrā ?
'इन्द्रवज्रा' वृत्ताचे लक्षण कोणते ?
- (7) What are the duties of a household person (गृहस्थ) ?
गृहस्थाची कर्तव्ये कोणती ?
- (8) Explain Bhayopadhā.
भयोपधा म्हणजे काय ते स्पष्ट करा.
- (9) What is the meaning of Vārtāvidyā ?
वार्ताविद्या म्हणजे काय ?
- (10) Explain Mālopamā.
मालोपमा स्पष्ट करा.
- (11) Which are the limbs of the kingdom (प्रकृतिसंपद्) ?
राज्याची अंगे कोणती ?
- (12) What is अभिधा ?
अभिधा म्हणजे काय ?
- (13) Write the purposes of the poetry according to Viśwanātha.
विश्वनाथाच्या मतानुसार काव्याची प्रयोजने कोणती ते सांगा.

(14) Explain the difference between 'अमात्य' and 'मंत्रि' as described by Kautilya.

कौटिल्याने वर्णिल्यानुसार 'अमात्य' आणि 'मंत्रि' या दोहोंमधील फरक स्पष्ट करा.

2. (A) Explain with Sanskrit definition and Sanskrit illustration any *one* of the following metres : [5]

संस्कृतमधील लक्षण आणि उदाहरण सांगून पुढीलपैकी कोणतेही **एक** वृत्त स्पष्ट करा :

(1) उपजाति

(2) पृथ्वी ।

(B) Explain with reference to the context any *one* of the following (in **fifty** words) : [5]

पुढीलपैकी कोणत्याही **एकाचे पन्नास** शब्दांत संदर्भासह स्पष्टीकरण करा :

(1) सहायसाध्यं राजत्वं चक्रमेकं न वर्तते ।

(2) मन्त्रपूर्वाः सर्वारम्भाः ।

3. (A) Define as explain with illustrations any *two* figures of speech (Write Sanskrit definition and illustrations) : [10]

पुढीलपैकी कोणतेही **दोन** अलंकार संस्कृत लक्षण आणि उदाहरण देऊन स्पष्ट करा :

(1) अपहृति

(2) उपमा

(3) अतिशयोक्ति

(4) निश्चय ।

(B) Write a critical paragraph on any *one* of the following : [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही एकावर विवेचक परिच्छेद लिहा :

(1) राजर्षिवृत्तम्

(2) दूतप्रणिधिः ।

4. Explain fully Lakṣaṇāvṛtti according to Viśwanātha. [15]

विश्वनाथाच्या मतानुसार लक्षणावृत्तीचे संपूर्ण स्पष्टीकरण करा.

Or

(किंवा)

Write critical paragraphs on the following (Write on both) :

पुढील दोहोंवर ही विवेचक परिच्छेद लिहा :

(1) तात्पर्यशक्तिः

(2) आर्थी व्यञ्जना ।

5. Explain the topics discussed by Kauṭilya in Śamavyāyāmikam. [15]

कौटिल्याने चर्चिलेले 'शमव्यायामिकम्' मधील विषय स्पष्ट करा.

Or

(किंवा)

Explain in detail 'Nisāntapranidhih'.

'निशान्तप्रणिधिः' चे सविस्तर स्पष्टीकरण करा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-222

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

SANSKRIT

Paper S-II

(2004 PATTERN)

(i) Rgveda selected hymns

(ii) Aitareyabrahmanam

(iii) Taittirīyopaniṣad

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

(i) **सर्व** प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. Answer any *ten* of the following questions in around **20 words each : [20]**

खालीलपैकी कोणत्याही **दस** प्रश्नांची प्रत्येकी **20** शब्दात उत्तरे लिहा :

(1) Name any *two* deities in the Rgveda.

ऋग्वेदातील कोणत्याही **दोन** द्वन्द्वदेवता सांगा.

(2) To whom the term 'सहसः सूनुः' is attributed in the Rgveda ?

ऋग्वेदात 'सहसः सूनुः' असे कोणाला उद्देशून म्हटले आहे ?

P.T.O.

- (3) To whom the term 'सोमपा' is attributed in the R̥gveda ?
ऋग्वेदात 'सोमपा' असे कोणाला उद्देशून म्हटले आहे ?
- (4) Name the seer of the Dāśarājña hymn of the R̥gveda.
ऋग्वेदातील दाशराज्ञ सूक्ताचे ऋषि कोण ?
- (5) State any *two* peculiarities of the ancient Vedic language.
प्राचीन वैदिक भाषेची कोणतीही **दोन** वैशिष्ट्ये नमूद करा.
- (6) What is the propriety of 8 potsherds regarding the Agni ?
अग्निच्या संदर्भात **आठ** कपलांची योग्यता कशी ?
- (7) What is the संसव दोष ?
संसव दोष म्हणजे काय ?
- (8) What is the meaning of the word 'iṣṭi' according to the Aitareyabrāhmaṇa ?
ऐतरेयब्राह्मणानुसार 'इष्टि' शब्दाचा अर्थ काय ?
- (9) What is the deity of दीक्षणीया इष्टि ?
दीक्षणीया इष्टिच्या देवता कोणत्या ?
- (10) What is Upaniṣad ?
उपनिषद् म्हणजे काय ?
- (11) What is Mātrā ?
मात्रा म्हणजे काय ?

(12) What according to the Taittirīyopaniṣad one should do in doubt regarding the conduct ?

आचारा विषयी संशय उत्पन्न झाल्यास काय करावे असे तैत्तिरीयोपनिषदात म्हटले आहे ?

(13) What is the manner of giving gift according to the Taittirīyopaniṣad ?

तैत्तिरीयोपनिषदानुसार दान देण्याची पद्धती नमूद करा.

(14) Why does Bhṛgu think that 'the mind is Brahma' ?

'मन हे ब्रह्म' असे भृगूला का वाटले ?

2. (A) Translate into English or Marathi any *one* of the following Mantras : [6]

पुढीलपैकी कोणत्याही **एका** मंत्राचा इंग्रजी किंवा मराठीत अनुवाद करा :

(1) ये नाकस्याधि रोचने दिवि देवासु आसते ।

मरुद्भिरग्न आ गेहि ॥

(2) पुरुष एवेदं सर्वं यद्भूतं यच्च भव्यम् ।

उतामृतत्वस्येशोनो यदन्नेनातिरोहति ॥

(B) Give Padapāṭha of any *one* of the following Mantras : [4]

पुढीलपैकी कोणत्याही **एक** मंत्राचा पदपाठ द्या.

(1) सहस्रेशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रेपात् ।

स भूमिं विश्वतौ वृत्वात्यनिष्ठदशाङ्गुलम् ॥

(2) नहि देवो न मर्त्यो महस्तव क्रतुं परः ।

मरुद्भिरग्न आ गेहि ॥

3. Write descriptive notes on any *two* of the following in about 150 words each : [20]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर प्रत्येकी 150 शब्दात टीपा लिहा :

- (1) The deity Parjanya

पर्जन्य देवता

- (2) The style and importance of Brāhmaṇa literature.

ब्राह्मण वाङ्मयाची शैली आणि महत्व

- (3) The Ritual of Dikṣā.

दीक्षा विधी

4. Critically summarise the Varuṇa or Aśvinau-hymn of the R̥gveda you have studied. [15]

तुम्ही अभ्यासलेल्या ऋग्वेदातील वरुण अथवा अश्विनौ सूक्ताचा सारांश विवेचक पद्धतीने मांडा.

5. Explain fully the content of Anandavallī or Bhṛguvalli of the Taittirīyopaniṣad. [15]

तैत्तिरीयोपनिषदातील आनंदवल्लीचा अथवा भृगुवल्लीचा आशय स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4+5]

[Total No. of Printed Pages—8

[3601]-223

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

ARDHAMAGADHI (PRAKRIT)

Paper G-II

(NEW COURSE)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 60

Text :— (i) 'अगडदत्तमुणिअत्तकहा' (संघदासगणि वाचक)

(ii) अभयक्खाणं (अंबदेव)

1. Translate the following into English or Marathi any two from Group 'A' and two from Group 'B' : [20]

'A' गट पैकी कोणत्याही दोहोंचे आणि 'B' गट मधील कोणत्याही दोहोंचे मराठी किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा :

(A) (i) ततो सोहणंसि तिहि-करण नक्खत्त दिवसमुहुत्ते सउण-कोइएहिं ईसत्थाउवविट्ठो आरंभो कओ । कड्ढिआ सिलगा, गहितो पंचविहो मुट्ठी, जियं पुण्णागं, लद्धो मुट्ठिबंधो, ठिया य जायलक्ख सिग्घया, दढप्पहारितं च, दुविहे ईसडत्थे पाडियगे जंतमुक्के य निप्फण्णो, अण्णेसु य तरूपउण-छेज्ज-भेज्ज जंतफारचरियाविहाणेसु अवधारिउवदिट्ठासु सत्थविहीसु ।

(ii) ततो ते पुणो वि ममं भणंति सामि ! सुणह, इत्थ किर पंथे हत्थी मारेति, दिट्ठीविसो सप्पो, दारुणओ वग्घो, अज्जुणओ चोर सेणावई पंचहिं निअड्ढसएहिं सद्धिं संपरिवुडो सत्थे घाएमाणो अच्छइ ति किह गंतव्वं ? ति । ततो मया भणियं-नवरि मम छंदेण वच्चह त्ति, नत्थि मे पइभयं त्ति । एवं

P.T.O.

भणिया संता जहा आणवेह' ति भणिउं गया । तेहि य तेसि सत्येळ्य
पुरिसाणं जहाभणियं परिकहियं । तह ति ते भणिऊण सव्वे गमणसज्जा
जाया ।

(iii) अइ भीसणं च तं दट्ठूण सामदत्ता अदिट्ठपुव्वभया भीया थरहरायमाण-
सव्वंगी उव्विग्गचित्ता वग्घं पलो एइ भणिया य मे — सुंदरि ! मा बोहेह
त्ति । सो वि उच्छरंतो विव आहाइतो वग्घो । तस्स य मे आहावमाणस्स
कणवीरपत्तसत्थसफला पंच बाणा मुहे छूढा । ततो सो तेहिं बाणेंहि गाढप्पहारीकतो
विपलाओ ।

(iv) चिंतियं च मया—किं मण्णे मग्गेपरिभट्टा, उदाहु मंदभिक्खयाए, घरगंभीरत्तण
विवज्जासेण वा पुणो पुणो आगच्छंति इमे साहू ? ततो मे भिक्खं दाऊण
विमविया भयवं- ! कहि परिवसह ? तेहिं भणियं—उज्जाणे ति । एवं
भणिऊण पडिगया । अहमवि मुहुत्तंतरेण कयभत्त-पाणा-ऽऽवस्सए जाणिऊं
एक्कओ चेव गओ उज्जाणं ।

(B) (i) सेणियकुभरो इयराणमुभयपासट्टिए गहियथाले ।

सुणयाण खिवइ जेमेइ अप्पणा भयविमुक्क मणो ॥

(ii) 'किह वच्छइ' ति दट्ठुं दिणेसरो उदयगिरीवरारूढो ।

जणयावमाणदुहभारपूरियं सेणियकुमारं ॥

(iii) तो भणइ नरवरिंदो 'चिरकालं पालियं मए दज्जं ।

संपइ असमत्थो हं जो जोग्गो भणह तं तुब्भे ॥

(iv) तीरनिसन्नो गिण्हइ जो एयं तस्स देयि नियधूयं ।

पंचसयमंतिनाहं करेमि सह अद्धरज्जेण ॥

2. Explain with reference to the context any *one* from 'A' and any *one* from 'B' : [10]

'A' मधून कोणतेही **एक** व 'B' मधून कोणतेही **एक** ससंदर्भ स्पष्ट करा :

- (A) (i) अहं सामिस्स पसादेण सत्तदत्तस्स अब्भितरे चोरं सामिपादमूलं उवणेमि ।
(ii) तुब्भे पुण एयं अण्ण-पाणं मा भुंतेह जइ मे सुणह ।
(iii) 'अहो ! साहसं महिळ्ळणं' ति ।
- (B) (i) मुद्दमभंजिय भुंजेह मोयगे पियह सलिलं पि ।
(ii) पेच्छ अहं ताएणं वि जेट्ठो वि जहा पराभओ ।
(iii) 'तुह जणओ वि न नज्जइ किं कलहसि तं मए सद्धिं' ।

3. Attempt any *one* each from 'A' and 'B' of the following : [20]

पुढीलपैकी कोणत्याही 'A' आणि 'B' मधून **एक** प्रश्न सोडवा :

- (A) (i) How did अगडदत्त score a victory over the thief in the city of कोसंबी ?
अगडदत्ताने कोसंबी नगरीतील चोरावर कसा विजय मिळवला ?
(ii) Give the character-sketch of सामदत्ता.
सामदत्तेचे व्यक्तिचित्रण करा.
- (B) (i) What was the solemn declaration of अभयकुमार and how did he fulfil it ?
अभयकुमाराची प्रतिज्ञा कोणती होती व ती त्याने कशी पूर्ण केली ?
(ii) How did अभयकुमार obtain the four boons ?
अभयकुमाराने चार वरांची प्राप्ती कशी करून घेतली ?

4. Write critical paragraphs on 'A' and 'B' any one of the following : [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही 'A' आणि 'B' मधील एकावर विवेचक परिच्छेद लिहा :

(A) (i) घणपुंजतो चोरो.

(ii) उज्जाण जत्ता.

(B) (i) The fire-incident in उज्जयिनी.

उज्जैनीतील आगीचा प्रसंग.

(ii) The dream and pregnancy-longings of सुनंदा.

सुनंदाचे स्वप्न व डोहाळे.

OR

ARDHAMAGADHI (PRAKRIT)

Paper G-II

(OLD COURSE)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Text :— (i) 'अगडदत्तमुणिअत्तकहा' (संघदासगणि वाचक)
(ii) अभयक्खाणं (अंबदेव) ।

1. Translate the following into English or Marathi any two from 'A' and any two from 'B' :

'A' मधून कोणत्याही दोहोंचे आणि 'B' मधून कोणत्याही दोहोंचे मराठीत किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा :

(A) (i) ततो हं हट्टमाणसो रण्णो चळणेषु पणमिऊण निग्गओ रामकुलओ । चित्थियं च मया सत्थनिद्धिट्ठिं उवाएहिं-पाएण दुट्ठपुरिस-तक्करा पाणागार-जूयसाळसु कुल्लरियावण परिव्वाय-गावसह-रतंबर-वट्ट-कोट्टय-दासीघर आरामुज्जाणं-सभा-पवासु सुण्णदेउल-विहारेसु संसिया अच्छंति । तत्थ य चोरा उम्मत्तपरिव्वायगनाणाविहलिंगिवेस परिच्छण्णा, बंभणवेस-धारिणो, विविह-सिप्पकुसला य विगयविसरूवयाए य भमंति ।

(ii) ततो अहं असिजट्ठिं गहाय मसाणब्भासे सण्णिविट्ठं संतिज्जघरं गतो । कतो य मे सद्धो । निग्गया य ततो भवणातो भवण-वासिणी भवणवण देवया पेच्छनिज्जरूवा । सा भणइ-कतो सि तुमं ? ति ! ततो मया से असिलट्ठी

दाविओ । विसण्णवयण-हिययाए य सोयं निगूहंतीए ससंभमं अतिनीओ
संतिज्जहारं, आसणं च मे दिन्नं । सुहवीसत्थोवाय चारूकुसलो ससंकीयं
से चरियं अवल्लखेमि ।

(iii) ततो पट्टिया मो, गया य थोवंतरं, सुणामि य लोहाकरधम्ममाण
धमधर्मेत्तसदं । आसंकिओ णे हियएणं-सप्पेण य भवियव्वं ति । पेच्छामो
य पंथम्मि ठियं पुरतो, अंजणपुंजनिगरप्पयासं, निल्लालियजमल जीहं,
उक्कड-फुड-वियड-कुडिल-कक्कड-वियडफडा-डोबकरणदच्छं, तिभागूसियसरीरं
महाभोगं नागं ।

(iv) अम्हे वि देवउलं उवगया । भणिया य मे सामदत्ता-मा बीहेसि, अच्छ
मुहुत्तं जाव मसाणाओ अग्गिं आणेमि । ततो हं अग्गिं घेत्तूण आगतो,
पेच्छामि य तम्मि, देवकुले उज्जोवं । पुच्छिया य मे सामदत्ता-किमेस
उज्जोवो ? ति । ततो तीए लविअं-हत्थ-गयस्स ते अग्गिस्स देवउले उज्जोओ
संकतो दीसइ । ततो मया लविअं-असिलट्ठिं ताव गिण्हसु जाव उज्जोवं
करेमि ति ।

[12]

(B) (i) एवं वुत्ता नियबुद्धिगव्विया वि य उवायमलभंता ।

ते छुहपिवाससोसिय गता दीणत्तमणुपत्ता ॥

(ii) इयराण गुरूपसायं निएवि चिंतेइ नियमणे कुमरो ।

पेच्छ अहं ताएणं वि जेट्ठो वि जहा पराभूओ ॥

(iii) तो भणइ भदसेट्ठी 'कुमार तुह लक्खणाणि अक्खंति ।

पुहईपसिद्ध उत्तमकुलक्कमं खत्तवंसस्स ॥

(iv) तो भूवइणा भणियं 'भद तुमं भदसेट्ठिणो धूयं ।

परियाणेसि सुणंदं तो अभओ भणइ 'आमं' ति ॥

[12]

2. Explain with reference to the context any *two* from 'A' and any *two* from 'B' :

'A' मधून दोन आणि 'B' मधून दोन ससंदर्भ स्पष्ट करा :

- (A) (i) हा ! हा! हतो भायधायउ त्ति ।
(ii) पुत्त ! अहं मे अज्ज सव्वेसिं पाहुण्णयं करेमि ।
(iii) पेच्छ, मुहुत्तं तरे एते पउरंचोरे सव्वे जमनिळ्ळं नेमि त्ति ।
(iv) अहं ते भत्तारं विवाडेऊण तुमं घेच्छामि । [10]
- (B) (i) सव्वे वि य मिलिऊणं वावाइस्संति कुमरमिमं ।
(ii) रामगिहनयरपंडरकुड्डा गोबालयं त्ति पयं ।
(iii) तुह जणओ वि न नज्जइ किं कळहसि त्तं मए सद्धिं ।
(iv) आइससु देव मं झत्ति जेण बंधिय तमाणे हं । [10]

3. How did अगडदत्त score a victory over the thief in the city of कौसंबी ? [12]

अगडदत्ताने कोसंबी नगरीतील चोरावर कसा विजय मिळविळा ?

Or

(अथवा)

Critically appreciate the 'अगडदत्तमुणिअत्तकहा' as a धर्मकथा.

अगडदत्तमुणिअत्तकहाचे एक धर्मकथा म्हणून विवेचक रसग्रहण करा.

4. How was अभयकुमार captured by प्रद्योत ? [12]

प्रद्योताने अभयकुमाराला कसे पकडले ?

Or

(अथवा)

Describe the society reflected in the अभयक्खाणं.

'अभयक्खाणं' मध्ये प्रतिबिंबित झालेल्या समाजाचे वर्णन करा.

5. Write critical paragraphs on any *one* from 'A' and any *one* from 'B' :

'A' मधील एकावर आणि 'B' मधील एकावर विवेचक परिच्छेद लिहा :

(A) (i) Language of the अगडदत्तमुणिअत्तकहा.

'अगडदत्तमुणिअत्तकहा' ची भाषा.

(ii) Military training of अगडदत्त.

अगडदत्ताचे लष्करी प्रशिक्षण.

[6]

(B) (i) सुभाषितs in the अभयकखाण.

'अभयकखाण' मधील सुभाषिते.

(ii) How did अभयकुमार take the ring out of the well ?

अभयकुमाराने विहीरीतून अंगठी वर कशी काढली ?

[6]

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—8+2

[3601]-226

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

PALI

Paper G-II

(Pali-Kusumanjali)

(NEW COURSE)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

1. (A) Translate into English *or* Marathi any *two* of the following : [12]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन उताऱ्यांचे मराठी किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा :

- (1) अथ खो आयस्मा पुण्णो मन्ताणिपुत्तो सेनासनं संसामेत्वा पत्तचीवरमादाय येन सावत्थि तेन चारिकं पक्कामि । अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन सावत्थि जेतवनं अनाथपिण्डकस्स आरामो येन भगवा तेन उपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं पुण्णं मन्ताणिपुत्तं भगवा धम्मिया कथाय सन्दस्सेसि समादपेसि समुत्तेजेसि सम्पहंसेसि । अथ खो आयस्मा पुण्णो मन्ताणिपुत्तो भगवता धम्मिया कथाय सन्दस्सितो समादपितो समुत्तेजितो सम्पहंसितो भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा येन अन्धवनं तेनुपसङ्कमि दिवाविहाराय ।

- (2) तं सुत्वा राजा अवसेसभिक्खूनं अरहप्पत्तितो विसिट्ठतरो तस्स किलेसविजयो ति पसन्नहृदयो तं महाथेरं नमिस्सत्वा तस्स आसक्खयस्स महुस्सवे आसनभूतं

P.T.O.

भूमिष्पदेसं च पासादकरणवसेन सम्मानिस्सामी 'ति चिन्तेत्वा महाबलकायमादाय
तत्थ गन्त्वा तस्मिं पदेसे पञ्चभूमकं महापासादं कारेत्वा विविधचित्तकम्मेहि
समलङ्कुरित्वा कनकखचिततम्बमयपत्थरेहि छदेत्वा चतूहि पञ्चयेहि पूजेत्वा सपरिजनानि
गामक्खेतानि पासादकन्तकानि कत्वा पक्कामि ।

- (3) सेय्यथापि, मालुङ्कयपुत्त, पुरिसो सल्लेन विद्धो अस्स सविसेन गाळहपलेपनेन ।
तस्स मित्तामञ्चा जातिसालोहिता भिसक्कं सल्लकत्तं उपट्टपेय्युं । सो एवं
वदेय्य — 'न तावाहं इमं सल्लं आहरिस्सामि याव न तं पुरिसं जानामि
येनम्हि विद्धो, खत्तियो वा ब्राह्मणो वा वेस्सी वा सुद्धो वा 'ति सो एवं
वदेय्य — 'न ता वाहं इमं सल्लं आहरिस्सामि याव न तं पुरिसं जानामि
येनम्हि विद्धो, एवंनामो एवंगोत्तो इति वा 'ति; सो एवं वदेय्य — 'न
तावाहं इलं सल्लं आहरिस्सामि याव न तं पुरिसं जानामि येनम्हि विद्धो,
दीघो वा रस्सो वा मज्झिमो वा 'ति; सो एवं वदेय्य — 'न तावाहं
इदं ? सल्लं आहरिस्सामि याव न तं पुरिसं जानामि येनम्हि विद्धो काळो
वा सामो वा मङ्गुरच्छवी वा 'ति ।

(B) Translate into English or Marathi any two of the following : [12]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन उताऱ्यांचे मराठी किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा :

- (1) समथं पटिपादेसिं उत्तमत्थस्स पत्तिया ।
तिस्सो विज्जा अनुप्पत्ता कतं बुद्धस्स सासनं ॥
नेक्खम्मे अधिमुत्तस्स पविवेकं च चेतसो ।
अब्बापज्जाधिमुत्तस्स उपादानक्खयस्स च ॥
तण्हक्खयाधिमुत्तस्स असम्मोहं च चेतसो ।
दिस्वा आयतनुप्पादं सम्मा चित्तं विमुञ्चति ॥

- (2) “लट्टिहत्यो पुरे आसिं सो दानि मिगलुद्धको ।
 आसाय पलिपा घोरा नासक्खिं पारमेतसे ॥
 सुमत्तं मं मज्जमाना चापा पुत्तमतोसयि ।
 चापाय बन्धनं छेत्वा, पब्बजिस्सं पुनोपहं ॥
 मा मे कुज्झि महावीर मा मे कुज्झि महामुनि ।
 न हि कोधपरेतस्स सुद्धि अत्थि कुतो तपो ॥
- (3) बिन्दुसारस्स पुत्तानं सब्बेसं जेट्ठभातुनो ।
 सुमनस्स कुमारस्स पुत्तो सो हि कुमारको ॥
 असोको पितरा दिन्नं रज्जं उज्जेनियं हि सो ।
 हित्वाऽगतो पुप्फरं ? बिन्दुसारे गिलानिके ॥
 कत्वा पुरं सकायत्तं मते पितरि भातरं ।
 घातेत्वा जेट्ठकं रज्जं अग्गहेसि पुरे वरे ॥

2. (A) Give reference to the context any *two* of the following : [10]

खालीलपैकी कोणत्याही **दोहों**चे संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा :

- (1) “तग्घ मयं, भन्ते, समग्गा सम्मोदमाना अविवदमाना खीरोदकीभूता, अज्जमज्जं पियचक्खूहि सम्पस्सन्ता विहरथा” ति ।
- (2) “इति किर, वासेट्ठ, अपरिग्गहो भिक्खु, अपरिग्गहो ब्रह्मा । अपि नु खो अपरिग्गहस्स भिक्खुनो अपरिग्गहेन ब्रह्मना सद्धिं संसन्दति समेती” ति ?
- (3) सा, न सक्का मुण्डकं वञ्चेतुं ति उच्छुं दत्वा ओदनं पचित्वा घतगुळ्मच्छेहि सद्धिं सब्बं अदासी ति ।

(B) Give reference to the context any *two* of the following : [10]

खालीलपैकी कोणत्याही **दोहों**चे संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा :

- (1) सुचिण्णं ब्रह्मचरियं मे मग्गो चा पि सुभावितो ।
मरणे मे भयं नत्थि रोगानमिव सङ्ख्ये ॥
- (2) एदिसो अहु अयं समुस्सयो,
जज्जरो बहुदुक्खानमालयो ।
सोपलेपपतितो जराघरो,
सच्चवादिवचनं अनज्जथा ॥
- (3) तस्स नागस्स दानेन सिवयो कुद्धा समागता ।
पब्बाजेसुं सका रट्ठा वड्ढं गच्छतु पब्बतं ॥

3. (A) Answer in detail any *one* of the following : [12]

खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर द्या :

- (1) Critically appreciate Culagosingsutta.
चूळगोसिङ्गसुत्ताचे चिकित्सक रसग्रहण करा.
- (2) How did the Buddha refuted the view of
Tevijjabrahman ?
भगवान बुद्धांनी तेविज्जब्राह्मणाचे मत कसे खोडून काढले ?

(B) Answer in detail any *one* of the following : [12]

खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर द्या :

- (1) Describe the Ambapalitheri's experience of realization of
Impermanence.
अम्बपालीथेरीला झालेल्या अनित्यतेच्या साक्षात्काराचे वर्णन करा.

- (2) Explain the seven occasions when there were earthquakes due to Vessantara's generosity.

वेस्सन्तराच्या दातृत्वामुळे ज्या सात प्रसंगी पृथ्वी कंप पावली त्याचे वर्णन करा.

4. (A) Write a short note on any *one* of the following : [6]

खालीलपैकी कोणत्याही एकावर थोडक्यात टीप लिहा :

- (1) 10 unanswered question

10 अव्याकृत प्रश्न

- (2) Dighnikaya

दीघनिकाय

- (B) Write a short note on any *one* of the following : [6]

खालीलपैकी कोणत्याही एकावर थोडक्यात टीप लिहा :

- (1) Therigatha

थेरीगाथा

- (2) Danaparmi

दानपारमि.

[3601]-226

(Pali-Kusumanjali)

(OLD COURSE)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 60

1. (A) Translate into English *or* Marathi any *two* of the following : [10]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन उताऱ्यांचे मराठी किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा :

- (1) अस्सोसि खो आयस्मा अनुरुद्धो दायपालस्स भगवता सद्धिं मन्तयमानस्स ।
सुत्त्वान दायपालं एतदवोच — “मा, आयुसो दायपाल, भगवन्तं वारेसि ।
सत्था नो भगवा अनुप्पत्तो” ति । अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो येनायस्मा
च नन्दियो आयस्मा च किम्बिलो तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा आयस्मन्तं च
नन्दियं आयस्मन्तं च किम्बिलं एतदवोच — “अभिक्कमथायस्मन्तो,
अभिक्कमथायस्मन्तो, सत्था नो भगवा अनुप्पत्तो” ति । अथ खो आयस्मा
च अनुरुद्धो आयस्मा च नन्दियो आयस्मा च किम्बिलो भगवन्तं पच्चुगगन्तवा
एको भगवतो पत्तचीवरं पटिग्गहेसि, एको आसनं पज्जपेसि, एको पादोदकं
उपट्ठापेसि ।
- (2) घरणी, तण्डुले नालत्थं ति आगता । भिक्खुः उपासिके, अज्ज भिक्खा
न सम्पज्जिस्सती ति पटिकच्चेव निमित्तं अद्दसं ति आहं । किं भन्ते
ति ? कवाटकोणे निक्खितं उच्छुं वियं सप्पं अद्दसं, तं पहरिस्सामी ति

ओलोकेन्तो भाजने ठपितं गुळपिण्डं विय पासाणं, लेड्डुकेन पहेटेन सप्पेन कतं पिटके निक्खित्तलोणमच्छफालसदिसं फणं, तस्स तं लेड्डुं डसितुकामस्स कुम्भिया तण्डुलसदिसे दन्ते, अथस्स कुपितस्स घटे पक्खित्तघतसदिसं मुखतो निक्खमन्तं विसमिस्सकं खेळं ति । “सा, न सक्का मुण्डकं वज्जेतुं ति उच्छुं दत्वा ओदनं पचित्वा घतगुळमच्छेहि सद्धिं सब्बं अदासी ति ।

- (3) तदा उपतिस्सो नाम राजा रज्जं कारेन्तो निसीथसमये भयावहं तं पठविसदं सुत्वा — ‘किं वा मे भविस्सती’ ति सन्तोपन निदं अलभमानो सोकेन सन्तप्पति । अथ तं सेतच्छत्ताधिवत्था देवता — ‘मा भायि महाराज, इतो कारणा किञ्चि ते अमङ्गलं नत्थि, हत्थवनगल्लमहाविहारे कोचि महाथेरो अरहतं पापुणी’ति आह । ‘तस्स अरहतत्पत्तिकाले पठविनिग्घोसस्स कारणं किं’ति वुत्ते ‘सो महाथेरो पुब्बे पुज्जकम्मं करोन्तो आकासेन सद्धिं पठविं उन्नादेत्वा अरहा भवेय्यं’ ति पत्थनं ठपेसि, तस्स फलमिदं’ति समस्सासेसि ।

(B) Translate into English or Marathi any two of the following : [10]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन उताऱ्यांचे मराठी किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा :

- (1) “किं भदन्ते करित्वान को वा आचरियो तव ।

कस्स सासनमागम्म लब्भते तं असोकता” ॥

“सब्बज्जू सब्बदस्सावी जिनो आचरियो मम ।

महाकरुणिको सत्था सब्बलोकतिकिच्छको ।

तेनायं देसितो धम्मो खयगामी अनुत्तरो ।

तस्स सासनमागम्म लब्भते तं असोकता” ॥

(2) सणहगन्धकसुवण्णमण्डितं
 सोभते सुवेणिहि अलङ्कृत ।
 तं जराय खलति सिरं कतं,
 सच्चावादिवचनं अनञ्जथा ॥
 चित्तकारसुकता व लेखिता,
 सोभते सुभमुका पुरे मम ।
 ता जराय वलीहि पलम्बिता
 सच्चावादिवचनं अनञ्जथा ॥
 भस्सरा सुरुचिरा यथा मणि,
 नेत्तहेसुमभिनीलमायता ।
 ते जरायभिहता न सोभते,
 सच्चावादिवचनं अनञ्जथा ॥

(3) यदाहं फुस्सतिया कुच्चिं ओक्कन्तो पियामातुया ।
 मम तेजेन मे माता सदा दानरता अहु ॥
 अधने आतुरे जिण्णे याचके अद्धिके जने ।
 समणे ब्राह्मणे खीणे, देति दानं अकिञ्चने ॥
 दस मासे धारयित्वान करोन्ते पुरं पदक्खिणं ।
 वेस्सानं वीथिया मज्झे जनेसि फुस्सती ममं ॥

2. (A) Give reference to context any *one* of the following : [5]

खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा :

(1) “लभा आयस्मतो पुण्णस्स मन्ताणिपुत्तस्स, सुलद्धलभा आयस्मतो पुण्णस्स मन्ताणिपुत्तस्स, यस्स विञ्जू सब्रह्मचारी सत्थु सम्मुखा अनुमस्स अनुमस्स वण्णं भासन्ति,

(2) “साधु, वासेट्ठ । ते वत, वासेट्ठ, तेविज्जा ब्राह्मणा यं न जानन्ति यं न पस्सन्ति तस्स सहब्यताय मगं देसेस्सन्ति !

(B) Give reference to the context any *one* of the following : [5]

खालीलपैकी कोणत्याही **एका**चे संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा :

(1) ‘तदहे’ व वरं पुत्तं विजायित्वा सुतस्स सा ।

निग्रोधो’ ति अका नामं देवतानुग्गहानुगा ॥

(2) अच्चारद्धिम्हि विरियम्हि सत्था लोके अनुत्तरो ।

वीणोपमं करित्वा मे धम्मं देसेसि चक्खुमा ॥

3. (A) Answer in detail any *one* of the following : [10]

खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर द्या :

(1) Explain the seven purities and their importance in spiritual practice according to the ‘**Rathavinitisutta**’.

‘**रथविनीतसुत्ताच्या**’ आधारे सात विशुद्धि व आध्यात्मिक साधनेतील त्यांचे महत्व स्पष्ट करा.

(2) Explain Buddha’s approach to the 10 unanswered questions.

(Abyakratapanho)

10 अनुत्तरीय प्रश्नांविषयीचा (अव्याकृत प्रश्नांविषयी) बुद्धांचा दृष्टिकोन स्पष्ट करा.

(B) Answer in detail any *one* of the following : [10]

खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर द्या :

(1) Explain the essence of spiritual practice according to the **Sonakolivisatheragatha**.

सोणकोळिविसत्थेरगाथेच्या आधारे आध्यात्मिक साधनेचे मार्ग स्पष्ट करा.

(2) Critically appreciate the '**Chapatherigatha**'.

चापाथेरीगाथेचे चिकित्सक रसग्रहण करा.

4. (A) Write a short note on any *one* of the following : [5]

खालीलपैकी कोणत्याही **एका**वर थोडक्यात टीप लिहा :

(1) ब्रह्मविहार

(2) मज्झिमनिकाय.

(B) Write a short note on any *one* of the following : [5]

खालीलपैकी कोणत्याही **एका**वर थोडक्यात टीप लिहा :

(1) निग्रोधसामणे

(2) अम्बपाली.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-229

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

ARABIC

General Paper II

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :—Attempt All questions.

1. Translate into English or Urdu or Marathi any two of the following passages : [20]

(الف) انعقد اليوم حفلٌ دينيٌّ في المدرسة - التلاميذُ اجتمعوا في القاعة -
جاء القارئُ واقترب من المذيع و تلا آياتٍ من القرآن الكريم -
سكت الحاضرون و اسمعوا له - انتهت القراءة - فجاء الشاعر - و
قرأ قصيدةً بديعةً - طرب السامعون لقصيدته - ثم جاء الخطيبُ و
قام أمام المذيع و خطبَ بصوت عالٍ - ذكر الخطيبُ في الخطبة
نصائحَ غاليةً و اقوالاً نافعةً - سمع الحاضرون ذكر الرسول (عليه
الصلاةُ و السلام) -

(ب) ساجدٌ في المحطة - مع ساجدٍ حقيبةً و ربطة - المحطةُ لا كبيرة و
لا صغيرة - للمحطة رصيفان - بجانب الرصيف قطارٌ - على الرصيف
حمالون و مسافرون - ساجد رأى المسافرين و الحمالين -

P.T.O.

المسافرون يركبون القطارَ و الحمّالون يحملون متاعَ المسافرين-
 قال ساجد لحّمّالٍ : هل تحملُ لى حقيبتى ؟ الى القطار ؟ قال الحمّال :
 نعم حاضرٌ لخدمتك يا سيدى وائى قطارٍ تركبُ ؟ قال ساجد اركبُ
 قطاراً مسافراً الى الجنوب-

(ج) حامد وارشـد صديقان لى- أنا دعوتُهما الى منزلى- هُما قبلا
 دعوتى وركبا سيارَةً فجاء الى منزلى- وفرحنا ببلقائى أنا فرحتُ
 ببلقائهما- وقلتُ اهلاً و سهلاً تفضّلا يا صديقان- أخت حامدٍ
 واختى فاطمة صديقتان واُختُ ارشدُ واختى سُعاد زميلتان فى
 الدرس- فاطمةُ دعت صديقتها و سُعادُ دعت زميلتها جاءتِ
 الاثنتان ودخلتا المنزل- وفرحتا بهذه الزيارة- الصديقتان جلستا
 فى ناحيةٍ والزميلتان جلستا فى ناحيةٍ-

2. Explain any *five* of the following verses :

[10]

(١) ان الفراش ناعما

فيه تنامُ دائما

(٢) نم يا حبيبى سالماً

نم امنا نم امنا

(٣) راح النهار واحتجب

معه العناء والتعب

(٤) والليل بالامن اقترب

نم امنا - نم امنا

(٥) باتت عصافير الغرد

في حفظ مولانا الصمد

(٦) من ليس يغفل عن احد

نم في حماه امنا

(٧) نم امنا حتى السحر

من كل ضيم او كدر

3. Explain with the examples any *two* of the following : [20]

(١) الجمع مذكرو مونث سالم

(٢) الفعل الامر والنهي

(٣) الفعل الناقص

4. (A) Translate into Arabic the following passage : [15]

India is my country. It is a rich region. Her land is fertile and good for agriculture. Her fruits are many. Her climate is

moderate. Her sky is clear and her resources are abundant. Its rivers are many which provide water to human beings and animals and they irrigate farming. India is an industrial country. Different Industries are in it in abundance. It is considered to be one of the important industrial centre in Asia.

(B) Summarise any *three* of the following : [15]

(١) الحريقُ

(٢) الشرُّ بالشَّرِّ

(٣) كلبى

(٤) الزَّمنُ

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-230

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

ECONOMICS

General Paper II (G-2)

(Banking and Public Finance)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams wherever necessary.

1. Answer the following questions in **20** words each (any *ten*) : [20]

- (1) What is Bank ?
- (2) Define 'State Co-operative Bank'.
- (3) What is meant by D.C.C. Bank ?
- (4) What is Liquidity ?
- (5) What is meant by Bank Nationalisation ?
- (6) What is Monetary Policy ?
- (7) What is Private Finance ?
- (8) What is Non-plan Expenditure ?
- (9) Define 'Capital Expenditure'.
- (10) Define 'Tax'.

P.T.O.

- (11) What is impact of Tax ?
- (12) What is External Debt ?
- (13) Define 'Balanced Budget'.

2. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) State the structure of Co-operative Banks.
- (2) Explain the objectives of Credit Control.
- (3) State the merits of Direct Tax.
- (4) Explain the scope of Public Finance.

3. Answer the following questions in **150** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain the qualitative weapons of Credit Control.
- (2) State the primary functions of Commercial Banks.
- (3) Explain the trends in Public Expenditure in India.
- (4) Explain the effects of Public Debt.

4. Answer the following questions in **300** words each (any *two*) : [30]

- (1) Explain the functions of Central Bank.
- (2) Explain the process of multiple credit creation of Commercial Banks. Give its limitations.
- (3) Explain the principle of Maximum Social Advantage.
- (4) State and explain the merits and demerits of Indirect Tax.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

(iv) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दात लिहा (कोणतेही दहा) : [20]

- (1) 'बँक' म्हणजे काय ?
- (2) राज्य सहकारी बँकेची व्याख्या द्या.
- (3) जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक म्हणजे काय ?
- (4) रोखता म्हणजे काय ?
- (5) बँकाचे राष्ट्रीयकरण म्हणजे काय ?
- (6) चलनविषयक धोरण म्हणजे काय ?
- (7) खाजगी आय-व्यय म्हणजे काय ?
- (8) योजनेतर खर्च म्हणजे काय ?
- (9) भांडवली खर्चाची व्याख्या द्या.
- (10) कराची व्याख्या द्या.
- (11) कराघात म्हणजे काय ?
- (12) बाह्य कर्ज म्हणजे काय ?
- (13) समतोल अंदाजपत्रकाची व्याख्या द्या.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : [10]
- (1) सहकारी बँकाची रचना सांगा.
 - (2) पतनियंत्रणाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
 - (3) प्रत्यक्ष कराचे गुण सांगा.
 - (4) सार्वजनिक आय-व्ययाची व्याप्ती स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) पतनियंत्रणाची गुणात्मक साधने स्पष्ट करा.
 - (2) व्यापारी बँकाची प्राथमिक कार्ये सांगा.
 - (3) भारतातील सार्वजनिक खर्चातील प्रवृत्ती स्पष्ट करा.
 - (4) सार्वजनिक कर्जाचे परिणाम स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : [30]
- (1) मध्यवर्ती बँकेची कार्ये स्पष्ट करा.
 - (2) व्यापारी बँकाची बहुगुणित पतनिर्मितीची प्रक्रिया स्पष्ट करा. त्यावरील मर्यादा सांगा.
 - (3) महत्तम सामाजिक लाभाचे तत्व स्पष्ट करा.
 - (4) अप्रत्यक्ष कराचे गुण-दोष सांगा व स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4+1

[3601]-231

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

ECONOMICS

Special Paper I

(Micro-economics)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams wherever necessary.

1. Answer the following questions in 20 words each (any ten) : [20]

- (1) Define Micro-economics.
- (2) What is utility ?
- (3) What is price elasticity of demand ?
- (4) What is price line ?
- (5) Define opportunity cost.
- (6) What is the equation of average revenue ?
- (7) Define 'Production Function'.
- (8) Define monopolistic competition.
- (9) What is price discrimination ?
- (10) Define liquidity trap.
- (11) What is meant by collective bargaining ?
- (12) What is gross profit ?
- (13) Define rent.

P.T.O.

2. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) What are the basic economic problems ?
- (2) State the types of price elasticity.
- (3) Explain the types of price discrimination.
- (4) Complete the following table :

Quantity Produced (Quintals)	Total Revenue (Rs.)	Marginal Revenue (Rs.)
1	150	—
2	—	50
3	280	—
4	—	20
5	300	—

3. Answer the following questions in **150** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain the law of demand.
- (2) Explain the properties of indifference curve.
- (3) Explain the Risk and Uncertainty Theory of profit.
- (4) Complete the following table :

Units of Labour	Total Output (Quintals)	Average Output (Quintals)	Marginal Output (Quintals)
1	24	—	—
2	40	—	—
3	54	—	—
4	64	—	—
5	70	—	—

4. Answer the following questions in **300** words each (any *two*) : [30]
- (1) Critically examine the Marginal Productivity Theory of Distribution.
 - (2) Explain the Law of Variable Proportion.
 - (3) Explain the price determination under perfect competition.
 - (4) Explain the Ricardian theory of Rent.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात

(iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

(iv) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **20** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **दहा**) : [20]
- (1) सुक्ष्म अर्थशास्त्राची व्याख्या द्या.
 - (2) उपयोगिता म्हणजे काय ?
 - (3) मागणीची किंमत लवचिकता म्हणजे काय ?
 - (4) किंमत रेषा म्हणजे काय ?
 - (5) वैकल्पीक खर्चाची व्याख्या द्या.
 - (6) सरासरी प्राप्ती काढण्याचे सूत्र कोणते ?
 - (7) उत्पादनफलनाची व्याख्या द्या.
 - (8) मक्तेदारीयुक्त स्पर्धेची व्याख्या द्या.

- (9) मूल्यभेद म्हणजे काय ?
- (10) रोखतेचा सापळा म्हणजे काय ?
- (11) सामूहीक सौदाशक्ती म्हणजे काय ?
- (12) स्थूल नफा म्हणजे काय?
- (13) खंडाची व्याख्या द्या.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) मुळभूत आर्थिक प्रश्न कोणते ?
- (2) किंमत लवचिकतेचे प्रकार सांगा.
- (3) मूल्यभेदाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (4) खालील तक्ता पूर्ण करा :

उत्पादित नगसंख्या (क्विंटल)	एकूण प्राप्ती (रु.)	सिमांत प्राप्ती (रु.)
1	150	—
2	—	50
3	280	—
4	—	20
5	300	—

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 150 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) मागणीचा नियम स्पष्ट करा
- (2) समवृत्ती वक्राचे गुणधर्म स्पष्ट करा.
- (3) नफ्याचा धोका आणि अनिश्चितता सिद्धांत स्पष्ट करा.

(4) खालील तक्ता पूर्ण करा :

श्रमिक संख्या	एकूण उत्पादन (क्विंटल)	सरासरी उत्पादन (क्विंटल)	सीमांत उत्पादन (क्विंटल)
1	24	—	—
2	40	—	—
3	54	—	—
4	64	—	—
5	70	—	—

4. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : [30]

- (1) विभाजनाच्या सीमांत उत्पादकता सिद्धांताचे टीकात्मक परीक्षण करा.
- (2) बदलत्या प्रमाणाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
- (3) पूर्ण स्पर्धेतील किंमत निश्चिती स्पष्ट करा.
- (4) रिकार्डोंचा खंडविषयक सिद्धांत स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4+1

[3601]-232

S.Y.B.A. EXAMINATION, 2009

ECONOMICS

Special Paper II

(Macro-economics)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams wherever necessary.

1. Answer the following questions in 20 words each (any ten) : [20]

- (1) Define Macro-economics.
- (2) What is meant by 'Net National Product' (NNP) ?
- (3) Define 'Disposable Income'.
- (4) What is meant by effective demand ?
- (5) State the Keynesian Psychological law of Consumption.
- (6) What is 'Acceleration' ?
- (7) Define 'Money'.
- (8) State the Pigou's equation of Cash Balance approach.
- (9) Define 'Bank-rate'.
- (10) What is the value of Money ?
- (11) State the types of Inflation.
- (12) What is meant by Monetary Policy ?
- (13) What is meant by cost-push inflation ?

P.T.O.

2. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) State the limitation of Macro-economics
- (2) State the factors of circular flow of national income.
- (3) State the causes of deflation.
- (4) If investment increases by 10 crores and marginal propensity to consume is 0.5(y), find out :
 - (i) The value of multiplier
 - (ii) Total increase in income.

3. Answer the following questions in **150** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain the difference between Macro- and Micro-economics
- (2) Explain the factors influencing consumption function.
- (3) Explain the various functions of money.
- (4) If the consumption function is given as follows :

$$C = 380 + 0.6y$$

then complete the following table :

Disposable Income (Rs.)	Consumption (Rs.)	Saving (Rs.)
1,200	—	—
1,500	—	—
1,800	—	—
2,100	—	—
2,400	—	—

4. Answer the following questions in **300** words each (any *two*) : [30]

- (1) Explain the methods of measuring National Income. What are the difficulties in measuring National Income ?

- (2) Critically examine of classical theory of employment.
- (3) Explain the phases of trade cycle.
- (4) What are the causes of inflation ?

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

(iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

(iv) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) : [20]

- (1) समग्रलक्षी अर्थशास्त्राची व्याख्या द्या.
- (2) स्थूल राष्ट्रीय उत्पादन म्हणजे काय ?
- (3) व्ययशक्य उत्पन्नाची व्याख्या द्या.
- (4) प्रभावी मागणी म्हणजे काय ?
- (5) केन्सचा उपभोगासंबंधीचा मानसशास्त्रीय नियम सांगा.
- (6) प्रवेग म्हणजे काय ?
- (7) पैशाची व्याख्या द्या.
- (8) पिंगूचे रोखता शिल्लक दृष्टीकोन समीकरण सांगा.
- (9) बैकदराची व्याख्या द्या.
- (10) पैशाचे मूल्य म्हणजे काय ?
- (11) चलनवाढीचे प्रकार सांगा.
- (12) चलनविषयक धोरण म्हणजे काय ?
- (13) खर्चदाब निर्मित चलनवाढ म्हणजे काय ?

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]
- (1) समग्रलक्षी अर्थशास्त्राच्या मर्यादा सांगा.
 - (2) राष्ट्रीय उत्पन्नाच्या चक्रीय प्रवाहाचे घटक सांगा
 - (3) चलनघटीचे कारणे सांगा.
 - (4) जर गुंतवणूकीत 10 कोटींनी वाढ झाली व सीमांत उपभोग प्रवृत्ती $0.5(y)$ असेल तर :
 - (i) गुणकाचे मूल्य काढा
 - (ii) उत्पन्नातील एकूण वाढ.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 150 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) समग्रलक्षी आणि अंशलक्षी अर्थशास्त्रातील फरक स्पष्ट करा.
 - (2) उपभोग फलनावर प्रभाव टाकणारे घटक स्पष्ट करा.
 - (3) पैशाचे विविध कार्य स्पष्ट करा.
 - (4) जर उपभोग फलन $C = 380 + 0.6y$ असेल, तर उपभोग व बचत काढा. आणि तक्ता पूर्ण करा :

व्ययशक्य उत्पन्न	उपभोग	बचत
(रु.)	(रु.)	(रु.)
1,200	—	—
1,500	—	—
1,800	—	—
2,100	—	—
2,400	—	—

4. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [30]

- (1) राष्ट्रीय उत्पन्न मापनाच्या पद्धती स्पष्ट करा. राष्ट्रीय उत्पन्न मापनातील अडचणी कोणत्या ?
- (2) रोजगाराच्या सनातन सिद्धांताचे टिकात्मक परीक्षण करा.
- (3) व्यापारचक्रांच्या अवस्था स्पष्ट करा.
- (4) चलनवाढीची कारणे कोणती ?

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—8

[3601]-233

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

POLITICAL SCIENCE

(G-2 : Political Ideologies)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *ten* questions (in **20** words each) : [20]

- (1) Define Nationalism.
- (2) What do you mean by Nationality ?
- (3) Define Democracy.
- (4) What do you mean by Direct Democracy ?
- (5) Which principle was accepted by Marx from Hegel ?
- (6) Write the definition of Fascism.
- (7) State the basic approach of Anarchist Philosophy.
- (8) Who wrote the book 'War and Peace' ?
- (9) Give the meaning of Non-violence.
- (10) State the various types of Nationalism.
- (11) State the various influences on Gandhiji.
- (12) Write types of 'Ahimsa'.
- (13) State any *two* causes for the emergence of Nazism.

P.T.O.

2. Answer any *two* questions (in **50** words each) : [10]
- (1) Explain Internationalism.
 - (2) State the demerits of Reactionary Nationalism.
 - (3) State Mahatma Gandhiji's concept of self-sufficient village.
 - (4) Importance of leadership in Fascist state.
3. Answer any *two* questions (in **150** words each) : [20]
- (1) Describe Marx's theory of Surplus Value.
 - (2) State the achievements and limitations of Democratic Socialism.
 - (3) State the factors responsible for the rise of Fascism.
 - (4) State the relevance of Gandhism today.
4. Answer any *two* questions (in **300** words each) : [30]
- (1) Explain Marx's thought on 'Class Struggle'.
 - (2) Discuss the basic characteristics of Democratic Socialism.
 - (3) Explain the elements of Nationalism.
 - (4) Explain Kropotkin's views on Anarchism.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. कोणत्याही **दहा** प्रश्नांची उत्तरे लिहा (प्रत्येकी **20** शब्दात) : [20]
- (1) राष्ट्रवादाची व्याख्या द्या.

- (2) राष्ट्रक म्हणजे काय ?
- (3) लोकशाहीची व्याख्या द्या.
- (4) प्रत्यक्ष लोकशाही म्हणजे काय ?
- (5) मार्क्सने हेगेलकडून कोणते तत्व स्विकारले ?
- (6) फॅसिझमची व्याख्या लिहा.
- (7) अराज्यवादी तत्वज्ञानाचा प्रमुख दृष्टीकोन सांगा.
- (8) 'वार अँड पीस' चे लेखक कोण ?
- (9) अहिंसेचा अर्थ सांगा.
- (10) राष्ट्रवादाचे विविध प्रकार सांगा.
- (11) गांधीजीवर कोणकोणत्या घटकाचा प्रभाव पडला ते सांगा.
- (12) अहिंसेचे प्रकार लिहा.
- (13) नाझीवादाच्या उदयाची कोणतीही दोन कारणे सांगा.

2. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 50 शब्दात) :

[10]

- (1) आंतरराष्ट्रवाद स्पष्ट करा
- (2) प्रतिगामी राष्ट्रवादाचे दोष सांगा.
- (3) महात्मा गांधीजीची स्वयंपूर्ण खेडे संकल्पना सांगा.
- (4) फॅसिस्ट राज्यातील नेतृत्वाचे महत्व.

3. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा (प्रत्येकी 150 शब्दात) :

[20]

- (1) कार्ल मार्क्सच्या अतिरीक्त मूल्य सिद्धांताचे वर्णन करा
- (2) लोकशाही समाजवादाचे यशापयश सांगा.
- (3) फॅसिझमच्या उदयाचे करणीभूत घटक लिहा.
- (4) आजच्या काळात गांधीवादाचे महत्व सांगा.

4. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 300 शब्दात) :

[30]

- (1) कार्ल मार्क्सचा 'वर्ग संघर्षाचा' विचार स्पष्ट करा.
- (2) लोकशाही समाजवादाच्या प्रमुख वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
- (3) राष्ट्रवादाचे घटक स्पष्ट करा.
- (4) क्रोपोटकिनचे अराज्यवादी विचार स्पष्ट करा.

[3601]-233

(G-2 : Government and Politics of U.K. and U.S.A.)

(Optional)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *ten* questions (in **20** words each) [20]
- (1) State any *two* sources of American Constitution.
 - (2) State any *two* features of British party system.
 - (3) Mention the names of political parties in U.S.A.
 - (4) What is meant by 'Collective Responsibility' ?
 - (5) What is 'Rule of Law' in U.K. ?
 - (6) What are the sources of powers of U.S. President ?
 - (7) Give any *two* features of American Federal System.
 - (8) What do you mean by the term 'Convention' ?
 - (9) State any *three* limitations of 'Rule of Law'.
 - (10) What are the qualifications for the U.S. presidential candidature ?
 - (11) State any *four* features of Unitary System in U.K.
 - (12) Define 'Principles of checks and balances' in the U.S. Constitution.
 - (13) Explain the term 'Impeachment' in the Constitution of U.S.A.

2. Answer any *two* questions (in **50** words each) [10]

- (1) Elaborate the composition of House of Lords.
- (2) State the practical utility of the Convention.
- (3) State the functions of Privy Council.
- (4) Explain the Jurisdiction of Supreme Court in U.S.A.

3. Answer any *two* questions (in **150** words each) : [20]

- (1) Explain the organization of Judicial System in U.K.
- (2) Describe the fundamental rights of American citizens.
- (3) Discuss the powers of President of U.S.A.
- (4) Describe the law making procedure of British Parliament.

4. Answer any *two* questions (in **300** words each) : [30]

- (1) Explain the salient features of the U.S. Constitution.
- (2) Describe the powers and position of P.M. in U.K.
- (3) Write an essay on party system in U.K.
- (4) Describe the composition, functions and powers of U.S. Senate.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात

1. कोणत्याही **दहा** प्रश्नांची उत्तरे लिहा (प्रत्येकी **20** शब्दात) [20]

- (1) अमेरिकन राज्यघटनेची कोणतीही **दोन** उगमस्थाने सांगा.

- (2) ब्रिटिश पक्षपद्धतीची कोणतीही **दोन** वैशिष्ट्ये सांगा.
- (3) अमेरिकेतील राजकीय पक्षांची नांवे नमूद करा.
- (4) सामुहिक जबाबदारीचे तत्त्व म्हणजे काय ?
- (5) इंग्लंडमधील 'कायद्याचे अधिराज्य' म्हणजे काय ?
- (6) अमेरिकेच्या अध्यक्षाचे शक्तीस्त्रोत कोणते ?
- (7) अमेरिकन संघराज्य पद्धतीची कोणतीही **दोन** वैशिष्ट्ये सांगा.
- (8) 'संकेत' म्हणजे काय ?
- (9) कायद्याच्या अधिराज्याच्या **तीन** मर्यादा सांगा.
- (10) अमेरिकन अध्यक्षीय उमदेवारासाठी कोणत्या पात्रता आहेत ?
- (11) इंग्लंडमधील एकात्म शासन पद्धतीची कोणतीही **चार** वैशिष्ट्ये सांगा.
- (12) अमेरिकेच्या राज्यघटनेतील 'सत्ता नियंत्रण व सत्ता संतुलन' तत्वाची व्याख्या द्या.
- (13) अमेरिकेच्या राज्यघटनेतील 'महाभियोग पद्धती' स्पष्ट करा.

2. कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची उत्तरे लिहा (प्रत्येकी **50** शब्दात) : [10]

- (1) उमराव सभागृहाची (हाउस ऑफ लॉर्ड्स) रचना स्पष्ट करा.
- (2) संकेताची व्यावहारिक उपयुक्तता सांगा.
- (3) 'प्रिव्ही काँसिलची' कार्ये सांगा.
- (4) अमेरिकेच्या सर्वोच्च न्यायालयाचे अधिकारक्षेत्र स्पष्ट करा.

3. कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची उत्तरे लिहा (प्रत्येकी **150** शब्दात) : [20]

- (1) इंग्लंडमधील न्यायव्यवस्थेची रचना स्पष्ट करा.
- (2) अमेरिकन नागरिकांच्या मूलभूत हक्कांचे वर्णन करा.
- (3) अमेरिकेच्या अध्यक्षाचे अधिकारावर चर्चा करा.
- (4) ब्रिटिश संसदेच्या कायदे निर्मितीच्या पद्धतीचे वर्णन करा.

4. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा (प्रत्येकी 300 शब्दात) : [30]

- (1) अमेरिकेच्या राज्यघटनेची ठळक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (2) इंग्लंडच्या पंतप्रधानाचे अधिकार आणि स्थान यांचे वर्णन करा.
- (3) ब्रिटनमधील पक्षपद्धतीवर निबंध लिहा.
- (4) अमेरिकेच्या सिनेटची रचना, कार्य आणि अधिकार यांचे वर्णन करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-234

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

POLITICS

Special Paper I

(S-1 : An Introduction to Political Sociology)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *ten* questions (in **20** words each) : [20]
- (1) Define the term 'Political Sociology'.
 - (2) Who is the author of the book 'The Political System' ?
 - (3) Define the term 'Political Culture' ?
 - (4) What is meant by 'Latent Socialization' ?
 - (5) Who has put forth the 'Structural Functionalism' ?
 - (6) Mention any *four* approaches of political sociology.
 - (7) Define political ideology.
 - (8) Who has written the book 'Political Order in Changing Society' ?
 - (9) Mention any *two* factors influencing political participation.
 - (10) State the meaning of the term 'Political Apathy'.
 - (11) Mention any *two* causes of political participation.
 - (12) Define the term 'Political Development'.
 - (13) Mention any *two* types of Political Ideology.

P.T.O.

2. Answer any *two* questions (in **50** words each) : [10]
- (1) Behavioural approach to political sociology.
 - (2) Fragmented political culture.
 - (3) Political socialization in democratic political system.
 - (4) Various types of political participation.
3. Answer any *two* questions (in **150** words each) : [20]
- (1) Input-output feedback process.
 - (2) Causes of political change.
 - (3) Huntington's views on 'Political Development'.
 - (4) End of ideology.
4. Answer any *two* questions (in **300** words each) : [30]
- (1) Explain the meaning, nature and scope of 'Political Sociology'.
 - (2) Define the term 'Political Participation'. Explain various levels of political participation.
 - (3) Give the meaning of the term 'Political Socialization'. Take a brief account of various agents of political socialization.
 - (4) Critically analyse the system theory given by David Easton.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. कोणतेही **दहा** प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी **20** शब्दात) : [20]
- (1) 'राजकीय समाजशास्त्र' ह्या संकल्पनेची व्याख्या लिहा.

- (2) 'दि पोलिटिकल सिस्टिम' (राजकीय व्यवस्था) या ग्रंथाचा लेखक कोण होता ?
- (3) 'राजकीय संस्कृती' ची व्याख्या लिहा.
- (4) 'अप्रत्यक्ष सामाजिकरण' म्हणजे काय ?
- (5) 'रचनात्मक कार्यवार' कोणी मांडला ?
- (6) राजकीय समाजशास्त्राचे कोणतेही **चार** दृष्टिकोन लिहा.
- (7) राजकीय विचारप्रणालीची व्याख्या लिहा.
- (8) 'पोलिटिकल ऑर्डर इन चेंजिंग सोसाइटी' हा ग्रंथ कोणी लिहीला ?
- (9) राजकीय सहभागावर परीणाम करणारे कोणतेही **दोन** घटक लिहा.
- (10) 'राजकीय उदासिनता' या संज्ञेचा अर्थ लिहा.
- (11) राजकीय सहभाग घेण्यामागील **दोन** कारणे लिहा.
- (12) 'राजकीय विकास' या संकल्पनेची व्याख्या लिहा.
- (13) राजकीय विचारप्रणालीचे **दोन** प्रकार लिहा.

2. कोणतेही **दोन** प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी **50** शब्दात) :

[10]

- (1) राजकीय समाजशास्त्राचा वर्तनवादी दृष्टिकोन.
- (2) खंडमय राजकीय संस्कृती
- (3) लोकशाही व्यवस्थेतील राजकीय सामाजिकरण
- (4) राजकीय सहभागाचे विविध प्रकार.

3. कोणतेही **दोन** प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी **150** शब्दात) :

[20]

- (1) आदान, प्रदान, प्रत्यावहन प्रक्रिया
- (2) राजकीय बहुलाची कारणे
- (3) राजकीय विकासाबाबतचा हंटिंग्टनचा दृष्टिकोन
- (4) विचारप्रणालीचा अंत.

4. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 300 शब्दात)

[30]

- (1) राजकीय समाजशास्त्राचा अर्थ, स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (2) 'राजकीय सहभागाची व्याख्या लिहा. राजकीय सहभागाच्या विविध पातळ्या स्पष्ट करा.
- (3) 'राजकीय सामाजिकरण' या संज्ञेचा अर्थ लिहा. राजकीय सामाजिकरणाच्या विविध माध्यमांचा थोडक्यात आढावा घ्या.
- (4) डेव्हिड ईस्टनच्या व्यवस्थावादी सिद्धांताचे चिकित्सक विश्लेषण करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-235

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

POLITICS

Special Paper II

(Western Political Thinkers)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer any *ten* questions (in **20** words each) : [20]
- (1) Name any *two* important books of Plato.
 - (2) "State is natural and necessary institution." Who said this ?
 - (3) Who is the author of "On Liberty" ?
 - (4) Who is regarded as the father of Modern Political Science ?
 - (5) What is "Real Will" ?
 - (6) State *two* characteristics of Hobbes' state of Nature.
 - (7) Give the *two* merits of Hobbes' Social Contract Theory.
 - (8) What is the base of Aristotle's classification of state ?
 - (9) Which form of Government is the best according to John Locke ?
 - (10) State *two* kinds of freedom suggested by J.S. Mill.
 - (11) Who wrote the book "The Discourses on Ten Books".
 - (12) Which is the famous book of Rousseau ?
 - (13) Define Plato's concept of Justice.

P.T.O.

2. Answer any *two* questions (in **50** words each) : [10]
- (1) Explain Plato's views on philosopher king.
 - (2) Describe Hobbes' views on state of Nature.
 - (3) Explain Locke's views on Natural Rights.
 - (4) Machiavelli's views on Human Nature.
3. Answer any *two* questions (in **150** words each) : [20]
- (1) Explain Aristotle's views on classification of state.
 - (2) Explain J.S. Mill's idea of Representative Government.
 - (3) Discuss Hobbes' theory of Social Contract.
 - (4) Explain Rousseau's concept of General Will.
4. Answer any *two* questions (in **300** words each) : [30]
- (1) Discuss Plato's views on Ideal State.
 - (2) Explain Locke's views on state of Nature and Social Contract.
 - (3) Discuss J.S. Mill's views on Liberty.
 - (4) Explain the duties of the king suggested by Machiavelli.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. कोणतेही **दहा** प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी **20** शब्दात) : [20]
- (1) प्लेटोच्या प्रमुख **दोन** ग्रंथांची नावे सांगा.

- (2) “राज्य ही एक नैसर्गीक व आवश्यक संस्था आहे.” असे कोणी म्हटले ?
- (3) “ऑन लिबर्टी” या ग्रंथाचे लेखक कोण आहेत ?
- (4) आधुनिक राज्यशास्त्राचा जनक कोणाला मानण्यात येते ?
- (5) ‘आदर्श इच्छा’ म्हणजे काय ?
- (6) हॉब्सच्या निसर्गावस्थेची दोन वैशिष्टे सांगा.
- (7) हॉब्सच्या सामाजिक करार सिद्धांताचे दोन गुण सांगा.
- (8) ऑरिस्टॉटलने केलेल्या राज्याच्या वर्गीकरणाचे आधार कोणते ?
- (9) जॉन लॉकच्या मते शासन संस्थेचा सर्वोत्कृष्ट प्रकार कोणता ?
- (10) जे. एस. मीलने सुचविलेली स्वातंत्र्याचे दोन प्रकार सांगा.
- (11) “दि डिसकोर्सेस ऑन टेन बुक्स” हा ग्रंथ कोणी लिहीला ?
- (12) रूसोचा सुप्रसिद्ध ग्रंथ कोणता ?
- (13) प्लेटोच्या न्याय संकल्पनेची व्याख्या द्या.

2. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 50 शब्दात) :

[10]

- (1) तत्त्वज्ञ राजा संबंधी प्लेटोचे विचार सांगा.
- (2) हॉब्सच्या निसर्गावस्था वरील विचारांची चर्चा करा.
- (3) लॉकने सांगितलेली निसर्गावस्था स्पष्ट करा.
- (4) मानवी स्वभावासंबंधी मैकेव्हलीचे विचार.

3. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 150 शब्दात) :

[20]

- (1) ऑरिस्टॉटलच्या राज्याचे वर्गीकरण संबंधीचे विचार स्पष्ट करा.
- (2) प्रातिनिधीक शासना संबंधी जे. एस. मीलची कल्पना स्पष्ट करा.
- (3) हॉब्सचा सामाजिक करार सिद्धांत स्पष्ट करा.
- (4) रूसोची “सामाजिक ईहेची” कल्पना स्पष्ट करा.

4. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 300 शब्दात) :

[30]

- (1) प्लेटोच्या आदर्श राज्याची चर्चा करा.
- (2) लॉकची निसर्गावस्था व सामाजिक करार यावरील विचार स्पष्ट करा.
- (3) जे. एस. मिलचे स्वातंत्र्यविषयक विचार स्पष्ट करा.
- (4) मैकिव्हलीने सांगितलेली राजाची कर्तव्य स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

[3601]-236

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

HISTORY

General Paper II

(History of Modern World, 1750-1950)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following in **20** words each (any *ten*) : [20]
- (1) Write any *two* features of 'Modern Age'.
 - (2) What is 'Mercantilism' ?
 - (3) Explain the term 'Imperialism'.
 - (4) Who was established 'Young Italy Organization' ?
 - (5) What is meant by Carbonary Movement ?
 - (6) State any *two* demands by Chartists.
 - (7) What is 'Utopian Socialism' ?
 - (8) Which programme was declared by Lenin during the Bolshevik Revolution in Russia ?
 - (9) What is meant by 'Long March' ?
 - (10) What is meant by 'Nazism' ?
 - (11) What is meant by 'Blood and Iron' policy ?
 - (12) Give any *two* reasons for the failure of the League of Nations.
 - (13) State the main organs of United Nations Organization.
2. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]
- (1) Write a short note on 'Boston Tea Party'.
 - (2) Explain the concept of Pan-Africanism.
 - (3) Write a short note on Stalin.
 - (4) Explain the contribution of Cavour in the unification of Italy.

P.T.O.

3. Answer the following in **150** words each (any *two*) : [20]
- (1) Explain the causes of French Revolution.
 - (2) State the reforms of Meiji Revolution.
 - (3) Evaluate the role of Mao Tse-Tung in the Communist Revolution of China, 1949.
 - (4) Give an account of the Second World War.
4. Answer the following in **300** words each (any *two*) : [30]
- (1) Discuss the causes and consequences of the Industrial Revolution.
 - (2) Discuss the causes of rise of Nationalism in India.
 - (3) Give an account of the rise of Fascism in Italy.
 - (4) State the objectives and the structure of United Nations Organization.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **20** शब्दांत लिहा (कोणतेही **दहा**) : [20]
- (1) आधुनिक युगाची कोणतीही **दोन** वैशिष्ट्ये लिहा.
 - (2) 'व्यापारवाद' म्हणजे काय ?
 - (3) 'साम्राज्यवाद' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (4) 'यंग इटलीची' स्थापना कोणी केली ?
 - (5) 'कार्बोनेरी चळवळ' म्हणजे काय ?
 - (6) चार्टीस्टांच्या कोणत्याही **दोन** मागण्या सांगा.
 - (7) 'स्वप्नाळू समाजवाद' म्हणजे काय ?
 - (8) बोल्शेविक क्रांतीच्या काळात लेनिनने कोणता कार्यक्रम घोषित केला होता ?

- (9) 'प्रदिर्घ वाटचाल' म्हणजे काय ?
- (10) 'नाझीवाद' म्हणजे काय ?
- (11) 'रक्त आणि लोहनिती' म्हणजे काय ?
- (12) राष्ट्रसंघाच्या अपयशाची कोणतीही दोन कारणे सांगा.
- (13) संयुक्त राष्ट्रसंघाचे मुख्य घटक सांगा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) 'बोस्टन टी पार्टी' यावर थोडक्यात टिप लिहा.
- (2) 'सकल आफ्रीकावाद' ही संकल्पना विशद करा.
- (3) स्टॅलिनवर थोडक्यात टिप लिहा.
- (4) इटलीच्या एकीकरणातील काव्हूरचे योगदान स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) फ्रेंच राज्यक्रांतीची कारणे स्पष्ट करा.
- (2) मेईजी क्रांतीकाळातील सुधारणा सांगा.
- (3) 1949 च्या चीनमधील साम्यवादी क्रांतीतील माओ त्से-तुंग च्या योगदानाचे मूल्यमापन करा.
- (4) दुसऱ्या महायुद्धाच्या कारणांचा आढावा घ्या.

4. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [30]

- (1) औद्योगिक क्रांतीच्या कारणे व परीणामांची चर्चा करा.
- (2) भारतातील राष्ट्रवादाच्या उदयाच्या कारणांची चर्चा करा.
- (3) इटलीतील फॅसिस्टवादाच्या उदयाचा आढावा घ्या.
- (4) संयुक्त राष्ट्रसंघाची उद्दीष्टे सांगून रचना स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—8

[3601]-237

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

HISTORY

Special Paper I

(Ancient India up to 1200 A.D.)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer the following questions in **20** words each (any *ten*) : [20]

(1) Who had deciphered the 'Brahmi Script' first ? When ?

(2) Give the names of authors of the following :

(i) 'Naturalis Historia';

(ii) 'Geography'.

(3) What is meant by 'Meluha' ?

(4) Which animals were domesticated by the Harappan people ?

(5) Where has the 'Varna System' been mentioned ?

(6) Explain the term 'Goghana'.

(7) Where was the third Buddhist Council held ?

(8) What is the 'Tripitaka' ?

P.T.O.

(9) State the names of the capitals of the following :

(i) Koshal

(ii) Vajji

(iii) Vatsa

(iv) Asmaka.

(10) Give the names of *two* Epics of Sangam Literature.

(11) Explain the term 'Agrahar'.

(12) Who was the founder of the Rashtrakutas ?

(13) What is 'Greater India' ?

2. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

(1) Explain the importance of coins.

(2) What is 'Sabha' ?

(3) Write a short note on 'Kalinga war'.

(4) Describe in brief Samudragupta's Deccan Expedition.

3. Answer the following questions in **150** words each (any *two*) : [20]

(1) Give the causes of decline of the Indus Valley Culture.

(2) Explain the teaching of the Gautam Buddha.

(3) Explain the cultural contribution of the Pallavas.

(4) Discuss the achievements of the Rashtrakutas.

4. Answer the following questions in **300** words each (any two) : [30]

- (1) Give an account of the social and religious life in the Vedic period.
- (2) Explain the Mauryan Administration.
- (3) Give an account of the social life during the Gupta period.
- (4) Give an account of the Arab invasion on Sindh. What were its consequences ?

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **20** शब्दात लिहा (कोणतेही दहा) : [20]

- (1) 'ब्राह्मी' लिपी सर्वप्रथम कोणी वाचली ? केंव्हा ?
- (2) पुढील ग्रंथांच्या लेखकांची नावे सांगा :
 - (i) 'नैच्युरॅलिस हिस्टोरिया';
 - (ii) 'जिओग्राफी'.
- (3) 'मेलूहा' म्हणजे काय ?
- (4) हराप्पाकालीन लोक कोणकोणते प्राणी पाळीत असत ?
- (5) 'वर्णव्यवस्थेचे' वर्णन कोठे केलेले आढळते ?
- (6) 'गोधन' ही संज्ञा स्पष्ट करा.
- (7) तिसरी बौद्ध धम्मपरिषद कोठे भरली होती ?
- (8) 'त्रिपिटका' म्हणजे काय ?

(9) पुढील महाजनपदांच्या राजधान्यांची नावे सांगा :

(i) कोशल

(ii) वज्जी

(iii) वत्स

(iv) अष्मक.

(10) संगम साहित्यातील दोन महाकाव्यांची नावे द्या.

(11) 'अग्रहार' ही संज्ञा स्पष्ट करा.

(12) राष्ट्रकुट घराण्याचा संस्थापक कोण होता ?

(13) 'बृहत्तर भारत' म्हणजे काय ?

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) :

[10]

(1) नाण्यांचे महत्व स्पष्ट करा.

(2) 'सभा' म्हणजे काय ?

(3) कलिंग युद्धावर संक्षिप्त टिप लिहा.

(4) समुद्रगुप्ताच्या दक्षिण स्वारीचे थोडक्यात वर्णन करा.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) :

[20]

(1) सिंधु संस्कृतीच्या न्हासाची कारणे द्या.

(2) गौतम बुद्धाची शिकवण स्पष्ट करा.

(3) पल्लवांचे सांस्कृतिक योगदान स्पष्ट करा.

(4) राष्ट्रकुटांच्या कामगिरीची चर्चा करा.

4. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) :

[30]

(1) वेदकालीन सामाजिक आणि धार्मिक जीवनाचा वृत्तांत द्या.

(2) मौर्य प्रशासन स्पष्ट करा.

(3) गुप्तकालीन समाज जीवनाचा वृत्तांत द्या.

(4) सिंधवरील अरब आक्रमणाचा वृत्तांत द्या. त्याचे परिणाम काय झाले ?

[3601]-237

(Cultural History of India)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **20** words each (any *ten*) :

[20]

- (1) What is 'Unity in Diversity' ?
- (2) Which Book is written by Arya Chanakya ? What was the main theory in it ?
- (3) Which was the famous name of Ancient Tamili Literature ?
- (4) What is the meaning of 'Tawarikha' ?
- (5) State any *two* compositions of Kalidasa.
- (6) What is the difference between 'Chaitya' and 'Vihar' ?
- (7) What were the main objects of Mughal painting ?
- (8) Who were the first and last Gurus of Shikhas ?
- (9) Who were called the Alwar and Nayanars ?
- (10) What was 'Sapta-ratha' ?
- (11) Explain the concept 'Secularism'.
- (12) What is 'Ayurveda' ?
- (13) Where is the Nuclear Center in India ?

2. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) Explain the contribution of Manu.
- (2) What is the 'Socialisation in Literature' ?
- (3) Explain the differences between Folk Music and Classical Music.
- (4) Discuss the philosophical foundations of Jainism.

3. Answer in **150** words each (any *two*) : [20]

- (1) India is a 'Civilization State'. Do you agree with this statement ?
Why ?
- (2) What do you know about the art of printing ?
- (3) What is 'Bhakti Movement' ? Explain its social impact.
- (4) Discuss the progress of Medical Science in Ancient India.

4. Answer in **300** words each (any *two*) : [30]

- (1) Discuss the Linguistic Synthesis and development of Literature in Medieval India.
- (2) Account for the types of Dance Styles and folk dancing in modern age.
- (3) Explain the salient features of medieval temple architecture.
- (4) Review the achievements in the field of Space Exploration done by India.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजव्या बाजूचे अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) :

[20]

- (1) 'विविधतेतील एकता' म्हणजे काय ?
- (2) आर्य चाणक्याने कोणता ग्रंथ लिहिला ? त्यातील प्रमुख सिद्धांत काय आहे ?
- (3) प्राचीन तामिळी साहित्य कोणत्या नांवाने प्रसिद्ध होते ?
- (4) 'तवारिखा' म्हणजे काय ?
- (5) कालीदासाच्या दोन साहित्य रचना सांगा.
- (6) 'चैत्य' आणि 'विहार' यात काय फरक आहे ?
- (7) मोगलकालीन चित्रकलेचे प्रमुख विषय कोणते होते ?
- (8) शिखांचे पहिले व शेवटचे धर्मगुरु कोण होते ?
- (9) 'आळवार' व 'नायनार' कोणास म्हणत ?
- (10) 'सप्तरथ' म्हणजे काय ?
- (11) 'धर्मनिरपेक्षता' ही संकल्पना विशद करा.
- (12) आयुर्वेद म्हणजे काय ?
- (13) भारतातील 'अणुभट्टी' केंद्र कोठे आहे ?

2. प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[10]

- (1) मनूची कामगिरी विशद करा.

- (2) साहित्यातील सामाजिकता म्हणजे काय ?
- (3) लोक संगीत व शास्त्रीय संगीत यातील फरक सांगा.
- (4) जैन धर्माच्या तात्विक अधिष्ठानाची चर्चा करा.

3. प्रत्येकी 150 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) भारत हे एक 'सांस्कृतिक राज्य' आहे. या विधानाशी तुम्ही सहमत आहात काय ? कां ?
- (2) छपाईच्या कलेविषयी तुम्हास काय माहिती आहे ?
- (3) 'भक्ती चळवळ' म्हणजे काय ? तिचा सामाजिक प्रभाव स्पष्ट करा.
- (4) प्राचीन भारतातील वैद्यकशास्त्राच्या प्रगती विषयी चर्चा करा.

4. प्रत्येकी 300 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [30]

- (1) मध्ययुगीन भारतातील भाषिक मिलाफ व साहित्याचा विकास यावर चर्चा करा.
- (2) अर्वाचीन काळातील नृत्य शैलीचे प्रकार व लोकनृत्याविषयी माहिती लिहा.
- (3) मध्ययुगीन मंदिर-स्थापत्य कलेची ठळक वैशिष्ट्ये नमूद करा.
- (4) अवकाश संशोधन क्षेत्रात भारताने केलेल्या कामगिरीचा आढावा घ्या.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—8

[3601]-238

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

HISTORY

Special Paper II

(Introduction to History)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **20** words each (any *ten*) : [20]

- (1) State the definition of History by Italian Historian 'Crosse'.
- (2) Who was the father of History ?
- (3) Write any *four* types of History.
- (4) What is meant by 'Bakhar' ?
- (5) What is meant by Historical Sources ?
- (6) What is meant by Primary Sources ?
- (7) State the *two* types of 'Internal Criticism'.
- (8) What is meant by Mahajar ?
- (9) Who wrote the book 'Idea of History' ?
- (10) Who wrote the book 'History of Marathas' ?
- (11) State any *two* names of Marxist Historian.

P.T.O.

- (12) Who wrote the book 'Rise of Maratha Power' ?
- (13) State the name of *three* parts of 'Riyasat' written by G. S. Sardesai.

2. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) Explain the scope of History.
- (2) Explain the relation between History and Numismatics.
- (3) Write a short note on V. K. Rajwade Archives at Dhule.
- (4) Write a short note on 'James Mill'.

3. Answer the following questions in **150** words each (any *two*) : [20]

- (1) Describe about unwritten sources.
- (2) Explain the term 'Interpretation of History'.
- (3) Evaluate the work of 'Leopold Van Ranke' as a World Historian.
- (4) Write a brief note on Subaltern Historiography.

4. Answer the following questions in **300** words each (any *two*) : [30]

- (1) What is the meaning of History and explain the various definitions of History ?
- (2) Evaluate the contribution of 'Grant Duff' as an Imperialist Historian.
- (3) Review the contribution of Karl Marx.
- (4) Make an assessment of V. K. Rajwade as a Maharashtrian Historian.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) : [20]

- (1) 'क्रोसे' या इटालियन इतिहासकाराने केलेली इतिहासाची व्याख्या लिहा.
- (2) इतिहासाचा जनक कोणाला म्हटले जाते ?
- (3) इतिहासाचे कोणतेही चार प्रकार सांगा.
- (4) 'बखर' म्हणजे काय ?
- (5) ऐतिहासिक साधने म्हणजे काय ?
- (6) प्राथमिक साधने म्हणजे काय ?
- (7) अंतरंग परीक्षणाचे दोन प्रकार कोणते ?
- (8) 'महजर' म्हणजे काय ?
- (9) 'आयडीया ऑफ हिस्ट्री' या पुस्तकाचे लेखक कोण ?
- (10) 'हिस्ट्री ऑफ मराठाज' या पुस्तकाचे लेखक कोण ?
- (11) मार्क्सवादी इतिहासलेखकांची दोन नावे सांगा.
- (12) 'मराठी सत्तेचा उदय' या पुस्तकाचे लेखक कोण ?
- (13) गो. स. सरदेसाई यांनी लिहिलेल्या रियासतींचे तीन विभाग कोणते ?

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) इतिहासाची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (2) इतिहास आणि नाणकशास्त्र यातील संबंध स्पष्ट करा.
- (3) धुळे येथील वि. का. राजवाडे अभिलेखागार यावर थोडक्यात टीप लिहा.
- (4) जेम्स मिल या इतिहासकारावर थोडक्यात टीप लिहा.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) अलिखित साधनांविषयी माहिती द्या.
- (2) इतिहासाचा अन्वयार्थ ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (3) जागतिक इतिहासकार या नात्याने लिओपोल्ड व्हॅन रँकेचे मूल्यमापन करा.
- (4) सबाल्टर्न इतिहासलेखन प्रवाहाविषयी थोडक्यात माहिती द्या.

4. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [30]

- (1) इतिहासाचा अर्थ सांगून इतिहासाच्या काही व्याख्या स्पष्ट करा.
- (2) साम्राज्यवादी इतिहासकार या नात्याने 'ग्रँट डफ'च्या कार्याचे मूल्यमापन करा.
- (3) कार्ल मार्क्सचे इतिहासविषयक कार्याचे परीक्षण करा.
- (4) महाराष्ट्रीयन इतिहासकार या नात्याने वि. का. राजवाडे यांचे मूल्यमापन करा.

[History of U.S.A. (1860-1975)]

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **20** words each (any *ten*) : [20]

- (1) State any *two* causes of the Civil War.
- (2) Who attempted to form an European Coalition with a view of intervention in the American Civil War ?
- (3) Write any *two* objectives of 'Ku-Klux Klan'.
- (4) Write down the *two* causes for the rise of big industry in America.
- (5) What, is meant by "The Whiteman's Burden" ?
- (6) Write any *two* effects of Spanish-American War.
- (7) Which region is called as 'Latin America' ?
- (8) State the meaning of 'Manifesto Destiny'.
- (9) Why did America not become a member of the League of Nations ?
- (10) What is 'The Great Depression' ?
- (11) Which foreign policy is called as 'Big Stick Policy' ?
- (12) What was the main provision of 'Civil Rights Act of 1960' ?
- (13) Write the full form of 'SEATO'.

2. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]
- (1) State the salient features of Lincoln's Plan of reconstruction.
 - (2) Explain the policy of the Populist.
 - (3) Write the effects of Washington Conference.
 - (4) Why did America enter the World War II ?
3. Answer the following questions in **150** words each (any *two*) : [20]
- (1) Evaluate the domestic achievements of Theodore Roosevelt.
 - (2) State the causes of Spanish-American War.
 - (3) Write the information of Civil Rights Movement.
 - (4) Discuss the salient features of the Cold War.
4. Answer the following questions in **300** words each (any *two*) : [30]
- (1) Discuss the causes and consequences of the American Civil War.
 - (2) Account for the rise and growth of Big Business in America.
 - (3) Evaluate the role of President Woodrow Wilson in the Paris Peace Conference of 1919.
 - (4) Give an account of Space Research in America.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- शु. न. :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
- (ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **20** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **दहा**) : [20]
- (1) यादवी युद्धाची कोणतेही **दोन** कारणे सांगा.

- (2) अमेरिकन यादवी युद्धात हस्तक्षेप करण्यासाठी युरोपियन संघ निर्मितीचा प्रयत्न कोणी केला ?
- (3) 'कू-क्लक्स क्लान' ची कोणतेही दोन उद्दिष्टे लिहा.
- (4) अमेरिकेमध्ये मोठ्या उद्योगधंद्यांच्या उदयाची दोन कारणे सांगा.
- (5) 'गो-न्यांचा प्रभुत्ववाद' म्हणजे काय ?
- (6) स्पॅनिश-अमेरिका युद्धाचे कोणतेही दोन परिणाम सांगा.
- (7) कोणत्या प्रदेशाला 'लॅटिन अमेरिका' असे म्हणतात ?
- (8) 'उज्ज्वल भवितव्यवादाचा' अर्थ सांगा.
- (9) अमेरिका राष्ट्रसंघाची सदस्य का झाली नाही ?
- (10) 'आर्थिक महामंदी' म्हणजे काय ?
- (11) कोणाच्या परराष्ट्रीय धोरणाला 'दणकट दंडुक्याचे धोरण' म्हणतात ?
- (12) इ. स. 1960 मध्ये पास झालेल्या 'नागरी हक्क कायद्या'ची प्रमुख तरतूद कोणती ?
- (13) सिअॅटो (SEATO) चे पूर्ण रूप लिहा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) लिंकनच्या पुनर्रचना योजनेची प्रमुख वैशिष्ट्ये सांगा.
- (2) लोकानुनमाचे धोरण स्पष्ट करा.
- (3) वॉशिंग्टन परिषदेचे परिणाम लिहा.
- (4) अमेरिकेने दुसऱ्या महायुद्धात प्रवेश कां केला ?

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) थिओडोर रूझवेल्टच्या अंतर्गत कामगिरीचे मूल्यमापन करा.
- (2) स्पॅनिश-अमेरिकन युद्धाची कारणे सांगा.
- (3) नागरी हक्काच्या चळवळीविषयी माहिती लिहा.
- (4) शीतयुद्धाच्या ठळक वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.

4. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [30]

- (1) अमेरिकन यादवी युद्धाची कारणे व परिणामांची चर्चा करा.
- (2) अमेरिकेतील बड्या उद्योगांचा उदय आणि विकास यांचा आढावा घ्या.
- (3) 1919 च्या पॅरिस शांतता परिषदेमध्ये राष्ट्राध्यक्ष वुड्रो विल्सन यांनी केलेल्या कामगिरीचे मूल्यमापन करा.
- (4) अमेरिकेतील अवकाश संशोधनाचा आढावा घ्या.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

[3601]-239

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

ANTHROPOLOGY

[G-2 : Indian Tribes and Tribal Welfare]

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *ten* of the following questions in maximum **20** words each : [20]

- (1) What is 'Adivasi' ?
- (2) State the names of any *two* scheduled tribes of Maharashtra.
- (3) Define Nomadic Tribe.
- (4) What is school drop-out ?
- (5) What is Industrialization ?
- (6) Define Youth Dormitory.
- (7) State the meaning of Development.
- (8) What is Rapport establishment ?
- (9) Define 'Ethnography'.
- (10) What is Ethnic plurality ?
- (11) What is Deforestation ?
- (12) Define Caste.
- (13) What is Report writing ?

2. Write notes on any *two* of the following in maximum **50** words each : [10]

- (1) Integrated Tribal Development Program.
- (2) Isolation.
- (3) Education and social change.
- (4) Cultural classification of Indian tribes.

P.T.O.

3. Answer any *two* of the following questions in maximum **150** words each : [20]
- (1) Give Geographic classification of Indian Tribes.
 - (2) Explain the physical and academic preparation for anthropological field work.
 - (3) How are Education and Media the factors of social change among Indian Tribes ?
 - (4) Discuss Assimilation and Acculturation as approaches to tribal welfare.
4. Answer any *two* of the following questions in **300** words each : [30]
- (1) Distinguish between Caste and Tribe.
 - (2) Discuss the structure and functions of Youth Dormitories.
 - (3) State and evaluate the policy of Protective Discrimination for the Scheduled Tribes.
 - (4) What are the main problems of Scheduled Tribes ?

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **दहा**वर प्रत्येकी **20** शब्दापर्यंत उत्तरे लिहा : [20]
- (1) आदिवासी म्हणजे काय ?
 - (2) महाराष्ट्रातील कोणत्याही **दोन** आदिवासी जमातींची नावे लिहा.
 - (3) भटक्या जमातीची व्याख्या करा.
 - (4) शैक्षणिक गळती म्हणजे काय ?
 - (5) औद्योगीकरण म्हणजे काय ?
 - (6) युवागृहाची व्याख्या करा.
 - (7) विकास याचा अर्थ सांगा.
 - (8) परस्पर संबंध विकसन म्हणजे काय ?

- (9) 'लोकसमुह विज्ञान' व्याख्या करा.
- (10) वांशिक विविधता म्हणजे काय ?
- (11) जंगलतोड म्हणजे काय ?
- (12) 'जात' या शब्दाची व्याख्या द्या.
- (13) अहवाल लेखन म्हणजे काय ?

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर प्रत्येकी 50 शब्दांपर्यंत टीपा लिहा : [10]

- (1) एकात्मिक आदिवासी विकास कार्यक्रम (I.T.D.P.)
- (2) अलिप्तता
- (3) शिक्षण आणि समाज परिवर्तन
- (4) भारतीय आदिवासींचे सांस्कृतिक वर्गीकरण.

3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी 150 शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा : [20]

- (1) भारतीय आदिवासींचे भौगोलिक वर्गीकरण करा.
- (2) मानवशास्त्रीय क्षेत्र कार्यासाठी शारिरीक आणि शैक्षणिक तयारी विशद करा.
- (3) भारतीय आदिवासी समाजात शिक्षण आणि प्रसार माध्यमे हे समाज परिवर्तनाचे घटक कसे आहेत ?
- (4) आदिवासी कल्याणाचे दृष्टीकोण म्हणुन सामिलीकरण आणि समसंस्कृतीकरण यांची चर्चा करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा : [30]

- (1) जात व जमात यामधील फरक स्पष्ट करा.
- (2) युवागृहांची रचना व कार्ये यांची चर्चा करा.
- (3) अनुसूचित जमातींसाठी असलेले 'संरक्षणात्मक पक्षपात' धोरण सांगून त्याचे मुल्यमापन करा.
- (4) अनुसूचित जमातीच्या प्रमुख समस्या कोणत्या ?

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—8

[3601]-242

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

GEOGRAPHY

General Paper II

(Gg-210 : Human Geography)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—** (i) *All* questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.
(iii) Draw neat diagrams wherever necessary.
(iv) Use of map stencil is allowed.

1. Answer in about 20 words each (any ten) : [20]

- (1) Define Human Geography.
- (2) Give the number of recognise languages in India.
- (3) Give the regions of 'Gond' tribe.
- (4) What is 'Gotul' ?
- (5) Give the names of *two* plants in monsoon region.
- (6) Who is the founder of Islam ?
- (7) What is fertility ?
- (8) What is minimum population ?
- (9) What is dependency ratio ?

P.T.O.

-
- (10) Define migration.
 - (11) Give *two* reasons of forced migration.
 - (12) State *two* measures of population control.
 - (13) What is population policy ?

2. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) Nature of Human Geography.
- (2) Human occupations of hot desert region.
- (3) Population as a resource.
- (4) Density of population.

3. Answer in **150** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain the scope of Human Geography.
- (2) Explain the physical traits of Mongoloid race.
- (3) Explain the problems of over-population.
- (4) Explain the social causes of migration.

4. Answer in **300** words each (any *two*) : [30]

- (1) Define race and explain various races of world.
- (2) Write geographical account on Bhil tribe.
- (3) Explain the factors affecting on population distribution.
- (4) Explain the population policy of India.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

(iv) नकाशा स्टेन्सिल्स वापरण्यास परवानगी आहे.

1. प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) :

[20]

- (1) मानवी भूगोलाची व्याख्या लिहा.
- (2) भारतातील मान्यताप्राप्त भाषा किती आहेत ?
- (3) 'गोंड' जमात कोणत्या प्रदेशांत रहाते ?
- (4) 'गोटूल' म्हणजे काय ?
- (5) मोसमी प्रदेशातील दोन वनस्पतींची नावे द्या.
- (6) इस्लाम धर्माचे संस्थापक कोण ?
- (7) जनन म्हणजे काय ?
- (8) न्यूनतम लोकसंख्या म्हणजे काय ?
- (9) अवलंबता भार म्हणजे काय ?
- (10) स्थलांतराची व्याख्या लिहा.
- (11) सक्तीच्या स्थलांतराची दोन कारणे लिहा.
- (12) लोकसंख्या नियंत्रणाचे दोन उपाय सांगा.
- (13) लोकसंख्या धोरण म्हणजे काय ?

2. प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]
- (1) मानवी भूगोलचे स्वरूप.
 - (2) उष्ण वाळवंटी प्रदेशातील मानवाचे व्यवसाय.
 - (3) लोकसंख्या एक साधन संपदा.
 - (4) लोकसंख्येची घनता.
3. प्रत्येकी 150 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) मानवी भूगोलची व्याप्ती विशद करा.
 - (2) मंगोलाईड वंशाची शारीरीक लक्षणे स्पष्ट करा.
 - (3) अतिरिक्त लोकसंख्येच्या समस्या स्पष्ट करा.
 - (4) स्थलांतराची सामाजीक कारणे स्पष्ट करा.
4. प्रत्येकी 300 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [30]
- (1) वंशाची व्याख्या द्या आणि जगातील प्रमुख वंशाची माहिती स्पष्ट करा.
 - (2) 'भिल्ल' जमातीवर भौगोलीक वृत्तांत लिहा.
 - (3) लोकसंख्येच्या वितरणावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
 - (4) भारतातील लोकसंख्याविषयक धोरण स्पष्ट करा.

(Gg-210 : Political Geography)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :-** (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.
(iii) Use of map stencils is allowed.
(iv) Draw neat diagrams wherever necessary.

1. Answer in about **20** words each (any *ten*) : [20]
- (1) Name the seas joined by Suez canal.
 - (2) Give any *two* basic elements of state.
 - (3) Write any *two* important factors of river location.
 - (4) What is Heartland ?
 - (5) Write *two* objections on Heartland theory.
 - (6) Give *two* names of oceanic nation.
 - (7) Give *two* names of tributaries of Indus.
 - (8) State any *two* causes of territorial dispute.
 - (9) Give geopolitical importance of river.
 - (10) Give *two* names of tributaries of Nile.
 - (11) State geographical location of Palestine.
 - (12) Give full form of 'OPEC'.
 - (13) Write any *two* names of disputed rivers in India.

2. Answer in about **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) Geopolitics.
- (2) Role of location in development of state.
- (3) Functions of 'SAARC',
- (4) Approaches of Election Geography.

3. Answer in about **150** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain geopolitical importance of Andaman and Nicobar Islands.
- (2) Describe the Heartland area of India.
- (3) Explain the geopolitical problems of Krishna river water.
- (4) Describe 'UNO'.

4. Answer in about **300** words each (any *two*) : [30]

- (1) Explain the nature and scope of Political Geography.
- (2) Explain the Mackinder's Heartland Theory.
- (3) Explain the classification of boundaries.
- (4) Explain the geographical factors influencing election.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.

(iv) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

1. प्रत्येकी 20 शब्दापर्यंत उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) :

[20]

- (1) सूएझ कालव्याने जोडलेल्या समुद्राची नावे सांगा.
- (2) राज्याचे कोणतेही दोन मुलभूत घटक सांगा.
- (3) नदीस्थानाचे कोणतेही दोन महत्वाचे घटक सांगा.
- (4) मर्मभूमी म्हणजे काय ?
- (5) मर्मभूमी सिद्धांतावरील दोन आक्षेप लिहा.
- (6) सागरीय राष्ट्रांची दोन नावे लिहा.
- (7) सिंधू नदीच्या दोन उपनद्यांची नावे सांगा.
- (8) प्रादेशिक संघर्षाची कोणतेही दोन कारणे सांगा.
- (9) नदीचे भूराजनैतिक महत्व सांगा.
- (10) नाईल नदीच्या दोन उपनद्यांची नावे लिहा.
- (11) पॅलेस्टाईनचे भौगोलिक स्थान सांगा.
- (12) ओपेक (OPEC) चे पूर्ण रूप लिहा.
- (13) भारतातील वादग्रस्त नद्याची दोन नावे लिहा.

2. प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[10]

- (1) भू-राजनीती.
- (2) राज्याच्या विकासातील स्थानाचे महत्व.
- (3) सार्कचे कार्य.
- (4) निवडणूक भूगोलाच्या अभ्यास पद्धती.

3. प्रत्येकी 150 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) अंदमान-निकोबार बेटांचे भू-राजनैतिक महत्व स्पष्ट करा.
- (2) भारतातील मर्मभूमी प्रदेशांचे वर्णन करा.
- (3) कृष्णा नदी जल संदर्भात भूराजनैतिक समस्या स्पष्ट करा.
- (4) संयुक्त राष्ट्रसंघाचे वर्णन करा.

4. प्रत्येकी 300 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [30]

- (1) राजकिय भूगोलचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (2) मॅकिंडरचा मर्मभूमी सिद्धान्त स्पष्ट करा.
- (3) सिमांचे वर्गिकरण स्पष्ट करा.
- (4) निवडणूकीवर परिणाम करणारे भौगोलिक घटक स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—8

[3601]-243

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

GEOGRAPHY

(Gg-220 : Settlement Geography) (S-1)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of map stencils is allowed.

(iv) Draw neat diagrams wherever necessary.

1. Answer in about 20 words each (any ten) :

[20]

(1) Define rural settlement.

(2) Write any *two* branches of Geography related to Settlement Geography.

(3) What is twin settlement ?

(4) Write *two* advantages of Dispersed Settlement.

(5) Name the building materials used for rural houses.

(6) Write *two* place names associated with animals.

(7) Write *two* problems of Urbanisation.

(8) Define Million Mark Cities.

(9) Write *two* names of administrative towns in India.

P.T.O.

-
- (10) What is rural-urban fringe ?
 - (11) Write *two* objections on the 'Sector Model' of Homer Hoyt.
 - (12) Write *two* factors influencing on location of Urban Settlement.
 - (13) State the name of the river on which Delhi is situated.

2. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) Nature of Rural Settlement Geography.
- (2) Toponymy.
- (3) Urbanisation during post-industrial period.
- (4) Metropolis.

3. Answer in **150** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain the nature and scope of Settlement Geography.
- (2) Explain the pattern of Rural Settlement.
- (3) Describe the characteristics of Central Business District.
- (4) Describe the evolution of Urban Settlement.

4. Answer in **300** words each (any *two*) : [30]

- (1) Explain the factors affecting on location of Rural Settlement.
- (2) Describe house types in India.
- (3) Explain the 'Central Place Theory'.
- (4) Explain location, structure, development and important of Chennai.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) नकाशा स्टेन्सिलस वापरण्यास परवानगी आहे.

(iv) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

(v) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) :

[20]

- (1) ग्रामीण वस्तीची व्याख्या लिहा.
- (2) भूगोलाच्या वस्ती भूगोलाशी संबंधीत दोन शाखांची नावे लिहा.
- (3) 'जूळी वस्ती' म्हणजे काय ?
- (4) विखुरित वस्त्यांचे दोन फायदे लिहा.
- (5) ग्रामीण घर बांधणी साहित्याची नावे द्या.
- (6) प्राणी संदर्भातील वस्त्यांची दोन स्थलनामे लिहा.
- (7) नागरीकीकरणाच्या दोन समस्या लिहा.
- (8) 'दशलक्षी' शहरांची व्याख्या द्या.
- (9) भारतातील दोन प्रशासकीय नगरांची नावे लिहा.
- (10) ग्राम-नगर सिमांत क्षेत्र म्हणजे काय ?
- (11) होमर हार्टच्या वर्तुळ विभाग सिद्धांतावरील दोन आक्षेप लिहा.
- (12) नागरी वस्तीच्या स्थान निश्चितीवर परिणाम करणारे दोन घटक लिहा.
- (13) दिल्ली शहर कोणत्या नदीकाठी वसलेले आहे ?

2. प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[10]

- (1) ग्रामीण वस्ती भूगोलाचे स्वरूप.
- (2) स्थलनामे.
- (3) औद्योगिकीकरणानंतरचे शहरीकरण.
- (4) महानगरे.

3. प्रत्येकी 150 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[20]

- (1) वस्तीभूगोलाचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (2) ग्रामीण वस्त्यांचा आकृतीबंध स्पष्ट करा.
- (3) केंद्रीय व्यवहार विभागाची वैशिष्ट्ये सांगा.
- (4) नागरी वस्त्यांच्या उत्क्रांतीचे वर्णन करा.

4. प्रत्येकी 300 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[30]

- (1) ग्रामीण वस्त्यांच्या स्थान निश्चितीवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
- (2) भारतातील घरांच्या प्रकारांचे वर्णन करा.
- (3) 'मध्यवर्ती स्थान सिद्धांत' स्पष्ट करा.
- (4) चेन्नई शहराचे स्थान, रचना, विकास आणि महत्व स्पष्ट करा.

(Gg-220 : Agricultural Geography) (S-1)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams wherever necessary.

(iv) Use of map stencils is allowed.

1. Answer in about 20 words each (any ten) : [20]

- (1) What is Agricultural Geography ?
- (2) State two social determinants of Agriculture.
- (3) Define 'Soil'.
- (4) What is irrigation ?
- (5) State two characteristics of Intensive Farming.
- (6) State two advantages of sprinkle irrigation.
- (7) State any two Agro-climatic zone of India.
- (8) What is organic farming ?
- (9) State any two allied occupations of Agriculture.
- (10) State two advantages of Bio-pesticides.
- (11) Give two problems in marketing of agro-products.
- (12) State two technological problems of Indian Agriculture.
- (13) Give the full form of 'WTO'.

2. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) Elements of soil formation.
- (2) Drip Irrigation.
- (3) Poly House.
- (4) Organic farming.

3. Answer in **150** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain the significance of agriculture in Indian economy.
- (2) Give an account of Plantation Agriculture.
- (3) Describe the Indian agro-climatic region.
- (4) Explain the problems related to marketing of perishable agro-products.

4. Answer in **300** words each (any *two*) : [30]

- (1) Mention the determinants of agriculture and give an account of physical and technological determinants.
- (2) Explain the causes of soil degradation and suggest remedies for soil conservation.
- (3) What are the allied occupations of agriculture ? Describe any *two* of them.
- (4) Describe the problems of Indian Agriculture.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) नकाशा स्टेन्सिलस वापरण्यास परवानगी आहे.
(iv) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
(v) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) :

[20]

- (1) कृषी भूगोल म्हणजे काय ?
- (2) कृषीवर नियंत्रण करणारे दोन सामाजिक घटक सांगा.
- (3) मृदेची व्याख्या लिहा.
- (4) जलसिंचन म्हणजे काय ?
- (5) सखोल शेतीची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- (6) तुषार सिंचनाचे दोन फायदे सांगा.
- (7) भारतातील कोणतेही दोन कृषी हवामान विभाग सांगा.
- (8) 'सेंद्रिय शेती' म्हणजे काय ?
- (9) कृषी व्यवसायास पूरक असलेले दोन व्यवसाय सांगा.
- (10) जैविक जंतूनाशकांचे दोन फायदे सांगा.
- (11) कृषीमाल विपणनातील (विक्री) दोन समस्या सांगा.
- (12) भारतीय शेतीच्या दोन तांत्रिक समस्या सांगा.
- (13) 'WTO' चे पुर्णरूप लिहा.

2. प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) मृदानिर्मितीचे घटक.
- (2) ठिंबक सिंचन.
- (3) पॉली हाऊस.
- (4) सेंद्रिय शेती.

3. प्रत्येकी 150 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) भारतीय अर्थव्यवस्थेतील कृषीचे महत्व स्पष्ट करा.
- (2) मळयाच्या शेतीचा वृतांत लिहा.
- (3) भारतीय कृषी हवामान विभागाचे वर्णन करा.
- (4) नाशवंत कृषीमाल विपणन (विक्री) व्यवस्थेतील समस्या स्पष्ट करा.

4. प्रत्येकी 300 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [30]

- (1) शेती व्यवसायावर नियंत्रण करणारे विविध घटक सांगून प्राकृतिक व तांत्रिक घटकांचे सविस्तर विवेचन करा.
- (2) मृदा घुपेची कारणे सांगून मृदा संधारणाचे उपाय स्पष्ट करा.
- (3) शेतीपूरक व्यवसायांची नावे सांगून कोणत्याही दोन शेतीपूरक व्यवसायांचे सविस्तर वर्णन करा.
- (4) भारतीय शेतीच्या समस्यांचे वर्णन करा.

Total No. of Questions—7+7]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-244

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

MUSIC (संगीत)

सामान्य जी-2

(OLD AND NEW COURSE)

- सूचना :—** (i) या संचातील (1) रागसंगीत गायन (2) सतार यापैकी कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा.
- (ii) पहिल्या प्रश्न अनिवार्य आहे.
- (iii) अनिवार्य प्रश्न क्रमांक 1 अधिक उर्वरीत प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(रागसंगीत गायन)

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

1. बिभास किंवा बिहाग यापैकी कोणत्याही एका रागाची मध्यलय बंदिश स्वरलिपीबद्ध करा. [5]
2. भिमपलस किंवा मालकंस यापैकी कोणत्याही एका रागाची शास्त्रीय माहिती आरोह-अवरोह, पकड या सह लिहा. [5]
3. दीपचंदी किंवा अध्वा तीनताल यापैकी कोणत्याही एका तालाची माहिती लिहून ताललेखन करा. [5]
4. खालीलपैकी कोणत्याही पाचची व्याख्या लिहा : [5]
 - (1) कण स्वर
 - (2) घसीट
 - (3) मुर्की

P.T.O.

- (4) तान
- (5) अल्पत्व
- (6) बहुत्व
- (7) अनुवादी
- (8) न्यास.

5. कोणत्याही दोनवर थोडक्यात टीपा द्या :

[5]

- (1) धृपद
- (2) तानांचे प्रकार
- (3) वर्ण व प्रकार
- (4) गणितानुसार उत्तर भारतीय 32 थाट रचना.

6. खालीलपैकी कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे सांगितिक कार्य विशद करा :

[5]

- (1) पं. ओंकारनाथ ठाकूर
- (2) उ. अब्दुल करीम खाँ
- (3) बैजु बावरा.

7. खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर विस्ताराने लिहा :

[5]

- (1) संगीत साधना
- (2) मी ऐकलेली मैफिल
- (3) संगीत सभेचे आयोजन.

[3601]-244

(सतार)

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— पहिला प्रश्न अनिवार्य आहे. उर्वरीत प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.

1. भीमपलास किंवा सारंग यापैकी कोणत्याही एका रागाची मध्यलय बंदिश स्वरलिपीबद्ध करा. [5]
2. बिहाग किंवा मालकंस यापैकी कोणत्याही एका रागाची शास्त्रीय माहिती, आरोह-अवरोह-पकड यासह लिहा. [5]
3. तीनताल किंवा झपताल यापैकी कोणत्याही एका तालाची माहिती लिहून एकपट व दुप्पट लिहा. [5]
4. व्याख्या लिहा (एकूण पाच) : [5]
 - (1) वर्ण
 - (2) न्यास
 - (3) गमक
 - (4) अल्पत्व
 - (5) बहुत्व
 - (6) मींड
 - (7) खेच
 - (8) ग्रह.

5. टीपा द्या (कोणत्याही दोन) :

[5]

- (1) तानांचे प्रकार
- (2) गानसमय सिद्धान्त
- (3) कर्नाटक संगीत पद्धती
- (4) मसितखानी गत.

6. खालीलपैकी कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे सांगीतिक कार्य विशद करा :

[5]

- (1) बाबा अल्लाउद्दीन खाँ
- (2) उ. थिरकवा खाँ साहेब.

7. खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर विस्ताराने लिहा :

[5]

- (1) मी ऐकलेली मैफल.
- (2) भारतीय संगीताच्या इतिहासातील स्थित्यंतरे.

Total No. of Questions—7+7]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-245

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

MUSIC (संगीत)

विशेष एस-1

(OLD AND NEW COURSE)

सूचना :— (i) या संचातील रागसंगीत गायन किंवा सतार यापैकी कोणतीही **एक** प्रश्नपत्रिका सोडवा.

(ii) **पहिल्या** प्रश्न अनिवार्य आहे.

(iii) अनिवार्य प्रश्न क्रमांक 1 अधिक उर्वरीत प्रश्नांपैकी कोणतेही **तीन** असे एकूण **चार** प्रश्न सोडवा.

(रागसंगीत गायन)

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

1. बागेश्री किंवा भैरव यापैकी कोणत्याही **एका** रागाची विलंबित वंदिश/बडा ख्याल स्वरलिपीबद्ध करा. [5]
2. दुर्गा किंवा छायानट यापैकी कोणत्याही **एका** रागाची शास्त्रीय माहिती आरोह, अवरोह, पकड या सह लिहा. [5]
3. विलंबित तीनताल किंवा झुमरा यापैकी कोणत्याही **एका** तालाची माहिती लिहून ताल-लेखन करा. [5]
4. कोणत्याही **पाच**ची व्याख्या लिहा : [5]
 - (1) मिश्र राग
 - (2) पूर्व राग
 - (3) उत्तर राग

P.T.O.

- (4) संधिप्रकाश राग
- (5) अचल स्वर
- (6) जोड राग
- (7) रागांग राग
- (8) न्यास.

5. कोणत्याही दोनवर टीपा द्या :

[5]

- (1) गायक-नायक-वाग्गेयकार
- (2) श्रुति-स्वर विभाजन
- (3) तराना
- (4) चतुरंग.

6. खालीलपैकी कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे सांगितिक कार्य विशद करा :

[5]

- (1) पं. गजाननबुवा जोशी
- (2) पं. व्ही. जी. जोग
- (3) बडे गुलाम अलि खाँ.

7. खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर विस्ताराने लिहा :

[5]

- (1) संगीत-गुरुमुखी विधा
- (2) संगीतातील घराणी
- (3) कंठ साधना.

[3601]-245

(सतार)

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— पहिला प्रश्न अनिवार्य आहे. उर्वरीत प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.

1. दुर्गा किंवा केदार यापैकी कोणत्याही एका रागाची विलंबित बंदिश (मसितखानी गत) स्वरलिपीबद्ध करा. [5]
2. बागेश्री किंवा भिमपलास यापैकी कोणत्याही एका रागाची शास्त्रीय माहिती आरोह, अवरोह, पकड या सह लिहा. [5]
3. झपतालची संपूर्ण माहिती देऊन तालाची दृप्पट व चौपट लिहा. [5]
4. व्याख्या लिहा (एकूण पाच) : [5]
 - (1) संधिप्रकाश राग
 - (2) आंदोलित स्वर
 - (3) विन्यास
 - (4) अपन्यास
 - (5) जोड राग
 - (6) पूर्वांगवादी राग
 - (7) उत्तरांगवादी राग.

5. टीपा द्या (एकूण दोन) :

[5]

- (1) राग वर्गिकरण पद्धती
- (2) श्रुतिस्वर विभाजन
- (3) गायक-नायक-वाग्गेयकार
- (4) चतुरंग.

6. खालीलपैकी कोणत्याही एका कलाकाराचे सांगितिक योगदान स्पष्ट करा :

[5]

- (1) पं. रविशंकर
- (2) अन्नपुणदिवी
- (3) उ. उल्लारखाँ.

7. खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर विस्ताराने लिहा :

[5]

- (1) सतार वादनातील घराणी
- (2) रियाझाचे महत्व
- (3) सतारीचा ईतिहास.

Total No. of Questions—7+5]

[Total No. of Printed Pages—3

[3601]-246

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

MUSIC (S-2)

संगीत विशेष—S-2

(OLD AND NEW COURSE)

वेळ : 1 तास 30 मि.

एकूण गुण : 20

निर्देश :—या संचातील रागसंगीत गायन आणि सतार यापैकी कोणतीही **एक** प्रश्नपत्रिका सोडवा.

(रागसंगीत गायन)

सूचना :— (i) **पहिल्या** प्रश्न अनिवार्य आहे.

(ii) अनिवार्य प्रश्न क्र. 1 अधिक उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही **तीन** असे एकूण **चार** प्रश्न सोडवा.

1. शुद्ध सारंग **किंवा** जौनपुरी यापैकी कोणत्याही **एका** रागातील विलंबित बंदिश/बडा ख्याल स्वरलिपीबद्ध करा. [5]
2. कल्याण **किंवा** चंद्रकंस यापैकी कोणत्याही **एका** रागाची शास्त्रीय माहिती आरोह-अवरोह-पकड यासह लिहा. [5]
3. सूलताल आणि पंजाबी यापैकी **एका** तालाची माहिती लिहून ताललेखन करा. [5]
4. खालीलपैकी कोणत्याही **दोन**वर टीपा द्या : [5]
 - (1) धृपद-धमार गीतप्रकार
 - (2) ठुमरी गायनशैली
 - (3) भारुड
 - (4) स्वरलेखनाच्या मर्यादा.

P.T.O.

5. खालीलपैकी कोणत्याही **दोन**ची थोडक्यात माहिती द्या : [5]
- (1) संगीत व आधुनिक वैज्ञानिक उपकरणे
 - (2) पार्श्व संगीत
 - (3) नभोवाणीद्वारे होणारा संगीताचा प्रचार.
6. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** संगीतज्ञाचे चरित्र लिहा : [5]
- (1) भारतरत्न पं. भीमसेन जोशी
 - (2) उ. बिस्मिल्ला खान
 - (3) बेगम अख्तर
7. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** विषयावर विस्ताराने लिहा : [5]
- (1) संगीत शिक्षणाचे स्वरूप
 - (2) पार्श्व संगीत
 - (3) संगीत आणि साहित्य

संगीत विशेष—S-2

(सतार)

वेळ : 1 तास 30 मि.

एकूण गुण : 20

सूचना :—पहिला प्रश्न अनिवार्य आहे. उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

1. कलावती आणि शुद्ध सारंग यापैकी कोणत्याही **एका** रागातील विलंबित बंदिश/मसीतखानी गत स्वरलिपीबद्ध करा. [5]
2. चंद्रकंस आणि जौनपुरी यापैकी कोणत्याही **एका** रागाची शास्त्रीय माहिती आरोह, अवरोह, पकड यासह लिहा. [5]
3. 14 मात्रांच्या तालापैकी कोणत्याही **एका** तालाची माहिती लिहून एकपट, दुप्पट लिहा. [5]
4. टीपा लिहा (एकूण दोन) : [5]
 - (1) सतार वादनातील मीडचे महत्व
 - (2) सतारीचे झालावादन
 - (3) सतार वादनातील तबलासाथ
5. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** विषयावर विस्ताराने लिहा : [5]
 - (1) महाराष्ट्रातील लोकसंगीत
 - (2) स्वरलेखनपद्धतीची व्याप्ती व मर्यादा
 - (3) संगीत व साहित्य.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

[3601]-247

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

PUBLIC ADMINISTRATION

General Paper II

(Indian Administration)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *ten* questions (20 words each) : [20]
 - (1) When was the Indian Administration adopted ?
 - (2) State any *two* reforms introduced by the Government of India Act, 1935.
 - (3) State the categories of ministers.
 - (4) State any *two* functions of the Prime Minister.
 - (5) Which is the highest policy making body of the Union Government ?
 - (6) State any *two* functions of Cabinet Secretariat.
 - (7) How is Prime Minister elected ?
 - (8) State any *two* functions of Planning Commission.
 - (9) Who is known as the father of Local Self-Government in India ?
 - (10) Who is the chairman of Rajya Sabha ?
 - (11) What is meant by Judicial Review ?
 - (12) Write any *two* functions of the District Collector.
 - (13) State *two* conditions of eligibility to become member of Rajya Sabha.
2. Answer any *two* questions (50 words each) : [10]
 - (1) State the importance of Centre-State relations.
 - (2) State the meaning of Secular State.
 - (3) Write the powers of the District Collector.
 - (4) Organisation of the Ministry of Defence.

P.T.O.

3. Answer any *two* questions (150 words each) : [20]
- (1) Give the functions of the Cabinet Secretariat.
 - (2) Discuss the functions of the Finance Commission.
 - (3) Discuss the functions of the Election Commission of India.
 - (4) Explain the legislative and discretionary powers of the Governor.
4. Answer any *two* questions (300 words each) : [30]
- (1) Discuss the power and functions of the Prime Minister.
 - (2) Explain the composition, powers and functions of Rajya Sabha.
 - (3) Explain the composition and jurisdiction of the High Court.
 - (4) Discuss the role and functions of the Planning Commission.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणतेही **दहा** प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 20 शब्दापर्यंत) : [20]
- (1) भारतीय प्रशासन केव्हा स्वीकारले ?
 - (2) भारत सरकारच्या 1935 च्या कायद्याने केलेल्या कोणत्याही **दोन** सुधारणा सांगा.
 - (3) मंत्र्यांचे प्रकार सांगा.
 - (4) पंतप्रधानाची कोणतीही **दोन** कार्ये सांगा.
 - (5) केंद्रसरकारची धोरण ठरविणारी सर्वोच्च यंत्रणा कोणती ?
 - (6) मंत्रिमंडळ सचिवालयाची कोणतीही **दोन** कार्ये सांगा.
 - (7) पंतप्रधानाची निवड कशी केली जाते ?
 - (8) नियोजन आयोगाची कोणतीही **दोन** कार्ये सांगा.

- (9) भारतातील स्थानिक स्वशासनसंस्थेचा जनक म्हणून कोणाला ओळखले जाते ?
- (10) राज्यसभेचे अध्यक्ष कोण असतात ?
- (11) न्यायालयीन पुनर्विलोकन म्हणजे काय ?
- (12) जिल्हाधिकाऱ्याची कोणतेही दोन कामे लिहा.
- (13) राज्यसभेच्या सदस्यत्वासाठीच्या दोन पात्रता सांगा.

2. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 50 शब्दापर्यंत) : [10]

- (1) केंद्र राज्य संबंधाचे महत्त्व सांगा.
- (2) धर्मनिरपेक्ष राज्याचा अर्थ सांगा.
- (3) जिल्हाधिकाऱ्याचे अधिकार लिहा.
- (4) संरक्षण मंत्रालयाची रचना.

3. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 150 शब्दापर्यंत) : [20]

- (1) मंत्रिमंडळ सचिवालयाची कामे सांगा.
- (2) वित्त आयोगाच्या कार्याची चर्चा करा.
- (3) भारताच्या निवडणुक आयोगाच्या कार्याची चर्चा करा.
- (4) राज्यपालांचे कायदेविषयक व विवेकाधीन अधिकार स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 300 शब्दांपर्यंत) : [30]

- (1) पंतप्रधानाचे अधिकार व कार्याची चर्चा करा.
- (2) राज्यसभेची रचना, अधिकार व कार्याचे विवेचन करा.
- (3) उच्चन्यायालयाचे रचना व अधिकार क्षेत्र स्पष्ट करा.
- (4) योजना आयोगाची भूमिका व कार्याची चर्चा करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-248

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

PUBLIC ADMINISTRATION

Special Paper I

(Financial Administration)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *ten* questions (**20** words each) : [20]

- (1) State the meaning of Financial Administration.
- (2) Write any *two* agencies of Financial Administration.
- (3) What is Budget ?
- (4) State any *two* types of Budget.
- (5) State the types of Cut Motion.
- (6) State the duration of Financial Year.
- (7) What is meant by Vote on Account ?
- (8) State the organisation of Finance Ministry.
- (9) What is Audit ?
- (10) What is Post Audit ?
- (11) State any *two* Financial Committees in Parliament.
- (12) State the structure of Planning Commission.
- (13) State any *two* functions of Public Undertaking Committee.

P.T.O.

2. Answer any *two* questions (**50** words each) :

[10]

- (1) Problems of Financial Administration.
- (2) Estimate Committee.
- (3) Role of Finance Commission.
- (4) Basic Principles of Budget.

3. Answer any *two* questions (**150** words each) :

[20]

- (1) Explain the meaning and scope of Financial Administration.
- (2) Discuss the budgetary process in India.
- (3) Explain the various types of Audit in India.
- (4) Explain the role of Planning Commission.

4. Answer any *two* questions (**300** words each) :

[30]

- (1) Explain the types and importance of Budget.
- (2) Write an essay on Reserve Bank of India as an agency of Financial Administration.
- (3) Describe the powers and functions of Comptroller and Auditor General of India.
- (4) Give an account of Centre-State Financial Relation.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. कोणतेही दहा प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 20 शब्दात) : [20]

- (1) वित्तीय प्रशासनाचा अर्थ सांगा.
- (2) वित्तीय प्रशासनाची कोणतेही दोन अभिकरणे लिहा.
- (3) अंदाजपत्रक म्हणजे काय ?
- (4) अंदाजपत्रकाचे दोन प्रकार सांगा.
- (5) कपात प्रस्तावाचे प्रकार सांगा.
- (6) आर्थिक वर्षाचा कालावधी सांगा.
- (7) लेखानुदान म्हणजे काय ?
- (8) वित्त मंत्रालयाची रचना सांगा.
- (9) लेखापरीक्षण म्हणजे काय ?
- (10) उत्तरलेखापरीक्षण म्हणजे काय ?
- (11) संसदेतील कोणत्याही दोन वित्तीय समित्या सांगा.
- (12) नियोजन आयोगाची रचना सांगा.
- (13) सार्वजनिक उद्योग समितीची दोन कामे सांगा.

2. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 50 शब्दात) : [10]

- (1) वित्तीय प्रशासनाच्या समस्या.
- (2) अंदाज समिती.
- (3) वित्त आयोगाची भूमिका.
- (4) अंदाजपत्रकाची प्रमुख तत्वे.

3. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 150 शब्दात) : [20]

- (1) वित्तीय प्रशासनाचा अर्थ आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (2) भारतातील अंदाजपत्रकीय प्रक्रियेची चर्चा करा.
- (3) भारतातील लेखा परीक्षणाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
- (4) नियोजन मंडळाची भूमिका स्पष्ट करा.

4. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 300 शब्दात) : [30]

- (1) अंदाजपत्रकाचे प्रकार आणि महत्व स्पष्ट करा.
- (2) वित्तीय प्रशासनाचे एक साधन म्हणून भारतीय रिझर्व बँक यावर निबंध लिहा.
- (3) भारताच्या नियंत्रक व महालेखा परीक्षकाचे अधिकार आणि कार्याचे वर्णन करा.
- (4) भारतातील केंद्र-राज्य यांच्यातील आर्थिक संबंधाचा वृत्तांत सांगा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-249

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

PUBLIC ADMINISTRATION

Special Paper II

(Maharashtra Administration)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *ten* questions in **20** words each : [20]

- (1) State the geographical regions of Maharashtra.
- (2) When was Samyukta Maharashtra Samiti formed ?
- (3) Who was the first governor of Maharashtra ?
- (4) State any *two* features of Maharashtra Economy.
- (5) What are the types of Ministers ?
- (6) State qualification of High Court Judges.
- (7) Explain the concept 'Dhaval Kranti'.
- (8) Write any *two* functions of Public Account Committee.
- (9) What is the new name of Maharashtra State Electricity Board ?
- (10) State any *two* functions of Directorate of Tourism.
- (11) State *two* merits of Bicameral Legislature.
- (12) Write the structure of Cantonment Board.
- (13) Define Sugar Lobby.

P.T.O.

2. Attempt any *two* questions (in **50** words each) : [10]

- (1) Structure of Vidhan Sabha.
- (2) Sugar Politics.
- (3) 74th Constitution Amendment.
- (4) Functions of Cantonment Board.

3. Attempt any *two* questions (in **150** words each) : [20]

- (1) Role of Governor in state government.
- (2) Explain the role of the Co-operative Movement in Maharashtra.
- (3) Explain the Judication of High Courts.
- (4) State the functions of Municipal Council.

4. Attempt any *two* questions (in **300** words each) : [30]

- (1) Explain the powers and functions of Vidhan Sabha.
- (2) Explain the role of Municipal Commissioner in the Administration of Municipal Corporation.
- (3) State the structure, powers and functions of Maharashtra Public Service Commission.
- (4) Discuss the contribution of Dairy Co-operative Movement in rural development.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. कोणतेही दहा प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 20 शब्दात) :

[20]

- (1) महाराष्ट्राचे भौगोलिक विभाग सांगा.
- (2) संयुक्त महाराष्ट्र समितीची स्थापना केव्हा झाली ?
- (3) महाराष्ट्राचे पहिले राज्यपाल कोण ?
- (4) महाराष्ट्राच्या अर्थव्यवस्थेची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- (5) मंत्र्याचे प्रकार कोणते ?
- (6) उच्च न्यायालयाच्या न्यायधिकाची पात्रता सांगा.
- (7) 'धवळ क्रांती' संकल्पना स्पष्ट करा.
- (8) लोक लेखा समितीची दोन कार्ये लिहा.
- (9) महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळाचे नविन नाव काय ?
- (10) पर्यटन संचनालयाची दोन कामे सांगा.
- (11) द्विगृही विधीमंडळाचे दोन गुण सांगा.
- (12) छवणीक्षेत्र पालिकेची रचना लिहा.
- (13) शूगर लॅबीची व्याख्या करा.

2. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 50 शब्दात) :

[10]

- (1) विधानसभेची रचना.
- (2) साखरेचे राजकारण.
- (3) 74वी घटनादुरुस्ती.
- (4) छवणीक्षेत्र पालिकेची कार्ये.

3. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 150 शब्दात) :

[20]

- (1) राज्यशासनामध्ये राज्यपालाची भूमिका.
- (2) महाराष्ट्रातील सहकारी चळवळीची भूमिका स्पष्ट करा.
- (3) उच्च न्यायालयाचे अधिकार-क्षेत्र स्पष्ट करा.
- (4) नगरपालीकेची कामे सांगा.

4. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 300 शब्दात) :

[30]

- (1) विधानसभेचे अधिकार आणि कार्ये स्पष्ट करा.
- (2) महानगरपालिका प्रशासनातील 'नगर आयुक्त' यांची भूमिका स्पष्ट करा.
- (3) महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाची रचना, अधिकार व कार्ये सांगा.
- (4) ग्रामीण विकासात दुग्धसहकारी चळवळीच्या योगदानाची चर्चा करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-250

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

PSYCHOLOGY

(G-2 : Social Psychology)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer in 20 words each (any ten) :

[20]

- (1) Define Social Psychology.
- (2) What is self-concept ?
- (3) What is self-esteem ?
- (4) Define communication.
- (5) What is verbal communication ?
- (6) What is group ?
- (7) What is group decision-making ?
- (8) What is social influence ?
- (9) What is conformity ?
- (10) What is child abuse ?
- (11) What is conflict ?

P.T.O.

(12) What is peace-making ?

(13) What is Environmental Psychology ?

2. Answer in 50 words each (any two) : [10]

(1) State the traditional thinking about gender.

(2) State the process of social loafing.

(3) State the importance of communication in peace-making.

(4) What is criminal behaviour ?

3. Answer in 150 words each (any two) : [20]

(1) Describe additional aspects of self-functioning.

(2) State various functions of a leader.

(3) Describe various causes of conflict.

(4) Describe in detail the effects of environmental on individual.

4. Answer in 300 words each (any two) : [30]

(1) Describe in detail performance codes in non-verbal communication.

(2) Describe various theories of aggressive behaviour.

(3) What is Social Psychology ? Describe various levels of social behaviour.

(4) Describe various techniques of compliance.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) :

[20]

- (1) सामाजिक मानसशास्त्राची व्याख्या लिहा.
- (2) स्व-संकल्पना म्हणजे काय ?
- (3) स्व-आदर म्हणजे काय ?
- (4) संप्रेषणाची व्याख्या लिहा.
- (5) शाब्दिक संप्रेषण म्हणजे काय ?
- (6) समूह म्हणजे काय ?
- (7) समूह निर्णय-प्रक्रिया म्हणजे काय ?
- (8) सामाजिक प्रभाव म्हणजे काय ?
- (9) अनुसारिता म्हणजे काय ?
- (10) मुळांशी होणारे दुर्वर्तन म्हणजे काय ?
- (11) संघर्ष म्हणजे काय ?
- (12) शांतता प्रक्रिया म्हणजे काय ?
- (13) पर्यावरण मानसशास्त्र म्हणजे काय ?

2. प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[10]

- (1) लिंगविषयक पारंपारिक दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
- (2) सामाजिक बलवर्णी प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- (3) शांतता प्रस्थापनेत संप्रेषणाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- (4) गुन्हेगारी वर्तन म्हणजे काय ?

3. प्रत्येकी 150 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[20]

- (1) 'स्व' च्या इतर कार्यांचे वर्णन करा.
- (2) नेत्यांची विविध कार्ये स्पष्ट करा.
- (3) संघर्षाच्या विविध कारणांचे वर्णन करा.
- (4) मानवावर परिणामकरणाच्या पर्यावरणात्मक घटकांचे सविस्तर वर्णन करा.

4. प्रत्येकी 300 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[30]

- (1) अशाब्दिक संप्रेषणातील कृती प्रधानांचे सविस्तर वर्णन करा.
- (2) आक्रमक वर्तनाच्या विविध सिद्धांतांचे सविस्तर वर्णन करा.
- (3) सामाजिक मानसशास्त्र म्हणजे काय ? सामाजिक वर्तनाच्या विविध पातळ्यांचे सविस्तर वर्णन करा.
- (4) अनुपालनाच्या विविध तंत्रांचे वर्णन करा.

Total No. of Questions—4+4+4] [Total No. of Printed Pages—8+4

[3601]-251

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

PSYCHOLOGY

Special Paper I

(S-1 : Developmental Psychology)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Attempt any *ten* questions in **20** words each : [20]
- (1) Define longitudinal studies.
 - (2) State the sensory motor period by Piaget.
 - (3) What is brain lateralisation ?
 - (4) State the motor skills in early childhood.
 - (5) What is moral development in middle childhood ?
 - (6) What is prematurity in adolescence ?
 - (7) What are sexually transmitted infections ?
 - (8) Define divorce.
 - (9) What is Evolutionary Psychology ?
 - (10) State the concept of crystallized intelligence.

P.T.O.

-
- (11) State the concept of happy marriage.
 - (12) Name any *two* characteristics of old age.
 - (13) What is retirement ?

2. Answer any *two* questions in **50** words each : [10]

- (1) Explain the characteristics of human development.
- (2) Describe various stages of development in early childhood.
- (3) What are the effects of the natural environment on aging ?
- (4) State the effects of divorce on middle-aged person.

3. Answer any *two* questions in **150** words each : [20]

- (1) Define development and describe any *two* methods of studying human development.
- (2) Explain the factors affecting physical development in early childhood.
- (3) Explain the care of elderly parents.
- (4) State the problems of working women.

4. Answer any *two* questions in **300** words each : [30]

- (1) Discuss the factors affecting prenatal development.
- (2) Describe the moral development theories in middle childhood by Piaget and Kohlberg.

- (3) Discuss John Hill's Biopsychosocial theory of adolescence and explain various problems of adolescence.
- (4) What is life cycle ? Explain the various stages of development in adult life cycle.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) अनुकालीक पद्धतीची व्याख्या लिहा.
- (2) पियाजे यांची वेदक-कारक अवस्था सांगा.
- (3) मेंदू पार्श्वकरण म्हणजे काय ?
- (4) पूर्वबाल्यावस्थेतील कारक कौशल्य कोणती ?
- (5) मध्य बाल्यावस्थेतील नैतिक विकास म्हणजे काय ?
- (6) किशोरावस्थेतील अकालपक्वता म्हणजे काय ?
- (7) किशोरावस्थेतील लिंग संक्रमण संसर्गरोग कोणते ?
- (8) घटस्फोटाची व्याख्या लिहा.
- (9) उत्क्रांतीविषयक मानसशास्त्र म्हणजे काय ?
- (10) स्फटिकरूप बुद्धिमत्ता म्हणजे काय ?
- (11) आनंदी वैवाहिक जीवन संकल्पना सांगा.

(12) वृद्धांची कोणतीही दोन शारीरिक लक्षणांची नावे द्या.

(13) सेवानिवृत्ती म्हणजे काय?

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा : [10]

- (1) मानवी विकासाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (2) पूर्वबाल्यावस्थेतील भाषिक विकासाच्या विविध अवस्थांचे वर्णन करा.
- (3) नैसर्गिक वातावरणाचा वयस्कपणावर कोणकोणते परिणाम होतात ?
- (4) मध्यमवयीन व्यक्तीवर घटस्फोटांचे होणारे परिणाम सांगा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) विकासाची व्याख्या सांगून मानवी विकासाच्या कोणत्याही दोन अभ्यास पद्धतींचे वर्णन करा.
- (2) पूर्वबाल्यावस्थेतील शारीरिक विकासावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
- (3) वयस्क माता-पित्यांची काळजी कशी करावी हे स्पष्ट करा.
- (4) कामावरील स्त्रियांच्या विशेष समस्या सांगा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा : [30]

- (1) गर्भावस्थेतील विकासावर परिणाम करणारे घटक यावर चर्चा करा.
- (2) मध्य बाल्यावस्थेतील पियाजे व कोहलबर्ग यांच्या नैतिक विकास सिद्धांताचे वर्णन करा.
- (3) जॉन हिल यांचा जैव मनोसामाजिक सिद्धांत सांगून किशोरांच्या विविध समस्यांचे वर्णन करा.
- (4) जीवनचक्र म्हणजे काय ? प्रौढ जीवनचक्रातील विविध अवस्था स्पष्ट करा.

[3601]-251

(Psychological Assessment and Counselling)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *ten* questions in **20** words each : [20]

- (1) Define intelligence.
- (2) Give the definition of aptitude.
- (3) Give the definition of interest.
- (4) What is occupational value ?
- (5) Give the definition of counselling.
- (6) Define ethical value.
- (7) Name any *two* major goal of counselling.
- (8) What is counselling process ?
- (9) Define interview.
- (10) Name any *two* stages of psychosexual development.
- (11) What is psychoanalysis ?
- (12) Define career counselling.
- (13) Define child counselling.

2. Write answer of any *two* of the following questions in **50** words each : [10]
- (1) Explain Guttman's attitude scale.
 - (2) State the characteristics of individual test.
 - (3) Explain the concept of intelligence quotient.
 - (4) Discuss the Rorschach's Ink-blot Test.
3. Answer any *two* of the following questions in **150** words each : [20]
- (1) Describe Wechsler's intelligence scale for children.
 - (2) Define projective test. Describe the various types of projective test.
 - (3) Discuss the occupational values of counselling.
 - (4) Discuss the behavioural approach of counselling.
4. Answer any *two* of the following questions in **300** words each : [30]
- (1) Describe the steps involved in counselling process.
 - (2) Discuss the psychoanalysis approach of counselling.
 - (3) Explain the basic concept of individual and group test. Describe the characteristics of individual and group test.
 - (4) Define psychological assessment. Explain the nature and types of psychological assessment.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दात लिहा : [20]

- (1) बुद्धीमत्तेची व्याख्या द्या.
- (2) अभिक्षमतेची व्याख्या द्या.
- (3) अभिरुचीची व्याख्या द्या.
- (4) व्यवसायिक मुल्ये म्हणजे काय ?
- (5) समुपदेशनाची व्याख्या द्या.
- (6) नैतिक मुल्यांची व्याख्या सांगा.
- (7) समुपदेशनातील कोणत्याही दोन प्रमुख उद्दिष्टांची नावे सांगा.
- (8) समुपदेशन प्रक्रिया म्हणजे काय ?
- (9) 'मुलाखत' व्याख्या द्या.
- (10) कोणत्याही दोन मानसलैंगिक विकासाच्या अवस्था सांगा.
- (11) मनोविश्लेषण म्हणजे काय ?
- (12) करिअर समुपदेशनाची व्याख्या द्या.
- (13) बालसमुपदेशनाची व्याख्या सांगा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा : [10]
- (1) गटमनची अभिवृत्ती श्रेणी स्पष्ट करा.
 - (2) वैयक्तिक कसोटीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - (3) बुद्धीगुणाकांची संकल्पना विशद करा.
 - (4) रोशाच्या शाईच्या डागाच्या चाचणीचे वर्णन करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दात लिहा : [20]
- (1) वेश्लरच्या लहानमुलांच्या बुद्धीमापन चाचणीचे वर्णन करा.
 - (2) प्रक्षेपण चाचणीची व्याख्या द्या. प्रक्षेपण चाचण्यांच्या प्रमुख प्रकारांची चर्चा करा.
 - (3) समुपदेशनाच्या व्यवसायिक मुल्यांची चर्चा करा.
 - (4) समुपदेशनाच्या वर्तनवादी दृष्टिकोनाची चर्चा करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा : [30]
- (1) समुपदेशन प्रक्रियेत समाविष्ट असलेल्या पायऱ्या (steps) चे वर्णन करा.
 - (2) समुपदेशनाच्या मनोविश्लेषणावादी दृष्टीकोणाचे वर्णन करा.
 - (3) वैयक्तिक व सामूहिक चाचण्याची मुळ संकल्पना स्पष्ट करा. वैयक्तिक व सामूहिक चाचण्यांच्या वैशिष्ट्यांचे वर्णन करा.
 - (4) मानसशास्त्रीय मूल्यमापनाची व्याख्या द्या. मानसशास्त्रीय मूल्यमापनाचे स्वरूप व प्रकार स्पष्ट करा.

[3601]-251

(Educational Psychology)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *ten* questions in **20** words each : [20]

- (1) What is meant by the term guidance ?
- (2) What is logical memory ?
- (3) Give the meaning of 'Slow Learners'.
- (4) Define 'Self'-concept.
- (5) Define frustration.
- (6) Name the main forms of Psychoses.
- (7) What is a conflicts ?
- (8) What is meant by the hardware approach of educational technology ?
- (9) What are teaching aids ?
- (10) Enlist the objectives of small group teaching.
- (11) Enlist any *two* objectives of lecturer method.
- (12) What is pupil-centred approach of teaching ?
- (13) State any *two* techniques of student evaluation.

-
- 2.** Answer any *two* questions in **50** words each : [10]
- (1) Explain the utility of the study of educational psychology.
 - (2) State the 'Stimulus Response' approach of educational process.
 - (3) Explain the techniques of learning and reviewing.
 - (4) Write on the action programs for the disadvantaged.
- 3.** Answer any *two* questions in **150** words each : [20]
- (1) Describe the studies about retention of meaningful materials.
 - (2) Explain the special educational provision for the gifted.
 - (3) Describe in brief the kind of mental disorder.
 - (4) Explain the teacher-centred and pupil-centred approaches.
- 4.** Answer any *two* questions in **300** words each : [30]
- (1) Explain the concept of teaching aids. Describe the various teaching aids used under direct experience.
 - (2) Define educational psychology. Discuss the objectives of educational psychology.
 - (3) Explain the concept of an effective teacher. Describe the classification of successful teachers traits given by Barr.
 - (4) State the purposes of students evaluation. Describe grading and evaluating.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **दहा** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **20** शब्दांत लिहा : [20]

- (1) 'मार्गदर्शन' संज्ञेचा अर्थ द्या.
- (2) 'तार्किक' स्मृती म्हणजे काय ?
- (3) 'मंद अध्ययन' कर्ता म्हणजे काय ?
- (4) 'स्व' संकल्पनेची व्याख्या द्या.
- (5) 'वैफल्य'ची व्याख्या द्या.
- (6) मानसिक विकृतीच्या प्रकाराची नावे लिहा.
- (7) 'संघर्ष' (conflict) म्हणजे काय ?
- (8) शैक्षणिक तंत्रज्ञानाचा हार्डवेअर दृष्टीकोण म्हणजे काय ?
- (9) शैक्षणिक साधने कोणती आहेत ते लिहा.
- (10) लहान समूहाची अध्यापन उद्दिष्ट्ये कोणती ? यादी द्या.
- (11) व्याख्यान पद्धतीची कोणतेही **दोन** उद्दिष्ट्ये सांगा.
- (12) अध्यापनाचा विद्यार्थी-केंद्रित दृष्टीकोण काय आहे ?
- (13) कोणत्याही **दोन** 'विद्यार्थी मूल्यमापन' तंत्राची नावे लिहा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा : [10]

- (1) शैक्षणिक मानसशास्त्राच्या अभ्यासाची उपयुक्तता स्पष्ट करा.
- (2) शैक्षणिक प्रक्रियेतील 'उद्दिपक-प्रतिक्रिया' दृष्टीकोन विशद करा.
- (3) अध्ययन आणि पुनरावलोकन तंत्राचे स्पष्टीकरण करा.
- (4) अप्रगतांसाठीचा 'कृति कार्यक्रम' यावर संक्षिप्त माहिती लिहा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) अर्थपूर्ण अध्ययन साहित्याचा धारणेच्या संदर्भातील अभ्यासाचे वर्णन करा.
- (2) 'प्रतिभावान' साठीच्या विशेष शैक्षणिक तरतूदीचे स्पष्टीकरण करा.
- (3) मानसिक विकृतीच्या प्रकाराचे थोडक्यात वर्णन करा.
- (4) शिक्षक-केंद्रित व शिक्षार्थी-केंद्रित दृष्टीकोनाचे स्पष्टीकरण द्या.

4. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा : [30]

- (1) अध्यापन साधने ही संकल्पना स्पष्ट करा. प्रत्यक्ष अनुभवलेल्या विविध आध्यापन साधनाचे वर्णन करा.
- (2) शैक्षणिक मानसशास्त्राची व्याख्या द्या. शैक्षणिक मानसशास्त्राच्या उद्दिष्टांची चर्चा करा.
- (3) 'प्रभावी शिक्षक' ही संकल्पना स्पष्ट करा. Barr यांनी दिलेल्या यशस्वी शिक्षकांच्या गुणधर्मांच्या वर्गीकरणाचे वर्णन करा.
- (4) विद्यार्थी मूल्यमापनाचे हेतू विशद करा. श्रेणी (grading) व मूल्यमापनाचे वर्णन करा.

Total No. of Questions—4+4+4]

[Total No. of Printed Pages—8+4

[3601]-252

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

PSYCHOLOGY

Special Paper II

(Abnormal Psychology)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *ten* of the following in about **20** words each : [20]

- (1) What is antisocial personality disorder ?
- (2) State the positive symptoms of Schizophrenia.
- (3) What is personality disorder ?
- (4) What are delusions ?
- (5) What is neuroscience ?
- (6) What is emotion ?
- (7) Write the full form of I.C.D.
- (8) What is interview ?
- (9) Write the full form of W.H.O.
- (10) What is panic disorder ?
- (11) Define phobia.

P.T.O.

(12) What is conversion disorder ?

(13) Define mood disorders.

2. Answer any *two* of the following in about **50** words each : [10]

(1) State the importance of M.R.I. technique.

(2) Explain the obsessive-compulsive disorder.

(3) Write a note on hypochondriasis.

(4) State the types of suicide.

3. Answer any *two* of the following in about **150** words each : [20]

(1) Describe clinical interview.

(2) Explain the types of headache.

(3) Explain the types of phobia.

(4) Discuss the bipolar mood disorders.

4. Answer any *two* of the following in about **300** words each : [30]

(1) Define abnormal behaviour. Describe the historical background of D.S.M. system.

(2) Explain in detail the genetic contributions to psychopathology.

(3) What is Schizophrenia ? Explain the various types of Schizophrenia.

(4) Describe the different types of anxious and fearful personality disorders.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्न सोडवा त्यांची प्रत्येकी सुमारे 20 शब्दात उत्तरे लिहा : [20]

- (1) समाजविघातक व्यक्तिमत्व विकृती म्हणजे काय ?
- (2) छिन्नमनस्कतेची सकारात्मक लक्षणे सांगा.
- (3) व्यक्तिमत्व विकृती म्हणजे काय ?
- (4) संभ्रांती म्हणजे काय ?
- (5) चेताविज्ञान म्हणजे काय ?
- (6) भावना म्हणजे काय ?
- (7) I.C.D. चे पूर्ण रूप लिहा.
- (8) मुलाखत म्हणजे काय ?
- (9) W.H.O. चे पूर्ण रूप लिहा.
- (10) आतंकित विकृती म्हणजे काय ?
- (11) दुर्भितीची व्याख्या द्या.
- (12) रूपांतरित विकृती म्हणजे काय ?
- (13) भावस्थिती विकृतीची व्याख्या द्या.

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्न सोडवा. त्यांची प्रत्येकी सुमारे 50 शब्दात उत्तरे लिहा : [10]

- (1) एम. आर. आय. (M.R..I.) तंत्राचे महत्व सांगा.
- (2) अनिवार्य विचार-कृती विकृती स्पष्ट करा.
- (3) रोगभ्रम विकृतीवर टीप लिहा.
- (4) आत्महत्तेचे प्रकार सांगा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्न सोडवा. त्यांची प्रत्येकी सुमारे 150 शब्दात उत्तरे लिहा : [20]

- (1) चिकित्सात्मक मुलाखत विशद करा.
- (2) डोकेदुखीचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (3) दुर्बितीचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (4) द्विध्रुवीय भावस्थिती विकृतींची चर्चा करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्न सोडवा. त्यांची प्रत्येकी सुमारे 300 शब्दात उत्तरे लिहा : [30]

- (1) अपसामान्य वर्तन व्याख्या द्या. डी. एस. एम. (D.S.M.) प्रणालीची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी विशद करा.
- (2) मनोविकृतीशास्त्रातील जननिक (जैविक) घटकांचे योगदान सविस्तर स्पष्ट करा.
- (3) छिन्नमनस्कता म्हणजे काय ? छिन्नमनस्कतेचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
- (4) चिंताक्रांत आणि भयग्रस्त व्यक्तिमत्व विकृतीचे विविध प्रकार विशद करा.

[3601]-252

(Psychology of Adjustment)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :- (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *ten* of the following in about **20** words each : [20]

- (1) What is reality principle ?
- (2) Define adjustment.
- (3) What is meant by developmental variations ?
- (4) What is meant by constructive use of failure ?
- (5) Name the types of conflict.
- (6) Define stress.
- (7) Define coping.
- (8) What is catharsis ?
- (9) Enlist the predictors of marital success.
- (10) State any *four* reasons for having children.
- (11) Enlist the sources of job-stress.
- (12) What is atherosclerosis ?
- (13) Define mood disorders.

2. Answer any *two* of the following in about **50** words each : [10]

- (1) State the effects of maternal deprivation.
- (2) Write a note on positive effects of stress.
- (3) State the relation between stress and immune functioning of the body.
- (4) What is generalized anxiety disorder ?

3. Answer any *two* of the following in about **150** words each : [20]

- (1) Discuss the various views about healthy development.
- (2) Describe the potential effects of stress.
- (3) What is abnormal behaviour ? Explain the criteria of abnormal behaviour.
- (4) Describe in brief the reactions to illness.

4. Answer any *two* of the following in about **300** words each : [30]

- (1) Define happiness. Describe the roots of happiness.
- (2) Explain the concept of coping. Describe the common coping patterns of limited value.
- (3) Discuss the factors in good marital adjustment.
- (4) Explain the factors involved in the process of choosing a career.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **दहांची** प्रत्येकी सुमारे **20** शब्दात उत्तरे लिहा : [20]

- (1) वास्तवता तत्व म्हणजे काय ?
- (2) समायोजनाची व्याख्या द्या.
- (3) वैकासिक भिन्नता म्हणजे काय ?
- (4) अपयशाचा विधायक उपयोग म्हणजे काय ?
- (5) संघर्षाच्या प्रकारांची नावे द्या.
- (6) ताणाची व्याख्या द्या.
- (7) साधक वर्तनाची व्याख्या द्या.
- (8) भाव-विरेचन म्हणजे काय ?
- (9) वैवाहिक यशाचे पूर्वकथन करणाऱ्या घटकांची यादी द्या.
- (10) अपत्ये हवी असण्यामागची कोणतीही **चार** कारणे सांगा.
- (11) कार्य ताणाच्या उगमस्थानांची यादी द्या.
- (12) धमनीकाठीण्य म्हणजे काय ?
- (13) भावस्थिती विकृतीची व्याख्या द्या.

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोनांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे 50 शब्दात लिहा : [10]

- (1) मातृवंचिततेचे परिणाम सांगा.
- (2) ताणाचे धनात्मक (अनुकूल) परिणाम यावर टीप लिहा.
- (3) ताण आणि शरीराचे प्रतिक्षमता कार्य यातील संबंध सांगा.
- (4) सामान्यीकृत चिंताविकृती म्हणजे काय ?

3. खालीलपैकी कोणत्याही दोनांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे 150 शब्दात लिहा : [20]

- (1) निरोगी विकासाबाबतच्या विविध दृष्टिकोनांची चर्चा करा.
- (2) ताणाच्या अंगभूत (विभव) परिणामांचे वर्णन करा.
- (3) अपसामान्य वर्तन म्हणजे काय ? अपसामान्य वर्तनाचे निकष स्पष्ट करा.
- (4) आजाराला होणाऱ्या प्रतिक्रियांचे थोडक्यात वर्णन करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही दोनांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे 300 शब्दात लिहा : [30]

- (1) सुखाची व्याख्या द्या. सुखाच्या मूलाधारांचे वर्णन करा.
- (2) साधक वर्तनाची संकल्पना स्पष्ट करा. मर्यादित मूल्य असलेल्या सामान्य साधक आकृतीबंधांचे वर्णन करा.
- (3) चांगल्या वैवाहिक समायोजनातील घटकांची चर्चा करा.
- (4) व्यवसायमार्ग निवड प्रक्रियेमध्ये अंतर्भूत असलेले घटक स्पष्ट करा.

(Personality Development)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *ten* of the following in about **20** words each : [20]

- (1) Enlist the skills of personality development.
- (2) Define habit.
- (3) What is conversational skill ?
- (4) What is trait ?
- (5) Define health.
- (6) What is Bargaining ?
- (7) Who is the proponent of transactional analysis ?
- (8) Enlist the ego states.
- (9) Define conflict.
- (10) Define stress.
- (11) Enlist the learning skills.
- (12) What is study ?
- (13) Who is the proponent of Thematic Apperception Test ?

2. Answer any *two* of the following in about **50** words each : [10]
- (1) Explain the nature of personality.
 - (2) Write a note on conversational skills.
 - (3) State the importance of life positions.
 - (4) State the importance of Eu-stress.
3. Answer any *two* of the following in about **150** words each : [20]
- (1) Explain the application of personality development.
 - (2) Discuss in detail the interview skills.
 - (3) Explain the types of transactional analysis.
 - (4) Discuss the factors in resolving anxiety.
4. Answer any *two* of the following in about **300** words each : [30]
- (1) Explain the types of interpersonal relationship.
 - (2) What is self analysis ? Discuss in detail JOHARI Window.
 - (3) Explain the basic skills of reading and writing.
 - (4) Discuss in detail personality assessment through projective techniques.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे 20 शब्दात उत्तरे लिहा : [20]

- (1) व्यक्तिमत्व विकासातील कौशल्याची नावे लिहा.
- (2) सवयीची व्याख्या लिहा.
- (3) संभाषण कौशल्य म्हणजे काय ?
- (4) व्यक्तिगुण म्हणजे काय ?
- (5) स्वास्थ्याची व्याख्या द्या.
- (6) घासाधिस म्हणजे काय ?
- (7) विनिमय विश्लेषणाचा शोध कोण लावला ?
- (8) अहमच्या अवस्था सांगा.
- (9) संघर्षाची व्याख्या लिहा.
- (10) ताणाची व्याख्या लिहा.
- (11) अध्ययन कौशल्यांची यादी द्या.
- (12) अभ्यास म्हणजे काय ?
- (13) चित्र अवबोध (टि. ए. टी.) चाचणीचा शोध कोणी लावला ?

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे 50 शब्दात उत्तरे लिहा : [10]
- (1) व्यक्तिमत्वाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
 - (2) संभाषण कौशल्यावर टिप लिहा.
 - (3) जीवनसंहितेचे महत्व सांगा.
 - (4) विधाव्यक ताणाचे महत्व सांगा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे 150 शब्दात उत्तरे लिहा : [20]
- (1) व्यक्तिमत्त्व विकासातील उपयोजन स्पष्ट करा.
 - (2) मुलखतीच्या कौशल्यांची सविस्तर चर्चा करा.
 - (3) विनिमय विश्लेषणाचे प्रकार स्पष्ट करा.
 - (4) दुर्दिचता निराकरणातील घटकांची चर्चा करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे 300 शब्दात उत्तरे लिहा : [30]
- (1) आंतरव्यक्तिक संबंधाचे प्रकार स्पष्ट करा.
 - (2) 'स्व' विश्लेषण म्हणजे काय ? जोहॅरी विन्डो प्रारूपाची सविस्तर चर्चा करा.
 - (3) वाचन आणि लेखन यांची मुलभुत कौशल्य स्पष्ट करा.
 - (4) व्यक्तिमत्त्व मुल्यांकनातील प्रक्षेपण तंत्राचे सविस्तर चर्चा करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-253

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

GANDHIAN THOUGHT

(G-2 : Socio-Political and Religious Thought)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in 1 or 2 sentences or in 20 words each (any *ten*) : [20]

- (1) Define the term 'Freedom'.
- (2) State Gandhiji's idea of Village Industry.
- (3) Define the term Alienation.
- (4) What is meant by Secular State ?
- (5) In which sense did Gandhiji use the term 'Incarnation' ?
- (6) State any *two* constitutional rights of citizen.
- (7) Give the meaning of the term Faith.
- (8) Define Ram Rajya.
- (9) What is meant by the term 'Civilization' ?
- (10) What is meant by Social Change ?
- (11) Give any *one* definition of Religion.
- (12) State the meaning of the term 'Satyagraha'.
- (13) Define Untouchability.

P.T.O.

2. Answer in **5 or 6** sentences or in **50** words each (any *two*) : [10]
- (1) Explain Gandhiji's idea of worship.
 - (2) State in brief the problem of unemployment.
 - (3) Differentiate the terms of 'Self Freedom' and 'Nation's Freedom'.
 - (4) Explain Gandhiji's idea of social reconstruction.
3. Answer in **25 to 30** sentences or in **200** words each (any *two*) : [20]
- (1) Explain Gandhiji's views on decentralization and social change.
 - (2) Explain fully Gandhian attitude towards religious harmony.
 - (3) Explain Gandhiji's concept of democracy with reference of stateless society.
 - (4) According to Gandhiji, in what ways the eradication of war is possible.
4. Answer in **50 to 60** sentences or in **500** words each (any *two*) : [30]
- (1) Explain in brief Gandhian views on some social problems :
 - (i) Over-population and poverty
 - (ii) Exploitation of workers
 - (iii) Pollution and ecological balance
 - (2) Explain and evaluate Gandhiji's views on social change and social reconstruction.
 - (3) Explain fully the rights and duties of citizen.
 - (4) Explain fully, what is role and importance of religion in social life.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 1 किंवा 2 वाक्यात किंवा 20 शब्दात लिहा (कोणतेही दहा) : [20]

- (1) 'स्वातंत्र्य' या संकल्पनेची व्याख्या करा.
- (2) गांधीजींची ग्रामोद्योग ही संकल्पना सांगा.
- (3) परात्मता या संकल्पनेची व्याख्या करा.
- (4) 'सर्वधर्मसमभाव राज्य' या संकल्पनेचा अर्थ काय ?
- (5) 'अवतार' ही संकल्पना गांधीजी कशासाठी वापरतात ?
- (6) नागरिकांचे कोणतेही दोन संविधानात्मक हक्क सांगा.
- (7) 'श्रद्धा' या संकल्पनेचा अर्थ द्या.
- (8) 'रामराज्य' या संकल्पनेची व्याख्या करा.
- (9) 'संस्कृती' या संज्ञेचा अर्थ सांगा.
- (10) 'सामाजिक बदल' या संकल्पनेचा अर्थ काय ?
- (11) 'धर्माची' कोणतीही एक व्याख्या सांगा.
- (12) 'सत्याग्रह' या संकल्पनेचा अर्थ सांगा.
- (13) अस्पृश्यतेची व्याख्या करा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 5 किंवा 6 वाक्यात किंवा 50 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) गांधीजींची उपासना संकल्पना स्पष्ट करा.

- (2) बेरोजगारीची समस्या थोडक्यात स्पष्ट करा.
- (3) स्व-स्वातंत्र्य आणि राष्ट्राचे स्वातंत्र्य या संकल्पनांतील फरक सांगा.
- (4) गांधीजींची सामाजिक पुनर्रचनेची संकल्पना स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 25 ते 30 वाक्यात किंवा 200 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) गांधीजींचा 'विकेंद्रिकरण आणि सामाजिक बदल' हा दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- (2) गांधीजींचा धार्मिक सुसंवादाचा दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
- (3) राज्यविहीन समाजाच्या संदर्भातील गांधीजींची लोकशाहीची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (4) गांधीजींच्या मते युद्ध निर्मुलना मार्ग कसा शक्य आहे ?

4. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 ते 60 वाक्यात किंवा 500 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [30]

- (1) गांधीजींना अनुसरून खालील सामाजिक समस्या थोडक्यात सांगा :
 - (i) लोकसंख्या विस्फोट आणि दारिद्र्य
 - (ii) कामगारांचे शोषण
 - (iii) प्रदुषण आणि पर्यावरण समतोल
- (2) गांधीजींचा 'सामाजिक बदल' आणि 'सामाजिक पुनर्रचने'चा सिद्धांत सांगून त्याचे मूल्यमापन करा.
- (3) नागरिकांचे हक्क आणि कर्तव्ये सविस्तर स्पष्ट करा.
- (4) सामाजिक जीवनातील धर्माची भूमिका आणि महत्व काय आहे ? यावर सविस्तर चर्चा करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

[3601]-254

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

YOGAVIDYA (G-2)

(Yogachi Sarvangeen Baithak)

(2004 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 40

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *five* questions in **two sentences each : [10]**

- (1) State the definition of Asteya.
- (2) State the name of Yogadarshankar.
- (3) State the *two* names of Pranayam according to Hath Yoga.
- (4) State the *two* measures protecting physical health according to Patanjali Yogasadhana.
- (5) State the *two* names of Panch-Prana.
- (6) State the type of Makarasana.
- (7) State the name of Nayadarshankar.

2. Attempt any *one* question in **five or **six** sentences : [5]**

- (1) State the importance of Pratyahara.
- (2) What are the types of Chittavratti ?

P.T.O.

3. Attempt any *one* question in **twenty to twenty-five** sentences : [10]

- (1) Which factors bring distraction in mental health ? Discuss.
- (2) State the importance of health protection and Yogasadhana.

4. Attempt any *one* question in detail. [15]

- (1) Discuss the personality development and Yogasadhana.
- (2) What is Bharatiya Darshan Shastra ? Explain the Yogadarshan.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास

एकूण गुण : 40

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही पाचांचे प्रत्येकी दोन वाक्यात उत्तरे द्या : [10]

- (1) अस्तेयाची व्याख्या सांगा.
- (2) योग दर्शनकाराचे नाव सांगा.
- (3) हठयोगानुसार दोन प्राणायामांची नावे सांगा.
- (4) पातंजलयोगसाधनेनुसार शारीरिक स्वास्थ्य रक्षणाचे दोन उपाय कोणते ?
- (5) पंच प्राणांपैकी दोनांची नावे सांगा.
- (6) मकरासनाचा प्रकार सांगा.
- (7) नयदर्शनकाराचे नाव सांगा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे प्रत्येकी पाच किंवा सहा वाक्यात उत्तर द्या : [5]

- (1) प्रत्याहाराचे महत्व सांगा.
- (2) चित्तवृत्तिंचे प्रकार कोणते ?

3. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे प्रत्येकी विस ते पंचवीस वाक्यात उत्तर द्या : [10]

- (1) मानसिक आरोग्यात बिघाड निर्माण करणारे घटक कोणते ? चर्चा करा.
- (2) आरोग्य संवर्धन व योग साधना महत्व सांगा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर द्या : [15]

- (1) व्यक्तिमत्व विकास व योगसाधना, चर्चा करा.
- (2) भारतीय दर्शनशास्त्रे म्हणजे काय ? योग दर्शनाची सविस्तर माहिती द्या.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-255

S.Y.B.A. EXAMINATION, 2009

HISTORY OF CIVILIZATION (1453-1815)

General Paper II

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **20** words each (any *ten*) : [20]

- (1) State the importance of art of printing with reference to Renaissance.
- (2) Write any *two* inventions by Newton.
- (3) State the work of Jhon Huss in the Reformation.
- (4) Write any *two* effects of the Reformation.
- (5) State any *two* important decisions of the Council of Trent.
- (6) Write names of any *two* colonese of England in India.
- (7) Write any *two* names of the Finance Ministers of Akbar.
- (8) Write any *two* names of the writers in the field of literature during the reign queen Elizabeth.
- (9) Who opened Japan for Trade ?
- (10) State any *two* effects of American war of independence.
- (11) State the thoughts of Voltaire.
- (12) Write any *two* educational reforms by Napoleon Bonaparte.
- (13) State the inventions of Karl Linious.

P.T.O.

2. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]
- (1) Write about the paintings of Leonordo-Da-Winchi.
 - (2) Write the effects of the colonialism in 17th century.
 - (3) Write the social reforms of Akbar.
 - (4) Write a note on 'Code of Nepolean'.
3. Answer the following questions in **150** words each (any *two*) : [20]
- (1) Discuss the causes of Renaissance.
 - (2) Write the causes of the Reformation.
 - (3) State the role of Peter-the-Great in the modernization of Russia.
 - (4) Discuss the background of American war of independence.
4. Answer the following questions in **300** words each (any *two*) : [30]
- (1) Explain the role of Ignatius Loyola in the Anti-Reformation movement.
 - (2) Discuss the Geographical discoveries.
 - (3) Describe the achievements of Fredrich-the-Great.
 - (4) Write about the science and technology in 17th and 18th century.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **20** शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही **दहा**) : [20]
- (1) प्रबोधनाच्या संदर्भात मुद्रणकलेचे महत्त्व सांगा.

- (2) न्यूटनने लावलेले कोणतेही दोन शोध लिहा.
- (3) धर्मसुधारणा चळवळीतील जॉन हसचे कार्य सांगा.
- (4) धर्मसुधारणा चळवळीचे कोणतेही दोन परिणाम लिहा.
- (5) ट्रेंटच्या परिषदेतील कोणतेही दोन महत्वाचे निर्णय सांगा.
- (6) इंग्लंडने भारतात स्थापन केलेल्या कोणत्याही दोन वसाहतोंची नावे लिहा.
- (7) अकबराच्या दोन अर्थमंत्र्यांची नावे सांगा.
- (8) राणी एलीझाबेथ काळातील साहित्यिकांची नावे लिहा.
- (9) जपान व्यापारासाठी कोणी खुला केला ?
- (10) अमेरिकन स्वातंत्र्ययुद्धाचे कोणतेही दोन परिणाम सांगा.
- (11) व्हाल्टेअरचे विचार सांगा.
- (12) नेपोलीयन बोनापार्टच्या कोणत्याही दोन शैक्षणिक सुधारणा लिहा.
- (13) कार्ल लिनिअसने लावलेले शोध सांगा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) लिओनार्डो-दा-व्हिंसी यांच्या चित्रांविषयी लिहा.
- (2) 17व्या शतकातील वसाहतवादाचे परिणाम सांगा.
- (3) अकबराच्या सामाजिक सुधारणा लिहा.
- (4) 'नेपोलियन संहिता' यावर टीपा लिहा.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 150 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) 'प्रबोधन' याच्या कारणांची चर्चा करा.
- (2) धर्मसुधारणा चळवळीची कारणे लिहा.
- (3) रशियाच्या आधुनिकीकरणात 'पीटर-द-ग्रेट' ची भूमिका सांगा.
- (4) अमेरिकन स्वातंत्र्ययुद्धाच्या पार्श्वभूमीची चर्चा करा.

4. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [30]

- (1) प्रतिधर्मसुधारणा चळवळीत इग्नेशियस लॅयोलाची भूमिका स्पष्ट करा.
- (2) भौगोलिक शोधांची चर्चा करा.
- (3) प्रशियाच्या फ्रेडरिक-द-ग्रेटची कामगिरी वर्णन करा.
- (4) 17व्या व 18व्या शतकातील विज्ञान व तंत्रज्ञान या विषयी लिहा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-256

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

HOME ECONOMICS

(G-2 : Sociology of Family)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in 20 words each (any ten) : [20]

- (1) Define Sociology.
- (2) What is Socialisation ?
- (3) Concepts of joint family.
- (4) Define family disintegration.
- (5) Child Welfare.
- (6) Meaning of voluntary agency.
- (7) Concept of family welfare.
- (8) Define nuclear family.
- (9) Concept of human race.
- (10) Define marriage.
- (11) Concept of divorce.

P.T.O.

(12) Concept of social institution.

(13) Define rural family.

2. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

(1) Explain the nature of Sociology.

(2) What are the different types of marriage ?

(3) Explain the status of mother in Indian family.

(4) State the features of socialization of child.

3. Answer the following questions in **150** words each (any *two*) : [20]

(1) Explain the functions of family.

(2) Explain the merits and demerits of nuclear family.

(3) Explain the importance of study of sociology.

(4) Explain the role of Government in family welfare in Indian society.

4. Answer the following questions in **300** words each (any *two*) : [30]

(1) Explain the merits and demerits of joint family.

(2) Explain the causes of family disintegration in rural and urban sector in India.

(3) Explain the basic development process of human race.

(4) Explain the role of Government in child and women welfare in Indian society.

(मराठी रूपांतर)

पेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) : [20]

- (1) समाजशास्त्राची व्याख्या.
- (2) सामाजिकीकरण म्हणजे काय ?
- (3) एकत्र कुटूंबाची संकल्पना.
- (4) कुटूंब विघटनाची व्याख्या.
- (5) बाल कल्याण.
- (6) ऐच्छिक संघटनेचा अर्थ.
- (7) कुटूंब कल्याणाची संकल्पना.
- (8) अणु कुटूंबाची व्याख्या.
- (9) मानवी वंश संकल्पना.
- (10) विवाहाची व्याख्या.
- (11) घटस्फोटाची संकल्पना.
- (12) सामाजिक संस्थेची संकल्पना.
- (13) ग्रामीण कुटूंबाची व्याख्या.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) समाजशास्त्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (2) विवाहाचे विविध प्रकार कोणते ?
- (3) भारतीय कुटूंबातील मातेचा दर्जा स्पष्ट करा.
- (4) बालकाच्या सामाजिकीकरणाची वैशिष्ट्ये सांगा.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 150 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) कुटूंबाची कार्ये स्पष्ट करा.
- (2) अणु कुटूंबाचे गुण आणि दोष स्पष्ट करा.
- (3) समाजशास्त्राच्या अभ्यासाचे महत्व स्पष्ट करा.
- (4) भारतीय समाजातील कुटूंब कल्याणातील शासनाची भूमिका स्पष्ट करा.

4. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [30]

- (1) एकत्र कुटूंबाचे गुण आणि दोष स्पष्ट करा.
- (2) भारतातील ग्रामीण आणि शहरी कुटूंबाच्या विघटनाची कारणे स्पष्ट करा.
- (3) मानवी वंशाच्या मूलभूत विकासाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- (4) भारतीय समाजातील बाल आणि महिला कल्याणातील शासनाची भूमिका स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4+4+4]

[Total No. of Printed Pages—8+4

[3601]-259

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

D.S. G-2 (A) : Geo-strategy and Military Geography

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **20** words each (any *ten*) : [20]
- (1) According to Gen. Wavel what is Geo-strategy ?
 - (2) Define Geo-strategy.
 - (3) According to Peltier and Percy, what is Military Geography ?
 - (4) What do you understand by Military Geography ?
 - (5) According to Clausewitz, what is grand strategy ?
 - (6) What is strategy ?
 - (7) Give long form of D.Z.
 - (8) State any *two* geographical factors.
 - (9) Where is Diego-Garcia Island ?
 - (10) Give any *two* names to geo-strategic minerals.
 - (11) Which animal can be used in desert ?

P.T.O.

- (12) Give the names of principles of logistics.
- (13) Give any *two* characteristics in snow area.

2. Answer in **50** words each (any *two*) :

[10]

- (1) State the concept of geo-strategy.
- (2) Write a note on 'Uses on Military Geography.
- (3) What is tactics ?
- (4) Explain the concept of 'Logistics'.

3. Answer in **150** words each (any *two*) :

[20]

- (1) Explain in brief the geo-strategic position of Jammu and Kashmir.
- (2) Describe the characteristics and logistic problems in Jungle area.
- (3) State impact of Geography on Land Warfare.
- (4) Explain in brief the principles of logistics

4. Answer in **300** words each (any *two*) :

[30]

- (1) Explain the importance of Military Geography.
- (2) Give the meaning and scope of geo-strategy.
- (3) Explain in detail the importance of oil.
- (4) Explain in detail the importance of Andaman and Nicobar Island

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[20]

- (1) जनरल वेव्हेल यांच्या मतानुसार भू-युद्धनीति म्हणजे काय ?
- (2) भू-युद्धनीतिची व्याख्या सांगा.
- (3) पेल्टीअर आणि पिअर्सी यांचे मतानुसार लष्करी भूगोल म्हणजे काय ?
- (4) लष्करी भूगोलविषयी आपणांस काय माहिती आहे ?
- (5) क्लॉजविट्झ यांचे मतानुसार विशाल युद्धनीति म्हणजे काय ?
- (6) युद्धनीति म्हणजे काय ?
- (7) डी. झेड. (D.Z.) चे विस्तारीत रूप सांगा.
- (8) कोणतेही दोन भौगोलिक घटक सांगा.
- (9) दिगो गार्शिया बेट कोठे आहे ?
- (10) कोणत्याही दोन भू-सामरिक खनिजांची नावे सांगा.
- (11) वाळवंटात कोणता प्राणी उपयोगात आणला जातो ?
- (12) पुरवठा व्यवस्थेच्या तत्वांची नावे सांगा.
- (13) बर्फाच्छादीत प्रदेशाचे कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये सांगा.

2. प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) भू-युद्धनीतिची संकल्पना सांगा.
- (2) 'लष्करी भूगोलाचा उपयोग' यावर टिपण लिहा.
- (3) डावपेच म्हणजे काय ?
- (4) पुरवठा व्यवस्थेची संकल्पना स्पष्ट करा.

3. प्रत्येकी 150 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) जम्मू आणि काश्मीरचे भू-सामरिक स्थान थोडक्यात स्पष्ट करा.
- (2) जंगलमय प्रदेशाची वैशिष्ट्ये आणि पुरवठा समस्यांचे वर्णन करा.
- (3) भूगोलाचा भू-युद्धापद्धतीवर पडणारा प्रभाव सांगा.
- (4) पुरवठा व्यवस्थेची तत्वे थोडक्यात स्पष्ट करा.

4. प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [30]

- (1) लष्करी भूगोलाचे महत्व स्पष्ट करा.
- (2) भू-युद्धनीतिचा अर्थ सांगून व्याप्ती सांगा.
- (3) तेलचे महत्व सविस्तर स्पष्ट करा.
- (4) अंदमान निकोबार बेटांचे महत्व सविस्तर स्पष्ट करा.

D.S. G-2 (B) : Geopolitics

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in 20 words each (any *ten*) : [20]

- (1) To which nation Geopolitics was started ?
- (2) To which nation did Mackinder belong ?
- (3) Which theory is stated by Admiral A.T. Mahan ?
- (4) Who stated the unified field theory ?
- (5) What is Nation ?
- (6) State basic elements of State.
- (7) State any *two* unstable factors of Political Geography.
- (8) Give definition of Boundary.
- (9) State any *two* types of Geometric Boundaries.
- (10) What is no man's land ?
- (11) What is territorial water ?
- (12) What is the limitation of E.E.Z ?

2. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) State the importance of Geo-politics.
- (2) What are the factors affecting the sea power, according to Mahan ?
- (3) Write a note on 'Limitation of Territorial Water'.
- (4) Explain the concept of Buffer State.

3. Answer in **150** words each (any *two*) : [20]

- (1) Describe the development of Geo-politics in Germany.
- (2) State the unified field theory of Prof. S.B. Jones.
- (3) Explain the contrast between State and Nation.
- (4) State the types of Natural Boundaries.

4. Answer in **300** words each (any *two*) : [30]

- (1) Explain the nature of Political Geography.
- (2) State the functions of Territorial Water.
- (3) What is Landlocked State ? State the problems of Landlocked State.
- (4) State the geographical factors affecting war.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) :

[20]

- (1) भू-राजनितीचा उगम कोणत्या देशात झाला ?
- (2) मॅकिन्डर कोणत्या देशातील होते ?
- (3) अँडमिरल ए. टी. महान यांनी कोणता सिद्धांत मांडला ?
- (4) एकरूप क्षेत्र सिद्धांत कोणी मांडला ?
- (5) राष्ट्र म्हणजे काय ?
- (6) राज्याचे मुळभूत घटक सांगा.
- (7) राजकीय भूगोलाचे कोणतेही दोन अस्थिर घटक सांगा.
- (8) सीमेची व्याख्या सांगा.
- (9) आकृतीमूलक सीमेचे कोणतेही दोन प्रकार सांगा.
- (10) बिगर मालकीचा प्रदेश म्हणजे काय ?
- (11) प्रादेशीक जलाशय म्हणजे काय ?
- (12) ई. ई. झेड ची मर्यादा किती असते ?

2. प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[10]

- (1) भू-राजनितीचे महत्व सांगा.
- (2) महानच्यामते सागरी सरोवर परिणाम करणारे घटक कोणते ?
- (3) “प्रादेशीक जलशयाची मर्यादा” यावर टिप लिहा.
- (4) ‘मध्यस्थ देश’ ही संकल्पना स्पष्ट करा.

3. प्रत्येकी 150 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[20]

- (1) जर्मनीतील भू-राजनितीच्या विकासाचे वर्णन करा.
- (2) प्रा. एस. बी. जोन्स यांचा एकरूप क्षेत्र सिद्धांत सांगा.
- (3) राज्य व राष्ट्र यातील फरक स्पष्ट करा.
- (4) नैसर्गीक सीमेचे प्रकार सांगा.

4. प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[30]

- (1) राजकीय भूगोलचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (2) प्रादेशीक जलशयाची कार्ये सांगा.
- (3) भूवेष्टीत देश म्हणजे काय ? भूवेष्टीत देशांच्या समस्या सांगा.
- (4) युद्धावर परिणाम करणारे भौगोलिक घटक सांगा.

[3601]-259

D.S. G-2 (C) : Military Sociology and Psychology

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer in 20 words each (any ten) :

[20]

- (1) Write any *two* effects of war on society.
- (2) What is Motivation ?
- (3) What is Psychology of War ?
- (4) State the meaning of 'Organisation'.
- (5) What is Human Rights ?
- (6) What do you mean by 'War Neurosis' ?
- (7) Write the types of Leadership.
- (8) State the means of Propaganda.
- (9) What is Morale ?
- (10) What do you understand by 'Brain Washing' ?
- (11) What is Sociology of War ?
- (12) Define 'National Building'.
- (13) What is the image of soldier in society ?

2. Answer in **50** words each (any *two*) :

[10]

- (1) State the social aspect of victory.
- (2) Explain the functions of military leader.
- (3) State the impact of Rumour on society.
- (4) What are the post-war social problems ?

3. Answer in **150** words each (any *two*) :

[20]

- (1) Write an essay on 'Techniques of moral boosting.
- (2) Evaluate the relationship between Human Rights and Armed Forces.
- (3) Explain the mental health of soldiers in war.
- (4) Explain the concept of 'defence'.

4. Answer in **300** words each (any *two*) :

[30]

- (1) Explain the role of Armed Forces in promoting national building.
- (2) Describe the image of soldier in different societies.
- (3) Explain, how the social background of defence personnel changes the character and composition of the armed forces.
- (4) Explain the relation between military and non-military leadership.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) :

[20]

- (1) समाजावर होणारे कोणतेही दोन युद्धाचे परिणाम लिहा.
- (2) प्रेरणा म्हणजे काय ?
- (3) युद्धाचे मानसशास्त्र म्हणजे काय ?
- (4) 'संघटन' चा अर्थ सांगा.
- (5) मानवी हक्क म्हणजे काय ?
- (6) वॉर न्यूरोसिस म्हणजे काय ?
- (7) नेतृत्वाचे प्रकार लिहा.
- (8) प्रचाराची साधने सांगा.
- (9) मनोधैर्य म्हणजे काय ?
- (10) बुद्धी परीवर्तनाविषयी आपणास काय माहित आहे ?
- (11) युद्धाचे समाजशास्त्र म्हणजे काय ?
- (12) राष्ट्र उभारणीची व्याख्या द्या.
- (13) समाजात सैनिकाची काय प्रतिमा आहे ?

2. प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[10]

- (1) विजयाचा सामाजिक दृष्टीकोन सांगा.
- (2) लष्करी नेतृत्वाची कार्ये स्पष्ट करा.
- (3) अफवेचा समाजावर होणारा परिणाम स्पष्ट करा.
- (4) युद्धोत्तर सामाजिक समस्या कोणत्या ?

3. प्रत्येकी 150 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[20]

- (1) 'मनोधैर्य वाढविण्याचे तंत्र' यावर निबंध लिहा.
- (2) सशस्त्रदल आणि मानवी हक्क यांचेतील संबंधाचे मुल्यमापन करा.
- (3) युद्धकाळातील सैनिकांचे मानसिक आरोग्य स्पष्ट करा.
- (4) संरक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा.

4. प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[30]

- (1) राष्ट्र उभारणीच्या कार्यातील सशस्त्र सेनादलाची भूमिका स्पष्ट करा.
- (2) जिविध समाजातील सैनिकांच्या प्रतिमांचे वर्णन करा.
- (3) संरक्षण दलातील व्यक्तीच्या सामाजिक पार्श्वभूमीमुळे सेनादलाचे चारित्र्य आणि रचना कशी बदलते ते स्पष्ट करा.
- (4) लष्करी आणि नागरी नेतृत्व यांचेतील संबंध स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4+4+4]

[Total No. of Printed Pages—8+4

[3601]-260

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

D.S. : S-1(A)—Contemporary Warfare

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in 20 words each (any ten) :

[20]

- (1) Write any *two* means of Economic Warfare.
- (2) Write the long forms of S.A.L.T.
- (3) What is Limited War ?
- (4) What is Propaganda ?
- (5) When and where did USA use the first nuclear bomb ?
- (6) Write the long form of S.R.B.M.
- (7) What is Brainwashing ?
- (8) State any *two* characteristics of Guerrilla War.
- (9) Write any *two* names of Biological Weapons.
- (10) What is Conventional Warfare ?
- (11) Write the name of Clausewitz's famous book.

P.T.O.

(12) State any *two* objectives of Chemical Warfare.

(13) What is war according to Oxford Dictionary ?

2. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]

(1) What is insurgency ?

(2) State the importance of Psychological War.

(3) State the importance of propaganda during war time.

(4) Explain the concept of Total War.

3. Answer in **150** words each (any *two*) : [20]

(1) Describe in brief Economic Warfare.

(2) Explain the nature of Biological Warfare.

(3) Explain the principles of Guerrilla Warfare.

(4) Describe the counter insurgency.

4. Answer in **300** words each (any *two*) : [30]

(1) What is Nuclear Warfare ? Describe the origin and development of Nuclear Warfare.

(2) Describe the nature of Chemical Warfare.

(3) What is Psychological War ? Explain the nature of Psychological War.

(4) Describe the effects of War.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[20]

- (1) आर्थिक युद्धपद्धतीची कोणतीही दोन साधने सांगा.
- (2) एस. ए. एल. टी. चे विस्तारीत रूप लिहा.
- (3) मर्यादित युद्ध म्हणजे काय ?
- (4) प्रचार म्हणजे काय ?
- (5) अमेरिकेने प्रथम अणु बाँबचा वापर केंव्हा आणि कोठे केला ?
- (6) एस. आर. बी. एम. चे विस्तारीत रूप लिहा.
- (7) बुद्धी परिवर्तन म्हणजे काय ?
- (8) गनिमी युद्धाची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- (9) कोणत्याही दोन जैविक अस्त्रांची नावे लिहा.
- (10) पारंपारिक युद्धपद्धती म्हणजे काय ?
- (11) क्लॉजविटझच्या प्रसिद्ध ग्रंथाचे नांव लिहा.
- (12) रासायनिक युद्धपद्धतीची कोणतीही दोन उद्दिष्टे सांगा.
- (13) ऑक्सफर्ड शब्दकोशानुसार युद्ध म्हणजे काय ?

2. प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[10]

- (1) विप्लव म्हणजे काय ?
- (2) मानसशास्त्रीय युद्धाचे महत्व सांगा.
- (3) प्रचाराचे युद्ध काळातील महत्व सांगा.
- (4) सर्वकष युद्धाची संकल्पना स्पष्ट करा.

3. प्रत्येकी 150 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[20]

- (1) आर्थिक युद्धपद्धतीचे थोडक्यात वर्णन करा.
- (2) जिवाणू युद्धपद्धतीचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (3) गनिमी युद्धाची तत्वे स्पष्ट करा.
- (4) प्रतिविप्लवाचे वर्णन करा.

4. प्रत्येकी 300 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[30]

- (1) अणु युद्धपद्धती म्हणजे काय ? अणु युद्धपद्धतीचा उगम आणि विकास विशद करा.
- (2) रासायनिक युद्धपद्धतीच्या स्वरूपाचे वर्णन करा.
- (3) मानसशास्त्रीय युद्ध म्हणजे काय ? मानसशास्त्रीय युद्धपद्धतीचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (4) युद्धाचे परिणाम विशद करा.

D.S. : S-1(B)—Strategic Thinkers

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in 20 words each (any ten) : [20]

- (1) Which is the famous book of Clausewitz ?
- (2) To which nation did Jomini belong ?
- (3) Write *two* names of the books written by Moltke.
- (4) To which nation did Dupic belong ?
- (5) According to Liddell Hart, what is strategy ?
- (6) Who had used the theories of Liddell Hart and Fuller during World War II ?
- (7) Which theory is stated by Admiral A.T. Mahan ?
- (8) Which is the famous book of Douhet ?
- (9) "Political power flows from the barrel of the Gun." Who said this ?
- (10) Which is the famous book of Che-Guevara?
- (11) To which nation did Marshal Foch belong ?

-
- (12) What is the main cause of war as stated by J.F.C. Fuller ?
- (13) To which nation did Churchill belong ?

2. Answer in 50 words each (any two) : [10]

- (1) According to Jomini, what is the importance of psychological factor in war ?
- (2) Explain the concept of strategy by Moltke.
- (3) Soviet concept of War.
- (4) Explain Liddell Hart's concept of Total War.

3. Answer in 150 words each (any two) : [20]

- (1) Explain the strategic thought by Marshal Foch.
- (2) State the military thought by Dupica.
- (3) Describe the strategic thought by Ludendorff.
- (4) Explain the contribution of Karl Marx to the War.

4. Answer in 300 words each (any two) : [30]

- (1) Explain the Douhet's theory of Air Power.
- (2) Describe the strategic thought by Clausewitz.
- (3) State the military thought by Che-Guevara.
- (4) Describe the views of Mao Tse Tung about Guerrilla Warfare.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) :

[20]

- (1) क्लॉजविट्झ यांचा प्रसिद्ध ग्रंथ कोणता ?
- (2) जोमिनी कोणत्या देशातील होती ?
- (3) मोल्टके यांच्या दोन ग्रंथांची नावे लिहा.
- (4) डूपिक कोणत्या देशातील होता ?
- (5) लिडल हार्ट यांच्यामते युद्धनिती म्हणजे काय ?
- (6) दुसऱ्या महायुद्धात लिडल हार्ट आणि फुलर यांचे सिद्धांत कोणी उपयोगात आणले ?
- (7) अँडमिरल ए. टी. महान यांनी कोणता सिद्धांत मांडला ?
- (8) डूहेट यांचा प्रसिद्ध ग्रंथ कोणता ?
- (9) “राजकीय सत्ता ही बंदुकिच्या नळीतून निर्माण होते.” असे कोणी म्हटले आहे ?
- (10) चे-गेव्हरा यांचा प्रसिद्ध ग्रंथ कोणता ?
- (11) मार्शल फोच कोणत्या देशातील होते ?
- (12) जे. एफ. सी. फुलर यांच्या मते युद्धाचे मुख्य कारण कोणते ?
- (13) चर्चिल कोणत्या देशातील होता ?

2. प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[10]

- (1) जोमिनीच्या मते युद्धातील मानसशास्त्रीय घटकांचे महत्व कोणते ?
- (2) मोल्टके यांची युद्धनितीची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (3) सोव्हिएट रशियाची युद्धाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (4) लिडल हार्ट यांची सर्वकष युद्धाची संकल्पना स्पष्ट करा.

3. प्रत्येकी 150 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[20]

- (1) मार्शल फोच यांचे सामरिक विचार स्पष्ट करा.
- (2) डूपिक यांचे लष्करी विचार सांगा.
- (3) लूडेनडॉर्फ यांच्या सामरिक विचारांचे वर्णन करा.
- (4) कार्ल मार्क्स यांचे युद्धातील योगदान स्पष्ट करा.

4. प्रत्येकी 300 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[30]

- (1) डूहेट यांचा हवाई शक्तीचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
- (2) क्लॅंजविट्झ यांच्या सामरिक विचारांचे वर्णन करा.
- (3) चे-गेव्हरा यांचे लष्करी विचार सांगा.
- (4) माओ त्से तुंग यांच्या गनिमी युद्धपद्धती विषयीच्या विचारांचे वर्णन करा.

[3601]-260

D.S. : S-1(C)—International Law

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **20** words each (any *ten*) : [20]

- (1) What is Neutrality ?
- (2) Define 'Humanity'.
- (3) What is Nuclear Warfare ?
- (4) Write the long form of I.C.J.
- (5) Define 'Contraband Goods'.
- (6) What is peace-keeping force ?
- (7) State any *two* sources of International Law.
- (8) Define 'Human Rights'.
- (9) Which languages are used in working of U.N. International Court of Justice ?
- (10) Who used first time the word 'International Law' ?
- (11) What is 'Crimes against Humanity' ?

(12) What is Blockade ?

(13) State any *two* subject of International Law.

2. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]

(1) What is Atlantic Charter ?

(2) Write a short note on 'Geneva Conventions'.

(3) State the kinds of War Crimes.

(4) What are the characteristics of Neutrality ?

3. Answer in **150** words each (any *two*) : [20]

(1) Describe the nature of International Law.

(2) Discuss the role of U.N. for protection of Human Rights.

(3) Describe the International Criminal Court.

(4) Explain the duties and rights of Neutral State.

4. Answer in **300** words each (any *two*) : [30]

(1) Describe in detail the crimes against Humanity.

(2) Explain in detail the meaning and concept of Neutrality.

(3) Explain the role of U.N. peace-keeping force.

(4) What is Blockade ? Explain various types of Blockade.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[20]

- (1) तटस्थता म्हणजे काय ?
- (2) मानवतेची व्याख्या द्या.
- (3) अणु युद्धपद्धती म्हणजे काय ?
- (4) आय. सी. जे. चे विस्तारीत रूप लिहा.
- (5) 'विनिषिद्ध मालाची' व्याख्या द्या.
- (6) शांतीरक्षक सेना म्हणजे काय ?
- (7) आंतरराष्ट्रीय कायद्याची कोणतीही दोन उगमस्थाने नमुद करा.
- (8) 'मानवी हक्का' ची व्याख्या द्या.
- (9) संयुक्त राष्ट्रांच्या आंतरराष्ट्रीय न्यायालयाच्या कामकाजासाठी कोणत्या भाषांचा वापर केला जातो ?
- (10) 'आंतरराष्ट्रीय कायदा' हा शब्द प्रथम कोणी वापरला ?
- (11) 'मानवते विरुद्ध अपराध' म्हणजे काय ?
- (12) नाकेबंदी म्हणजे काय ?
- (13) आंतरराष्ट्रीय कायद्याचे कोणतेही दोन विषय नमुद करा.

2. प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[10]

- (1) अटलांटीक चार्टर म्हणजे काय ?
- (2) जिनेव्हा परिषदेविषयी थोडक्यात टिपा लिहा.
- (3) युद्ध अपराधाचे प्रकार सांगा.
- (4) तटस्थतेची वैशिष्ट्ये कोणती ?

3. प्रत्येकी 150 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[20]

- (1) आंतरराष्ट्रीय कायद्याचे स्वरूप विशद करा.
- (2) मानवी हक्कांच्या रक्षणासाठी संयुक्त राष्ट्रांनी केलेल्या कार्याची चर्चा करा.
- (3) आंतरराष्ट्रीय फौजदारी न्यायालयाचे वर्णन करा.
- (4) तटस्थ राष्ट्रांचे अधिकार आणि कर्तव्य स्पष्ट करा.

4. प्रत्येकी 300 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[30]

- (1) मानवते विरुद्ध अपराधांचे सविस्तर वर्णन करा.
- (2) तटस्थतेचा अर्थ आणि संकल्पना स्पष्ट करा.
- (3) संयुक्त राष्ट्रांच्या शांततारक्षक दलाची भूमिका स्पष्ट करा.
- (4) नाकेबंदी म्हणजे काय ? नाकेबंदीचे प्रकार सांगा.

Total No. of Questions—4+4+4]

[Total No. of Printed Pages—8+4

[3601]-261

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

D.S. S-2 (A) : Indian Military System

(Ancient and Medieval)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in 20 words each (any ten) : [20]

- (1) What is Military History ?
- (2) In which year was the battle of Jhelum fought ?
- (3) Give any *two* causes for war in the Ramayan period.
- (4) What is Chaturang Bal ?
- (5) What is the another name of Kautilya ?
- (6) State any *two* rules of war in Mahabharat period.
- (7) Between whom was the first battle of Panipat fought ?
- (8) Give any *two* weapons of Rajputs ?
- (9) What was the period of Sultan's military system ?
- (10) When was the first battle of Tarain fought ?

P.T.O.

(11) Between whom was the battle of Somnath fought ?

(12) Who was Megasthenes ?

(13) State any *two* weapons in Vedic period.

2. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]

(1) Why did Prithviraj Chauhan succeed in the first battle of Tarain ?

(2) Explain the concept of defence and security as stated by Kautilya.

(3) Write a note on "Decline of Vijayanagar Empire".

(4) What was the Mansabdari System ?

3. Answer in **150** words each (any *two*) : [20]

(1) State the various causes for decline of Rajput.

(2) Explain the Military Reforms of Alla-ud-din Khilji.

(3) Describe in detail the military system of Gupta Empire.

(4) Explain the causes of Alexander's victory in the battle of Jhelum (326 B.C.).

4. Answer in **300** words each (any *two*) : [30]

(1) Give the causes of war in Vedic period.

(2) Describe in detail the Mughal military system.

(3) Explain in brief the military system during the Indus Valley Civilization.

(4) Examine the Turk military system with special reference to the battle of Somnath.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतीही दहा) :

[20]

- (1) लष्करी इतिहास म्हणजे काय ?
- (2) झेलमची लढाई कोणत्या वर्षी झाली ?
- (3) रामायण काळातील युद्धाची कोणतीही दोन कारणे सांगा.
- (4) चतुरंग बळ म्हणजे काय ?
- (5) कौटिल्याचे दुसरे नांव काय आहे ?
- (6) महाभारत काळातील युद्धाचे कोणतेही दोन नियम सांगा.
- (7) पानिपतची पहिली लढाई कोणात लढली गेली ?
- (8) राजपुतांची कोणतीही दोन शस्त्रास्त्रे सांगा.
- (9) सुलतान सैन्यपद्धतीचा कालावधी कोणता होती ?
- (10) तराईनची पहिली लढाई केव्हा झाली ?
- (11) सोमनाथची लढाई कोणात झाली ?
- (12) मेगास्थेनिस कोण होता ?
- (13) वेदकालीन कोणतेही दोन शस्त्रास्त्रे सांगा.

2. प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[10]

- (1) तराईनच्या पहिल्या लढाईत पृथ्वीराज चौहान का यशस्वी झाला ?

- (2) कौटिल्याने सांगितलेली संरक्षण व सुरक्षेची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (3) “विजयनगरच्या साम्राज्याचा ऱ्हास” वर टिप लिहा.
- (4) मनसबदारी पद्धत काय होती ?

3. प्रत्येकी 150 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[20]

- (1) राजपुतांच्या विनाशाची विविध कारणे सांगा.
- (2) अल्ला-उद-दीन खिलजीच्या लष्करी सुधारणा स्पष्ट करा.
- (3) गुप्त साम्राज्याच्या लष्करी पद्धतीचे सविस्तर वर्णन करा.
- (4) ख्रिस्तपूर्व 326 मध्ये झालेल्या झेलमच्या लढाईतील अलेक्झांडरच्या विजयाची कारणे स्पष्ट करा.

4. प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[30]

- (1) वैदिक काळातील युद्धाची कारणे सांगा.
- (2) मोगल लष्करी पद्धतीचे सविस्तर वर्णन करा.
- (3) सिंधू संस्कृतीच्या काळातील लष्करी पद्धती थोडक्यात स्पष्ट करा.
- (4) सोमनाथाच्या लढाईचा संदर्भ देऊन तुर्कांच्या लष्करी पद्धतीचे मुल्यमापन करा.

[3601]-261

D.S. : S-2 (B) : Western Military System

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer in 20 words each (any ten) : [20]

- (1) What was the strength of Roman Legion ?
- (2) In which year was the battle of Zama fought ?
- (3) What was the aim of Schlieffen plan ?
- (4) What is Infantry ?
- (5) Who discovered the Tank ?
- (6) What is 'U' Boats ?
- (7) Who was the father of Artillery ?
- (8) When was Second World War fought ?
- (9) What is Blitzkrieg Tactics ?
- (10) In which year British started strategic Bombing on Germany ?
- (11) What was the Age of cavalry ?
- (12) In which year was the treaty of Versailles signed ?
- (13) Who was Gustavus Adolphus ?

2. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) What were the causes for decline of cavalry ?
- (2) What type of weapons were used by Roman soldiers ?
- (3) What are the essential principles of Blitzkrieg Tactics ?
- (4) Role of 'U' Boats during First World War.

3. Answer in **150** words each (any *two*) : [20]

- (1) Describe the battle of Zama.
- (2) Describe in brief the chemical warfare during World War I.
- (3) State the development of Artillery during Second World War.
- (4) Describe the battle of Crecy (1346 A.D.) and bring out salient features of revival of Infantry.

4. Answer in **300** words each (any *two*) : [30]

- (1) Explain in detail the causes of Second World War ?
- (2) Explain in detail the military system of Greeks.
- (3) Explain in detail the causes of World War I.
- (4) Describe the various types of weapons used by Roman soldiers.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) :

[20]

- (1) रोमन लिजियन्सची सैन्यसंख्या किती होती ?
- (2) झामाचे युद्ध कोणत्या वर्षी घडून आले ?
- (3) इलायफेन योजनेचा हेतू काय होता ?
- (4) पायदळ म्हणजे काय ?
- (5) रणगाड्याचा शोध कोणी लावला ?
- (6) 'यू' बोट म्हणजे काय ?
- (7) तोफखान्याचा जनक कोण होता ?
- (8) दुसरे महायुद्ध केव्हा घडून आले ?
- (9) विद्युतवेगी डावपेच म्हणजे काय ?
- (10) जर्मनीवर ब्रिटीशांनी बॉम्ब वर्षाव कधी सुरु केला ?
- (11) घोटदलाचा काळखंड कोणता ?
- (12) व्हर्सायच्या करारावर स्वाक्षऱ्या कधी झाल्यात ?
- (13) गुस्ताव्हस अँडॉल्फस कोण होता ?

2. प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]
- (1) घोडदलाच्या व्हासाची कारणे कोणती ?
 - (2) रोमन सेना कोणत्या प्रकारची शस्त्रे वापरत होती ?
 - (3) विद्युतवेगी डावपेचाची अत्यावश्यक तत्वे कोणती आहेत ?
 - (4) पहिल्या महायुद्धातील 'यू' बोटचे कार्य सांगा.
3. प्रत्येकी 150 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) झामाच्या लढाईचे वर्णन करा.
 - (2) पहिल्या महायुद्धातील रासायनिक युद्धपद्धतीचे थोडक्यात वर्णन करा.
 - (3) दुसऱ्या महायुद्धातील लोकदलाचा विकास सांगा.
 - (4) क्रेसीच्या लढाईचे (1346 ए. डी.) वर्णन करा आणि पायदकाच्या पुनरुज्जीवनची वैशिष्ट्ये सांगा.
4. प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [30]
- (1) दुसऱ्या महायुद्धातील कारणे सविस्तर स्पष्ट करा.
 - (2) ग्रीकांच्या लष्करी पद्धतीविषयी सविस्तर स्पष्ट करा.
 - (3) पहिल्या महायुद्धाची कारणे सविस्तर स्पष्ट करा.
 - (4) रोमन सैनिकांनी वापरलेल्या विविध प्रकारच्या शस्त्रास्त्रांचे वर्णन करा.

[3601]-261

D.S. : S-2 (C) : Maratha Military System (1630-1818)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in 20 words each (any ten) : [20]

- (1) Where was the capital of Peshwa ?
- (2) Who was the chief of Shivaji's Navy ?
- (3) When and where was the Second Anglo-Maratha war fought ?
- (4) Between whom was the battle of Palkhed fought ?
- (5) State the name of the step-brother of Shivaji.
- (6) Between whom was the battle of Purandar fought ?
- (7) Who was the Commander of Afghan army in the third battle of Panipat ?
- (8) Give any two characteristics of Guerrilla tactics.
- (9) Give the any two names of Naval forts built by Shivaji.
- (10) Between whom was the battle of Bhopal fought ?
- (11) Between whom was the battle of Pratapgad fought ?
- (12) State the names of bodyguard of Shivaji and Afzal Khan.
- (13) Who was Jijabai ?

2. Answer in 50 words each (any two) : [10]

- (1) Why did Shivaji adopt Guerrilla tactics ?
- (2) What were the objectives of Karnataka campaign ?
- (3) Describe the social condition in Maharashtra before the birth of Shivaji.
- (4) Write a note on 'Bajirao'-I.

3. Answer in 150 words each (any two) : [20]

- (1) "Shivaji as a master of Guerrilla leader." Discuss.
- (2) Explain the strategy and tactics of Shivaji in the battle of Pratapgarh.
- (3) Explain the causes of Maratha defeat in the third battle of Panipat.
- (4) Describe the third Anglo-Maratha war.

4. Answer in 300 words each (any two) : [30]

- (1) Describe the causes of downfall of Maratha power ?
- (2) Explain in detail the Shahiste Khan affair.
- (3) Describe the Maratha Navy under the leadership of Kanhoji Angre.
- (4) "Sambhaji as a Military leadership." Discuss.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) : [20]

- (1) पेशव्यांची राजधानी कोठे होती ?
- (2) शिवाजी महाराजांच्या नौदलाचे प्रमुख कोण होते ?
- (3) दुसरे इंग्रज-मराठा युद्ध कधी व कोठे झाले ?
- (4) पालखेडची लढाई कोणात झाली ?
- (5) शिवाजी महाराजांच्या सावत्र भावाचे नाव सांगा.
- (6) पुरंदरचे युद्ध कोणात झाले ?
- (7) पानिपतच्या तिसऱ्या लढाईत अफगाणी सेनेचा कमांडर कोण होता ?
- (8) गनिमी काव्याची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- (9) शिवाजी महाराजांनी बांधलेल्या कोणत्याही दोन नाविक किल्ल्यांची नावे सांगा.
- (10) भोपाळची लढाई कोणात झाली ?
- (11) प्रतापगडची लढाई कोणात लढली गेली ?
- (12) शिवाजी महाराज व अफजल खान यांच्या अंगरक्षकांची नावे सांगा.
- (13) जीजाबाई कोण होत्या ?

2. प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) शिवाजी महाराजांनी गनिमी काव्याचा वापर का केला ?
- (2) कर्नाटक मोहीमेची उद्दिष्टे कोणती होती ?
- (3) शिवाजी महाराजांच्या जन्मापूर्वीच्या महाराष्ट्रातील सामाजीक परिस्थितीचे वर्णन करा.
- (4) 'बाजीराव पहिला' यावर टिपण लिहा.

3. प्रत्येकी 150 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) "शिवाजी महाराज एक कुशल गनिमी नेते." चर्चा करा.
- (2) प्रतापगडाच्या लढाईतील शिवाजी महाराजांची युद्धनीती व डावपेच स्पष्ट करा.
- (3) पानिपतच्या तिसऱ्या लढाईतील मराठ्यांच्या पराभवाची कारणे स्पष्ट करा.
- (4) तिसऱ्या अँग्लो-मराठा युद्धाचे वर्णन करा.

4. प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [30]

- (1) मराठी सत्तेच्या पतनाची कारणे विशद करा.
- (2) शाहिस्तेखान प्रकरण सविस्तर विशद करा.
- (3) कान्होजी आंग्रे यांच्या नेतृत्वाखालील मराठा नौदलाचे वर्णन करा.
- (4) "संभाजी महाराज एक लष्करी नेता."—चर्चा करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-262

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

SOCIAL WORK (General II)

(i) Introduction : Fields of Social Work

(ii) Population Education

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *ten* questions in **20** words each : [20]

- (1) State any *four* reasons for social backwardness.
- (2) Name any *four* organizations working for child welfare.
- (3) State the names of *four* social workers who worked for the welfare of women and mention their work.
- (4) State *four* problems of aged persons.
- (5) State the importance of Interview.
- (6) State any *two* important aspects of recording.
- (7) State any *four* fields of social welfare in India.
- (8) State Adoption.
- (9) Explain Fertility.
- (10) State Migration.

P.T.O.

- (11) Name any *four* institutions imparting population education.
- (12) Explain Disguised Unemployment.
- (13) State AIDS.

2. Answer any *two* questions in **50** words each : [10]

- (1) State causes for poor standard of living in rural area.
- (2) Explain the importance of government welfare programmes for youth.
- (3) State the methods for AIDS awareness in society.
- (4) Describe the need for population education for youth, before marriage.

3. Answer any *two* questions in **150** words each : [20]

- (1) Write a note on training of social work.
- (2) Write a note on health services for children.
- (3) Explain how antisocial acts affect population growth ?
- (4) Highlight the relationship between employment and standard of living.

4. Answer any *two* questions in **300** words each : [30]

- (1) Write an essay on 'Institutional care for children'.
- (2) Write a detailed note on social service by the youth.
- (3) Describe the need for population education for population control.
- (4) Discuss the socio-cultural factors which affect population growth.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.

1. कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) सामाजिक मागासलेपणाची कोणतीही चार कारणे विशद करा.
- (2) बालकल्याणासाठी कार्य करणाऱ्या कोणत्याही चार संघटनांची नावे सांगा.
- (3) महिलांच्या कल्याणासाठी कार्य केलेल्या चार समाज कार्यकर्त्यांची नावे विशद करा व त्यांच्या कार्याचा उल्लेख करा.
- (4) वृद्ध व्यक्तींच्या चार समस्या विशद करा.
- (5) मुलेखतीचे महत्व विशद करा.
- (6) नोंदीच्या कोणत्याही दोन महत्वाच्या बाबी विशद करा.
- (7) भारतातील समाजकल्याणाची कोणतीही चार क्षेत्रे विशद करा.
- (8) दत्तक विशद करा.
- (9) जननक्षमता वर्णन करा.
- (10) स्थलांतर विशद करा.
- (11) लोकसंख्या शिक्षण देणाऱ्या कोणत्याही चार संस्थांची नावे सांगा.
- (12) छुपी बेकारी स्पष्ट करा.
- (13) एड्स विशद करा.

2. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा : [10]

- (1) ग्रामीण भागातील निकृष्ट रहाणीमानाच्या दर्जाची कारणे विशद करा.
- (2) युवकांसाठी शासकीय कल्याण कार्यक्रमांचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- (3) समाजात एड्स जागृतीच्या पद्धती विशद करा.
- (4) युवकांना, विवाहापूर्वी लोकसंख्या शिक्षणाच्या गरजेचे वर्णन करा.

3. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) 'समाज कार्याचे प्रशिक्षण' यावर टिपण लिहा.
- (2) बालकांसाठी आरोग्य सेवा यावर टिपण लिहा.
- (3) असामाजिक कृत्ये लोकसंख्या वाढीवर कशाप्रकारे परिणाम करतात हे स्पष्ट करा.
- (4) 'रोजगार व रहाणीमानाचा दर्जा' यातील संबंधावर प्रकाश टाका.

4. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा : [30]

- (1) 'बालकांसाठी संस्थात्मक काळजी' यावर निबंध लिहा.
- (2) 'युवकांकडून समाजसेवा' यावर तपशीलवार टिपण लिहा.
- (3) लोकसंख्या नियंत्रणासाठी लोकसंख्या शिक्षणाच्या गरजेचे वर्णन करा.
- (4) लोकसंख्या वाढीवर परिणाम करणाऱ्या सामाजिक-सांस्कृतिक घटकांवर चर्चा करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-264

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

COMMERCE

(G-2 : Business Accounting)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of calculator is allowed.

1. Answer the following questions (any *five*) :

[10]

(a) What is meant by Book-keeping ?

(b) What is a Debit Note ?

(c) What is Trading Account ?

(d) Meaning of Trial Balance.

(e) State the meaning of Cost Accounting.

(f) What is Personal Account ?

(g) What is Time-keeping ?

2. Journalise the following transactions :

[20]

2008

Feb. 1 Started business with cash Rs. 60,000

" 6 Deposited Rs. 7,000 in Canara Bank.

P.T.O.

- Feb. 10 Purchased goods of Rs. 6,000 for cash from Dharmendra
- " 11 Paid salary Rs. 2,000 to Ramesh
- " 13 Goods sold to Kapil for cash Rs. 10,000
- " 15 Paid wages Rs. 300
- " 16 Purchased machinery of Rs. 21,000 from Mr. Kadam on credit
- " 20 Sold machinery to Ananda Rs. 3,000
- " 22 Purchased goods for cash Rs. 7,000
- " 23 Received commission Rs. 400
- " 24 Withdrawn for personal use from Canara Bank Rs. 700
- " 25 Paid rent Rs. 800
- " 28 Paid for advertisement Rs. 500

Or

Explain meaning, objects, importance of Double Entry.

3. (a) The following particulars have been extracted from the books of Sagar Manufacturing Co. Ltd. for the year ended on 31st Dec. 2008 : [15]

Particulars	Amount (Rs.)
Stock of Raw materials on 1-1-2008	70,500
Productive wages	2,10,000
Director's fees	9,000
Raw-materials purchased	3,12,000
Stock of Raw material on 31-12-2008	75,000

Cash Discount allowed	5,100
Bad Debts	7,050
Factory Insurance	4,500
Office Rent and Rates	2,400
Gas and Water Charges	2,250
Office lighting	450
Royalties	14,400
Counting house salary	21,000
Carriage inward	12,300
Carriage outward	6,750
Interest on Loan	4,500
Repairs to Plant and Machinery	15,900
Salesmen Salary	4,650
Advertisement	12,600
Depreciation on Plant and Machinery	10,650
General Expenses	7,500
Manager's salary	18,000
Sales	8,96,000

Manager's salary is to be allocated to factory and office in the ratio of 5 : 2.

Prepare Cost-sheet.

Or

State the meaning of overheads. Explain the types of overheads.

- (b) Describe in brief the procedure for purchasing materials. [15]

Or

Prepare a Store Ledger Account under the LIFO method of pricing the issue of stores, using the following information :

Particulars		Units
2008		
Jan. 1	Balance in hand 1.20 per unit	100
" 2	Received @ Rs. 1.30 per unit	200
" 13	Issued	150
" 15	Received @ Rs. 1.40 per unit	100
" 18	Issued	150
" 20	Returned from the issues on 13th Jan.	30
" 25	Received @ Rs. 1.30 per unit	100
" 28	Wastage	10
" 30	Issued	110

4. Write short notes on (any four) : [20]

- (a) Fixed and Variable Overheads.
- (b) Time Booking.
- (c) Materials Requisition.
- (d) Trading Account.
- (e) Petty Cash Book.
- (f) Sales Day Book.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—8

[3601]-265

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

EDUCATION (G-2)

(Content Analysis)

(NEW COURSE)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer the following questions in 20 words each (any ten) . [20]

- (1) What do you mean by Social Institution ?
- (2) What is Shantiniketan ?
- (3) Write the meaning of Secondary Education.
- (4) What is registration ?
- (5) What is Retention ?
- (6) What do you mean by fatigue ?
- (7) Write the meaning of Social Heredity.
- (8) Write the definition of Negative Education.
- (9) Write the meaning of Basic Education.
- (10) What is Character ?
- (11) What do you mean by Heredity ?
- (12) Write the meaning of Computer Education.
- (13) What is National Integration ?

P.T.O.

2. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]
- (1) Write the stages of development of a child according to Rousseau.
 - (2) Explain the concept of Heredity.
 - (3) Write the characteristics of process of learning.
 - (4) Explain the causes of Fatigue.
3. Answer the following questions in **150** words each (any *two*) : [20]
- (1) Explain the role and functions of school in Developing Democratic Citizenship.
 - (2) What is Development ? Explain the characteristics of process of Development.
 - (3) What is Forgetting ? Explain the causes of forgetting and suggest the remedial measures to minimise the forgetting.
 - (4) What is learning ? Explain in detail the factors affecting learning.
4. Answer the following questions in detail. Answer of each question is expected in **300** words (any *two*) : [30]
- (1) What are the main problems in Secondary Education ? Suggest the remedial measures to overcome these problems.
 - (2) Explain nature, importance and limitations of Trial and Error method.
 - (3) Explain the Educational thoughts and functions of Ravindranath Tagore.
 - (4) Explain the physical, mental, emotional and social characteristics of Adolescence stage.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दात लिहा : [20]

- (1) सामाजिक संस्था म्हणजे काय ?
- (2) शांतीनिकेतन म्हणजे काय ?
- (3) माध्यमिक शिक्षणाचा अर्थ लिहा.
- (4) ग्रहण म्हणजे काय ?
- (5) धारणेचा अर्थ लिहा.
- (6) थकवा म्हणजे काय.
- (7) सामाजिक अनुवंशाचा अर्थ लिहा.
- (8) अभावात्मक शिक्षणाची व्याख्या लिहा.
- (9) मुलौदयोगी शिक्षणाचा अर्थ लिहा.
- (10) चारित्र्य म्हणजे काय ?
- (11) अनुवंश म्हणजे काय ?
- (12) संगणकीय शिक्षणाचा अर्थ लिहा.
- (13) राष्ट्रीय एकात्मता म्हणजे काय ?

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा : [10]

- (1) रूसोने सांगितलेल्या बाळांच्या विकासाच्या अवस्था लिहा.
- (2) अनुवंशाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (3) अध्ययन प्रक्रियेची वैशिष्ट्ये लिहा.
- (4) थकव्याची कारणे स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दात लिहा : [20]

- (1) लोकशाही नागरिकत्वाच्या विकासातील शाळेची भुमीका व कार्य स्पष्ट करा.
- (2) विकास म्हणजे काय ? विकास प्रक्रियेची वैशिष्टे स्पष्ट करा.
- (3) विस्मरण म्हणजे काय ? विस्मरणाची कारणे सांगून विस्मरणाचे प्रमाण कमी करण्याचे मार्ग लिहा.
- (4) अध्ययन म्हणजे काय ? अध्ययनावर परिणाम करणारे घटक सविस्तर विशद करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा : [30]

- (1) माध्यमिक शिक्षणातील प्रमुख समस्या कोणत्या ? त्या दूर करण्यासाठी उपाय लिहा.
- (2) प्रयत्नप्रमादपद्धतीचे स्वरूप, महत्त्व व मर्यादा स्पष्ट करा.
- (3) रविन्द्रनाथ टागोरांचे शैक्षणिक विचार व कार्य स्पष्ट करा.
- (4) कुमारावस्थेची शारिरीक, मानसिक, भावनिक व सामाजिक विकासाची वैशिष्टे स्पष्ट करा.

[3601]-265

EDUCATION (G-2)

(OLD COURSE)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer the following questions in **20** words each (any *ten*) : [20]

- (1) What is Continuing Education ?
- (2) Write the meaning of Education according to Mahatma Gandhi.
- (3) What is discipline ?
- (4) Write the meaning of Cultural Organization.
- (5) What is Community ?
- (6) Write the meaning of Higher Secondary Education.
- (7) Write the meaning of Social discipline.
- (8) What is Dignity of Labour ?
- (9) Write the definition of Anganwadi.
- (10) What is Kuranshala ?
- (11) Write the meaning of Formal Education.
- (12) What do you mean by family ?
- (13) What do you mean by Population Education ?

2. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) Explain the *three* aspects of discipline.

- (2) Write the functions of Mahatma Jyotiba Phule about Women's Education.
 - (3) Explain the concept of Adult Education.
 - (4) Write the importance of Population Education.
3. Answer the following questions in **150** words each (any *two*) : [20]
- (1) Explain in detail the Educational thoughts of Ravindranath Tagore.
 - (2) Explain the difference between Formal and Non-formal Education.
 - (3) What is Higher Education ? What are the problems in higher education ? Write the remedial measures to overcome them.
 - (4) What is Welfare State ? Explain the role and functions of Welfare state in Education.
4. Answer the following questions in **300** words each (any *two*) : [30]
- (1) What do you mean by Vocational Education ? What are the problems in Vocational Education ? Write the measures to overcome them.
 - (2) Explain the educational thoughts of Mahatma Gandhi according to the following points :
 - (i) Meaning of Education;
 - (ii) Aims of Education;
 - (iii) Curriculum;
 - (iv) Basic Education.

- (3) Write the definition of indiscipline in school. What are the causes of school indiscipline ? Suggest the ways to overcome them.
- (4) Explain the concept of Cultural organization and explain the role and functions of cultural organisation in Education.

(भराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दात लिहा : [20]
- (1) निरंतर शिक्षण म्हणजे काय ?
 - (2) महात्मागांधींनी सांगितलेला शिक्षणाचा अर्थ लिहा.
 - (3) शिस्त म्हणजे काय ?
 - (4) सांस्कृतिक संघटनांचा अर्थ लिहा.
 - (5) लोकसमुदाय म्हणजे काय ?
 - (6) उच्च माध्यमिक शिक्षणाचा अर्थ लिहा.
 - (7) सामाजिक शिस्तीचा अर्थ लिहा.
 - (8) श्रमप्रतिष्ठा म्हणजे काय ?
 - (9) अंगणवाडीची व्याख्या लिहा.
 - (10) कुरणशाळा म्हणजे काय ?
 - (11) औपचारिक शिक्षणाचा अर्थ लिहा.
 - (12) कुटुंब म्हणजे काय ?
 - (13) लोकसंख्या शिक्षण म्हणजे काय ?

2. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा : [10]
- (1) शिस्तीचे तीन पैलू स्पष्ट करा.
 - (2) महात्मा फुले यांचे स्त्रिशिक्षणाचे कार्य लिहा.
 - (3) प्रौढ शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (4) लोकसंख्या शिक्षणाचे महत्व लिहा.
3. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दात लिहा : [20]
- (1) रविन्द्रनाथ टागोरांचे शैक्षणिक विचार सविस्तर विशद करा.
 - (2) औपचारिक व अनौपचारिक शिक्षणातील फरक स्पष्ट करा.
 - (3) उच्चशिक्षण म्हणजे काय ? उच्चशिक्षणातील समस्या कोणत्या ? त्या दूर करण्याचे मार्ग लिहा.
 - (4) कल्याणकारी राज्य म्हणजे काय ? कल्याणकारी राज्याची शिक्षणविषयक भूमिका व कार्य स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा : [30]
- (1) व्यावसायिक शिक्षण म्हणजे काय ? व्यावसायिक शिक्षणातील समस्या कोणत्या ? त्या दूर करण्यासाठी उपाय सुचवा.
 - (2) महात्मा गांधीचे शैक्षणिक विचार खालील मुद्द्याद्वारे स्पष्ट करा :
 - (i) शिक्षणाचा अर्थ;
 - (ii) शिक्षणाची ध्येय;
 - (iii) अभ्यासक्रमविषयक विचार;
 - (iv) मुल्येदयोगी शिक्षण.
 - (3) शालेय बेशिस्तीची व्याख्या लिहा व शालेय बेशिस्तीची कारणे सांगून उपाययोजना सुचवा.
 - (4) सांस्कृतिक संघटनांची संकल्पना स्पष्ट करून सांस्कृतिक संघटनांची शिक्षणविषयक भूमिका व कार्य विशद करा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—8+1

[3601]-266

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

MATHEMATICS

(FMG-2 : Operations Research)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of logarithmic tables and calculators is allowed.

(iv) Graph papers will be supplied on demand.

1. Attempt the following :

[16]

(i) Write the dual of the following L.P.P. :

$$\text{Max. } Z = 3x_1 - 2x_3$$

Subject to :

$$x_1 - x_2 + 2x_3 \geq 2$$

$$-2x_1 + 3x_2 + x_3 \leq 3$$

$$x_1, x_2, x_3 \geq 0.$$

(ii) Find the optimal solution of the following L.P.P. :

$$\text{Min. } Z = 2x + 3y$$

Subject to :

$$x \leq 1$$

$$y \geq 2$$

$$x, y \geq 0.$$

P.T.O.

- (iii) What is the difference between T.P. and A.P. ? Explain in brief.
- (iv) Define two person zero sum game and saddle point of its.
- (v) Define critical activity and critical path.
- (vi) Give any *two* situations where replacement model is applicable.
- (vii) Write the conditions for converting a sequencing problem of n -jobs through 3-machines into a sequencing problem of n -jobs through 2-machines.
- (viii) How many basic solutions are there to a given system of 2-equations in 4-unknowns ?

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

- (i) Solve the following L.P.P. by simplex method :

$$\text{Max. } Z = x_1 + x_2 + 3x_3$$

Subject to :

$$3x_1 + 2x_2 + x_3 \leq 3$$

$$2x_1 + x_2 + 2x_3 \leq 2$$

$$x_1, x_2, x_3 \geq 0.$$

(ii) Solve the following L.P.P. by Big-M method :

$$\text{Max. } Z = 3x_1 + 2x_2$$

Subject to :

$$2x_1 + x_2 \leq 2$$

$$3x_1 + 4x_2 \geq 12$$

$$x_1, x_2 \geq 0.$$

(B) Attempt any two of the following :

[10]

(i) Solve the following L.P.P. by graphical method :

$$\text{Max. } Z = 3x_1 + 4x_2$$

Subject to :

$$5x_1 + 4x_2 \leq 200$$

$$3x_1 + 5x_2 \leq 150$$

$$5x_1 + 4x_2 \geq 100$$

$$8x_1 + 4x_2 \geq 80$$

$$x_1, x_2 \geq 0.$$

(ii) Solve the following assignment problem :

		Operators				
		I	II	III	IV	V
Machines	A	30	25	33	35	36
	B	23	29	38	23	26
	C	30	27	22	22	22
	D	25	31	29	27	32
	E	27	29	30	24	32

- (iii) Determine an initial basic feasible solution to the following T.P., using matrix minima method :

	D ₁	D ₂	D ₃	D ₄	Supply
O ₁	6	4	1	5	14
O ₂	8	9	2	7	16
O ₃	4	3	6	2	5
Demand	6	10	15	4	35

3. (A) Attempt any *one* of the following : [8]

- (i) Obtain the I.B.F.S. of the following T.P. by VAM :

		Destination				
		P	Q	R	S	Supply
Source	A	21	16	25	13	11
	B	17	18	14	23	13
	C	32	17	18	41	19
	Demand	6	10	12	15	43

Test this solution for optimality.

- (ii) Obtain the I.B.F.S. of the following T.P. by North-West corner rule method :

		1	2	3	Capacity
Source	1	2	2	3	10
	2	4	1	2	15
	3	1	3	1	40
Demand		20	15	30	65

Test this solution for optimality.

(B) Attempt any *two* of the following :

[8]

- (i) Write rules for constructing project network.
- (ii) Write general rules for dominance in $(m \times n)$ game.
- (iii) Solve the following game :

		Player B			
		B ₁	B ₂	B ₃	B ₄
Player A	A ₁	-5	2	0	7
	A ₂	5	6	4	8
	A ₃	4	0	2	-3

4. (A) Attempt any *one* of the following :

[6]

- (i) Solve the following game graphically :

		Player B		
		1	3	11
Player A	8	1	3	11
	5	8	5	2

- (ii) The cost of a machine is Rs. 61,000 and its scrap value is Rs. 1,000. The maintenance cost found from past experience are as follows :

Year	Maintenance Cost (in Rs.)
1	1,000
2	2,500
3	4,000
4	6,000
5	9,000
6	12,000
7	16,000
8	20,000

(B) Attempt any *two* of the following :

[10]

- (i) There are five jobs each of which must go through the two machines A and B in the order AB. Processing times are given below :

		Jobs				
		1	2	3	4	5
Machine	A	5	1	9	3	10
	B	2	6	7	8	4

Determine a sequence for five jobs that will minimise the total elapsed time.

- (ii) Solve the following game by using dominance principle :

		Player B			
Player A	5	-10	9	0	
	6	7	8	1	
	8	7	15	1	
	3	4	-1	4	

- (iii) Construct a network for the project whose activities and their precedence relationships are given below :

Activities	Predecessor
A	—
B	—
C	—
D	A
E	B
F	B
G	C
H	D
I	E
J	H, I
K	F, G

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]
- (i) A machine costs Rs. 10,000. Its operating cost and resale values are given below :

Year	Operating Cost	Resale Cost
1	1,000	6,000
2	1,200	4,000
3	1,400	3,200
4	1,700	2,600
5	2,000	2,500
6	2,500	2,400
7	3,000	2,000
8	3,500	1,600

Determine at what time it could be replaced ?

- (ii) We have five jobs each of which must go through the machines A, B and C in the order ABC. Determine the sequence that will minimize the total elapsed time :

		Jobs				
		1	2	3	4	5
Machines	A	5	7	6	9	5
	B	2	1	4	5	3
	C	3	7	5	6	7

- (B) Attempt any *one* of the following : [10]
- (i) A small maintenance project consists of the following jobs whose precedence relationships is given below :

Jobs	Duration (Days)
1—2	15
1—3	15
2—3	3
2—5	5
3—4	8
3—6	12
4—5	1
4—6	14
5—6	3
6—7	14

- (a) Draw an arrow diagram representing the project.

- (b) Find the total float for each activity.
- (c) Find the critical path and the total project duration.

(ii) A small project is composed of seven activities whose time estimates are listed in the table as follow :

Activities	1—2	1—3	2—4	2—5	3—5	4—6	5—6
t_o	1	1	2	1	2	2	3
t_m	1	4	2	1	5	5	6
t_p	7	7	8	1	14	8	15

- (a) Draw the project network.
- (b) Also, find the expected project duration in weeks.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4+2

[3601]-267

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

MATHEMATICAL STATISTICS

General Paper I

(Mathematical Statistics—II)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of calculator and statistical table is allowed.

(iv) Symbols and abbreviations have their usual meaning.

(v) Graph papers will be supplied on request.

1. Attempt any *ten* of the following :

[10×2=20]

(a) Define countably infinite sample space (Ω) with an illustration.

(b) If X is a discrete random variable (r.v.) with standard deviation 10, find variance of $(3X - 5)$.

(c) Define probability generating function of a discrete r.v.

(d) State any *two* real life situations where negative binomial distribution is used.

(e) State the models of time series.

(f) Describe the term 'Purchasing power' related to index number.

P.T.O.

- (g) State Fisher's Z-transformation.
- (h) Define 'Type I error' and 'Type II error' in testing of hypothesis.
- (i) State uniqueness property of moment generating function (m.g.f.).
- (j) Define factorial moments (upto second order) of a discrete r.v.
- (k) Define mode and median of a discrete r.v.
- (l) Define coefficient of determination in multiple correlation analysis.
Give its interpretation.
- (m) If $r_{23} = 1$, prove that $r_{12} = r_{13}$.

2. Attempt any *two* of the following : [2×5=10]

- (a) If (X, Y) has joint p.m.f. as below :

$$P(x, y) = \frac{e^{-2m} m^{x+y}}{x! y!}, \quad \begin{matrix} x = 0, 1, 2, \dots \\ y = 0, 1, 2, \dots \\ m > 0, \end{matrix}$$

- (i) find marginal distributions of X and Y,
- (ii) verify independence of X and Y.
- (b) Show that all the cumulants of Poisson distribution are equal.
- (c) Describe the method of least squares to estimate trend values in a time series.

- (d) An automatic machine is designed to fill tins with 5 kilograms of oil with a standard deviation of 0.4 kilograms. A random sample of 100 tins was checked and the average weight was found to be 4.95 kilograms. Can we say that the machine is working properly ? Test at 5% level of significance (l.o.s.).

3. Attempt any *two* of the following : [2×10=20]

- (a) (i) A discrete r.v. X has p.m.f. as below :

$$P(x) = p \cdot q^x, \quad x = 0, 1, 2, 3, \dots$$
$$= 0 \text{ otherwise } 0 < p < 1, q = 1 - p.$$

Find mean and variance of X .

- (ii) Obtain the recurrence relation for negative binomial probabilities. Also state its use.

- (b) (i) Define residual of second order ($X_{1.23}$) and find its variance.

- (ii) Show that the multiple correlation coefficient always lies between zero and one.

- (c) (i) Write a note on 'Time reversal' and 'Factor reversal' test of index numbers.

- (ii) Distinguish between Laspeyre's, Paasche's and Fisher's Price index numbers.

- (d) (i) Describe the test procedure for testing equality of two independent population proportions.
- (ii) In a group 'A' of 28 students, the correlation coefficient between Intelligent Quotient (I.Q.) and marks in an examination was found to be 0.721. The corresponding value for another group 'B' of 33 students was 0.83. Can we say that the correlation coefficient between I.Q. and marks is larger for group 'B' than group 'A'. Test at 1% l.o.s.

4. Attempt any *two* of the following : [2×15=30]

- (a) (i) A discrete r.v. X follows Poisson distribution with parameter ' m ' such that :

$$P[X = 5] = \frac{3}{10} P[X = 4].$$

Find mean and standard deviation of X . Also compute $P[X \geq 2]$. [5]

- (ii) State and prove lack of memory property of geometric distribution with parameter ' p '. [5]

- (iii) Define time series. State various uses of time series analysis. [5]

- (b) (i) Derive the formula for the multiple correlation coefficient ($R_{1.23}$) in terms of co-factors of correlation matrix. [8]
- (ii) Describe various considerations in the construction of index numbers. [7]
- (c) (i) Compute the cost of living index number and comment on your result for the data given below : [5]

Commodity	Price		Weight
	2005	2008	
Food	50	65	4
Clothing	24	32	3
Fuel and lighting	10	15	1
House rent	25	20	2
Miscellaneous	30	50	1

- (ii) Describe the test procedure for testing equality of two independent population means. [5]
- (iii) For trivariate data, it is given that :

$$r_{12} = r_{13} = r_{23} = K(K \neq 1).$$

Find $R_{1.23}$ and $r_{12.3}$. [5]

- (d) (i) Discuss various methods of construction of consumer price index number. [5]
- (ii) Obtain the set of normal equations to fit equation of regression plane by the method of least squares. [5]
- (iii) Define the following terms :
- (I) Central Limit Theorem (C.L.T.);
 - (II) Level of Significance (L.O.S.);
 - (III) p -values. [5]

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-268

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

ENGLISH GENERAL

Paper II

(Understanding Fiction)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Texts Prescribed :—

(i) *Things Fall Apart* : Chinua Achebe

(ii) *Animal Farm* : George Orwell

(iii) *Temporary Answers* : Jai Nimbkar

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *ten* of the following in not more than **40** words each : [20]

(i) Explain any *two* important features of the autobiographical novel.

(ii) State any *two* types of plots in brief.

(iii) What role does symbolism play in a novel ?

(iv) How significant is conversation in a novel ?

(v) How is a flat character different from a round character ?

(vi) What is the importance of conflict in a novel ?

(vii) Explain in brief the concept of satire.

(viii) What is a psychological novel ?

P.T.O.

- (ix) Write a brief note on the structure of a novel.
 - (x) What role does irony play in a novel ?
 - (xi) How is a novel an expression of contemporary society ?
 - (xii) What is the difference between a novel and a short story ?
 - (xiii) Explain any *two* features of an organic plot.
2. Attempt any *two* of the following in not more than **100** words each : [10]
- (i) Describe in brief the New Yam Festival celebrated by the people of Umuofia.
 - (ii) Evaluate the role of the missionaries in the novel 'Things Fall Apart'.
 - (iii) "'Things Fall Apart' depicts the end of the primitive society and the rise of a civilized society." Comment.
 - (iv) Draw a character-sketch of Mr. Brown.
3. Attempt any *two* of the following in not more than **200** words each : [20]
- (i) "'Animal Farm' is a satire on the Great Russian Revolution." Discuss.
 - (ii) Comment on the symbolic significance of the Battle of the Windmill.
 - (iii) "'Temporary Answers' is a novel of social relevance." Illustrate.
 - (iv) Draw a character-sketch of Vilas.

4. (a) Identify and attempt any *two* of the following passages and write a paragraph each on their relevance/significance in the light of the points given below : [10]

(i) In a very little while the animals had destroyed everything that reminded them of Mr. Jones. Napoleon then led them back to the store-shed and served out a double ration of corn to everybody, with two biscuits for each dog. Then they sang Beasts of England from end to end seven times running, and after that they settled down for the night and slept as they had never slept before.

- The reactions of the animals to the victory
- The establishment of Napoleon as a leader

(ii) 'Comrades!' he cried. 'You do not imagine I hope, that we pigs are doing this in a spirit of selfishness and privileges ? Many of us actually dislike milk and apples. I dislike them myself. Our sole object in taking these things is to preserve our health. Milk and apples contain substances absolutely necessary to the well-being of a pig. We pigs are brainworkers. The whole management and organization of this farm depend on us.

- The pigs' dominance over other animals
- Squealer's justification for pigs' luxury

(iii) A few days later Vilas wandered into my office. He had something on his mind. He paced about. He stood behind the chair opposite mine and drummed his fingers on its back. He went and gazed at a painting of a sick child wistfully looking out of a window at his playmates. He came back and stood behind the chair again, then finally sat down on it.

- The causes of Vilas' uneasiness
- The significance of the painting

(iv) Mother grudgingly started preparations for the wedding. Making lists of people to be invited, list for shopping, lists of presents to be given. She assumed a martyred air and when I asked why she bothered with a formal wedding if she thought it was so much trouble, she said, 'I care about what people say even if you and Madhuri don't. She is my daughter and her marriage means certain obligations to relatives and friends'.

- Mother's grudges against Madhuri's wedding
- Mother's conventional attitude towards a wedding

(b) Attempt any *two* of the following : [20]

- (i) Throw light on the element of symbolism in 'Animal Farm'.
- (ii) Discuss 'Animal Farm' as a fable.
- (iii) "Dr. Vineeta moulds a new life as a single, independent, working woman." Discuss.
- (iv) "Abhijit Gokhale is the second most important character in 'Temporary Answers'." Comment.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-269

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

ENGLISH

Special Paper I

(Understanding Drama)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Text Prescribed :—

- (i) *The Cherry Orchard* : Anton Chekhov
- (ii) *An Enemy of the People* : Henrik Ibsen
- (iii) *All My Sons* : Arthur Miller

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *ten* of the following in not more than **40** words each : [20]

- (i) What are the features of a comedy ?
- (ii) What is a 'round' character ? Give examples.
- (iii) Explain the term 'Exposition' in a play.
- (iv) What is a soliloquy ? Give examples.
- (v) How will you explain the traits of a modern tragic hero ?
- (vi) Explain the element of 'humour' in a play. Give an example.

P.T.O.

- (vii) What do you mean by a 'propaganda play' ?
- (viii) How important is the element of 'character' in a play ?
- (ix) What is a flashback technique ? Give examples.
- (x) What is a loose plot ? Give an example.
- (xi) How important are the three unities in a play ?
- (xii) Write briefly on the ending of a tragedy.
- (xiii) What is the effect of sound, light and music in a play ?

2. Attempt any *two* of the following in not more than **100** words each : [10]

- (i) Comment on the role of Trofimov in the play '*The Cherry Orchard*'.
- (ii) Highlight the role of Firs in '*The Cherry Orchard*'.
- (iii) Consider '*The Cherry Orchard*' as a dark comedy.
- (iv) Bring out the element of humour in the play '*The Cherry Orchard*'.

3. Attempt any *two* of the following in not more than **200** words each : [20]

- (i) Throw light on the character of Dr. Thomas Stockmann.
- (ii) Discuss '*An Enemy of the People*' as a problem play.
- (iii) Give your views on the conflict between Chris Keller and George Deever with reference to '*All My Sons*'.
- (iv) Consider the play '*All My Sons*' as a tragedy.

4. (a) Identify and attempt any *two* of the following passages and write a paragraph each on their relevance/significance in the light of the points given below : [10]

(i) Indeed I have been busy, Katherine. But here I had none of the necessary scientific apparatus; so I sent samples, both of drinking-water and sea-water, up to the University, to have an accurate analysis made by a chemist.

- Beginning of the conflict
- The speaker's character

(ii) You said yesterday that the worst of this pollution came from my tannery. If that is true, then my grandfather.....and I....., have been poisoning the town. Do you think I am going to sit quiet under that reproach ?

- Conflict between the two characters
- Source of pollution of the Bath

(iii) I was dying every day and you were killing my boys and you did it for me ? What the hell do you think I was thinking of, the goddam business ? Is that as far as your mind can see, the business ?

- Chris' disillusionment
- Thematic significance

(iv) Dad was afraid. He wanted Joe there if he was going to do it. But Joe can't come down..... He's sick ! sick ! He gets the flu ! Suddenly ! But he promised to take responsibility. Do you understand what I'm saying ? On the telephone you can't have responsibility.

- Truth revealed finally
- Beginning of the conflict

(b) Attempt any *two* of the following : [20]

- (i) Comment on the plot construction of '*An Enemy of the People*'.
- (ii) Discuss the suitability of the title of Ibsen's play '*An Enemy of the People*'.
- (iii) Draw a detailed character-sketch of Joe Keller.
- (iv) Critically analyse the theme of Miller's play '*All My Sons*'.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-270

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

ENGLISH

Special Paper II

(Understanding Poetry)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Text Prescribed :—

The Mystic Drum : An Anthology of Poems in English

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *ten* of the following in not more than **40** words each : [20]

(i) What is a ballad ?

(ii) Explain the structure of the Shakespearean sonnet.

(iii) What is an ode ?

(iv) State any *two* important features of a dramatic monologue.

(v) What is a personification ?

(vi) Explain *one* important characteristic of a lyric.

(vii) What is an epic ?

(viii) State any *two* features of the Victorian poetry.

P.T.O.

- (ix) What is an elegy ?
- (x) What is the role of alliteration in a poem ?
- (xi) What is a pun ?
- (xii) What is a metaphor ?
- (xiii) Explain the concept of a symbol.

2. Attempt any *two* of the following in not more than **100** words each : [10]

- (a) How does the speech of the Duke reveal the character of the Duchess ?
- (b) Comment on the significance of the title 'Neutral Tones'.
- (c) What is Spenser's attitude towards the opposition between body and soul ?
- (d) Consider 'She Walks in Beauty' as a lyric.

3. Attempt any *two* of the following in not more than **200** words each : [20]

- (a) In what sense is the poem 'An Old Woman' a graphic picture of a beggar woman ?
- (b) Comment on the historical references in the poem 'Sea Breeze, Bombay'.
- (c) Consider 'The Mystic Drum' as an African Poem.
- (d) "‘Father Returning Home’ is a word-portrait of a commuter." Discuss.

4. (a) Explain with reference to the context any *two* of the following : [10]

(i) Most mothers there had long ceased

to care but not this one; she held

a ghost smile between her teeth

and in her eyes the ghost of mother's pride

as she combed the rust-coloured

hair left on his skull

(ii) I was taught to break saccharine into your tea and

To offer at the right moment the vitamins. Cowering

Beneath your monstrous ego I ate the magic loaf and

Became a dwarf.

(iii) Whenever I asked her to do anything,

she was saying, 'Just now only

I will do it.' This is showing

good spirit.

(iv) Sudden sprung as corn stalk after rain, watered milk

weak;

as lightning shrunk to ant's antenna, shriveled

off the febrile sight of crickets in the sun-

THREE WHITE HAIRS!

(b) Attempt any *two* of the following : [20]

- (i) How does the poet deal with the theme of hunger on different levels of meaning in the poem 'Hunger' ?
- (ii) Explain the theme of 'Mending Wall'.
- (iii) Consider 'Daddy' as a confessional poem.
- (iv) Comment on the poet's attitude towards death in the poem 'I'm Getting Old Now'.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-271

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

PHYSICAL EDUCATION

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams wherever necessary.

1. Answer the following in 20 words each (any *ten*) : [20]

- (1) Give different types of jumps in the Athletic events.
- (2) Give names of any *five* Asanas.
- (3) What is Physical Education ?
- (4) Give different strategies in the game of wrestling.
- (5) Give measurements of Handball ground.
- (6) Give measurements of Hockey ground.
- (7) Give skills of Table Tennis.
- (8) Who were given 'Arjun Awards' for Hockey game ?
- (9) Give basic skills of Gymnastics.
- (10) Give measurements of Kabaddi ground for men and women.
- (11) Give basic skills in the game of Kho-kho.
- (12) Give skills required in the game of Basketball.
- (13) Give measurements of Badminton courts for single and double games.

P.T.O.

2. Answer the following in **50** words each (any *two*) : [10]
- (1) Describe in brief any *two* Asanas.
 - (2) Explain the importance of Health Education.
 - (3) Explain the importance of strength in different games.
 - (4) Explain the event of 'Shotput' throw in Athletics game.
3. Answer the following in **150** words (any *two*) : [20]
- (1) Explain the importance of planning and organisation in the sports competitions.
 - (2) Explain effects of exercise on blood circulation.
 - (3) Describe the game of volleyball with suitable diagram of the ground.
 - (4) Explain efforts made at various levels for the improvement of social health.
4. Answer the following in **300** words each (any *two*) : [30]
- (1) What is physical and mental health ? Explain their interrelationship.
 - (2) Explain rules and basic skills required in the game of Kabaddi and draw neat diagram of ground for it.
 - (3) What is health education ? Give importance of health education in physical education.
 - (4) Draw diagram of Handball ground and explain its rule and basic skills.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) आवश्यक तेथे आकृती काढा.

1. खालील प्रश्नांची **विस** शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही **दहा**) :

[20]

- (1) मैदानी स्पर्धेतील उडीचे विविध प्रकार लिहा.
- (2) योगासनाची कोणतीही **पाच** नावे लिहा.
- (3) शारीरिक शिक्षण म्हणजे काय ?
- (4) कुस्ती खेळातील विविध डाव (कौशल्य) लिहा.
- (5) हॅन्डबॉल खेळाच्या क्रीडांगणाचे मोजमाप लिहा.
- (6) व्हॉकीच्या मैदानाचे मोजमाप सांगा.
- (7) टेबलटेनिसतील कौशल्य सांगा.
- (8) व्हॉकीमधील नैपूण्याबद्दल 'अर्जुन पारितोषीक' मिळालेल्या व्हॉकीपटूंची नावे लिहा.
- (9) जिम्नॅस्टीक मधील विविध कौशल्य सांगा.
- (10) कबड्डी क्रीडांगणाचे पुरुष व महिलांसाठी मोजमाप सांगा.
- (11) खो-खो खेळातील कौशल्य सांगा.
- (12) बास्केटबॉल खेळातील मुलभूत कौशल्य सांगा.
- (13) बॅडमिंटन एकेरी व दुहेरीसाठी क्रीडांगणाचे (कोर्टचे) मोजमाप सांगा.

2. खालील प्रश्नांची **पन्नास** शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतीही **दोन**) :

[10]

- (1) कोणत्याही **दोन** आसनांचे थोडक्यात वर्णन करा.
- (2) आरोग्य शिक्षणाचे महत्व स्पष्ट करा.
- (3) सामर्थ्याचे (strength) विविध क्रीडाप्रकारातील महत्व स्पष्ट करा.
- (4) मैदानी स्पर्धेतील गोला फेक या क्रीडा प्रकाराचे वर्णन करा.

3. खालील प्रश्नांची **दिडशे** शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतीही **दोन**) : [20]
- (1) क्रीडा स्पर्धामध्ये नियोजन व संघटनाचे महत्व स्पष्ट करा.
 - (2) व्यायामाचे रक्ताभिसरण संस्थेवर होणारे परिणाम सांगा.
 - (3) व्हॉलीवॉल खेलाचे मैदानाच्या आकृतीसह वर्णन करा.
 - (4) सामाजिक आरोग्य सुधारण्यासाठी विविध पातळ्यांवर केले जाणारे प्रयत्न स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नाची **तिनशे** शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतीही **दोन**) : [30]
- (1) शारीरिक व मानसिक आरोग्य म्हणजे काय ? त्याचा परस्पर संबंध स्पष्ट करा.
 - (2) कबड्डी खेलाच्या मैदानाची मोजमापासह आकृती काढून नियमांची माहिती लिहा व मुलभूत कौशल्य सांगा.
 - (3) आरोग्य शिक्षण म्हणजे काय ? शारीरिक शिक्षणात आरोग्य शिक्षणाचे महत्व सांगा.
 - (4) हॅन्डबॉल खेलाच्या मैदानाची मोजमापासह आकृती काढून नियमांची माहिती लिहा. व मूलभूत कौशल्य सांगा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—7

[3601]-272

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

MATHEMATICS

(MG-2 : Linear Algebra)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions :

[16]

(i) If $\vec{u} = (2, 1, 1)$ and $\vec{v} = (1, -1, 2)$ are vectors in 3-space, find $\vec{u} \cdot \vec{v}$ and determine the angle between \vec{u} and \vec{v} .

(ii) Find the condition for the system of equations

$$x + y + 2z = a$$

$$x + z = b$$

$$2x + y + 3z = c$$

to be consistent.

(iii) Let $V = \mathbf{R}^3$ be the vector space of ordered triples of real numbers. Determine whether the set

$$W = \{(x, y, z)/x + y + z = 1\}$$

is subspace of \mathbf{R}^3 . Give reason.

P.T.O.

- (iv) Determine whether $T : \mathbf{R}^3 \rightarrow \mathbf{R}^3$ defined by

$$T(x, y, z) = (1, 1, 1)$$

is a linear transformation.

- (v) Evaluate determinant by using signed elementary product :

$$A = \begin{bmatrix} -2 & 7 & 6 \\ 5 & 1 & -2 \\ 3 & 8 & 4 \end{bmatrix}.$$

- (vi) Given that :

$$\det \begin{bmatrix} x & y & z \\ u & v & w \\ a & b & c \end{bmatrix} = 5.$$

Find the determinant of matrix :

$$\begin{bmatrix} -5x & -5y & -5z \\ u & v & w \\ a + 5x & b + 5y & c + 5z \end{bmatrix}.$$

- (vii) Suppose that \vec{u} and \vec{w} are vectors such that :

$$\langle \vec{u}, \vec{w} \rangle = 2, \quad ||\vec{u}|| = 3, \quad ||\vec{w}|| = 1.$$

Then evaluate $||2\vec{w} - \vec{u}||$.

- (viii) The eigen values of A are 1, -1 and 5. What are the eigen values of A^5 ?

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Let A and B be $n \times n$ matrices, either both symmetric or both antisymmetric. Prove that AB is symmetric if and only if $AB = BA$.

(ii) If \vec{u} and \vec{a} are vectors in \mathbf{R}^2 or \mathbf{R}^3 and $\vec{a} \neq \vec{0}$, then prove that vector component of \vec{u} along \vec{a} is given by :

$$\frac{\vec{u} \cdot \vec{a}}{\|\vec{a}\|} \vec{a}$$

and the vector component of \vec{u} orthogonal to \vec{a} is given by :

$$\vec{u} - \frac{\vec{u} \cdot \vec{a}}{\|\vec{a}\|} \vec{a}$$

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Solve the system by Gauss-Jordan elimination method :

$$x_1 + 4x_2 + 5x_3 + 6x_4 + 9x_5 = 0$$

$$3x_1 - 2x_2 + x_3 + 4x_4 - x_5 = 0$$

$$-x_1 - x_3 - 2x_4 - x_5 = 0$$

$$2x_1 + 3x_2 + 5x_3 + 7x_4 + 8x_5 = 0.$$

- (ii) Let $V = \mathbf{R}^3$ the vector space of ordered triples of real numbers. If :

$$W = \{(x, y, z) \in \mathbf{R}^3 / 2x + 3y + 4z = 0\}$$

Show that W is a subspace of V .

- (iii) Determine whether the set :

$$B = \{\vec{u}_1, \vec{u}_2, \vec{u}_3\}$$

is linearly independent where :

$$\vec{u}_1 = (1, 2, 3), \vec{u}_2 = (0, 0, 1), \vec{u}_3 = (0, 1, 2).$$

3. (A) Attempt any *one* of the following : [8]

- (i) (a) Let V be an n -dimensional vector space then prove that any set with n linearly independent vectors in V is a basis for V .
- (b) Let S be a subset of V then prove that $L(S) = 9$ if and only if S is a subspace of V .
- (ii) If $T : V \rightarrow W$ is a linear transformation on n -dimensional vector space V to a vector space W , then prove that $\text{rank } (T) + \text{nullity } (T) = \dim V$.

(B) Attempt any *one* of the following : [8]

- (i) State and prove Cauchy-Schwarz inequality in a real linear product space.
- (ii) State and prove Cayley-Hamilton theorem.

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

- (i) Let $T : V \rightarrow V$ be a linear operator then show that a scalar λ is an eigen value of T if and only if the operator $\lambda I - T$ is singular and also prove that the eigen space of λ is kernel of $(\lambda I - T)$.
- (ii) Explain the Gram-Schmidt process for transforming a basis of an inner product space V to the orthogonal basis for V .

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (i) Show that the set :

$$\left\{ \left(\frac{1}{5}, \frac{1}{5}, \frac{1}{5} \right), \left(-\frac{1}{2}, \frac{1}{2}, 0 \right), \left(\frac{1}{3}, \frac{1}{3}, \frac{-2}{3} \right) \right\}$$

is orthogonal with respect to the Euclidean inner product. Convert it to an orthonormal set by normalising the vectors.

(ii) Find inverse of A, by using adjoint method where :

$$A = \begin{bmatrix} 1 & -4 & -5 \\ 7 & 10 & 8 \\ 2 & 0 & 7 \end{bmatrix}.$$

(iii) Use Cramer's rule to compute the solution of the equations :

$$x_1 + 2x_2 + 3x_3 = -5$$

$$2x_1 + x_2 + x_3 = -7$$

$$x_1 + x_2 + x_3 = 0.$$

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) If

$$A = \begin{bmatrix} 2 & 1 & 1 \\ 2 & 3 & 4 \\ -1 & -1 & -2 \end{bmatrix}$$

be a matrix then find the characteristic polynomial and eigen values and bases for eigen spaces of A.

(ii) For the quadratic equation $4xz + 4y^2 + 8y + 8 = 0$. Determine translation equations that will put the given quadratic equation in standard form.

(B) Attempt any *two* of the following :

[10]

(i) Let \mathbf{R}^4 have Euclidean inner product. Find two vectors of norm 1 that are orthogonal to the three vectors $\vec{u} = (2, 1, -4, 0)$, $\vec{v} = (-1, -1, 2, 2)$ and $\vec{w} = (3, 2, 5, 4)$.

(ii) Test the consistency of the system of linear equations :

$$3x_1 + 4x_2 - x_3 + 2x_4 = 1$$

$$x_1 - 2x_2 + 3x_3 + x_4 = 2$$

$$3x_1 + 14x_2 - 11x_3 + x_4 = 3.$$

If consistent, find the solution.

(iii) Show that the following identities hold for vectors in any inner product space :

$$(a) \quad \|\vec{u} + \vec{v}\|^2 + \|\vec{u} - \vec{v}\|^2 = 2\|\vec{u}\|^2 + 2\|\vec{v}\|^2$$

$$(b) \quad \|\vec{u} + \vec{v}\|^2 - \|\vec{u} - \vec{v}\|^2 = 4\langle \vec{u}, \vec{v} \rangle.$$

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4+2

[3601]-273

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

MATHEMATICS

(MS-1 : Differential Equations and Complex Variables)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Attempt the following questions : [16]

(i) Determine the unique solution of the initial value problem :

$$y'' - y = 0, \quad y(0) = 4, \quad y'(0) = 2.$$

Use the fact that e^x and e^{-x} are solutions of the differential equation.

(ii) Compute the Wronskian of the functions $1, x, x^2, x^3$.

(iii) Solve :

$$(D^2 + 2)^2 (D - 2) y = 0.$$

(iv) If

$$f(D) = xD + 2 \text{ and } g(D) = x^2D - 3,$$

then compute $f(D) \cdot g(D)$.

P.T.O.

(v) Prove that $\lim_{z \rightarrow 0} \frac{\bar{z}}{z}$ does not exist.

(vi) Prove that $\sin^2 z + \cos^2 z = 1$, for all $z \in \mathbb{C}$.

(vii) Show that $\log(-e_i) = 1 - \frac{1}{2}\pi_i$.

(viii) Find the residue of :

$$F(z) = \frac{3z^2 + 2}{(z-1)(z^2+9)} \text{ at } z = 1.$$

2. (A) Attempt any one of the following :

[6]

(i) Let y_1 and y_2 be two solutions of the differential equation :

$$\frac{d^2 y}{dx^2} + p(x) \frac{dy}{dx} + q(x)y = 0.$$

Then prove that their Wronskian

$$W(y_1, y_2) = W(x) = y_1 y_2' - y_1' y_2$$

satisfies the first order differential equation :

$$\frac{dW}{dx} + p(x)W = 0.$$

(ii) If $f(D)y = e^{ax}v$, then prove that :

$$\frac{1}{f(D)} e^{ax} v = e^{ax} \frac{1}{f(D+a)} v,$$

where v is a function of x alone and

$$f(D) = D^n + a_1 D^{n-1} + \dots + a_n.$$

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Solve :

$$(D^3 + D^2 + D + 1)y = \sin 2x.$$

(ii) Verify that $y_1 = x$ is a solution of :

$$x^2 y'' + 2xy' - 2y = 0$$

Find the other solution y_2 and hence the general solution.

(iii) Solve :

$$(D^3 + 8)y = x^4 + 2x + 1.$$

3. (A) Attempt any *one* of the following : [8]

(i) Explain the method of variation of parameters to solve the differential equation :

$$\frac{d^2 y}{dx^2} + p(x) \frac{dy}{dx} + q(x)y = R(x)$$

and hence solve the equation

$$(D^2 - 2D + 1)y = \frac{e^x}{x}.$$

(ii) (a) Reduce the Euler's equidimensional equation :

$$x^2 y'' + px y' + q y = 0$$

to second order linear homogeneous equation with constant coefficients by using the substitution $x = e^z$, where p and q are constants.

(b) Convert the initial value problem :

$$\frac{d^3 y}{dt^3} + e^t \frac{d^2 y}{dt^2} + \cos t \frac{dy}{dt} + ty = \sin t$$

$$y(0) = 0, y'(0) = 0, y''(0) = 0$$

into a system of first order equations.

(B) Attempt any *one* of the following : [8]

(i) Prove that the necessary and sufficient condition for a function :

$$f(z) = u(x, y) + i v(x, y)$$

to be analytic at a point $z = x + iy$ of its domain D is that the first order partial derivatives of u and v with respect to x and y exist and satisfy the Cauchy-Riemann equations.

(ii) If $f(z)$ is analytic within and on a closed contour C and z_0 is any point in C , then prove that :

$$\int_C \frac{f(z)}{z - z_0} dz = 2\pi i f(z_0)$$

Hence evaluate $\int_C \frac{z}{z^2 - 1} dz$, where C is $|z - 1| < 1$.

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) In the metric space C , prove that :

(a) The empty set ϕ and C are open sets.

(b) If G_1, G_2, \dots, G_n are open sets in C then

$$\bigcap_{k=1}^n G_k \text{ is open in } C.$$

- (ii) Let $z = x + iy$, $z_0 = x_0 + iy_0$ and $f(z) = u(x, y) + iv(x, y)$, $w_0 = u_0 + iv_0$.

Then prove that :

$$\lim_{z \rightarrow z_0} f(z) = w_0 \text{ if and only if}$$

$$\lim_{(x,y) \rightarrow (x_0,y_0)} u(x,y) = u_0 \text{ and } \lim_{(x,y) \rightarrow (x_0,y_0)} v(x,y) = v_0.$$

- (B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (i) If $f(z)$ is analytic function of z , then prove that :

$$\left(\frac{\partial^2}{\partial x^2} + \frac{\partial^2}{\partial y^2} \right) [\operatorname{Re} f(z)]^2 = 2 |f'(z)|^2.$$

- (ii) Find all values of $(1 + i)^{1+i}$.

- (iii) Evaluate :

$$\int_C (x^2 + iy^3) dz$$

where C is the line segment from $z = 1$ to $z = i$.

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

- (i) State Cauchy's residue theorem and hence evaluate :

$$\int_C \frac{z^2 - 2z}{(z+1)^2 (z^2 + 4)} dz$$

where C is a rectangle formed by the lines $z = \pm 2$ and $z = \pm 3i$.

- (ii) State Cauchy-Goursat theorem. Using that obtain the value of $\int_C e^z dz$, where C is the circle $|z| = 1$ and deduce that :

$$\int_0^{2\pi} e^{\cos \theta} [\sin (\theta + \sin \theta)] d\theta = 0.$$

- (B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (i) Prove that :

$$\int_{-\infty}^{\infty} \frac{\cos x}{x^2 + 1} dx = \frac{\pi}{e}.$$

- (ii) Show that for every finite value of z ,

$$e^z = e + e \sum_{n=1}^{\infty} \frac{(z-1)^n}{n!}.$$

- (iii) Find Laurent's series for

$$f(z) = \frac{1}{z^2 - 3z + 2}$$

valid for $1 < |z| < 2$.

Total No. of Questions—5+5+5]

[Total No. of Printed Pages—8+4+1

[3601]-274

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

MATHEMATICS

Paper MS-2 (*a*, *b* and *c*)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory (in the chosen paper).

(ii) Figures to the right indicate full marks.

MS-2 (*a*)

(Number Theory)

1. Answer the following questions :

[16]

(i) If x and y are odd integers, prove that $x^2 + y^2$ is even but not divisible by 4.

(ii) Evaluate

$$(2^{10} - 1, 2^{10}).$$

(iii) If a is any integer and p is prime, what are possible values of (a, p) ?

(iv) Let a and b be nonzero integers such that $a|N$ and $b|N$, where N is some integer. Does $ab|N$?

P.T.O.

- (v) If $(n, 7) = 1$, then prove that $n^{12} - 1$ is divisible by 7.
- (vi) Write down two reduced residue systems modulo 12.
- (vii) Verify Wilson's theorem for $p = 7$.
- (viii) If $a \equiv b \pmod{m}$ and $c \equiv d \pmod{m}$, then prove that $ac \equiv bd \pmod{m}$.

2. (a) Attempt any *one* of the following : [6]

- (i) State and prove Division Algorithm.
- (ii) State and prove Wilson's theorem.

(b) Attempt any *two* of the following : [10]

- (i) Prove that an integer is divisible by 9 if and only if the sum of its digit is divisible by 9.
- (ii) Find g.c.d. of 7469 and 2464.
- (iii) Find all integers that satisfy simultaneously $X \equiv 2 \pmod{3}$, $X \equiv 3 \pmod{5}$, $X \equiv 2 \pmod{7}$.

3. (a) Attempt any *one* of the following : [8]

- (i) Let p be a prime. Prove that $x^2 \equiv (-1) \pmod{p}$ has a solution if and only if $p = 2$ or $p \equiv 1 \pmod{4}$.
- (ii) Let $f(n)$ be a multiplicative function and let

$$F(n) = \sum_{d|n} f(d).$$

Then $F(n)$ is multiplicative.

(b) Attempt any *one* of the following : [8]

- (i) Let p be an odd prime and $(a, p) = 1$. Consider the integers $a, 2a, 3a, \dots, \frac{(p-1)}{2}a$ and their least non-negative residues modulo p . If n denotes the number of these residues that exceed $\frac{p}{2}$, then show that $\left(\frac{a}{p}\right) = (-1)^n$.
- (ii) State and prove Möbius Inversion Formula.

4. (a) Attempt any *one* of the following : [6]

- (i) Show that the equation $ax + by = c$ has solutions if and only if $(a, b) | c$.
- (ii) Prove that the positive primitive solutions of $x^2 + y^2 = z^2$ with y even are $x = r^2 - s^2$, $y = 2rs$, $z = r^2 + s^2$, where r and s are positive integers of opposite parity with $r > s > 0$ and $(r, s) = 1$.

(b) Attempt any *two* of the following : [10]

- (i) Prove that 3 is a quadratic residue of 13 but a quadratic non-residue of 7.
- (ii) Prove that the number of divisors of n odd if and only if n is a perfect square.
- (iii) Find positive integer n such that

$$\mu(n) + \mu(n+1) + \mu(n+2) = 3.$$

5. (a) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) State and prove the Gaussian Reciprocity Law.

(ii) Prove that any prime can be written as a sum of four squares.

(b) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Find the value of $\left(\frac{-42}{61}\right)$.

(ii) Show that 459 cannot be written as a sum of two squares.

Further, show that 153 can be written as sum of two squares. Find a and b such that $153 = a^2 + b^2$.

(iii) Find the number of divisors of 200. Also find the sum of the divisors of 200.

MS-2 (b)

(Combinatorics)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

1. Answer the following questions : [16]

- (i) There are 13 men, 6 women, 2 boys and 4 girls. In how many ways can a man, a woman, a boy and a girl be selected ?
- (ii) A coin is tossed ten times and the sequence of heads and tails observed. In how many of these sequences, there are exactly four heads ?

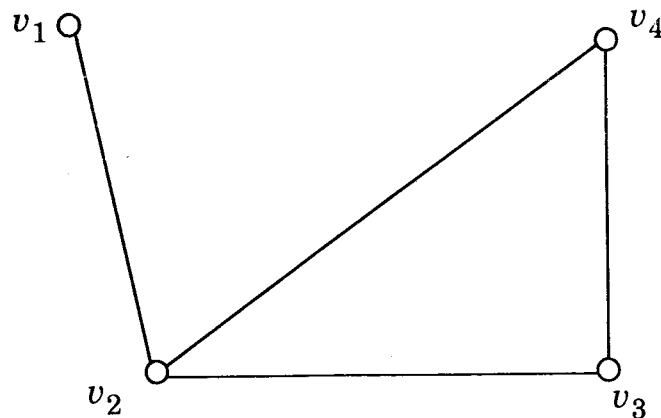
(iii) Prove :

$${}^nC_0 + {}^nC_1 + \dots + {}^nC_n = 2^n.$$

(iv) State the principle of Inclusion and Exclusion.

(v) Prove that in a graph the number of vertices of odd degree is always even.

(vi) Write the adjacency matrix of the following graph :

(vii) What is the Hamming distance $d(x, y)$ between the vertices $x = (110011)$ and $y = (101100)$.

(viii) Define a tree and give an example of a tree.

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Prove that :

$$\sum_{k=0}^r \binom{m}{k} \binom{n}{r-k} = \binom{m+n}{r}.$$

(ii) Prove that in any list of ten natural numbers a_1, a_2, \dots, a_{10} , there is a string of consecutive items of the list, a_l, a_{l+1}, \dots , whose sum is divisible by 10.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Let m, n be positive integers with $1 < n \leq m$. Define the Stirling number $S(m, n)$ of second kind. Also prove that :

$$S(m+1, n) = S(m, n-1) + nS(m, n).$$

(ii) Find the number of integer solutions of the equation :

$$x_1 + x_2 + \dots + x_8 = 72;$$

$$x_1 > 20, x_i > 0 \text{ for } i = 2, 3, \dots, 8.$$

(iii) How many numbers can be formed from some or all of the digits 6, 7, 8, 9 if no number is to have repeated digits ?

3. (A) Attempt any *one* of the following : [8]

(i) How many integers between 1 and 300 (inclusive) are divisible by at least one of 3, 5, 7.

(ii) Find a formula for the n th term of the Fibonacci sequence.

(B) Attempt any *one* of the following : [8]

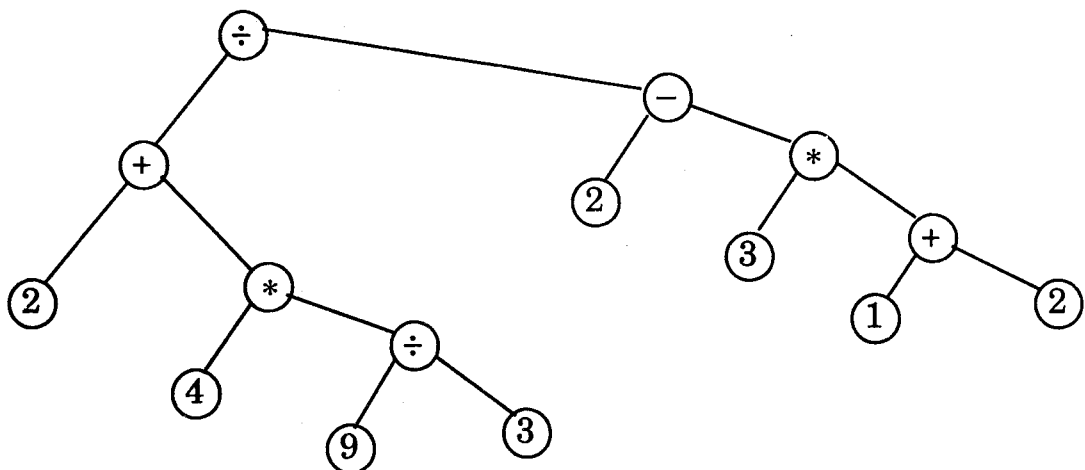
- (i) Prove that a graph is a tree if and only if it is minimally connected.
- (ii) Prove that a connected graph G remains connected after removing an edge ' e ' from it if and only if ' e ' lies in some circuit of G .

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

- (i) If T is a full binary tree with ' i ' internal vertices, then prove that T has $i + 1$ terminal vertices and $2i + 1$ total vertices.
- (ii) Let G be a connected graph. Prove that G is an Euler graph if and only if every vertex of G is of even degree.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (i) Determine the value of the expression represented in a binary tree shown below :

- (ii) Draw the graph G corresponding to the matrix :

$$\begin{bmatrix} 0 & 1 & 0 & 1 & 0 \\ 1 & 0 & 0 & 1 & 1 \\ 0 & 0 & 0 & 1 & 1 \\ 1 & 1 & 0 & 1 & 1 \\ 0 & 1 & 1 & 1 & 0 \end{bmatrix}$$

- (iii) Prove that a simple graph with ' n ' vertices and ' k ' components can have at most $\frac{(n-k)(n-k+1)}{2}$ edges.

5.

(A)

- (i) Attempt any one of the following :

- (ii) Let $E = \mathbf{Z}_2^m \rightarrow \mathbf{Z}_2^n$ be an encoding function given by a generator matrix G on the associated parity. Check

(B) Attempt any two of the following :

- (i) Prove that $C = E(\mathbf{Z}_2^m)$ is a group code. a prime and n is a positive integer. [10]

- (ii) Let $C \in \mathbf{Z}_2^n$ for the transmission of C is a symmetric channel with mission is

- (ii) Draw the graph G corresponding to the adjacency matrix :

$$\begin{bmatrix} 0 & 1 & 0 & 1 & 0 \\ 1 & 0 & 0 & 1 & 1 \\ 0 & 0 & 0 & 1 & 1 \\ 1 & 1 & 1 & 0 & 1 \\ 0 & 1 & 1 & 1 & 0 \end{bmatrix}.$$

- (iii) Prove that a simple graph with ' n ' vertices and ' k ' components can have atmost $\frac{(n-k)(n-k+1)}{2}$ edges.

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

- (i) Prove that Hamming distance is a matrix on \mathbf{Z}_2^n .
(ii) Let $E = \mathbf{Z}_2^m \rightarrow \mathbf{Z}_2^n$ be an encoding function given by a generator matrix G on the associated parity. Check matrix H , prove that $C = E(\mathbf{Z}_2^m)$ is a group code.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (i) Prove that a finite field ' F ' has order P^n , where P is a prime and n is a positive integer.
(ii) Let $C \in \mathbf{Z}_2^n$ for the transmission of C through a binary symmetric channel with probability p of incorrect transmission is

$$\binom{n}{k} p^k (1-p)^{n-k}.$$

(iii) Prove that the distance function d defined on $\mathbf{Z}_2^n \times \mathbf{Z}_2^n$

satisfies the following $\forall x, y, z \in \mathbf{Z}_2^n$,

(a) $d(x, y) \geq 0$

(b) $d(x, y) = 0 \Leftrightarrow x = y$

(c) $d(x, y) = d(y, x)$

(d) $d(x, z) \leq d(x, y) + d(y, z).$

MS-2 (c)

(Differential Geometry)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

1. Attempt the following questions : [16]

(i) Show that Serret-Frenet formulae can be written in the form

$$\bar{t}' = \bar{W} \times \bar{t}, \quad \bar{b}' = \bar{W} \times \bar{b}.$$

(ii) Define the spherical indicatrix of tangent to a curve.

(iii) Examine whether the surface $xy^2z = a^3$ is developable or not ?

(iv) Explain in brief Ruled surfaces.

(v) State the condition under which the curve $V = c$ is a geodesic.

(vi) Define first fundamental form for the surface $\bar{r} = \bar{r}(u, v)$, interpret it geometrically.

(vii) Establish the condition for the two directions given by $Pdu^2 + Qdudv + Rdv^2 = 0$ to be conjugate.

(viii) If ψ is the angle between the direction (du, dv) and parametric curve $V = \text{constant}$, then find $\cos \psi$.

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

- (i) Show that the tangent at any point of the curve whose equations are $x = 3t$, $y = 3t^2$, $z = 2t^3$, makes a constant angle with the line $y = z - x = 0$.
- (ii) Show that the necessary and sufficient condition for the curve to be a plane curve is $[\bar{r}' \bar{r}'' \bar{r}'''] = 0$.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (i) If the tangent and the binormal at a point of a curve make angle θ , ϕ respectively with a fixed direction, show that :

$$\frac{\sin \theta}{\sin \phi} \frac{d\theta}{d\phi} = - \frac{k}{\tau}.$$

- (ii) The osculating plane at every point of a curve touches a fixed sphere, show that the plane through the tangent perpendicular to the principal normal passes through the centre of sphere.
- (iii) Prove that the torsion of corresponding points of two Bertrand curves have the same sign and that their product is constant.

3. (A) Attempt any *one* of the following : [8]

- (i) Find the involutes and evolutes of the circular helix $x = a \cos \theta$, $y = a \sin \theta$, $z = a\theta \tan \alpha$.

- (ii) Find the condition that $z = f(x, y)$ may represent a developable surface.

(B) Attempt any *one* of the following : [8]

- (i) For the hyperboloid $2z = 7x^2 + 6xy - y^2$, prove that the principal radii at the origin are $\frac{1}{3}, -\frac{1}{2}$ and that the principal sections are $x = 3y, 3x = -y$.
- (ii) Show that the spherical indicatrix of a curve is a circle if and only if the curve is a helix.

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

- (i) Show that the curves bisecting the angles between the parametric curves are given by :

$$Edu^2 - Gdv^2 = 0.$$

- (ii) Prove that the necessary and sufficient condition for a surface to be developable surface is that its Gaussian curvature should be zero.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (i) Find the values of first curvature and Gaussian curvature at any point of the right helicoid.

$$\bar{r} = (u \cos v, u \sin v, av).$$

Hence show that a right helicoid is a minimal surface.

- (ii) Find the envelope of the plane $lx + my + nz = 0$, where $al^2 + bm^2 + cn^2 = 0$.

- (iii) Show that the curves $u + v = \text{constant}$, are geodesics on a surface with metric

$$(1 + u^2) du^2 - 2uv du dv + (1 + v^2) dv^2.$$

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

- (i) Find the first and second curvature of the helicoid $x = u \cos v$, $y = u \sin v$, $z = f(u) + cv$, and show that κ is constant along a helix ($u = \text{constant}$).

- (ii) Find the asymptotic lines on the surface $z = y \sin x$.

- (B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (i) Show that the differential equation of the line of curvature can be put in the form

$$[\bar{N} d\bar{N} d\bar{r}] = 0.$$

- (ii) Prove that the normal curvature in a direction perpendicular to an asymptotic line is twice the mean curvature (first curvature).

- (iii) Find the equation of geodesic on the Monge's form of the surface $z = f(x, y)$.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—8+3

[3601]-276

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

LOGIC AND METHODOLOGY OF SCIENCE

(G-II : Formal and Relational Logic)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *ten* of the following in 1 or 2 sentences (maximum 20 words) each : [20]

(1) What is meant by the term 'Axiom' in a Axiomatic system ?

(2) Explain the term 'Individual Variable'.

(3) Define the term 'Equal Sets'.

(4) Apply the rule of quantificational negation to the following :

$$\sim (\exists x) (Mx \cdot Nx)$$

$$\sim (x) \sim (Fx \cdot Gx)$$

(5) Why the *four* quantification rules are not used in demonstrating the invalidity of the invalid argument ?

(6) Give *one* example of a triadic relational proposition.

P.T.O.

- (7) Which of the *four* quantificational rules are adequately covered by the general convention alone ?
- (8) Give an example of intransitive relation.
- (9) Give an example of a Multiply General proposition, in symbolic form.
- (10) State the symbolic forms of any *two* preliminary quantificational rules.
- (11) State the attributes of the relation of identity.
- (12) What is Null set ?
- (13) What is the name given for tautologies in predicate logic ?

2. Symbolize the following propositions with the help of the symbols given in brackets (any *five*) : [10]

- (1) Some students are not regular. (Sx, Rx)
- (2) Only executives have secretaries. (Ex, Sx)
- (3) If some men are cruel then some animals are cruel. (Mx, Cx, Ax)
- (4) Mumbai is to the West of Pune. (m, p, Wxy)
- (5) Something attracts *a*. (Axy, a)
- (6) Only Atal loves India. (Lxy, a, i)
- (7) This man is not Dnyaneshwar. (t, d)

3. Answer any *two* of the following :

[20]

- (1) Prove any *two* of the following theorems with the help of the Axioms given below :

Axioms :

- (1) $(p \vee p) \supset p$
- (2) $q \supset (p \vee q)$
- (3) $(p \vee q) \supset (q \vee p)$
- (4) $[p \vee (q \vee r)] \supset [q \vee (p \vee r)]$
- (5) $(q \supset r) \supset [(p \vee q) \supset (p \vee r)]$

Theorems :

- (1) $\vdash (p \supset \sim q) \supset (q \supset \sim p)$
- (2) $\vdash (q \supset r) \supset [(p \supset q) \supset (p \supset r)]$
- (3) $\vdash p \supset \sim \sim p$
- (4) $\vdash (p \supset q) \supset [(q \supset r) \supset (p \supset r)]$

- (2) If

$$U = \{1, 2, 3, 4, 5\},$$

$$A = \{1, 2\},$$

$$B = \{2, 3\},$$

$$C = \{3, 5\}.$$

Then list the elements of the following sets :

- (1) $A \cap C$
 - (2) $A \cup \sim B$
 - (3) $\sim A \cap \sim C$
 - (4) $(A \cup B) \cup \sim C$
 - (5) $\sim A$
- (3) Explain briefly any *four* of the following :
- (a) Universal quantifier
 - (b) Generalization
 - (c) Free and bound variable
 - (d) Union set
 - (e) Methods of specifying sets
 - (f) Definitions used in P.M. system.
- (4) Prove the validity of any *two* of the following arguments :
- (1) No student is lazy. Prem is lazy. Therefore Prem is not a student. (Sx, Lx, p)
 - (2) $(x) (Sx \cdot \sim Tx)$
 $(\exists x) (Sx \cdot Ux) / \therefore (\exists x) (Ux \cdot \sim Tx)$
 - (3) $(x) (Px \supset Lx)$
 $(x) [(Px \cdot Lx) \supset Sx] / \therefore (x) [Px \supset (Lx \cdot Sx)]$
 - (4) $(x) (Ax \supset Bx)$
 $(x) (Cx \supset \sim Bx) / \therefore (x) (Cx \supset \sim Ax)$

4. Answer any *two* of the following :

[30]

(1) Prove the validity of any *three* of the following :

(1) Rab

$$(x)(y)(Rxy \supset Ryx) / \therefore Rba$$

(2) Mop

$$Mpq / \therefore \sim Moq$$

(3) $(x)[(\exists y)Byx \supset (z)Bxz]$

$$/ \therefore (y)(z)(Byz \supset Bzy)$$

(4) Was / \therefore Waa

(5) Lp

$$o = p / \therefore Lo$$

(2) Demonstrate the invalidity of any *three* of the following invalid arguments :

(1) $(x)(Ox \supset Px)$

$$(x)(Px \supset Qx)$$

$$\therefore (x)(Qx \supset Ox)$$

(2) $(\exists x)(Vx \cdot \sim Wx)$

$$(\exists x)(Wx \cdot Xx)$$

$$\therefore (\exists x)(Xx \cdot \sim Vx)$$

$$(3) (x) (Ax \supset \sim Bx)$$

$$\sim Aa$$

$$\therefore \sim Ba$$

$$(4) (x) (Ax \supset Bx)$$

$$(x) (Ax \supset \sim Cx)$$

$$(x) (Bx \supset \sim Cx)$$

$$(5) (\exists x) (Jx \cdot Kx)$$

$$(\exists x) (Kx \cdot Lx)$$

$$\therefore (\exists x) (Lx \cdot Jx)$$

(3) Explain the relation of identity as a rule of inference.

Or

Explain the following characteristics of the Axiomatic system P.M. :

- (a) Consistency
- (b) Completeness
- (c) Independence.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

(iii) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **दहा**ंची प्रत्येकी **एक** किंवा **दोन** वाक्यात (जास्तीत जास्त 20 शब्दात) उत्तरे लिहा : [20]

(1) बीजसूत्रानुमान प्रणालीमध्ये 'मूलधार' या संज्ञेचा काय अर्थ होतो ?

- (2) व्यक्तीचर ही संज्ञा स्पष्ट करा.
- (3) व्याख्या करा : समान संच.
- (4) पुढील विधानांवर सांख्यीकारक निषेधनाचा नियम वापरून त्यांची सममूल्य रूपे द्या :

$$\sim (\exists x) (Mx \cdot Nx)$$

$$\sim (x) \sim (Fx \cdot Gx)$$

- (5) अवैध युक्तिवादांची अवैधता दाखवून देताना सांख्यीकरणाचे चार नियम का वापरले जात नाहीत ?
- (6) त्रित्व (त्रिपदी) संबंधाचे एक उदाहरण द्या.
- (7) सांख्यीकरणाच्या चार नियमांपैकी कोणते नियम सर्वसामान्यपणे पुरेसे स्पष्ट होतात, ते सांगा.
- (8) अप्रवाही संबंधाचे एक उदाहरण द्या.
- (9) चिन्हांकित रूपात बहुसामान्यवाची विधानाचे एक उदाहरण द्या.
- (10) प्राथमिक पातळीवरील सांख्यीकरणाच्या कोणत्याही दोन नियमांचे सांकेतिक आकार सांगा.
- (11) तदेवता (आयडेंटिटी) संबंधाचे गुण-धर्म सांगा.
- (12) रिक्त संच म्हणजे काय ?
- (13) विधेय तर्कशास्त्रात पुनरुक्तीना (सर्वतः सत्य विधानांना) काय म्हटले जाते ?

2. कंसात दिलेल्या चिन्हांच्या सहाय्याने खालील विधाने चिन्हांकित करा (कोणतीही पाच) : [10]

- (1) काही विद्यार्थी नियमित नसतात. (Sx, Rx)
- (2) फक्त अधिकाऱ्यांनाच सचिव असतात. (Ex, Sx)
- (3) जर काही माणसे क्रूर असतील तर काही प्राणी क्रूर आहेत. (Mx, Cx, Ax)

- (4) मुंबई पुण्याच्या पश्चिमेला आहे. (m, p, Wxy)
- (5) काहीतरी 'अ' ला आकर्षिते. (Axy, a)
- (6) फक्त अटल इंडियावर प्रेम करतो. (Lxy, a, i)
- (7) हा माणूस म्हणजे ज्ञानेश्वर नव्हे. (t, d)

3. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा :

[20]

- (1) खाली दिलेल्या मूलाधारांच्या आधारे खालीलपैकी कोणतीही दोन प्रमेये सिद्ध करा :

मूलाधार :

- (1) $(p \vee p) \supset p$
- (2) $q \supset (p \vee q)$
- (3) $(p \vee q) \supset (q \vee p)$
- (4) $[p \vee (q \vee r)] \supset [q \vee (p \vee r)]$
- (5) $(q \supset r) \supset [(p \vee q) \supset (p \vee r)]$

प्रमेये :

- (1) $\vdash (p \supset \sim q) \supset (q \supset \sim p)$
- (2) $\vdash (q \supset r) \supset [(p \supset q) \supset (p \supset r)]$
- (3) $\vdash p \supset \sim \sim p$
- (4) $\vdash (p \supset q) \supset [(q \supset r) \supset (p \supset r)]$

(2) जर

$$U = \{1, 2, 3, 4, 5\},$$

$$A = \{1, 2\},$$

$$B = \{2, 3\},$$

$$C = \{3, 5\}.$$

तर खालील संचातील सदस्यांची यादी करा :

(1) $A \cap C$

(2) $A \cup \sim B$

(3) $\sim A \cap \sim C$

(4) $(A \cup B) \cup \sim C$

(5) $\sim A$

(3) खालीलपैकी कोणतेही चार थोडक्यात स्पष्ट करा :

(a) वैश्विक सांख्यीकारक

(b) सामान्यीकरण

(c) मुक्त आणि बद्ध चर

(d) युति संच

(e) संच व्यक्त करण्याच्या पद्धती

(f) पी. एम्. तर्कप्रणालीत वापराऱ्या जाणाऱ्या व्याख्या.

(4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन युक्तिवादांची वैधता सिद्ध करा :

(1) एकही विद्यार्थी आळशी नाही. प्रेम आळशी आहे. यावरून प्रेम विद्यार्थी नाही.

(Sx, Lx, p)

$$(2) (x) (Sx \cdot \sim Tx)$$

$$(\exists x) (Sx \cdot Ux) / \therefore (\exists x) (Ux \cdot \sim Tx)$$

$$(3) (x) (Px \supset Lx)$$

$$(x) [(Px \cdot Lx) \supset Sx] / \therefore (x) [Px \supset (Lx \cdot Sx)]$$

$$(4) (x) (Ax \supset Bx)$$

$$(x) (Cx \supset \sim Bx) / \therefore (x) (Cx \supset \sim Ax)$$

4. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा :

[30]

(1) खालीलपैकी कोणत्याही तीनांची वैधता सिद्ध करा :

$$(1) Rab$$

$$(x) (y) (Rxy \supset Ryx) / \therefore Rba$$

$$(2) Mop$$

$$Mpq / \therefore \sim Moq$$

$$(3) (x) [(\exists y) Byx \supset (z) Bxz]$$

$$/ \therefore (y) (z) (Byz \supset Bzy)$$

$$(4) Was / \therefore Waa$$

$$(5) Lp$$

$$o = p / \therefore Lo$$

(2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन अवैध युक्तिवादांची अवैधता दाखवून द्या :

$$(1) (x) (Ox \supset Px)$$

$$(x) (Px \supset Qx)$$

$$\therefore (x) (Qx \supset Ox)$$

$$(2) (\exists x) (Vx \cdot \sim Wx)$$

$$(\exists x) (Wx \cdot Xx)$$

$$\therefore (\exists x) (Xx \cdot \sim Vx)$$

$$(3) (x) (Ax \supset \sim Bx)$$

$$\sim Aa$$

$$\therefore \sim Ba$$

$$(4) (x) (Ax \supset Bx)$$

$$(x) (Ax \supset \sim Cx)$$

$$\therefore (x) (Bx \supset \sim Cx)$$

$$(5) (\exists x) (Jx \cdot Kx)$$

$$(\exists x) (Kx \cdot Lx)$$

$$\therefore (\exists x) (Lx \cdot Jx)$$

(3) अनुमानाचा एक नियम म्हणून तदेवता/तादात्म्य (आयडेंटिटी) संबंध सविस्तर स्पष्ट करा.

किंवा

पी. एम. बीजसूत्रानुमान प्रणालीची खालील वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा :

(a) सुसंगतता

(b) परिपूर्णता

(c) स्वतंत्रता.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—8

[3601]-277

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

SOCIOLOGY

Group A (G-2) : Population and Society

OR

Group B (G-2) : Social Welfare and Social Legislation

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) Attempt Group A *or* Group B.

(ii) All questions are compulsory.

(iii) Figures to the right indicate full marks.

Group A

(G-2 : Population and Society)

1. Answer any *ten* of the following in maximum **20** words each : [20]

- (1) Define population studies.
- (2) Define family planning.
- (3) What are the main factors of migration ?
- (4) Give the meaning of sample survey.
- (5) What is Sex Ratio ?
- (6) State the reason for increasing average age in India.
- (7) State the meaning of fertility span.
- (8) Define Census.

P.T.O.

-
- (9) What is Crude Death Rate ?
 - (10) What is Foeticide ?
 - (11) Give the meaning of Infant.
 - (12) What is AIDS ?
 - (13) State the meaning of Literacy.

2. Write notes on any *two* of the following in maximum **50** words each : [10]

- (1) Vital Registration;
- (2) Maternal Mortality;
- (3) Types of migration;
- (4) Uses of Census.

3. Answer any *two* of the following in maximum **150** words each : [20]

- (1) Explain the scope and importance of population studies.
- (2) What are the factors of fertility ?
- (3) Explain the meaning and importance of population education.
- (4) Describe the success and failures of family planning programme in India.

4. Answer any *two* of the following in maximum **300** words each : [30]

- (1) Describe the characteristics of population in India.
- (2) Discuss the relations between population growth and economic development.

- (3) Give an outline of Malthusian theory of Population Growth and explain its relevance with the Indian population growth.
- (4) What is Population Policy ? Give an account of Population Policy in India since independence.

OR

Group B

(G-2 : Social Welfare and Social Legislation)

1. Answer any *ten* of the following in maximum **20** words each : [20]
 - (1) State any *two* fundamental rights provided by Indian Constitution.
 - (2) Why does India need legislation to control female foeticide ?
 - (3) What are the objectives of Minimum Wages Act ?
 - (4) Define Dowry.
 - (5) Name any *two* maternity benefits to women workers in India.
 - (6) Write any *two* objectives of Employment Guarantee Scheme.
 - (7) State any *two* objectives of Operation Blackboard.
 - (8) State any *two* objectives of Programme of Nutritional Support to Primary Education.
 - (9) Define Empowerment.
 - (10) Why is sustainable development relevant ?

(11) What is participation in Social Welfare ?

(12) State any *two* fundamental duties.

(13) State any *two* health problems of women.

2. Write notes on any *two* of the following in maximum **50** words each : [10]

(1) Any *three* characteristics of social security.

(2) Need of vocational guidance to Indian youth.

(3) Any *two* causes of trafficking of women.

(4) Any *two* features of sustainable development.

3. Answer any *two* of the following in maximum **150** words each : [20]

(1) What are the characteristics of scheduled tribe ?

(2) State various medical benefits to Indian workers.

(3) Define NGO. What are the main characteristics of NGO ?

(4) What is participatory model of Social Welfare ? Why is this model relevant in modern India ?

4. Answer any *two* of the following in maximum **300** words each : [30]

(1) Discuss the historical development of Social Welfare in India from Dana to Planned Social Welfare.

(2) Define Welfare State. State the main features of Welfare State.

- (3) What are the legislative measures provided for women in India ? Are they sufficient ?
- (4) What are the Government Organizations (G.Os.) promoting social welfare programme ? Discuss their organizational pattern and role.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) गट 'अ' किंवा गट 'ब' सोडवा.
- (ii) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (iii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

गट 'अ'

(G-2 : लोकसंख्या आणि समाज)

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहांची प्रत्येकी 20 शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा : [20]
- (1) लोकसंख्या अध्ययनाची व्याख्या करा.
 - (2) कुटुंबनियोजनाची व्याख्या करा.
 - (3) स्थलांतराचे मुख्य घटक कोणते ?
 - (4) नमुना सर्व्हेक्षणाचा अर्थ लिहा.
 - (5) लिंग गुणोत्तर म्हणजे काय ?
 - (6) भारतातील सरासरी आयुर्मान वाढण्याचे कारण लिहा.
 - (7) जननकालाचा अर्थ सांगा.
 - (8) जनगणनेची व्याख्या करा.

- (9) ढोबळ मर्त्यता म्हणजे काय ?
- (10) भ्रुणहत्या म्हणजे काय ?
- (11) अर्भक म्हणजे काय ?
- (12) एड्स म्हणजे काय ?
- (13) साक्षरतेचा अर्थ लिहा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर प्रत्येकी 50 शब्दांपर्यंत टिपा लिहा : [10]

- (1) महत्वाची नोंदणी
- (2) माता मर्त्यता
- (3) स्थलांतराचे प्रकार
- (4) जनगणनेचे उपयोग.

3. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर प्रत्येकी 150 शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा : [20]

- (1) लोकसंख्या अध्ययनाची व्याप्ती व महत्व स्पष्ट करा.
- (2) जननास प्रभावित करणारे घटक कोणते ?
- (3) लोकसंख्या शिक्षणाचा अर्थ व महत्व स्पष्ट करा.
- (4) भारतातील कुटूंब नियोजन कार्यक्रमाच्या यशःअपयशाची चर्चा करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर प्रत्येकी 300 शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा : [30]

- (1) भारतीय लोकसंख्येच्या वैशिष्ट्यांचे वर्णन करा.
- (2) आर्थिक विकास व लोकसंख्या वाढ यामधील संबंधाची चर्चा करा.
- (3) माल्थसच्या लोकसंख्या वाढीच्या सिद्धांताची रूपरेषा देऊन भारतीय लोकसंख्या वाढीच्या संदर्भात ह्या सिद्धांताची चर्चा करा.
- (4) लोकसंख्या धोरण म्हणजे काय ? स्वातंत्र्योत्तर भारतीय लोकसंख्या धोरणाचा आढावा घ्या.

किंवा

गट 'ब'

(G-2 : सामाजिक कल्याण व सामाजिक कायदा)

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

- (1) भारतीय राज्यघटनेने प्रदान केलेले कोणतेही दोन मुलभूत हक्क सांगा.
- (2) स्त्री भ्रुणहत्या नियंत्रित करण्यासाठी भारतात कायद्याची आवश्यकता का आहे ?
- (3) किमान वेतन कायद्याची उद्दिष्ट्ये कोणती ?
- (4) हुंड्याची व्याख्या करा.
- (5) भारतीय कामगार महिलांसाठीच्या कोणत्याही दोन प्रसुतीकालीन सुविधा नमुद करा.
- (6) रोजगार हमी योजनेची कोणतीही दोन उद्दिष्ट्ये लिहा.
- (7) ऑपरेशन ब्लॅकबोर्ड (खडूफळ योजना) ची कोणतीही दोन उद्दिष्ट्ये सांगा.
- (8) प्राथमिक शिक्षण संलग्न पुरक आहार योजनेची दोन उद्दिष्ट्ये सांगा.
- (9) सबलीकरणाची व्याख्या करा.
- (10) शाश्वत विकास का महत्वाचा आहे ?
- (11) सामाजिक कल्याणातील सहभाग म्हणजे काय ?
- (12) कोणतीही दोन मुलभूत कर्तव्ये सांगा.
- (13) भारतीय स्त्रियांच्या कोणत्याही दोन आरोग्य समस्या सांगा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर प्रत्येकी 50 शब्दांपर्यंत टिपा लिहा : [10]

- (1) सामाजिक सुरक्षेची कोणतीही तीन वैशिष्ट्ये.
- (2) भारतातील युवकांना व्यवसाय मार्गदर्शनाची गरज.
- (3) भारतातील स्त्रियांच्या व्यापाराची कोणतीही दोन कारणे.
- (4) शाश्वत/चिरंजीवी विकासाची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये.

3. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर प्रत्येकी 150 शब्दापर्यंत उत्तरे लिहा : [20]

- (1) अनुसूचित जमातींची वैशिष्ट्ये कोणती ?
- (2) भारतातील कामगारांसाठीच्या विविध वैद्यकीय सुविधा स्पष्ट करा.
- (3) NGOची व्याख्या करा. NGOची प्रमुख वैशिष्ट्ये कोणती ?
- (4) सहभागी सामाजिक कल्याण मॉडेल म्हणजे काय ? हे मॉडेल आधुनिक भारतासाठी कसे महत्वपूर्ण आहे ?

4. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर प्रत्येकी 300 शब्दापर्यंत उत्तरे लिहा : [30]

- (1) भारतातील दानापासून ते नियोजित सामाजिक कल्याणापर्यंतच्या ऐतिहासिक विकासाची चर्चा करा.
- (2) कल्याणकारी राज्याची व्याख्या करा. कल्याणकारी राज्याची मुख्य वैशिष्ट्ये सांगा.
- (3) भारतीय स्त्रियांना प्रदान केलेल्या कायदेशिर तरतुदी कोणत्या ? त्या पुरेद्या आहेत का ?
- (4) सामाजिक कल्याण योजना राबविणाऱ्या शासकीय योजना संघटना कोणत्या ? त्यांची संघटनात्मक यंत्रणा व भूमिका स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-278

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

SOCIOLOGY

(S-1 : Foundations of Sociological Thought)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer any *ten* of the following in maximum **20** words each : [20]

- (1) What is Social Thought ?
- (2) What is Positivism ? (Comte)
- (3) State the meaning of mechanical solidarity. (Durkheim)
- (4) What is Historical Materialism ? (Marx)
- (5) Write the definition of Religion given by Durkheim.
- (6) What is traditional Social Action ? (Weber)
- (7) State the meaning of Egoistic Suicide. (Durkheim)
- (8) Name any *two* characteristics of Dominant Caste. (Shrinivas)
- (9) What is Alienation ? (Marx)
- (10) Who stated the Theory of Functionalism ?
- (11) What is Ideal Type ? (Weber)
- (12) Write the meaning of Westernization. (Shrinivas)
- (13) Name any *two* thinkers associated with Conflict Theory.

P.T.O.

2. Write notes on any *two* of the following in maximum 50 words each : [10]

- (1) Enlightenment;
- (2) Any *two* effects of Industrial Revolution;
- (3) Interactionism;
- (4) Emotional and Evaluative Social Action. (Weber)

3. Answer any *two* of the following in maximum 150 words each : [20]

- (1) Give an account of development of Sociological Thought in brief.
- (2) Explain Social Evolution Theory given by Spencer.
- (3) Elaborate the characteristics of Caste given by Dr. Ghurye.
- (4) Elucidate the Conflict Theory.

4. Answer any *two* of the following in maximum 300 words each : [30]

- (1) Describe the Law of three stages given by Comte.
- (2) Explain the Theory of Class Struggle given by Marx.
- (3) Elaborate the types of Authority stated by Weber.
- (4) Elucidate Dr. Ambedkar's views on Untouchability.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **दहांची** प्रत्येकी 20 शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा : [20]

- (1) सामाजिक विचार म्हणजे काय ?
- (2) प्रत्यक्षवाद म्हणजे काय ? (कॉम्ट)
- (3) यांत्रिक एकतेचा अर्थ लिहा. (डुखीम)
- (4) ऐतिहासिक भौतिकवाद म्हणजे काय ? (माक्स)
- (5) डुखीमची धर्माची व्याख्या द्या.
- (6) पारंपरिक सामाजिक क्रिया म्हणजे काय ? (वेबर)
- (7) आत्मकेंद्रित आत्महत्येचा अर्थ लिहा. (डुखीम)
- (8) प्रभावी जातीची कोणतीही **दोन** वैशिष्ट्ये लिहा. (श्रीनिवास)
- (9) परात्मता म्हणजे काय ? (माक्स)
- (10) प्रकार्यवाद सिद्धान्त कोणी मांडला ?
- (11) आदर्श प्रारूप म्हणजे काय ? (वेबर)
- (12) पारिचमात्यीकरणाचा अर्थ लिहा. (श्रीनिवास)
- (13) संघर्ष सिद्धान्तांशी संबंधित कोणत्याही **दोन** विचारवंतांची नावे द्या.

2. खालीलपैकी कोणत्याही **दोहोंवर** प्रत्येकी 50 शब्दांपर्यंत टिपा लिहा : [10]

- (1) प्रबोधन;
- (2) औद्योगिक क्रांतीचे कोणतेही **दोन** परिणाम;
- (3) आंतरक्रियावाद;
- (4) भावात्मक आणि मूल्यात्मक सामाजिक क्रिया. (वेबर)

3. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची प्रत्येकी 150 शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा : [20]

- (1) समाजशास्त्रीय विचारांच्या विकासाचा थोडक्यात आढावा घ्या.
- (2) स्पेन्सर यांचा सामाजिक उत्क्रांतीचा सिद्धान्त स्पष्ट करा.
- (3) डॉ. घुर्ये यांनी सांगितलेली जातीची वैशिष्ट्ये विशद करा.
- (4) संघर्ष सिद्धान्ताचे विवेचन करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर प्रत्येकी 300 शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा : [30]

- (1) कॉम्ट ने प्रतिपादन केलेल्या तीन अवस्थांच्या नियमांचे वर्णन करा.
- (2) मार्क्सचा वर्गसंघर्षाचा सिद्धान्त स्पष्ट करा.
- (3) वेबर ने सांगितलेले अधिकारांचे प्रकार विशद करा.
- (4) डॉ. आंबेडकरांच्या अस्पृश्यताविषयक विचारांचे विवरण करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-279

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

SOCIOLOGY

(S-2 : Indian Society : Issues and Problems)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *ten* of the following in maximum **20** words each : [20]

- (1) Name any *two* social problems.
- (2) Define social disorganization.
- (3) What is cultural lag ?
- (4) Define Gender.
- (5) Name any *two* minority groups.
- (6) Give the meaning of scheduled castes.
- (7) Define Aging.
- (8) What is Displacement ?
- (9) What is Environmental Pollution ?
- (10) Define Alcoholism.
- (11) What is AIDS ?
- (12) Define Rape.
- (13) What is white-collar crime ?

P.T.O.

2. Write notes on any *two* of the following in maximum **50** words each : [10]

- (1) Value Conflict;
- (2) Causes of domestic violence;
- (3) Regional Imbalance;
- (4) Sexual Abuse.

3. Answer any *two* of the following in maximum **150** words each : [20]

- (1) Explain the causes of inequality of castes.
- (2) Elucidate the problems of working women in India.
- (3) Discuss the causes of ecological degradation.
- (4) Elucidate the causes of Suicide.

4. Answer any *two* of the following in maximum **300** words each : [30]

- (1) Define Social Problem. Explain the causes of Social Problems.
- (2) Elucidate the causes and the consequences of dowry.
- (3) Explain the meaning and the causes of Terrorism.
- (4) Define corruption and explain the features and the causes of corruption.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **दहांची** प्रत्येकी कमाल **20** शब्दात उत्तरे लिहा : [20]

- (1) कोणत्याही **दोन** सामाजिक समस्यांची नावे लिहा.
- (2) सामाजिक विघटनाची व्याख्या द्या.
- (3) सांस्कृतिक पाश्चात्यन म्हणजे काय ?
- (4) लिंगभावाची व्याख्या द्या.
- (5) कोणत्याही **दोन** अल्पसंख्याक समुहाची नावे लिहा.
- (6) अनुसूचित जातीचा अर्थ द्या.
- (7) वृद्धावस्था व्याख्या द्या.
- (8) विस्थापन म्हणजे काय ?
- (9) पर्यावरणीय प्रदुषण म्हणजे काय ?
- (10) मद्यपानाची व्याख्या द्या.
- (11) एड्स म्हणजे काय ?
- (12) बलात्काराची व्याख्या द्या.
- (13) पांढरपेशिय गुन्हेगारी म्हणजे काय ?

2. खालीलपैकी कोणत्याही **दोहोंवर** प्रत्येकी कमाल **50** शब्दांपर्यंत टिपा लिहा : [10]

- (1) मुल्य संघर्ष;
- (2) कौटूंबिक हिंसाचाराची कारणे;
- (3) प्रादेशिक असमतोल;
- (4) लैंगिक छळ.

3. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची प्रत्येकी कमाल 150 शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा : [20]

- (1) जातींच्या असमानतेची कारणे स्पष्ट करा.
- (2) भारतातील नोकरदार महिलांच्या समस्या विशद करा.
- (3) पर्यावरणाच्या न्हासाच्या कारणांची चर्चा करा.
- (4) आत्महत्येची कारणे विशद करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची प्रत्येकी कमाल 300 शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा : [30]

- (1) सामाजिक समस्यांची व्याख्या द्या. सामाजिक समस्यांची कारणे स्पष्ट करा.
- (2) हुंड्यांची कारणे व दुष्परिणामांचे वर्णन करा.
- (3) दहशतवादाचा अर्थ आणि कारणे स्पष्ट करा.
- (4) भ्रष्टाचाराची व्याख्या द्या आणि भ्रष्टाचाराच्या वैशिष्ट्ये व कारणांची चर्चा करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-280

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY

General Paper II

[Outline of Political, Social and Economic Institutions

of Ancient India (600 B.C. to 1200 A.D.)]

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer the following questions in **20** words each (any *ten*) : [20]
 - (1) What is a copper plate ?
 - (2) State any *two* types of State.
 - (3) Explain the concept 'Republic'.
 - (4) State any *two* duties of a king.
 - (5) Write names of *two* institutions in Ancient period controlling the powers of the king.
 - (6) State the importance of ministers mention in Mahābhārata.
 - (7) Write any *two* types of courts in Ancient period.
 - (8) Explain the concept 'Ashrama'.
 - (9) Write the meaning of Sacrament.
 - (10) State *four* Varnas.
 - (11) With which the term 'Guild' is related ?

P.T.O.

- (12) State the names of *two* cities in Ancient India famous as trading centres.
- (13) Write any *two* weights in Ancient period.
2. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]
- (1) Write the causes for the decline of the Republics.
 - (2) State in brief the function of Samiti.
 - (3) Write a note on life of women during Vedic period.
 - (4) State in brief the features of Ancient Indian Education.
3. Answer the following questions in **150** words each (any *two*) : [20]
- (1) Discuss the theory of Kingship under Mauryans.
 - (2) Write an essay on Ancient Indian Judiciary.
 - (3) State the demerits of Caste.
 - (4) Take a review of the development in Ancient Indian Agriculture.
4. Answer the following questions in **300** words each (any *two*) : [30]
- (1) State the literary sources for the study of Ancient Indian Political, Social and Economic institutions.
 - (2) State the importance of the Council of Ministers in Ancient period and explain their functions.
 - (3) State what is a marriage and discuss the types of marriage.
 - (4) Take a review of the origin and development of Ancient Coins.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
 - (1) ताम्रपट म्हणजे काय ?
 - (2) राज्याचे कोणतेही दोन प्रकार सांगा.
 - (3) 'गणराज्य' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (4) राजाची कोणतीही दोन कर्तव्ये सांगा.
 - (5) राजसत्तेच्या अधिकारावर नियंत्रण ठेवणाऱ्या प्राचीन काळातील दोन संस्थांची नावे लिहा.
 - (6) महाभारतात वर्णिलेले मंत्र्यांचे महत्त्व सांगा.
 - (7) प्राचीन काळातील न्यायालयांचे कोणतेही दोन प्रकार लिहा.
 - (8) 'आश्रम' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (9) 'संस्कार' याचा अर्थ लिहा.
 - (10) चार वर्ण सांगा.
 - (11) श्रेणी ही संकल्पना कशाशी संबंधित आहे ?
 - (12) प्राचीन भारतातील दोन प्रसिद्ध व्यापारी केंद्रांची नावे सांगा.
 - (13) प्राचीन काळातील कोणतीही दोन वजने लिहा.
2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : [10]
 - (1) गणराज्याच्या न्हासाची कारणे लिहा.
 - (2) समितीची कार्यपद्धती थोडक्यात सांगा.
 - (3) 'वेदकालीन स्त्रीजीवन' यावर टीप लिहा.
 - (4) प्राचीन भारतीय शिक्षणव्यवस्थेची वैशिष्ट्ये थोडक्यात सांगा.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) मौर्य राजपद सिद्धातांची चर्चा करा.
- (2) प्राचीन भारतीय न्यायव्यवस्थेवर निबंध लिहा.
- (3) जाती-व्यवस्थेचे दोष सांगा.
- (4) प्राचीन भारतीय शेती विकासाचा आढावा घ्या.

4. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : [30]

- (1) प्राचीन भारतीय राजकीय, सामाजिक व आर्थिक संस्थांच्या अभ्यासाची वाङ्मयीन साधने सांगा.
- (2) प्राचीन काळातील मंत्रीमंडळाचे महत्त्व सांगून मंत्र्यांची विविध कार्ये स्पष्ट करा.
- (3) विवाह म्हणजे काय ? हे सांगून प्राचीन काळातील विवाहांच्या प्रकारांची चर्चा करा.
- (4) भारतीय प्राचीन नाण्यांचा उगम आणि विकास याचा आढावा घ्या.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-281

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

MATHEMATICS

(Mathematical Prerequisites)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

(iii) *Use of calculator is allowed.*

1. Attempt any *ten* of the following :

[20]

(1) Find $\log_4 16$.

(2) Solve for x if $\log_3 x = 2$.

(3) Define homogeneous function.

(4) Define improper integral.

(5) If $z = 2x + y^2$, find z_x .

(6) Find $\frac{dy}{dx}$, when $y = e^{7x}$.

P.T.O.

(7) What is degree and order of :

$$\left(\frac{d^2y}{dx^2}\right)^4 + \left(\frac{dy}{dx}\right)^8 = 0.$$

(8) Evaluate :

$$\int (x^2 + 1)dx.$$

(9) Evaluate :

$$\int_{-1}^1 x^2 dx.$$

(10) Define integrating factor.

(11) Show that

$$f(x, y) = x^2 + y$$

is not homogeneous.

(12) Verify that :

$$\int_0^1 x^3 dx = -\int_1^0 x^3 dx.$$

(13) Convert $\log_b a = c$ into exponential form.

2. Solve any *two* of the following : [10]

(1) Find future value when Rs. 100 at 8 percent for five years compounded semiannually.

(2) Solve

$$\int \frac{x^2}{(4x^3 + 7)^2} dx$$

by method of substitution.

(3) Find integrating factor of

$$t^2 dy + 3y t dt = 0.$$

3. Attempt any *two* of the following : [20]

- (1) How long will it take money to double at 5 percent interest when compounded quarterly.
- (2) Examine the function $y = \log(2x^2 - 20x + 5)$ for extreme values.
- (3) Explain exact differential equation.

4. Solve any *two* of the following ; [30]

- (1) Explain Bernoulli's differential equation and solve :

$$\frac{dy}{dt} + y = ty^3.$$

- (2) Discuss in detail 'COBWEB MODEL'.

(3) Use integration by parts to evaluate :

$$\int 6x e^{x+7} dx$$

and also evaluate :

$$\int_0^3 \frac{6x}{x^2 + 1} dx.$$

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4+2

[3601]-282

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

STATISTICS (General)

Paper II

(Sampling Designs, Sample Survey and

Statistical Quality Control)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of calculator and statistical table is allowed.

(iv) Symbols and abbreviations have their usual meaning.

1. Attempt any *ten* of the following : [2×10=20]

(a) Give one real situation, where you would prefer stratified sampling over simple random sampling (SRS).

(b) In SRSWOR, find the probability of inclusion of a specified unit in a sample of size n from a finite population of size N .

(c) State the estimators of the population total in ratio method and regression method.

P.T.O.

- (d) What are the statistical considerations in the choice of the sample size ?
- (e) State an expression for Neyman's allocation.
- (f) Distinguish between sampling unit and sampling frame.
- (g) In SRS show that sample proportion ' p ' is unbiased estimator of the population proportion ' P '.
- (h) Explain the term ASN.
- (i) Explain the term 'AQL'.
- (j) State the control limits for C-chart.
- (k) Distinguish between 'High Spot' and 'Low Spot'.
- (l) Explain the term 'Consumer's risk'.
- (m) Explain working of the following single sampling plan $N = 5000$, $n = 100$, $c = 2$.

2. Attempt any *two* of the following : [2×5=10]

- (a) Obtain an unbiased estimator of the variance of the sample mean in SRSWOR.
- (b) Obtain the formula for determining the sample size in case of SRSWOR so as to achieve the predetermined precision in estimation of the population mean with a given confidence coefficient when the characteristic under study is continuous.

(c) For a double sampling plan with

$N = 5000$, $n_1 = 50$, $c_1 = 0$, $n_2 = 50$ and $c_2 = 2$.

Compute the probability of accepting a lot with 1% defective.

(d) Explain the meaning and purpose of SQC.

3. Attempt any *two* of the following :

[2×10=20]

(a) Explain the purpose of stratification in sample survey. Show that

$$V(\bar{x})_{\text{SRSWOR}} \leq V(\bar{x}_{st})_{\text{P.A.}} \leq V(\bar{x}_{st})_{\text{N.A.}}$$

(b) Explain the systematic sampling procedure and prove that the systematic sample mean is more efficient than the sample mean of SRSWOR if

$$S_{\text{wsy}}^2 > S^2.$$

(c) Explain the method of construction of control charts for the measurable quality characteristics when :

(i) Standards given and

(ii) Standards not given.

- (d) The following data give the number of defective battery cells in 7 batches each consisting of 50 battery cells :

Batch No.	No. of Defective Battery Cells
1	2
2	8
3	4
4	6
5	9
6	1
7	5

- (i) Construct the control limits for fraction defective and comment on the state of control of the process.
- (ii) If the process fraction defective shifts to 0.15, find the probability of catching this shift before the 3rd sample after the shift has taken place.

4. Attempt any *two* of the following : [2×15=30]

- (a) (i) Explain the regression method of estimation of the population mean. Mention *two* practical situations where this method can be used. [7]
- (ii) Describe planning, execution and analysis of a sample survey. [8]

(b) (i) Explain clearly the basis and working of control charts.

(ii) A single sampling plan is as follows : [7]

$$N = 1000, n = 105, c = 2$$

If the lots submitted for inspection are 2% defective, find the probability of acceptance of the lot. Further, compute ATI and AOQ. Also compute consumer's risk if LTPD is 5%. [8]

(c) (i) Subgroups of 4 items each are taken from a manufacturing process at regular intervals. A certain quality characteristics is measured and \bar{X} and R values are computed for each sub-group. After 25 sub-groups $\Sigma\bar{X} = 15350$ and $\Sigma R = 411$.

(I) Compute control limits for \bar{X} and R chart.

(II) If all the points on \bar{X} and R chart fall within control limits and specification limits are 610 ± 15 , then examine whether the process meets the specifications ? If not, estimate the percent defectives of the process. [8]

(ii) The following is a record of the number of paint defects per unit metal desk painted by dipping :

8, 16, 14, 19, 11, 15, 8, 11, 21, 12.

Draw C-chart and analyse the data. [7]

- (d) State and prove the theorem which leads to the following obvious rule appearing to a layman;

Take a larger sample in a given stratum, if

- (I) the stratum is larger
- (II) the stratum has more variability and
- (III) the sampling cost is cheaper.

Hence obtain the optimum total size of the sample when either :

- (i) the total cost is fixed or
- (ii) the precision of the estimator is specified. [15]

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—8

[3601]-283

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

STATISTICS (Special)

Paper I

(Mathematical Statistics—I)

(2004 Pattern)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

(iii) *Use of calculator and statistical tables is allowed.*

(iv) *Symbols and abbreviations have their usual meaning.*

1. Attempt any *ten* of the following :

[10×2]

(a) If X is a random variable (r.v.) with p.d.f.

$$f(x) = c.x^3, 0 < x < 1, c > 0$$

then find the value of c .

(b) Let (X, Y) be a bivariate continuous r.v. Define conditional expectation of X and $Y = y$.

(c) Define cumulant generating function (c.g.f.) of a continuous random variable X . Also state relation of 4th cumulant in terms of central moments.

P.T.O.

- (d) If $X \rightarrow N(\mu, \sigma^2)$, then state the p.d.f. of $Y = C.X$.
- (e) Define Gamma distribution. Also state its additive property.
- (f) If a random variable X has m.g.f. $M_X(t) = e^{2t+4t^2}$, then find 2nd raw moment of X .
- (g) If $X \rightarrow N(20, 16)$, $Y \rightarrow N(10, 9)$ and X, Y are independent, then calculate

$$P(X + Y \geq 30).$$

- (h) Define Beta distribution of 1st kind and state its mean.
- (i) If

$$X \rightarrow \chi_m^2, Y \rightarrow \chi_n^2$$

then state the probability distribution of

$$\frac{X}{X + Y}.$$

Given that X and Y are independent.

- (j) State Fisher's approximation to Chi-square (χ^2) distribution with n degrees of freedom (d.f.).
- (k) If

$$X \rightarrow F(m, n),$$

then state the probability distribution of

$$Y = \frac{m}{n}.X.$$

(l) Define exponential distribution and discuss the nature of its probability curve.

(m) If

$$X \rightarrow \chi_5^2, Y \rightarrow \chi_5^2$$

and X, Y are independent, then find

$$P\left(\frac{X}{Y} \geq 10.97\right).$$

2. Attempt any *two* of the following :

[2×5]

(a) Obtain mode of $G(m, n)$ distribution.

(b) The number of demands for mobile handsets in a certain city was found to vary from day to day. In a sample study the following data were obtained.

Days	Number of handsets demanded
Mon	115
Tue	126
Wed	120
Thu	125
Fri	110
Sat	124

Test the hypothesis that the demand for the handsets is uniform over the days in a week. Take $\alpha = 0.05$.

- (c) If a random variable X has a p.d.f.

$$f(x) = \frac{1}{\theta} e^{-x/\theta}, x \geq 0, \theta > 0.$$

Find interquartile range for the distribution of X .

- (d) Let \bar{X} and S^2 be mean and variance of r.s. of size 25 from a $N(3, 100)$ distribution. Evaluate

$$P(0 < \bar{X} < 6, 55.2 < S^2 < 145.6).$$

3. Attempt any *two* of the following :

[2×10]

- (a) (i) Let (X, Y) be a bivariate r.v. with joint p.d.f.

$$f(x, y) = 4x(1 - y), \quad 0 < x < 1$$

$$0 < y < 1$$

$$= 0, \quad \text{otherwise}$$

Find :

$$(I) \quad P(0 < X < 0.5, Y < 0.6)$$

$$(II) \quad P(X + Y \leq 1).$$

[6]

- (ii) State the forgetfulness property of exponential distribution and give its interpretation. Further if X follows exponential distribution with mean 5, then find $P(X > 10/X > 8)$. [4]

(b) (i) If a r.v. X has p.d.f.

$$f(x) = 3(1 - x)^2, \quad 0 < x < 1$$

$$= 0, \quad \text{otherwise}$$

find p.d.f. of $Y = -\log(1 - X)$. [5]

(ii) Describe a test procedure for testing $H_0 : \sigma_1^2 = \sigma_2^2$ against $H_1 : \sigma_1^2 \neq \sigma_2^2$.

State the underlying assumptions. [5]

(c) (i) A sample of 20 women enrolled in a health program shows mean diastolic blood pressure 90 and sample standard deviation 32. Can you conclude that women enrolled in the program have mean diastolic blood pressure greater than 75 as recommended by doctors ? Use 2% level of significance. [5]

(ii) If

$$F \rightarrow F_{n_1, n_2},$$

then find the probability distribution of $n_1 F$ as $n_2 \rightarrow \infty$. [5]

(d) (i) Define

(I) Statistic

(II) Sampling distribution of statistic. [2]

(ii) Define t -variate with n df. Also derive p.d.f. with n df. [8]

4. Attempt any *two* of the following : [2×15]

(a) (i) Define distribution function of a continuous r.v. X and state its four characteristics properties. [5]

(ii) Let X and Y be independent $N(2200, 325)$ and $N(2000, 900)$ variates respectively. If $Z = X - Y$, then state mean and variance of Z . Also find $P(200 < Z < 305)$. [5]

(iii) Obtain mean and variance of beta distribution of 2nd kind. [5]

(b) (i) Describe Chi-square test of independence of attributes arranged in $r \times s$ contingency table. [5]

(ii) Obtain the sampling distribution of mean of a random sample drawn from exponential distribution with mean θ . [5]

(iii) Let X_1, X_2, X_3, X_4, X_5 be i.i.d. $N(0, 4)$ variates.

Calculate

$$P \left(\frac{2 X_5}{\sqrt{\sum_{i=1}^4 X_i^2}} \geq 1.19 \right) \quad [5]$$

(c) (i) A random sample of size 15 from a bivariate normal population gave a correlation coefficient of 0.3. At 2% level of significance, test whether the population correlation coefficient is significant. [5]

(ii) Let $X_i, i = 1, 2, \dots, 12$ be i.i.d. $N(10, 100)$ variates. State the probability distribution of

$$\sum_{i=1}^{12} \left(\frac{X_i - 10}{10} \right)^2.$$

Also find C if

$$P \left(\sum_{i=1}^{12} \left(\frac{X_i - 10}{10} \right)^2 \leq C \right) = 0.02. \quad [5]$$

(iii) Prove that :

$$M_{X,Y}(t_1, t_2) = M_X(t_1) \cdot M_Y(t_2)$$

if and only if X and Y are independent. [5]

(d) (i) Describe paired t -test. State the situations in which paired t -test can be used. [6]

(ii) Obtain the recurrence relation between raw moments of Chi-square distribution with n d.f. [5]

(iii) If X is a r.v. with distribution function

$$\begin{aligned} F(x) &= 0 & x < -1 \\ &= \frac{(x+1)}{2} & -1 \leq x \leq 1 \\ &= 1 & x \geq 1. \end{aligned}$$

find p.d.f. of X. Also find the probability

$$P\left(\frac{1}{4} < X < \frac{3}{4} / X > \frac{1}{2}\right). \quad [4]$$

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—8

[3601]-284

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

APPLIED MATHEMATICS

(AMG2 : Calculus of Several Variables and Vector Calculus)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt the following questions :

[16]

(i) Show that simultaneous limit of the function

$$f(x, y) = \frac{2xy}{x^2 + y^2}, (x, y) \neq (0, 0)$$

does not exist at (0, 0).

(ii) If

$$u(x, y) = \frac{x^2 + y^2}{x + y},$$

then show that :

$$x \frac{\partial u}{\partial x} + y \frac{\partial u}{\partial y} = u.$$

P.T.O.

(iii) If

$$f(x, y) = \sqrt{|xy|}$$

and

$$f_x(0, 0) = 0 = f_y(0, 0),$$

prove that $f(x, y)$ is not differentiable at $(0, 0)$.

(iv) Evaluate

$$\int_0^2 \int_0^{\log y} e^x dx dy.$$

(v) If

$$\vec{f}(t) = \frac{\sin^{-1} 2t}{3t} \vec{i} + \frac{3^t - 1}{t} \vec{j} + \cos t \vec{k}, t \neq 0$$

and

$$\vec{f}(0) = a \vec{i} + b \vec{j} + c \vec{k},$$

is continuous at $t = 0$, then find a, b, c .

(vi) In what direction from the point $(2, 1, -2)$ is the directional derivative of $x^2y^3 - 2xz^2 + 3$ is maximum ?

(vii) Show that :

$$\vec{f} = 2xyz \vec{i} + x^2z \vec{j} + x^2y \vec{k}$$

is conservative vector field.

(viii) Prove that :

$$\oint_C e^x dx + 2ydy - dz = 0$$

where C is the curve

$$x^2 + y^2 = 4, z = 2.$$

by using Stokes' theorem.

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) State and prove Mean Value Theorem for functions of two variables.

(ii) Define continuity of function of two variables and if $f(x, y)$ be a continuous function of two variables x and y , then prove that $f(x, b)$ is continuous at $x = a$ and $f(a, y)$ is continuous at $y = b$.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Discuss the continuity of the function

$$f(x, y) = xy \sin \frac{1}{x^2 + y^2}, \quad \text{if } (x, y) \neq (0, 0)$$
$$= 0, \quad \text{if } (x, y) = (0, 0).$$

(ii) Find the approximate value of

$$\sqrt{(5.98)^2 + (8.01)^2},$$

using differentials.

(iii) If $z = \tan^{-1} \left(\frac{x}{y} \right)$ and $x = u + v$, $y = u - v$, then show that :

$$\frac{\partial z}{\partial u} + \frac{\partial z}{\partial v} = \frac{u - v}{u^2 + v^2}.$$

3. (A) Attempt any *one* of the following :

[8]

(i) Prove Euler's theorem for homogeneous function of two

variables of degree n and hence show that :

$$x^2 \frac{\partial^2 u}{\partial x^2} + 2xy \frac{\partial^2 u}{\partial x \partial y} + y^2 \frac{\partial^2 u}{\partial y^2} = \sin 2u (1 - 4 \sin^2 u)$$

where

$$u = \tan^{-1} \left(\frac{x^3 + y^3}{x - y} \right).$$

(ii) Evaluate the double integral

$$\iint_R xy (x + y) dx dy$$

by expressing it as repeated integrals in two different ways,

where R is the region bounded by the parabola $y = x^2$ and

straight line $y = x$.

(B) Attempt any *one* of the following :

[8]

(i) If $\lim_{t \rightarrow t_0} \bar{f}(t) = \bar{l}$, then prove that $\lim_{t \rightarrow t_0} |\bar{f}(t)| = |\bar{l}|$.

Is converse true ? Justify your answer.

(ii) If \vec{u} and \vec{v} are two vector functions which possesses first

partial derivatives, then prove that :

$$\text{curl} (\vec{u} \times \vec{v}) = \vec{v} \cdot \text{curl} \vec{u} - \vec{u} \cdot \text{curl} \vec{v}.$$

4. (A) Attempt any *one* of the following :

[6]

- (i) Prove that a vector \vec{u} is of constant magnitude if and only if

$$\vec{u} \cdot \frac{d\vec{u}}{dt} = 0.$$

- (ii) Prove that a vector function \vec{f} is conservative if and only if it is irrotational.

(B) Attempt any *two* of the following :

[10]

- (i) Find the directional derivative of $\phi = xy^2 + yz^3$ at the point (2, -1, 1) in the direction which makes equal acute angles with positive co-ordinate axes.
- (ii) Find the acute angle between the tangents to the curve

$$\vec{r} = t^2 \vec{i} + 2t \vec{j} - \frac{1}{2} t^2 \vec{k}$$

at the point $t = 1$ and $t = 3$.

- (iii) Evaluate

$$\int_C [(2x - y + 4) dx + (5y + 3x - 6) dy]$$

around a triangle C in xy -plane with vertices at (0, 0), (3, 0), (3, 2) traversed in counter-clockwise direction.

5. (A) Attempt any *one* of the following :

[6]

(i) State and prove Green's theorem in plane.

(ii) State Stokes' theorem and hence evaluate

$$\int_C (\sin z \, dx - \cos x \, dy + \sin y \, dz)$$

where C is the boundary of the rectangle

$$0 \leq x \leq \pi, 0 \leq y \leq 1; z = 3.$$

(B) Attempt any *two* of the following :

[10]

(i) Find the scalar function ϕ if

$$\text{grad } \phi = y(2zx - 1) \vec{i} + x(xz - 1) \vec{j} + (x^2y + 4) \vec{k}$$

$$\text{and } \phi(2, 1, -1) = -10.$$

(ii) Evaluate

$$\iiint_V \nabla \cdot \vec{F} \, dV$$

where

$$\vec{F} = (2x^2 - 3z) \vec{i} - 2xy \vec{j} - 4x \vec{k}$$

and V is the closed region bounded by the planes $x = 0$,

$$y = 0, z = 0 \text{ and } 2x + 2y + z = 4.$$

(iii) Using Gauss's divergence theorem evaluate

$$\iint_S \bar{\mathbf{F}} \cdot \bar{\mathbf{n}} dS$$

where

$$\bar{\mathbf{F}} = (x^2 - yz) \vec{i} + (y^2 - zx) \vec{j} + (z^2 - xy) \vec{k}$$

taken over the rectangular parallelepiped

$$0 \leq x \leq a, 0 \leq y \leq b, 0 \leq z \leq c.$$

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—8

[3601]-285

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

APPLIED STATISTICS (General)

Paper II

(Applications of Statistics and Theory of Probability)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

(iii) *Use of calculator is allowed.*

(iv) *Use of statistical tables is allowed.*

1. Attempt any *ten* of the following :

[10×2]

(a) Define permutation of n objects taken r at a time ($r \leq n$).

(b) Give the classical definition of probability.

(c) For events A and B defined on Ω $P(A) = 0.2$ and $P(B) = 0.3$.
Find $P(A \cup B)$ if A and B are independent.

(d) Explain the term 'Sample Space' with an illustration.

(e) Define variance of a univariate discrete random variable.

P.T.O.

- (f) Define correlation coefficient (ρ) of a two-dimensional discrete random variable.
- (g) If $X \rightarrow \text{NB}(k, p)$ such that $E(X) = 25$, $\text{Var}(X) = 150$, then find the parameters k and p .
- (h) Define Index number and Price relative.
- (i) Define Poisson distribution and state one real life situation where it is applied.
- (j) Define mathematical expectation of a bivariate discrete random variable.
- (k) State p.m.f. of discrete uniform distribution. Give *one* real life situation where this distribution is applicable.
- (l) State any *two* limitations of classical definition of probability.
- (m) Define :
 - (i) Laspeyre's price index number.
 - (ii) Marshal Edgeworth's price index number.

2. Attempt any *two* of the following : [2×5]

- (a) Three books are selected at random from a shelf containing 4 text-books, 2 reference books and one dictionary. What is the probability that :
 - (i) 2 text-books and 1 reference book is selected,
 - (ii) Dictionary is not selected.

(b) Discuss the problems involved in the construction of index numbers.

(c) The number of cars crossing a bridge during a certain interval follows Poisson distribution with mean 4. Find the probability that during a randomly chosen interval of time :

(i) No car will cross the bridge,

(ii) At most 4 cars will cross the bridge.

(d) In how many ways can 10 persons be invited to a party from 10 friends and 7 relatives so as to include :

(i) exactly 3 relatives,

(ii) at least 4 relatives,

(iii) at most 2 relatives.

3. Attempt any *two* of the following : [2×10]

(a) (i) Consider an experiment of rolling a fair die. Let A be the event that an odd number appears. Let B be the event that a number greater than 2 appears. Find the probability that the number appearing on the uppermost face is either odd or greater than 2. [5]

(ii) Explain giving suitable illustration the terms used in time series :

(I) seasonal variations,

(II) irregular variations.

[5]

(b) Let :

Y_1 : Yield in kilograms

Y_2 : Rainfall in mm

Y_3 : Maximum temperature in °F

Given :

$$\bar{Y}_1 = 105.2941, \bar{Y}_2 = 91.7914, \bar{Y}_3 = 97.3757$$

$$\sigma_1 = 22.9244, \sigma_2 = 48.9430, \sigma_3 = 33.2315$$

$$r_{12} = 0.5104, r_{13} = -0.7157, r_{23} = -0.2526$$

(I) Obtain the equation of plane of regression of Y_1 on Y_2 and Y_3 ,

(II) Estimate Y_1 when $Y_2 = 96$ mm and $Y_3 = 21^\circ\text{F}$. [10]

(c) Joint probability distribution of X and Y is given below :

$\begin{matrix} \text{Y} \\ \text{X} \end{matrix}$	1	2	3
1	C	5C	3C
2	4C	3C	2C
3	4C	2C	3C

Find :

- (I) the value of C ,
- (II) $\text{Cov}(X, Y)$,
- (III) $P(Y > 2 \mid X \leq 1)$. [10]

- (d) (i) Let X and Y be two independent binomial variables with parameters $(n_1 = 5, p = 0.4)$ and $(n_2 = 6, p = 0.4)$ respectively. Let $Z = X + Y$.

Find :

- (I) $E[Z]$ and $V(Z)$
 - (II) $P(Z > 1)$. [5]
- (ii) For a univariate discrete random variable define the following :
- (I) probability mass function (p.m.f.)
 - (II) expectation and variance. [5]

4. Attempt any *two* of the following : [2×15]

- (a) (i) A discrete random variable X takes values 0, 1, 2 with probabilities :

$$P(0) = 3K, P(1) = 4K, P(2) = K.$$

Find :

(I) the value of K,

(II) mean of X,

(III) variance of X. [5]

(ii) Define probability mass function (p.m.f.) of a negative binomial distribution. State its mean and variance also state the additive property of it. [5]

(iii) Let A and B be two events defined on a sample space Ω such that :

$$P(A) = \frac{1}{3}, P(B|A) = \frac{1}{2} \text{ and } P(A|B) = \frac{1}{3}$$

show that :

(I) A and B are independent,

(II) $P(A'|B') = 2/3$. [5]

(b) (i) Explain the method of estimating seasonal component by link relative method. [10]

(ii) Explain 'deflating' in the construction of Index number and state two uses of it. [5]

- (c) (i) The following computations were made on 130 students :

$$r_{12} = 0.7, r_{13} = 0.6, r_{23} = 0.75$$

where symbols have their usual meanings. Find the value of multiple correlation coefficient $R_{1.23}$ and partial correlation coefficient $r_{12.3}$. [6]

- (ii) Calculate Fisher's price and quantity index number for the following : [9]

Commodities	1999		2000	
	Price (in Rs.)	Quantity (in kg)	Price (in Rs.)	Quantity (in kg)
A	13	90	15	70
B	16	110	16	60
C	15	160	16	110
D	13	210	13	160

- (d) (i) Define Combination of n objects taken r at a time ($r \leq n$). Find x if

$$\binom{12}{5} + 2\binom{12}{4} + \binom{12}{3} = \binom{14}{x}. \quad [5]$$

(ii) Define elementary event, certain event and impossible event with one illustration each. [5]

(iii) For a two-dimensional discrete random variable define each of the following :

(I) Conditional mean

(II) Conditional variance

(III) Covariance. [5]

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—8

[3601]-286

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

PHILOSOPHY

General Paper II

(Philosophy of Saints of India)

(Alternate Syllabus)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *ten* questions out of 13 questions in **one** or **two** sentences
(20 words) each : [20]

- (1) What are Shatssthal's according to Basaveshwar ?
- (2) Define the term 'Niranjan'.
- (3) State the basic tenets of Nath cult.
- (4) Explain the term 'Hukum'.
- (5) What is meant by 'Pākhand' ?
- (6) What is 'Māya' ?
- (7) Explain the term 'Bhakti Yoga'.
- (8) What are the characteristics of a saint ?
- (9) Explain the term 'Akāl'.
- (10) Who can be called as Vārkarī ?
- (11) Explain the term Vivekavāda.
- (12) What is 'Nivṛtti' ?
- (13) State the basic tenets of Vallabha cult.

P.T.O.

2. Answer any *two* questions out of four questions in **five** or **six** sentences (50 words) each : [10]
- (1) Write a note on 'Chidavilāsavāda'.
 - (2) Bring out Basaveshwar's views on equality of caste and gender.
 - (3) Explain Kabir's concept of God.
 - (4) State Rāmadāsa's views on 'Prapancha'.
3. Answer any *two* questions out of four questions in **25** to **30** lines (200 words) each : [20]
- (1) State the nature and principles of Sikhism, bringing out Guru Nānak's role in the development of Sikhism.
 - (2) State Tukārām's concept of God and Satya Dharma.
 - (3) Discuss in detail the significance of reconciliation that Jñyaneshwar brought out between Jñyaya Yoga, Bhakti Yoga and Karma Yoga.
 - (4) Explain fully Kabir's criticism of traditional religion.
4. Answer any *two* questions out of four questions in **60** to **70** lines (500 words) each : [30]
- (1) Describe in detail Tukārām's development from a commoner to sainthood.
 - (2) State the general teachings of saints bringing out their social-cultural significance.
 - (3) Explain in detail Kabir's concept of Guru.
 - (4) Explain the concept 'Prayatnavāda'. Bring out their significance in Rāmadāsa's philosophy.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील 13 प्रश्नांपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची प्रत्येकी एक किंवा दोन वाक्यात (20 शब्दात) उत्तरे लिहा : [20]

- (1) बसवेश्वरांच्या मतानुसार षट्स्थळे कोणती ?
- (2) 'निरंजन' या संज्ञेची व्याख्या करा.
- (3) नाथ पंथाची मूलभूत तत्वे सांगा.
- (4) 'हुकुम' ही संज्ञा स्पष्ट करा.
- (5) 'पाखंड' म्हणजे काय ?
- (6) 'माया' म्हणजे काय ?
- (7) 'भक्तियोग' ही संज्ञा स्पष्ट करा.
- (8) संताची लक्षणे कोणती ?
- (9) 'अकाल' ही संज्ञा स्पष्ट करा.
- (10) 'वारकरी' कोणाला म्हणावे ?
- (11) 'विवेकवाद' ही संज्ञा स्पष्ट करा.
- (12) 'निवृत्ती' म्हणजे काय ?
- (13) वल्लभ पंथाची मूलभूत तत्वे सांगा.

2. खालील चार प्रश्नांपैकी दोन प्रश्नांची प्रत्येकी पाच किंवा सहा वाक्यात (50 शब्दात) उत्तरे लिहा : [10]

- (1) चिद्विलासवादावर टीप लिहा.
- (2) लिंग व जातीवर आधारीत समतेविषयी बसवेश्वराची मते सांगा.
- (3) कबीराची ईश्वराविषयीची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (4) प्रपंचाविषयी रामदासांचे विचार सांगा.

3. खालील चार प्रश्नांपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी 25 ते 30 वाक्यात (200 शब्दात) उत्तरे लिहा : [20]
- (1) शीख धर्माचे स्वरूप व तत्वे सांगून शीख धर्माच्या विकासामध्ये गुरु नानकांची भूमिका सांगा.
 - (2) तुकारामांच्या मतानुसार ईश्वर व सत्यधर्माची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (3) ज्ञानेश्वरानी ज्ञानयोग, भक्तियोग व कर्मयोग यांमध्ये कशाप्रकारे समन्वयाचे महत्व सांगितले ते सविस्तर सांगा.
 - (4) पारंपारीक धर्मावर कबीरानी केलेली टीका सविस्तर स्पष्ट करा.
4. खालील चार प्रश्नांपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी 60 ते 70 वाक्यात किंवा 500 शब्दात उत्तरे लिहा : [30]
- (1) एक सामान्य माणूस ते संतत्वापर्यंत तुकारामाचा विकास सविस्तर सांगा.
 - (2) संतांचा सामान्य उपदेश सांगून त्याचे सामाजिक व सांस्कृतिक महत्व सांगा.
 - (3) कबीरांची गुरुची संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
 - (4) प्रयत्नवादाची संकल्पना स्पष्ट करा. रामदासांच्या तत्त्वज्ञानामध्ये त्याचे महत्व सांगा.

[3601]-286

(Applied Ethics)

(NEW COURSE)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :- (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *ten* of the following questions in 1 or 2 sentences each
(Max. 20 words) : [20]

- (1) Define the term Applied Ethics.
- (2) State the branches of Applied Ethics.
- (3) Give any *two* versions of the notion of equality.
- (4) List any *two* patient's rights.
- (5) What is meant by Gaia ?
- (6) Define the term Corporation.
- (7) What is the role of media in society ?
- (8) How does Kant distinguish between friendship and self-love ?
- (9) State the term 'Sustainable Development'.
- (10) What is meant by paternalism in medical ethics ?
- (11) Give any *two* arguments about social responsibility of a Corporation.
- (12) In what way media and sex are related ?
- (13) State any *two* rights of children.
- (14) On what basis experimentation on animal is criticized ?

2. Answer any *two* questions in **five** or **six** sentences each (**50** words) : [10]

- (1) List and explain in brief any *four* clauses of Hippocratic oath.
- (2) Explain the term 'Deep Ecology'.
- (3) How is Anthropocentrism is criticized in Applied Ethics ?
- (4) Distinguish between Profession and Business.

3. Answer any *two* questions in **25** to **30** sentences each (**200** words) : [20]

- (1) Discuss the measures proposed to overcome inequality with special reference to class, caste and gender.
- (2) Discuss fully the problems of honesty and objectivity concerning the media.
- (3) Discuss fully the duties of doctors in their relationship with patients, other doctors and society.
- (4) Explain fully the traditional views regarding rights of children and duties of parents.

4. Answer any *two* questions in **60** to **70** sentences each (**500** words) : [30]

- (1) "Experimentation on animals is inevitable for human happiness particularly in the case of cosmetic, dietetics and pharmaceutical purposes." Discuss.
- (2) Discuss the major ethical issues bearing on advertising.
- (3) Define Friendship. Explain Aristotle's notion of friendship.
- (4) "Ecocentrism demands widening of moral horizons." Discuss.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची प्रत्येकी 1 किंवा 2 वाक्यात (20 शब्दात) उत्तरे लिहा : [20]

- (1) उपयोजित नीतिशास्त्र या संकल्पनेची व्याख्या द्या.
- (2) उपयोजित नीतिशास्त्राच्या शाखा सांगा.
- (3) समता संकल्पनेचा कोणताही दोन अर्थ सांगा.
- (4) रुग्णांचे कोणतेही दोन हक्क सांगा.
- (5) गैया म्हणजे काय ?
- (6) उद्योग-समूह या संकल्पनेची व्याख्या द्या.
- (7) प्रसारमाध्यमांची समाजातील भुमिका काय ?
- (8) स्व-प्रेम आणि मैत्री यात कांढ कसा फरक करतो ?
- (9) 'निरंतर (शाश्वत) विकास' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (10) वैधकिय नीतिशास्त्रातील पितृत्ववाद या संकल्पनेचा अर्थ सांगा.
- (11) उद्योगसमूहाच्या सामाजिक जबाबदारीबद्दलचे कोणतेही दोन युक्तिवाद सांगा.
- (12) प्रसारमाध्यमे आणि लैंगिकता कोणत्या मार्गाने संबंधीत आहेत ?
- (13) मुलांचे कोणतेही दोन हक्क सांगा.
- (14) कशाच्या आधारावर प्राण्यांवरील प्रयोगांवर टीका केली जाते ?

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी 5 किंवा 6 वाक्यात (50 शब्दात) उत्तरे लिहा : [10]

- (1) हिप्पोक्रीटसच्या शपथेतील कोणतीही चार कलमे सांगून त्यांचे थोडक्यात स्पष्टीकरण करा.
- (2) 'सखोल पर्यावरणनीती' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (3) उपयोजित नीतिशास्त्रात मानववंशवादावर कशी टीका केली आहे ?
- (4) धंदा आणि व्यवसाय यातील फरक स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी 25 ते 30 वाक्यात उत्तरे लिहा (200 शब्दात) : [20]

- (1) वर्गीय, जातीय आणि लैंगिक विषमता दूर करण्यासाठी कोणते उपाय सुचविले गेले आहेत ?
- (2) प्रसारमाध्यमांशी संबंधित प्रामाणिकपणा आणि वस्तुनिष्ठता या समस्यांवर चर्चा करा.
- (3) रुग्ण, इतर डॉक्टर व समाजाशी संबंधाबाबत डॉक्टरचे कर्तव्य यावर सविस्तर चर्चा करा.
- (4) मुलांचे हक्क आणि पालकांचे कर्तव्य या पारंपारिक दृष्टीकोनाची सविस्तर चर्चा करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी 60 ते 70 वाक्यात (500 शब्दात) उत्तरे लिहा : [30]

- (1) “सौंदर्य प्रसाधने, आहार आणि औषधे यामुळे माणसांना मिळणाऱ्या आनंदासाठी प्राण्यांवर प्रयोग करणे अटळ आहे.” चर्चा करा.
- (2) जाहिरातीच्या माध्यमातून उत्पन्न होणाऱ्या नैतिक समस्यांची चर्चा करा.
- (3) मैत्रीची व्याख्या सांगा व ॲरिस्टॉटलची मैत्रीची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (4) “निसर्गकेंद्रवाद नीतिची क्षितिजे रुंदावण्याची मागणी करतो.” चर्चा करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-287

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

PHILOSOPHY

Special Paper I

(Epistemology and Metaphysics : Indian Approaches)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *ten* of the following questions in **one** or **two** sentences

(**20** words) each :

[20]

- (1) How are Indian Darsanas classified ?
- (2) Give Nyaya definition of cause.
- (3) What is Syadvad ?
- (4) State any *four* qualities of God according to Nyaya Darsana.
- (5) What does mean by Hetu ?
- (6) Give the classification of Ajiva according to Jain Darsana.
- (7) Define Viruddha.
- (8) State the Mahabhutas according to Carvak Darsan.
- (9) Define Metaphysics.
- (10) State the Trigunas.
- (11) State the Swaruplaxana of Brahma.
- (12) What is the nature of God according to Yoga Darsana ?
- (13) How many pramanas are accepted by Jain Darsana ?

P.T.O.

2. Write short notes on any *two* of the following (50 words each) : [10]
- (1) The Bhashya Parampara.
 - (2) Asatkaryavad.
 - (3) Anuplabdhi.
 - (4) The plurality of Purusha.
3. Answer any *two* of the following questions in 25 to 30 sentences (200 words) each : [20]
- (1) What is Khyativad ? Explain Satkhyati.
 - (2) Explain Deha Iva Atma.
 - (3) Explain the Buddhist doctrine of Anatmavad and state your views about it with reasons.
 - (4) Explain fully the nature of Pratyaksha according to Nyaya Darsana.
4. Answer any *two* of the following questions in 50 to 60 sentences (500 words) each : [30]
- (1) Discuss fully the concepts of Jiva and Ajiva according to Jain Darsana.
 - (2) If Brahman is the ultimate reality, what is the status of God in Advait Vedant ?
 - (3) Explain fully the relation between Purusa and Prakriti in Sankhya.
 - (4) What is Hetvabhasa ? State various hetvabhasa and its types.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी एक किंवा दोन वाक्यात (वीस शब्द) द्या : [20]

- (1) भारतीय तत्वज्ञानाचे वर्गीकरण कसे केले जाते ?
- (2) न्यायदर्शनानुसार कारणाची व्याख्या द्या.
- (3) स्याद्वाद म्हणजे काय ?
- (4) न्याय दर्शनानुसार ईश्वराचे चार गुण कोणते ?
- (5) 'हेतू'चा अर्थ काय होतो ?
- (6) जैन दर्शनानुसार अजीवाचा वर्गीकरण द्या.
- (7) विरुद्धची व्याख्या द्या.
- (8) चार्वाक दर्शनानुसार महाभूते सांगा.
- (9) सत्ताशास्त्राची व्याख्या द्या.
- (10) त्रिगुण सांगा.
- (11) ब्रह्म्याचे स्वरूपलक्षण सांगा.
- (12) योगदर्शनानुसार ईश्वराचे स्वरूप काय आहे ?
- (13) जैन दर्शनाने किती प्रमाणे स्वीकारलेली आहेत ?

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोनावर टीपा लिहा (प्रत्येकी पन्नास शब्द) : [10]

- (1) भाष्य परंपरा.
- (2) असत्कार्यवाद.
- (3) अनुपलब्धी.
- (4) पुरुष अनेकत्वाचा युक्तिवाद.

3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी पंचवीस ते तीस वाक्यात (दोनशे शब्द) द्या : [20]

- (1) ख्यातिवाद म्हणजे काय ? सत्ख्याति स्पष्ट करा.
- (2) देह हाच आत्मा : स्पष्ट करा.
- (3) बौद्धांचा अनात्मवादाचा सिद्धान्त स्पष्ट करा आणि योग्य कारणांसह तुमचा विचार मांडा.
- (4) न्यायदर्शनानुसार प्रत्यक्षाचे स्वरूप सविस्तर स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी पन्नास ते साठ वाक्यात (पाचशे शब्द) द्या : [30]

- (1) जैन दर्शनानुसार जीव आणि अजीव संकल्पनांची सविस्तर चर्चा करा.
- (2) जर ब्रह्म हेच अंतिम सत्य असेल तर अद्वैत वेदान्त दर्शनात ईश्वराचे स्थान काय आहे ?
- (3) सांख्यांचा पुरुष-प्रकृति संबंध सविस्तर स्पष्ट करा.
- (4) हेत्वाभास म्हणजे काय ? विविध हेत्वाभास सांगा आणि प्रकार सांगा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-288

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

PHILOSOPHY

Special Paper II

(Epistemology and Metaphysics—Western Approaches)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *ten* of the following questions in 1-2 sentences each (maximum 20 words each) :

[20]

- (1) Define epistemology.
- (2) What distinguishes knowledge from belief ?
- (3) Name the innate ideas.
- (4) Give an example of an analytic statement.
- (5) State the principle of Verifiability.
- (6) Give the names of *two* philosophers who advocated pragmatic theory of truth.
- (7) Name any *four* categories stated by Aristotle.
- (8) How does Hume describe self ?
- (9) Explain the term 'Dualism'.
- (10) State the basic tenets of epiphenomenalism.
- (11) What is meant by a material cause ?
- (12) State *two* forms of Idealism.
- (13) Explain the term 'Phenomenalism'.

P.T.O.

2. Write short notes on any *two* of the following (maximum 50 words each) : [10]

- (1) Descartes as the father of modern philosophy.
- (2) Logical positivism.
- (3) Aristotle's concept of Self.
- (4) Hume's notion of cause.

3. Answer any *two* of the following questions (maximum 150 words each) : [20]

- (1) Distinguish between common sense knowledge and scientific knowledge.
- (2) Explain the importance of Hume's causation.
- (3) Examine critically naive realism.
- (4) Explain Aristotle's *four* causes.

4. Answer any *two* of the following questions (maximum 300 words each) : [30]

- (1) Critically examine rationalism as a theory of knowledge.
- (2) State and examine the correspondence theory of truth.
- (3) State the ten categories of Aristotle and explain the importance of substance as a primary category.
- (4) State and examine interactionism.

(भराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे लिहा (प्रत्येकी 1-2 वाक्य किंवा 20 शब्द) : [20]

- (1) ज्ञानमीमांसेची व्याख्या सांगा.
- (2) ज्ञान हे मतापेक्षा वेगळे कशामुळे होते ?
- (3) उपजतकल्पनांची नावे सांगा.
- (4) विश्लेषक विधानाचे उदाहरण सांगा.
- (5) प्रत्यंतर क्षमतेचे तत्व सांगा.
- (6) सत्यत्वाच्या फलप्रामाण्यउपपत्तीची मांडणी करण्याच्या दोन तत्वचिंतकांची नावे सांगा.
- (7) ॲरिस्टॉटलने मांडलेल्या चार संकल्पना कोर्टीची नावे सांगा.
- (8) ह्यूम 'स्व'चे वर्णन कसे करतो ?
- (9) द्वैतवाद हे पद स्पष्ट करा.
- (10) 'उपोत्पादवाद' चे मुल तत्व सांगा.
- (11) उपादान कारण म्हणजे काय ?
- (12) चिद्वादाचे दोन प्रकार सांगा.
- (13) 'इंद्रियगोचरवाद' हे पद स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा (प्रत्येकी 50 शब्द) : [10]

- (1) देकार्त : आधुनिक तत्वज्ञानाचा जनक.

- (2) तार्किक प्रत्यक्षार्थवाद.
- (3) अरिस्टॉटलची आत्माविषयक संकल्पना.
- (4) ह्यूमची कारणतेची संकल्पना

3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा (प्रत्येकी 150 शब्द) : [20]

- (1) सामान्याधारित ज्ञान आणि वैज्ञानिक ज्ञान यांतील भेद सांगा.
- (2) ह्यूमच्या संशयवादाचे महत्व स्पष्ट करा.
- (3) सरल वास्तववादाचे चिकित्सक परीक्षण करा.
- (4) अरिस्टॉटलप्रणीत चार कारणे स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा (प्रत्येकी किमान 300 शब्द) : [30]

- (1) ज्ञानमीमांसीय उपपत्ती म्हणून बुद्धीवादाचे चिकित्सक परीक्षण करा.
- (2) सत्यत्वाची अन्वय उपपत्ती सांगून तिचे परीक्षण करा.
- (3) अरिस्टॉटलने मांडलेल्या दहा संकल्पना कोटी सांगा आणि त्यापैकी द्रव्याचे प्राथमिक संकल्पना कोटी म्हणून महत्व स्पष्ट करा.
- (4) आंतरक्रियावाद सांगून त्याचे परीक्षण करा.

Total No. of Questions—7+7]

[Total No. of Printed Pages—2

[3601]-293

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

COMPUTER APPLICATIONS : COURSE-III

(Theory)

(VOCATIONAL COURSE)

(2004 PATTERN)

Time : 3 Hours

Maximum Marks : 60

- N.B. :—** (i) Attempt any *five* questions from Section I.
(ii) Attempt any *five* questions from Section II.
(iii) Draw a neat labelled diagram wherever necessary.
(iv) Figures to the right indicate full marks.

SECTION I

1. What is E-R Model ? Explain all the types of relationships used in E-R model. [6]
2. Explain briefly Relational Database Model. [6]
3. Explain briefly the following terms with syntax and example : [6]
 - (a) Update
 - (b) Delete.
4. Explain the following functions : [6]
 - (a) Ltrim()
 - (b) Max()

P.T.O.

5. Explain in brief : [6]
- (a) Schema
 - (b) DDL.
6. Explain the following clauses : [6]
- (a) Group by
 - (b) Where
7. Explain in detail ALTER TABLE command with example. [6]

SECTION II

1. How are arrays usually defines and used in C ? [6]
2. What is meant by array of Structures ? [6]
3. Explain the features of Object Oriented Programming. [6]
4. Explain in brief the C++ Operators. [6]
5. Write in brief on : [6]
- (a) Class in C++
 - (b) Inheritance.
6. Write a C program to find the sum of all the array elements of 4 row by 4 column array. [6]
7. State the purpose and give the syntax of While statement in C++. [6]

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[3601]-294

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

(VOCATIONAL STREAM)

FUNCTIONAL ENGLISH

Paper III

**[Written Communication in English and
Introduction to Broadcasting Media (Theory)]**

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 60

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

- 1. (A) 'The Class Representatives of the college should be directly elected by the students.'**

Write a paragraph of about 250 words either for or against the above argument.

[15]

P.T.O.

- (B) Look carefully at the picture below. Describe in about 250 words the message conveyed by the picture and comment on its effectiveness. [12]

MUMBAI DELHI CHENNAI HYDERABAD

It's official!
HiPath 1100
today is the
communication
platform of choice.

The feature rich HiPath 1100
is the preferred choice of
thousands of customers.

HiPath 1100 series is perfect for your small but growing office. User-friendly and scalable from 8 to 140 users, it takes care of future needs. And should you so need to, you can even migrate to an ISDN connectivity.

The key features:

- Analog Clip (both on trunk and extension)
- BLF Support
- Auto attendant with announcement
- Internal CLI with name
- Conference
- Night Service (Automatic/Manual)
- Flexible Numbering
- Optional ADSL interface
- Optional E1 CAS (system specific)
- ISDN BRI / PRI Support

For more details, contact us at:
Siemens Enterprise Communications Pvt. Ltd.
Chennai : Tel.: +91-44-2833 4190
or email us at deepa.m@siemens.com

SIEMENS

2. You have read the following advertisement. Write an application in response to this advertisement in about **250** words. Also submit your bio-data. [10]

STUDY & WORK IN LONDON

Students who acquire a degree from the UK can stay on to work for 1 yr.

University of the Arts London

Faculty from The University of the Arts London will meet with prospective students shortly.

Courses

- Advertising • Animation
- Graphic Design • Fine Arts
- Interior Design • Printing
- Fashion Design • Textiles
- Media Arts • Marketing
- Theatre • Acting & Directing

EDWISE: Chennai
Suite A4, Block A, Anugraha Apartments,
Nungambakam High Road,
Next to Taj Coromandel.
Tel: (044) 4206 8985 / 86 / 87
Mumbai (H.O.): (022) 4081 3333 / 2200 3338
Email: presti@edwiseinternational.com
www.edwiseinternational.com

Camberwell College of Arts | Central Saint Martins College of Art and Design | Chelsea College of Art and Design | London College of Communication | London College of Fashion | Wimbledon College of Art
www.arts.ac.uk

3. You have to interview Aamir Khan on TV on the occasion of being at No. 1 at the 'Top Filmfare Power List'. Introduce him,

in about 30 seconds, with the help of the following points (in about **80** words) : [8]

- * As big as his last hit.
- * Ghajini—the film which earned Rs. 265 crore worldwide.
- * Ghajini—the biggest hit in the history of Bollywood.
- * His hot trick by emerging first in the pecking order of actors and directors as well.
- * His performance as an all-rounder.

4. (A) Do you think that TV is more appealing medium of mass communication as compared to radio ? Explain in about **300** words. [15]

Or

- (B) Write short notes on any *two* of the following in about **150** words each :

- (i) Media Ethics
- (ii) Female characters in TV serials
- (iii) Radio Drama
- (iv) TV Interview.

Total No. of Questions—6]

[Total No. of Printed Pages—2

[3601]-295

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

TRAVEL AND TOURISM MANAGEMENT

Paper III

(VOCATIONAL STREAM)

(Tourism Marketing)

(2004 Pattern)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) Attempt any *four* questions.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.

(iv) Use of map stencil is allowed.

1. How is the accommodation industry related to the tourism industry ? [20]
2. How are the tourist attractions invented ? Give suitable examples. [20]
3. Write a note on International Tour Package. [20]
4. What is the difference between tourism industry and other industries ? [20]
5. Write the concepts of tourism marketing. [20]

P.T.O.

6. Write short notes on any *two* :

[20]

- (i) Price
- (ii) Marketing in tourism
- (iii) Psychographic segmentation
- (iv) Toy train.

Total No. of Questions—6]

[Total No. of Printed Pages—2

[3601]-297

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

प्रयोजनमूलक हिंदी : (वोकेशनल)

FUNCTIONAL HINDI : (VOCATIONAL)

प्रश्नपत्र III

[टिप्पण और प्रारूपण तथा वाणिज्यिक और व्यापारिक पत्राचार]

(2004 PATTERN)

समय : 3 घण्टे

कुल अंक : 60

सूचनाएँ—(i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(ii) दाहिनी ओर लिखे गये अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

(iii) विभाग 'अ' और विभाग 'ब' के उत्तर एक ही उत्तर-पत्रिका में लिखिए ।

विभाग 'अ'

1. टिप्पण तैयार करते समय क्या सावधानियाँ बरतनी चाहिए ? [7]
2. बाइसिकल खरीदने के लिए पेशगी रकम मंजूरी के विषय में प्रार्थनापत्र का प्रारूप तैयार कीजिए । [8]
3. निम्नलिखित में से किन्हीं तीन पर टिप्पणियाँ लिखिए : [15]
 - (i) कार्यालय के प्रकार
 - (ii) टिप्पण की आवश्यकता
 - (iii) टिप्पण का स्वरूप
 - (iv) अनौपचारिक टिप्पण का महत्व
 - (v) अर्द्धसरकारी पत्र की आवश्यकता ।

विभाग 'ब'

4. निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [12]
 - (i) आदेशपत्र लिखते समय, किन बातों का ध्यान रखना आवश्यक है ?

P.T.O.

- (ii) आज के आधुनिक युग में भी व्यापारिक पत्र का महत्व बरकरार है—स्पष्ट कीजिए ।
- (iii) व्यापारिक पत्र के बाह्य स्वरूप को स्पष्ट कीजिए ।
- (iv) विज्ञापन माध्यम के तीन प्रकार संक्षेप में लिखिए ।
- (v) विज्ञापन के कार्य स्पष्ट कीजिए ।
5. महाराष्ट्र इलेक्ट्रॉनिक्स, तिलक रोड, पुणे 30 ने फिलिप्स इंडिया प्रा. लि., मुंबई को 50 रंगीन टी. वी., 25 टू-इन-वन तथा 15 रेडियो का आदेश भेजा था । सुपुर्दगी का समय बीत चुका है । महाराष्ट्र इलेक्ट्रॉनिक्स की ओर से आदेश पूर्ति में विलम्ब होने की शिकायत करते हुए एक पत्र लिखिए । [8]

अथवा

फिलिप्स इंडिया प्रा. लि. मुंबई की ओर से उपर्युक्त शिकायत पत्र का उचित उत्तर दीजिए ।

6. (क) मिठाई की दुकान का विज्ञापन तैयार कीजिए । [6]
- (ख) निम्नलिखित में से किन्हीं चार वस्तुओं के घोषवाक्य लिखिए : [4]
- (i) पल्स पोलियो
- (ii) बेबी फूड
- (iii) मोबाईल
- (iv) प्रेशर कुकर
- (v) टूथपेस्ट ।

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

[3601]-298

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

(Vocational Course)

SOIL CONSERVATION—II

Paper I

(Theory)

(2004 PATTERN)

Time : 3 Hours

Maximum Marks : 60

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

(iii) *Draw neat diagram wherever necessary.*

1. Answer the following :

[14]

(a) Define organic matter.

(b) What is soil erosion ?

(c) Enlist the methods of soil conservation.

(d) Define mulching.

(e) What do you mean by rain-water management ?

(f) Define infiltration.

(g) Define soil survey.

2. (a) Explain the mechanism of wind erosion.

[5]

Or

Give the scope and importance of soil conservation.

P.T.O.

(b) Explain the soil pollution caused by industrial waste. [5]

3. (a) Explain the land capability classification. [8]

(b) Give the characteristics of waste land. [8]

Or

Define watershed. Explain the characteristics of watershed.

4. (a) What are the advantages of rain-water management ? [10]

Or

Explain the importance of land use planning.

(b) What are the sources of soil pollution ? [10]

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास

एकूण गुण : 60

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा : [14]

(a) सेंद्रिय पदार्थांची व्याख्या लिहा.

(b) जमिनीची धूप म्हणजे काय ?

(c) मृद संधारणाच्या पद्धती लिहा.

(d) आच्छादनाची व्याख्या लिहा.

(e) पावसाच्या पाण्याचे व्यवस्थापन म्हणजे काय ?

(f) अंतःसरणाची व्याख्या लिहा.

(g) मृदा सर्वेक्षणाची व्याख्या लिहा.

2. (a) वाऱ्यामुळे होणाऱ्या धूपीची माहिती लिहा. [5]

किंवा -

मृदसंधारणाची व्याप्ती व महत्त्व विशद करा.

(b) औद्योगिक टाकाऊ पदार्थांमुळे होणाऱ्या जमिनीच्या प्रदूषणाविषयी माहिती लिहा. [5]

3. (a) भूमीउपयोगिता वर्गवारीचे विश्लेषण करा. [8]

(b) पडीक जमिनीची वैशिष्ट्ये लिहा. [8]

किंवा

पाणलोट क्षेत्राची व्याख्या सांगून त्याची वैशिष्ट्ये लिहा.

4. (a) पाऊसाच्या पाणीव्यवस्थापनाचे फायदे लिहा. [10]

किंवा

जमिनीच्या उपयोगितेचे महत्त्व विशद करा.

(b) जमिनीचे प्रदूषण करणाऱ्या स्रोतांची माहिती लिहा. [10]

Total No. of Questions—7+7]

[Total No. of Printed Pages—2

[3601]-300A

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

COMPUTER APPLICATIONS : COURSE—IV

(Theory)

(VOCATIONAL COURSE)

(2004 PATTERN)

Time : 3 Hours

Maximum Marks : 60

- N.B. :—** (i) Attempt any *five* questions from Section I.
(ii) Attempt any *five* questions from Section II.
(iii) Draw a neat labelled diagram wherever necessary.
(iv) Figures to the right indicate full marks.

SECTION I

1. What are the various Fast Gathering Techniques ? [6]
2. What do you mean by Flow Charting ? What are the various types of Flowcharts ? [6]
3. Explain in brief, the following : [6]
 - (a) Spiral Mode
 - (b) Decision Table.
4. What do you mean by File Design ? What are various types of files ? [6]
5. What is a Data Flow Diagram ? Give *one* example. [6]

P.T.O.

6. Explain in brief : [6]
- (a) Output Design
 - (b) Structured English.
7. Explain System Development Life Cycle. [6]

SECTION II

1. What does IDE stands for ? Explain in brief. [6]
2. Explain the following : [6]
- (a) ActiveX Data Objects (ADO)
 - (b) Data Access Object (DAO).
3. Explain Picture Box and Image Box. State the difference between them. [6]
4. Explain in brief the steps for creating the Data Reports. [6]
5. Explain the following statements with examples : [6]
- (a) Do...While
 - (b) Select...Case
6. Explain any *five* mathematical functions used in VB. [6]
7. Write a short note on Data types in VB. [6]

Total No. of Questions—6]

[Total No. of Printed Pages—2

[3601]-300C

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

TRAVEL AND TOURISM MANAGEMENT

(Vocational Stream)

Paper IV

(Travel Agency and Tour Operation)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) Attempt any *four* questions.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.

(iv) Use of map stencil is allowed.

1. Explain the concepts of travel agency and tour operator. What are the differences between wholesale travel agencies and tour operators ? [20]
2. Explain the role and contribution of travel companies in growth and development of tourism. [20]
3. Discuss the 'Palace on Wheels' in detail. [20]
4. How are low cost airlines different from full service airlines ? Provide information about any *two* low cost airlines in India. [20]
5. Describe the transport as a component of tourism product. Explain the significance of road transport in tourism. [20]

P.T.O.

6. Write short notes on any *two* :

[20]

- (i) Itinerary preparation
- (ii) Ground handling agents
- (iii) Types of tour operators
- (iv) Registration of a travel agency.

[3601]-300E

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

प्रयोजनमूलक हिंदी : वोकेशनल

(Functional Hindi : Vocational)

प्रश्नपत्र IV

(अर्थनिर्वचन/भाषांतरण तथा प्रेस-विज्ञप्ति)

(2004 PATTERN)

समय : तीन घण्टे

कुल अंक : 80

सूचनाएँ :—(i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(ii) दाहिनी ओर लिखे गये अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

(iii) विभाग 'अ' और विभाग 'ब' के उत्तर एक ही उत्तर-पुस्तिका में लिखिये ।

विभाग 'अ'

1. निम्नलिखित भाषण का सारांश लिखकर उसे उचित शीर्षक दीजिये : [10]

यह जो मिट्टी का शरीर है, उसमें कलुष किसी-न-किसी बहाने आ ही जाता है पर उससे हटकर ज्ञान का शुद्ध रूप चैतन्य का चिन्मय रूप इन पुस्तकों में विद्यमान है । इनको हर व्यक्ति के लिए सुलभ किया जा सके तो इससे बढ़कर कोई संत-मिलन नहीं है । पुस्तकालय संत-मिलन के सबसे उत्तम मार्ग हैं । अच्छे-अच्छे विद्वानों की वाणियाँ आज हमारे सामने रखी हैं और हम उन्हें ग्रहण करने में स्वतंत्र भी हैं । आदमी सामने रहता है तो उसके व्यक्तित्व का प्रभाव पड़ता ही है और बहुत-सी बातें हमें अनिच्छापूर्वक भी मान लेनी पड़ती हैं । पर यहाँ दबाव डालने वाला कोई नहीं है । पढ़ने पर तुम्हें

P.T.O.

पुस्तक अच्छी नहीं लगी तो नहीं भी कर सकते हो, अस्वीकार भी कर सकते हो ।
तो पुस्तकालय बहुत महत्वपूर्ण चीज़ है, क्योंकि इसके भीतर हमारे महापुरुषों का चिन्मय
रूप, ज्ञानमय रूप उनकी उपलब्धियाँ, सुरक्षित हैं ।

2. दुभाषिए में किन गुणों की आवश्यकता होती है ? [10]

3. (क) निम्नलिखित में से किन्हीं **दस** के हिंदी पारिभाषिक शब्द लिखिये : [10]

(1) Amount claimed

(2) Bankable

(3) Borrowings

(4) Clear title

(5) Down payment

(6) Ancillary activity

(7) As may be just

(8) Ex-parte order

(9) In all respect

(10) In substitution of

(11) Boulder

(12) Contraband goods

(13) Fish plate

(14) Loading place

(15) Visual indicator.

(ख) निम्नलिखित में से किन्हीं **दस** के अंग्रेजी पारिभाषिक शब्द लिखिये : [10]

- (1) कृषि आधारित
- (2) पूरक ऋण
- (3) प्रतिव्यक्ति
- (4) उत्तर दिनांकित चेक
- (5) आँकड़ा संग्रहण
- (6) वास्तविक अधिभोग
- (7) संविदा भंग
- (8) वित्तीय स्थायित्व
- (9) अवैध निर्माण
- (10) अर्धन्यायिक
- (11) खान-पान निरीक्षक
- (12) प्रज्वलन
- (13) विशाखन
- (14) क्षतिपूरक बंध
- (15) क्षेत्रीय पास

विभाग 'ब'

4. निम्नलिखित में से किन्हीं **तीन** प्रश्नों के उत्तर लिखिये : [15]

- (1) संवाददाता के कार्य को स्पष्ट कीजिये ।

- (2) समाचार की भाषा का स्वरूप किस प्रकार होता है ?
- (3) रिपोर्ट लेखन की तकनीक क्या होती है ?
- (4) साक्षात्कारकर्ता में किन गुणों की आवश्यकता होती है ?
- (5) पत्रकारिता में प्रयुक्त निम्नलिखित मराठी शब्दों के हिंदी पारिभाषिक रूप लिखिये :
इन्कमटेक्स अधिकारी, संघटना, पत-आराखडा, फसवणुक, पाणलोट क्षेत्र, ट्रस्ट, दिलासा, हस्तलिखित, भ्रष्टाचार, रोजगार हमी योजना.

5. प्रति-संशोधन के चिह्नों का प्रयोग करते हुए निम्नलिखित परिच्छेद को फिर से लिखिये : [10]
- क भीक भी ऐनक बड़ी सहाय्यता दे जाता है । एक बार एक बाबूसाहब थे । बड़े ठाठ-ठाठ से रहते थे । पर अंगरेजी नहीं जानते थे । एक बार वे रेल से जा रहे थे । बगल में एकदेहाती बैठा था । जो केचेहेरी के कामसे कही जा रहा था । उसने अपने बस्ते से एक कागज़, जो जज्जका फैसला था, निकालकर बाबू साहब को दिया और कहाँ, “इस में क्या लिखा है, जरा पढ़िए ।” मैं देख रहा था कि बाबूसाहब ने नीचेका भाग उपर करके उल्ट लिया और एक मिनट के बाद जेब में हात इधर उधर डालकर कहने लगे—“चशमा घर भुल गया । पढ़न ही सकता । मुझे हसी अगयी । अगर चशमा होता तो बाबूसाहब की शान कैसे रहे जाती ?
6. (क) आपके महाविद्यालय में छात्रों के लिए ‘उद्योजकता’ विषय पर राज्यस्तरीय संगोष्ठी का आयोजन किया जा रहा है—इस संदर्भ में प्रेस-विज्ञप्ति तैयार कीजिये । [8]
- (ख) मुंबई में आतंकवादियों ने हमला किया—इस विषय पर समाचार तैयार कीजिये । [7]

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

[3601]-300F

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

WATER MANAGEMENT-II

Paper II (Theory)

(Vocational Course)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 60

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate marks.

(iii) Draw neat diagram whenever necessary.

1. Answer the following :

[14]

- (a) What is field capacity ?
- (b) What are the sources of irrigation water ?
- (c) What is surface irrigation ?
- (d) Define capillary water.
- (e) Define transpiration.
- (f) What is hydrology ?
- (g) What is fertigation ?

2. (a) What is run-off ? Give its disadvantages.

[5]

Or

Give the methods of rain-water management.

(b) What are the preventive measures of drainage ?

[5]

P.T.O.

3. (a) Explain the soil water plant relationship. [8]
(b) What are the effects of saline water on soil ?

Or

What is irrigation ? Give its advantages and disadvantages. [8]

4. (a) What is drip irrigation ? Describe the various components of drip irrigation. [10]

Or

What are the methods of soil moisture measurement ? Describe tensiometer method.

- (b) Give the water resources of India and Maharashtra. Explain any one in detail. [10]

(मराठी रूपांतर)

वेळ : दोन तास

एकूण गुण : 60

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा : [14]
(a) जमिनीचा वापसा म्हणजे काय ?
(b) जलसिंचनासाठी वापरल्या जाणाऱ्या पाण्याचे स्रोत कोणते ?
(c) जलसिंचनाची भू-पृष्ठीय पद्धत म्हणजे काय ?
(d) केशाकर्षणाच्या पाण्याची व्याख्या लिहा.

- (e) पर्णोत्सर्जन म्हणजे काय ?
- (f) जलश्लास्र म्हणजे काय ?
- (g) द्रवरूप खते देण्याची पद्धत म्हणजे काय ?

2. (a) वाह म्हणजे काय ? वाहाचे दुष्परिणाम लिहा. [5]

किंवा

पाऊसाच्या पाण्याचे व्यवस्थापन करण्याच्या पद्धतीची माहिती लिहा.

- (b) जलनिःस्सारणाचे प्रतिबंधक उपाय कोणते ? [5]

3. (a) जमीन-पाणी व वनस्पतीमधील संबंध स्पष्ट करा. [8]

- (b) क्षारयुक्त पाण्याचे जमिनीवर कोणते परिणाम होतात ? [8]

किंवा

तुषार सिंचन पद्धत म्हणजे काय ? या पद्धतीचे फायदे व तोटे लिहा.

4. (a) ठिबक सिंचन म्हणजे काय ? ठिबक सिंचन पद्धतीमधील विविध घटकांची माहिती लिहा. [10]

किंवा

जमिनीचा ओलावा मोजण्याच्या पद्धती कोणता ? टेन्सिओमीटर पद्धतीचे वर्णन करा.

- (b) भारतातील व महाराष्ट्रातील विविध जलस्रोतांची माहिती लिहा. त्यापैकी कोणत्याही एकाची सविस्तर माहिती लिहा. [10]

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

[3601]-300H

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

**ADVERTISING, SALES PROMOTION AND SALES
MANAGEMENT**

Paper IV

(Vocational Course)

(Personal Selling and Salesmanship)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 60

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *All questions carry equal marks.*

1. (a) What are the advantages of personal selling in today's competitive market ?

(b) Bring out distinction between advertising and personal selling.

Or

Define the term 'buying motive'. State and explain 'rational' product buying motives with appropriate examples.

2. Write a detailed note on different types salesmen.

Or

"AIDA model of selling is beneficial to the selling process." Justify.

P.T.O.

3. "Selling as a career has certain merits as well as limitations." Explain.

Or

Write a detailed note on various types of 'Distribution Network'.

4. Write short notes on (any *three*) :
- (a) After-sale service
 - (b) Characteristics of consumer market
 - (c) Overcoming objections
 - (d) Sales literature
 - (e) Personal selling V/s Advertising.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

[3601]-300

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

**ADVERTISING, SALES PROMOTION
AND SALES MANAGEMENT**

Paper III

(Advertising-II) (Vocational)

(2004 PATTERN)

Time : 3 Hours

Maximum Marks : 60

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) All questions carry equal marks.

1. What is Media Planning ? Discuss the factors influencing the choice of media.

Or

Discuss the problems faced by Advertiser in reaching rural audience.

2. Narrate the role and functions of modern advertising agency.

Or

Discuss the changing scenario of media in India.

3. State the concept of advertising media. Explain the merits and demerits of television as a medium of advertising.

Or

What do you mean by evaluation of advertising effectiveness ? Narrate pre-testing methods of testing.

P.T.O.

4. Write short notes on (any *three*) :

- (1) Media scheduling
- (2) Press Conference
- (3) Commission system
- (4) Misleading advertisements
- (5) Limitations of advertisements.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—8

[3601]-301

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

ENGLISH

(Compulsory)

(2004 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Text Book : Enriching Your Competence in English.

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Attempt any *ten* of the following :

[20]

(i) Match the phrases given in Column 'A' with their meanings given in Column 'B' :

Column 'A'

Column 'B'

(1) bring up

(a) find by chance

(2) wipe out

(b) to stop trying to do

(3) give up

(c) educate and train children

(4) come across

(d) destroy completely

(ii) Fill in the blanks with suitable words given in brackets :
[integrity, medium, diversity, factor]

(a) Television is an important of entertainment.

(b) India is a land of great in its physical features, people, languages and cultures.

P.T.O.

- (iii) Form two words each using the following prefixes and suffixes
(any *two*) :
- (a) re.....
 - (b)ion
 - (c) tele.....
 - (d)ess.
- (iv) Fill in the blanks in each of the following sentences choosing correct alternative from the words given in the brackets :
- (a) Fruits are a good to carbohydrates.
(compliment/complement)
 - (b) The villagers have simplicity.
(childish/childlike)
- (v) Use suitable preposition in the blanks and rewrite :
- (a) Mrs. Goel gave a lecture environmental awareness.
 - (b) It is very bad to be ashamed one's work.
- (vi) Use suitable conjunction in the blanks and rewrite :
- (a), he is poor, he is very happy.
 - (b) Exercise well every day you will get fat.
- (vii) Use the correct tense form of the verb given in the brackets and rewrite :
- (a) The next train (leave) at 3 p.m. in the afternoon.
 - (b) My mother (pray) when I went home.

(viii) Change the voice and rewrite :

(a) Renu likes coffee.

(b) Shut the door.

(ix) Use suitable modal auxiliary and rewrite :

(a) I life this box.

(b) you close the door please ?

(x) Change the following sentence into Indirect speech :

He said, "Mohan comes to the college daily."

(xi) Punctuate the following sentence and rewrite :

where can i buy the latest railway time table asked the customer

(xii) Identify the subordinate clause in the following sentence and state whether it is noun clause, adjective clause or adverb clause :

The man who is standing outside is a famous actor.

(xiii) Change the following sentence into a compound sentence :

We were so tired that we could not walk any longer.

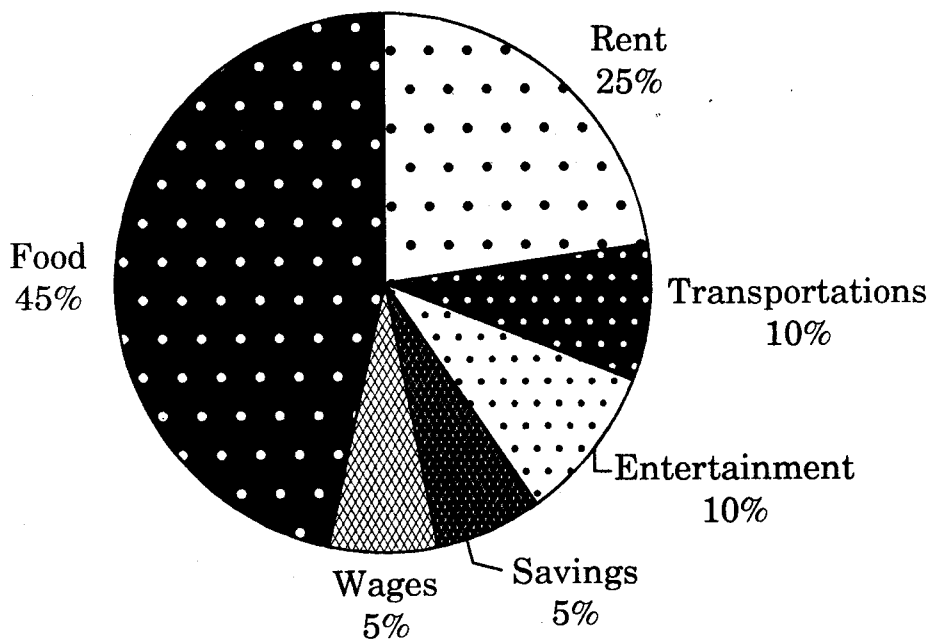
2. (A) Attempt any *one* of the following : [5]

(i) State the reference material you will use to get the following information :

(a) To find out the pronunciation of a word.

(b) To seek the information about the admission procedure of the college.

- (c) To find out a synonym of the word 'Pretty'.
 - (d) To know the details of president's address to the nation on the eve of Republic day.
 - (e) To find out the telephone number of university examination section.
- (ii) Write a paragraph to convey the information presented in the pie chart given below :

Mr. Yadav's monthly expenditure

- (B) Attempt any *one* of the following : [5]
- (i) Read the following passage carefully and make your notes :

Every ten minutes, a person dies in a road accident somewhere in India. In 1990, the last year for which

nation-wide figures are available, as many as 55,000 people lost their lives on the roads. Unless something is done to curb this loss, the number of accident deaths per year will treble by the turn of the century.

Indeed, India has the terrible distinction of registering the highest number of fatal accidents per thousand vehicles in the world—very nearly ten times more than in Germany. Even if one measures deaths per thousand accidents, India figures second with 163, next only to Brazil with 229.

Delhi records the largest number of deaths : 1930 in 1991, or around six every day. By contrast, Bombay has 339. Indeed, the capital claims twice as many lives as Bombay and Calcutta put together. In every city most victims were killed on the spot.

The main reason for the large number of accidents in the country is the drivers' negligence. However, it is the passengers and pedestrians who pay for it. As many as a third of those killed in Bombay are pedestrians. Also in the high-risk category are the cyclists : of the 270 people killed in Ahmedabad in 1991, 120 were cyclists while 55 were passers-by.

Accidents are on the rise because of the increase in the number of vehicles on the roads. In Delhi, four cars join the two million registered vehicles every day, and this excludes lakhs of cycles and cycle rickshaws. The capital's vehicles number more than those of Bombay, Calcutta and Madras put together and represent a ten-fold increase in two decades.

(ii) Summarise the following passage :

The pollution of our environment can come in many different forms. Some of it is invisible but it is happening all round us. The main cause of air pollution is the burning of fossil fuels like coal and oil. Two of the unseen air pollutants are sulphur dioxide and carbon monoxide. The first comes from power stations and home heating; the second from motor cars. Even a tiny amount of sulphur dioxide can harm plants and crops.

Air pollution can cause damage to thousands of kilometres of vegetation. At the present time, forests in Norway and Sweden are suffering from the effects of acid rain. This is caused by sulphur dioxide from industrial chimneys in Britain and the rest of Europe mixing with water vapour over Scandinavia and then falling as acid rain.

Air pollution is hardly ever harmful to people in Britain, because the smoke and fumes rise high in the atmosphere and are then dispersed by winds. If there is no wind, however, this doesn't happen, and the smoke and fumes may be trapped within a layer of air close to the earth's surface. In this situation, *smog* is created. This happened during a terrible five days in London, between 5 and 9 December, 1952. More than four thousand people died and this was more than usual for that time of the year, and air pollution was thought to be one of the causes.

3. Attempt any *two* of the following : [20]

- (i) You and your friend are planning to visit a hill station in summer holidays. Write a dialogue in about **80** words of about ten utterances between you and your friend.
- (ii) Prepare ten humorous news item to be presented in the cultural programme of your college.
- (iii) There is an intercollege debating competition in your college. You are the compere at the inaugural function. Imagine all the necessary details and prepare your script for compering in ten announcements.
- (iv) Imagine that you are about to face an interview for the post of lecturer in a college. Write down the points you will consider as the preparation for the interview.

4. (A) Attempt any *one* of the following : [15]

(i) Develop the following points into an essay :

The Role of Youth in Indian Politics

..... have a goal in life and strive to achieve it

..... understand different political ideologies

..... avoid blind imitation

..... understand the culture and tradition of India

..... efforts to preserve the unity and integrity of India

..... selfless service to the people and society

..... build a common opinion about important national issues

(ii) Develop the following points into an essay :

Terrorism : A Serious Threat to India

..... what is terrorism ?

..... reasons behind terrorism

..... recent events of terrorist attacks in India

..... measures to control the terrorism

..... role of people

(B) Expand any *one* of the following ideas in about
150 words : [15]

(i) No pains, No gains

(ii) A stitch in time saves nine.

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

MARATHI (मराठी) (Gen.-III)

(नेमलेल्या साहित्यकृतींचा अभ्यास)

(नवा अभ्यासक्रम)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

पाठ्यपुस्तके :— (1) **संत जनाबाईंचे निवडक अभंग** — संपा. शिवाजीराव मोहिते.

(2) **सभासद बखर** — डॉ. यू. म. पठण.

(3) **माझा रशियाचा प्रवास** — अण्णाभाऊ साठे.

(4) **अर्धविराम** — यशवंतराव गडाख.

सूचना :— (i) **सर्व** प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा : [20]

(1) अभंगाची व्याख्या लिहा.

(2) विठ्ठलाचे लेकुरवाळे रूप संत जनाबाईंनी कोणत्या अभंगातून व्यक्त केले आहे ?

(3) संत जनाबाईंच्या समकालीन संत कवींची नावे लिहा.

(4) बखर म्हणजे काय ?

(5) 'दगा दिधला । बेगी धावा ।' हे उद्गार कोणाचे ?

(6) 'सभासद बखरी'च्या बखरकाराचे पूर्ण नाव काय ?

(7) आत्मचरित्र म्हणजे काय ?

(8) लोकसभेवर निवडून गेल्यावर दिल्लीतील यशवंतराव गडाखांच्या घराचे नाव काय होते ?

P.T.O.

- (9) “आमच्या लेकी सुना नांदल्या, आम्ही इथून कसे निघावं साहेब.” हे उद्गार कोणी व कोणत्या प्रसंगी काढले ?
- (10) ‘अण्णाभाऊ साठें’चा कोणता पोवाडा रशियात अधिक लोकप्रिय झाला ?
- (11) अण्णाभाऊ साठे यांच्या दृष्टीने रशियन माणूस कोणती भावना पवित्र मानतो ?
- (12) अण्णाभाऊ साठे यांचे मूळ नाव काय ?
- (13) ताश्कंद येथील एकाशाळेत कोणती भारतीय भाषा शिकवली जाताना अण्णाभाऊसाठे यांना पहायला मिळाली ?

2. पुढील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा :

- (1) संत जनाबाईंच्या अभंगातील परमार्थाची ओढ कशी प्रगट झाली आहे ? [5]

किंवा

सभासदाने शाहिस्ते खानाच्या फजितीचे वर्णन कसे केले आहे ?

- (2) यशवंतराव गंडाखांच्या राजकीय जीवनाची सुरवात कोणत्या प्रसंगाने झाली ते लिहा. [5]

किंवा

अण्णाभाऊ साठे यांना रशियाला जाण्यासाठी कोणत्या अडचणींना तोंड द्यावे लागले ते लिहा.

3. पुढील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा :

- (1) संत जनाबाईंच्या अभंगातील उपदेशाचे सामर्थ्य स्पष्ट करा. [10]

किंवा

सभासद बखरीमध्ये बखरकाराने विविध व्यक्तिचित्रे कशी रेखाटली आहेत ते लिहा.

- (2) सत्तराव्या साहित्य संमेलनात यशवंतराव गंडाखांचे योगदान स्पष्ट करा. [10]

किंवा

मुंबई ते मॉस्को या प्रवासाचे वर्णन अण्णाभाऊ साठे यांनी कसे केले ते लिहा.

4. पुढील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा :

(1) 'संत जनाबाईंचे अभंग भावकवितेचा प्रत्यय देतात.' हे विधान विशद करा. [15]

किंवा

सभासद बखरीतील शिवरायांच्या व्यक्तिमत्त्वातील विविध पैलू रेखाटा.

(2) 'अर्धविराम' या आत्मचरित्राच्या आधारे यशवंतराव गडाख यांचे व्यक्तिचित्र रेखाटा. [15]

किंवा

अण्णाभाऊ साठे यांनी रशियन जीवनाचे दर्शन कसे घडविले आहे. ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

(व्यावहारिक व उपयोजित मराठी)

(पर्यायी अभ्यासक्रम)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

1. पुढीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा : [20]
- (1) वृत्तपत्राची चार उद्दिष्टे कोणती ?
 - (2) आकाशवाणी माध्यमाची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
 - (3) दूरदर्शनासाठी लेखन करताना लक्षात घ्यावयाच्या कोणत्याही दोन गोष्टी लिहा.
 - (4) वृत्तपत्रीय स्फूट लेखन म्हणजे काय ?
 - (5) वृत्तलेखनाचे प्रकार लिहा.
 - (6) जाहिरात म्हणजे काय ?
 - (7) जाहिरातीचे दोन घटक लिहा.
 - (8) आकाशवाणीच्या कार्यक्रमासाठी संहिता लेखन करताना कोणती काळजी घ्यावी लागते ?
 - (9) आकाशवाणीवरील भाषण करताना श्रोत्यांशी संवाद साधण्यासाठी कोणत्या वाक्यांचा उपयोग केला जातो ?
 - (10) आकाशवाणी वरून प्रसारीत होणाऱ्या कार्यक्रमाचा अवधी कमी का असावा ?
 - (11) दूरदर्शन माध्यमातील दृश्यांचे प्रकार कोणते ?
 - (12) दूरदर्शन वरून युवकांसाठी कोणता कार्यक्रम सादर केला जातो ?
 - (13) 'अग्रलेखा'चे कोणतेही दोन विशेष लिहा.

2. पुढील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा :

(1) आकाशवाणी या प्रसार माध्यमाद्वारे जनमानसावर कोणता परिणाम होतो ? [5]

किंवा

आकाशवाणी या माध्यमासाठी 'दहशतवाद्याला अटक' ही बातमी तयार करा.

(2) वृत्तपत्रातील अग्रलेखाचे स्वरूप कसे असावे ? [5]

किंवा

वृत्तपत्रासाठी साड्यांच्या दुकानातील 'सेल'ची जाहिरात करा.

3. पुढील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा :

(1) स्तंभलेख या वृत्तपत्रिय लेखाचे स्वरूप सांगा. [10]

किंवा

दूरदर्शनसाठी 'कादंबरी लेखका'ची मुलाखत तयार करा.

(2) आकाशवाणीसाठी ग्रामस्वच्छता अभियानाचे रूपक तयार करा. [10]

किंवा

दूरदर्शनवरील बातम्या व वृत्तपत्रातील बातम्या यातील फरक स्पष्ट करा.

4. पुढील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा :

(1) तुमच्या महाविद्यालयात आयोजित केलेल्या 'युवा सप्ताहाचा' वृत्तांत वर्तमानपत्रासाठी तयार करा. [15]

किंवा

'अंधश्रद्धा निर्मूलन' या विषयावर आकाशवाणीसाठी 10 मिनिटांचे भाषण तयार करा.

(2) दहशतवादाच्या विरोधी संघर्षातील हुतात्म्यांवर एका दैनिकासाठी लेख तयार करा. [15]

किंवा

'सेंद्रीयशेती विषयी' जाणीव जाग्रती करणारी श्रुतिका आकाशवाणीसाठी लिहा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

[3601]-303

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

MARATHI (मराठी)

विशेषस्तर प्रश्नपत्रिका क्र. 3

(साहित्यविचार : S-3)

(2004 PATTERN)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. पुढीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी वीस शब्दांत लिहा : [20]

- (1) वामनाची साहित्याची व्याख्या लिहा.
- (2) साहित्यातून व्यक्त होणारे अनुभवाचे विशेष कोणते ?
- (3) साहित्याचे सर्वश्रेष्ठ प्रयोजन कोणते ?
- (4) हेमचंद्राची प्रतिभेची व्याख्या कोणती ?
- (5) लक्षणाशक्ती म्हणजे काय ?
- (6) 'अप्रधानता' अडथळा म्हणजे काय ?
- (7) साहित्यास्वादासाठी आवश्यक असणारे दोन गुण लिहा.
- (8) साहित्याच्या सामाजिकते विषयी मार्क्सने कोणता सिद्धांत मांडला ?
- (9) 'कमिटमेंट' या इंग्रजी शब्दावरून मराठी साहित्यात कोणती संकल्पना आलेली आहे ?
- (10) अभिरूची भिन्नतेची कोणतीही दोन कारणे लिहा.
- (11) औचित्याची क्षेत्रेद्वारे सांगितलेली व्याख्या लिहा.
- (12) नाटक या साहित्य प्रकाराची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
- (13) साहित्याच्या वर्गीकरणाचे कोणतेही दोन सिद्धांत लिहा.

P.T.O.

2. पुढीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी पन्नास शब्दांत लिहा :

(1) साहित्यकृतीची सेंद्रीयता. [5]

किंवा

साहित्याच्या निर्मितीत कल्पनाशक्तीचे महत्त्व.

(2) 'निजसुखादिविवशीभाव' साहित्यास्वादातील एक अडथळा. [5]

किंवा

भाषेची सामाजिकता स्पष्ट करा.

3. पुढील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा :

(1) साहित्यातील वास्तव आणि कल्पित यांच्यातील संबंध सोदाहरण स्पष्ट करा. [10]

किंवा

साहित्यप्रकार तशी शैली.

(2) अभिरूची नियत करण्यामध्ये वाङ्मयीन पर्यावरणाचा सहभाग स्पष्ट करा. [10]

किंवा

साहित्याच्या वर्गीकरणाचा अर्थबोधाचा सिद्धांत विशद करा.

4. पुढील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा :

(1) प्रयोजन म्हणजे काय ? ते सांगून साहित्याच्या प्रयोजनांचे सोदाहरण विवेचन करा. [15]

किंवा

बांधिलकीची संकल्पना स्पष्ट करून साहित्याच्या बांधिलकी विषयी सोदाहरण विवेचन करा.

(2) साहित्य म्हणजे काय ? ते सांगून साहित्याचे स्वरूप स्पष्ट करा. [15]

किंवा

आस्वाद म्हणजे काय ? ते सांगून आस्वादकाला आवश्यक असणारे गुण स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

[3601]-304

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2009

MARATHI (मराठी)

विशेषस्तर अभ्यासपत्रिका क्र. 4

(वर्णनात्मक भाषाविज्ञान)

(2004 PATTERN)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. पुढीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी वीस शब्दांत लिहा : [20]

- (1) भाषेची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
- (2) स्वनिम म्हणजे काय ?
- (3) वाक्याचे दोन प्रमुख घटक लिहा.
- (4) घोषध्वनी म्हणजे काय ?
- (5) द्वितीया विभक्तीचे प्रत्यय लिहा.
- (6) शब्दयोगी अव्यय म्हणजे काय ?
- (7) 'कर्मणी प्रयोग' कशाला म्हणतात ?
- (8) बोलीभाषा म्हणजे काय ?
- (9) भावपरअर्थ म्हणजे काय ?
- (10) वर्णनात्मक भाषा अभ्यासपद्धती म्हणजे काय ?
- (11) 'खंडाधिष्ठित स्वनिम' म्हणजे काय ?
- (12) कोणतीही दोन आख्याने लिहा.
- (13) रूपिका म्हणजे काय ?

P.T.O.

2. पुढील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **पन्नास** शब्दांत लिहा :

(1) भाषा : एक अर्जित वस्तू म्हणजे काय, ते स्पष्ट करा. [5]

किंवा

स्वननिर्मितीत 'दात' व 'ओठां'चे कार्य स्पष्ट करा.

(2) 'रूपिम' संकल्पना स्पष्ट करा. [5]

किंवा

'वाक्य' आणि 'वाक्यांश' या संकल्पना स्पष्ट करा.

3. पुढील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **150** शब्दांत लिहा :

(1) 'भाषा ही एक सामाजिक संस्था आहे.' या विधानाचे विवेचन करा. [10]

किंवा

ऐतिहासिक भाषाभ्यास पद्धतीचे विशेष लिहा.

(2) व्यंजनांचे वर्गीकरण कसे केले जाते ते सविस्तर लिहा. [10]

किंवा

'वऱ्हाडी बोली' चे विशेष लिहा.

4. पुढील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **300** शब्दांत लिहा :

(1) वागिंद्रियाची आकृती काढून स्वननिर्मितीचे कार्य सविस्तर लिहा. [15]

किंवा

'आख्यात व्यवस्था' सोदाहरण स्पष्ट करा.

(2) अर्थविन्यासाचे स्वरूप स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्रमाण भाषा आणि बोली यांचे परस्पर संबंध स्पष्ट करा.